

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ Γ. Κ. ΠΩΠ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΦΥΛΛΟΥ 10 ΛΕΠΤΑ

ΤΙΜΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΜΩΝ

Διὰ τὰς «Ἀθήνας» καὶ τὸ Μηνιαῖον Παράρτημά

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
 *Ετησία.....Δρ. 30 *Ετησία....Φρ. χρ. 40
 *Εξάμηνος.....» 16 *Εξάμηνος » » 20

ΜΗΝΟΛΟΓΙΟΝ

ΜΑΪΟΣ

*Ημέραι 31-Ο ἥλιος εἰς τοὺς Διδύμους

Ν.	Π.	Ἡμ. ἐβδ.	Ἡ ἡμέρα ἔχει ὥρας 13, ἢ νύξ 11.
14	1	Παρασκ.	Ἱερεμίου τοῦ προφήτου
15	2	Σάββατ.	Ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψ. Ἀθinas. τοῦ Μ.
16	3	Κυριακὴ	Τοῦ τυφλοῦ, Τιμουέου καὶ Μιύρας μαρ.
17	4	Δευτέρα	Πελαγίας μάρτυρος
18	5	Τρίτη	Εὐρήνης μεγαλομάρτυρος
19	6	Τετάρτη	Ἰωβ τοῦ πολυάθλου. Σεραδεῖμ τοῦ ὄσ.
20	7	Πέμπτη	Τῆς Ἀναλήψεως
21	8	Παρασκ.	Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου
22	9	Σάββατ.	*Ἡσαίου προφ. καὶ Χριστοφόρου μάρ.
23	10	Κυριακὴ	Τῶν Ἁγίων Πατέρων. Σιμ. τοῦ Ζηλωτοῦ
24	11	Δευτέρα	Μωκίου ἱερομάρτυρος
25	12	Τρίτη	*Ἐπιφ. ἐπ. Κύπρου, Γερμανοῦ Κιπόλεως
26	13	Τετάρτη	Γλυκερ. ατ. μ., Εὐθυμίου τοῦ Ἰβηριτοῦ
27	14	Πέμπτη	*Ἰσιδώρου μάρ. τοῦ ἐν Χίφ
28	15	Παρασκ.	Παχωμίου μεγ., Ἀχιλλίου ἀρ. Λα ἰση.
29	16	Σάββατ.	Ψυχασάββατον. Θεοδ. τοῦ Ἡμισμένου
30	17	Κυριακὴ	Τῆς Πεντηκοστῆς
1	18	Δευτέρα	Τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
2	19	Τρίτη	Πατρικίου Προύσης ἱερομάρτυρος
3	20	Τετάρτη	Θαλλελαίου μάρτυρος
4	21	Πέμπτη	Κωνσταντινουκαὶ Ἑλένης
5	22	Παρασκ.	Βασιλείου μάρτυρος
6	23	Σάββατ.	Μιχαὴλ ἐπ. Συνάδων τοῦ ὁμολογητοῦ
7	24	Κυριακὴ	Τῶν ἁγίων Πάντων
8	25	Δ. στέρα	*Ἡ γ' εὐρ. τῆς τιμίας κεφ. τοῦ Προδρ.
9	26	Τρίτη	Κάρπου τοῦ Ἀποστόλου
10	27	Τετάρτη	*Ἑλλαδίου μάρτυρος
11	28	Πέμπτη	Εὐτυχούς ἱερομ. ἐπισκ. Μελιτινῆς
12	29	Παρασκ.	Θεοδοσίας μάρτυρος
13	30	Σάββατ.	Ἰσαακίου τοῦ ὁσίου
31	Κυριακὴ		*Ἐρμείου μάρτυρος

ΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

- 6 Μαΐου Σελήνη ὥρα 3 λεπτ. 16 μ. μ.
- 14 » Σελήνης πρῶον ἰεμαρ τον ὥρα 3, λ. 2 π. μ.
- 22 » Πανσέληνος ὥρα 2. λεπτ. 59 μ. μ.
- 29 » Σελήνης τελευταῖον τέταρτον ὥρα 4 λ. 17 π. μ.

ΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ

- Α' Κυριακὴ 3 Μαΐου Ἰωάν. θ' 1—38
- Β' Κυριακὴ 10 » Ἰωαν. ιζ' 1—13
- Γ' Κυριακὴ 17 » Ἰωαν. ζ' 37-52 ἢ 12
- Δ' Κυριακὴ 24 » Ματθ. ι' 32-33. 37
- Ε' Κυριακὴ 31 » Ματθ. δ' 18—23

ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΟΡΤΑΙ

- 3 Μαΐου Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ.
- 7 » Τῆς Ἀναλήψεως.
- 10 » Τῶν Ἁγίων Πατέρων
- 17 » Τῆς Πεντηκοστῆς.
- 18 » Τῆς Ἁγίας Τριάδος.
- 21 » Κωνσταντινου καὶ Ἑλένης.
- 24 » Τῶν ἁγίων Πάντων.

Ἡ ΕΠΟΙΚΙΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΓΟΛΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ

«Ἰαχεῖτω δὲ γὰ Κυκλωπία,
 »σίδαρον ἐπὶ κἀρα τιθεῖσα κοῦριμον,
 »πήματ' οἰκων».

(Ἑβραϊκ. Ὅρεστ. στ. 965—967).

Κατὰ τὴν Βαν π. Χ. χιλιετηρίδα καὶ περὶ τὰ μέσχα περίπου αὐτῆς τὰ παράλια τῆς Ἀσίας καὶ δὴ τῆς Ἑλλάδος, τὰ ὑπὸ τῶν κυμάτων τοῦ Αἰγαίου πελάγους περιβρεχόμενα, διάφοροι ἔχουν λαοὶ, προερχόμενοι ἐξ ἰθαγενῶν, ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀσίας κτελθόντων Ἀσσυρίων, Βαβυλωνίων, Χαλδαίων, Μήδων, καὶ ἄλλων ἐπιθαλασσίων προσοίκων, Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων. Οἱ λαοὶ οὗτοι, Ἀρίων γόνιοι, ὑπὸ τὸ ὄνομα Κἄρες, Λέλεγες, Λύκιοι ἢ καὶ Ἴωνες, (1) τὴν θαλασσοπλοῖαν διδραχθέντες παρὰ τῶν συγγενῶν αὐτῶν, ἀρχαιοτέρων θαλασσοπόρων Φοινίκων, ἐπέδραμον ἐπὶ τὰς καταντικρῶ τῶν ἀκτῶν αὐτῶν νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κρήτην καὶ δι' αὐτῶν ὥσει διὰ γεφύρας διεξεπεραιώθησαν εἰς τὰς ἐγγυὲς παραλίας τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Χέρσου Ἑλλάδος, προσορμησάμενοι κατὰ πρῶτον εἰς τὰ μέγρι Μαλέα, ἑκατέρωθεν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου, παράλια.

Ἡ Ἀργολικὴ Χερσόνησος ὑπῆρξεν ἔκπλασι τὸ τιμῆμα ἐκεῖνο τῆς Πελοποννήσου, ὑπερλόγῳ θέσεως καὶ σχηματισμοῦ ἀπέβη κατ' ἐξοχὴν τὸ μέλλον προσπεφυκὸς εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ

τῶν ἔναντι Ἀσιατικῶν χωρῶν ἐφ' ἧ καὶ αἱ ἀκταὶ αὐτῆς τὴν μεῖζονα ἔσχον ἐποίκισιν ὑπερποντίων ἐπιδρομῶν, Αἰγυπτίων, Φοινίκων καὶ ἄλλων τῆς Ἀσίας λαῶν. Τὰ περιλειπούμενα τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν πολυτελεῖ βρασίλεια Δώματα, οἱ τάφοι τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Ναυπλίας, τὰ ἐν αὐτοῖς κτερίσματα καὶ τὰ πολλαχού τῆς Ἀργολικῆς διατηρούμενα ἔτι καὶ νῦν ἐρείπια Κυκλωπέων τειχῶν, ἐξ ὧν καὶ Κυκλωπία Γῆ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπεκλήθη ἢ χώρα αὕτη, (1) μαρτυροῦσιν ὅτι πρῶτη κατὰ τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Χέρσον Ἑλλάδα ἢ Ἀργολίς πυκνότατα ἠκίσθη ἐν τοῖς παναρχαιοτάτοις χρόνοις, εἰς ὧν τὰ σκόπη δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσχωρήσῃ τὸ ὄμμα τῆς Ἱστορίας, ὑπὸ ὑπερποντίων ἐξ Ἀσίας λαῶν. Ὁ φιλοξενος Ἀργολικὸς κόλπος ὑπῆρξεν εἰκότως τὸ προσφορύτερον σημεῖον τῆς κατευθύνσεως Ἀσιαγενῶν ἐπιδρομῶν, ἅμα ὡς οὗτοι ἐγνωσαν νὰ καταλίπωσι τὰς ἐστίας αὐτῶν καὶ νὰ πλεύσωσι πρὸς ἀγνώστους χώρας. (2)

Πρῶτοι αὐτόχθονες κάτοικοι τῆς Ἀργολίδος φέρονται οἱ Πελασγοὶ, ὁμογενεῖς τοῖς Ἀρκάσι οἱ τὸ μεσόγειον τῆς Πελοποννήσου ἐνέμοντο οὗτοι ἐν ἀγροίκῳ καταστάσει, διατελοῦντες ἕνα ἐλάτρευον Θεόν, τὸν Δία, διδραχθέντες ὑπὸ Λυ-

1) Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀσσυρίων γνωρίζουσιν ἡμῖν ὅτι περὶ τὴν Δη. π. Χ. χιλιετηρίδα πρὸς ἀτολάς τοῦ ἄνω Τίγριτος ἐξῆλας, ὅστις δὲν ἀνήκεν οὔτε εἰς τοὺς Κουσίτας, οὔτε εἰς τοὺς Κασδοὺς, οὔτε εἰς τοὺς Σομύρους. Ὁ λαὸς οὗτος, Ἰνδοπερτικῆς καταγωγῆς, ὃν οἱ μὲν Κασδοὶ ἀπεκάλουν Ἀκάδ, οἱ Ἀρμένιοι, οἱ ἐπικαλούμενοι Βάν, Havan ἢ Ἀζάν καὶ οἱ τῆς Μεσοποταμίας κάτοικοι Ἀμάτ ἢ Μάτας, ἀναμιχθεῖς εἰς ἰὸν ἄνω Τίγριτα μετὰ τῶν Κασδῶν, Ἰβήρων καὶ Κουσίτων, ἀπέτελεσε βραδύτερον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν Σημιτικῶν λαῶν ἔθνος αὐτοτελές, ὃπερ ἀναπτυχθέν προϊόντος τοῦ χρόνου ἐπέδραμε κατόπιν ἐπὶ τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Τὸν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιμιξίας προελθόντα νέον τοῦτον λαὸν οἱ μὲν Σημιταὶ ἀπεκάλεσαν Iavan ἢ Iunan οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Iuin' καὶ τούτους οἱ Ἕλληες μετέπλασαν εἰς Ἴωνας.

1) Ἑβραϊκοῦ Ὅρεστ. στ. 965.
 2) Κατὰ τὰ χρονικά τῶν Αἰγυπτίων αἱ πλεῖστα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐν αἷς καὶ ἡ Κρήτη, πιθανῶς δὲ καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἀργολίς, περὶ τὴν ΙΖ'—ΙΕ' π. Χ. ἐκατονταετηρίδα (1700—1500) ὑπέκειντο εἰς τοὺς Σύρους ἢ Αἰγυπτίους. Ἡ τοιαύτη ἐκλογὴ ἐξῆγε ἐπαρκῶς καὶ τὰς πολλὰς Συρο-Αἰγυπτιακὰς ἀρχαιοτάτας, τὰς ἀνακαλυφθεῖσας εἰς τὰ ἐρείπια τῆς Τίρυνθος καὶ τῶν Μυκηνῶν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς τάφοις τῆς Ναυπλίας τὸ Θησαυροφυλάκιον μάλιστα τοῦ Ἀτρέως καὶ τὰ λοιπὰ τούτω ὅμοια ἐν Μυκῆναις ἐπὶ παρεμπερῆ πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Προδίου (Ἱστορ. Β' 121) περιγραφόμενον Θησαυροφυλάκιον τοῦ Αἰγυπτίου Βασιλέως Ραψινίτου. Πολλὰ ἄλλως τε ὀνόματα ἀρχαίων Ἀργολικῶν πόλεων κλπ. παρουσιάζονται συγγενῆ

κάονος τοῦ υἱοῦ τοῦ Πελασγοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ προ-
σέληνοι ὑπὸ τῶν ἐπιγενεστέρων ἐκλήθησαν,
ἅτε προηγηθέντες τῆς λατρείας τῆς Σελήνης, ἣν
εἰς τὴν χώραν αὐτῶν εἰσήγαγον θραυότερον οἱ
ἐξ Ἀσίας μέτοικοι. (1) Οἱ μεγάλοι τῆς Ἀρχαιο-
τήτος Ἱστορικοὶ καὶ Γεωγράφοι ἐν τῇ πρωτο-
γόνῳ Ἑλλάδι διεώρων φυλάττουσαν καὶ θάραρα,

πρὸς τὰ ὀνόματα διαφόρων πόλεων τῆς Συρίας, ὡς
ἐπὶ παραδείγματι τὸ Ἄργος πρὸς τὸ Ἀζὸρ ἢ ἀκρό-
πολις αὐτοῦ Λάρισα πρὸς τὸ Laschen, οἱ ποταμοὶ
Ἰναγος καὶ Χάραδρος πρὸς τὰ Enach καὶ Zarat, τὸ
Ἐρμαῖον ὄρος πρὸς τὸ Hermon, ἢ Θυρέα πρὸς τὸ
Thour, ὁ ποταμὸς τῆς ἐγγύς Κυνουρίας Τάνος πρὸς τὸ
Dan· τούτων οἱ ἀνάδοχοι ἐν Πελοποννήσῳ ἦσαν πι-
θανῶς μέτοικοι ἐκ Συρίας. Καὶ αὐτὴ ἡ γείτων Κυνου-
ρία, ἣς οἱ κάτοικοι καθ' Ἡρόδοτον ἦσαν οἱ πρῶτοι
εἰς τὴν Ἑλλάδα κατελθόντες Ἴωνες, Συριακὴν ἔτι
τὴν καταγωγὴν ἢ λέξις κινουρία ἢ μᾶλλον κισου-
ρία εἶναι παραλλαγὴ τῆς Συριακῆς λέξεως Gesurich,
σημαινούσης νήσον· γνωστὸν δ' ἀποβαίνει ὅτι νήσον
ἀπεκάλου, ἄγνωστον πόθεν, τὴν Κυνουρίαν οἱ ἀρ-
χαιοὶ περίοικοι Πελοποννήσιοι. «Οἱ δὲ Κινουριοὶ αὐ-
τόχθονες ἔοντες, δοκοῦσι μόνον εἶναι Ἴωνες, ἐκτε-
δωριεῦνται δὲ ὑπὸ τε Ἀργείων ἀρχόμενοι καὶ τοῦ
» χρόνου ἔοντες Ὀρνεῖται καὶ περίοικοι.» (Ἡρόδοτ.
Ἱστορ. Η'. 73) Ληγουμένη τῆς περιόδου ταύτης, ἥτοι
περὶ τὸν ΙΕ' αἰῶνα π.Χ., ἀνεπτύχθη ἐν Συρίᾳ ὁ Ἴω-
νισμὸς, ὡς ἐν προηγουμένῃ σημειώσατε γέγραπται,
ὅστις κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου αἰῶνα εἰσήχθη ἐκεῖθεν
καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν Ἴωνων τούτων τῆς Πελο-
ποννήσου ὁ ἐκδιωρισμὸς συμπίπτει πρὸς τὴν κήθοδον
τῶν Ἡρακλειδῶν, ἥτοι τὴν κατάκτησιν αὐτῶν ὑπὸ
τῶν Δωριέων, τῶν φερομένων ὡς ἀπογόνων τοῦ Ἡρα-
κλέους, ἀρχομένης τῆς Αἰῆς π. Χ. χιλιετηρίδος.
Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἔνιοι τῶν ἐκτοπιζέντων Ἴω-
νων ἐτράπησαν ἐντεῦθεν πρὸς τὰ περὶ τῆς Μικρᾶς
Ἀσίας, ἔνθα ἴδρυσαν τὰς εἰς τοσαύτην ἀκμὴν περιελ-
θούσας βραδυτέρον Ἴωνικὰς ἀποικίας.

1) Κατὰ τὰ προμηθηθέντα Μνημεῖα τῶν Ἀσσυρίων
περὶ τὰ τέλη τῆς ΔΘ'. ἑκατονταετηρίδος π. Χ. οἱ
μετὰ τοῦ Chargon καὶ Narazinin ἐκ βορρᾶ κατελ-
θόντες Ὀννοὶ ἠνάγκασαν τοὺς τότε οἰκοῦντας τὴν
Μεσοποταμίαν νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κατὰ
τῆς Αἰγύπτου ἐκστρατείαν. Ὀλίγον βραδυτέρον εὐ-
ρίσκομεν τοὺς Κασδο-Ἀκάδας ἐγκατεστημένους ἐξ ἐνὸς
μὲν εἰς τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ὑπὸ τὸ ὄνομα
Hanebou, ἐξ ἑτέρου δὲ εἰς τὴν Κιλικίαν, τὴν Κύπρον
καὶ τέλος, περὶ τὸν ΔΕ' αἰῶνα, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν
Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἀρχάδων, Ἀθῶνων, Ἀ-
ζάνων ἢ Ἀγαίων καὶ Πιμιαίων, καὶ μεταδιδόντας
εἰς τὰ ἐκεῖσε πρὸ αὐτῶν ὑπάξαντα ἔθνη, τοὺς Κου-
ρήτας τοὺς Γορικούς, τοὺς Διολεῖς κλπ, τὴν γλῶσσαν
τὴν ὅποιαν εἶχον μορφώσεαι παρὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ
Τίγριτος. Ἡ μαρτυρία αὕτη προσηγορευτὴ τὴν ἀρχαίαν
ἐλληνικὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οἱ Ἀρχάδες εἰσὶν οἱ
πρῶτοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκαταστάσαντες Ἄριοι, καὶ ἡ
Ἀρχαϊκὴ διάλεκτος ἡ πρώτη εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην
λαληθεῖσα Ἀριανὴ ἢ Ἰνδο-περτικὴ γλῶσσα, ὡς μορ-
φυρεῖ καὶ ὁ Στράβων ἐν τοῖς Γεωγραφικαῖς αὐτοῦ :
«Δοκεῖ δὲ παλαιάτατα ἔθνη τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὰ
» Ἀρχαϊκὰ, Ἀζῆνες τε καὶ Περσῆες καὶ ἄλλοι τοι-
νοῦτοι».

τοὺς κοινῆ κληθέντας Πελασγοὺς, οἵτινες ἐξ ὧν
ἄνευ πολισμάτων, ἄνευ συγκομιδῆς, ἄνευ στέγης
ἄλλης ἢ ἐκείνης, ἦν παρεῖχον αὐτοῖς τὰ σπῆ-
λαια καὶ τὰ πυκνὰ τῶν περθέων αὐτῶν δα-
σῶν φυλάττουσα, ἄνευ τροφῆς πλὴν τῆς ἐκ τῶν
δρυῶν παραγομένης βλαάνου· πρὸς τοὺς νομά-
δας τούτους ἰθαγενεῖς, τοὺς καὶ βόρβαρον γλῶσ-
σαν ἔχοντας, ποσῆθεν ἡμέραν τινα ὁ πολιτι-
σμὸς ἐξ ἄκτολῶν διὰ τῆς θλασσοῦ καὶ ἐξ ἡμέ-
ρωθεν αὐτοὺς διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν φύτων
καὶ τῶν γνώσεων τῶν κατὰ πολὺ προηγεμένων
τότε λαῶν τῆς Ἀσίας. Ἐνταῦθα τοιμητοὶ Ἀ-
σιῆται θλασσοπόροι, ἀποβάντες εἰς ἀγνωστους
αὐτοῖς χώρας, ἐπεκοινωνήσαν μετὰ τῶν ἀξέ-
στων ἰθαγενῶν καὶ σὺν τῷ χρόνῳ συνεγωνεύθη-
σαν μετ' αὐτῶν ἐπικρατήσαντες τῆς μεγά-
λης τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἐπιπλῦδων Ἀ-
σιαγενῶν λαῶν ἐν Ἀργολίδι, πλὴν τῶν πολ-
λαχοῦ, ὡς προσείρηται, διατηρουμένων πενην-
ταίων μνημείων καὶ τειχοδομημάτων, ἅτινα,
Κυκλώπεια ἢ Πελασγικὰ ἀρχιτέθνη ἐπικληθέντα,
ἐξ κλοουθησῶν ἐπὶ τρεῖς ὄλας καὶ ἡμίσειαν ἔκ-
τοτε χιλιετηρίδας ἐπισπῶντα τὸν θρυμασμὸν
καὶ τὴν ἐκπληξίν τῶν θεωμένων, (1) ἐμφανῆ
ἔχουσαν μαρτυρίαν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν μέγρι-
τῶν ἡμερῶν ἡμῶν περισσώζομενον μύθον καὶ
παραδόσεως, τοὺς ἀθλοὺς τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ
Περσέως, τοῦ Ἀμφικράτου, τοῦ Νευπλίου, τοῦ
Πηλεποπόδου καὶ τῶν λοιπῶν μυθικῶν ἡρώων
τῆς Ἀργολικῆς διασημίζοντων. Ἐνταῦθα ἀπέβη
καὶ ὄκησε σὺν ταῖς κλισίαις αὐτοῦ ὁ Δαναὸς ἐξ
Αἰγύπτου ὀρμώμενος· ἐνταῦθα ὁ Προῖτος ἐπικ-
νεθῶν ἐκ Λυκίας, ὅπου κατέφυγε διωχθεὶς ὑπὸ
τοῦ Ἀκρυσίου, ὤκησε τὴν Τίρυνθιν καὶ διὰ Λυ-
κίων τειχοδόμων ἤγειρε τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς
Λικύμνην καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς πολυτελεῖ βρασί-

1) Δὲν ὑπάρχει ποίησις ἐπὶ μᾶλλον ἐπιβάλλουσα
τῆς ὄλας τῶν ἀρχαίων Μνημείων· ἐνώπιον τῶν κα-
τακτηθέντων ἐρείπειων ἀρχαίαις τινὲς πόλεως, ἔ-
γραψε σύγχρονός τις ἐπισκέπτης τῶν Μυκηνῶν, δια-
βλέπει τις τὴν ζωὴν, ἣτις ἐνέπνεε τοὺς κατοίκους
αὐτῶν εἰς τοὺς ἀρεστώτας ἐκείνους χρόνους, τὰ ἀντι-
κειμενα, ἅτινα περιετοιχίζον αὐτάς, τὰ δράματα, ὧν
αὐτὰι ὑπῆρχον τὸ θέατρον. Ἀληθῶς καὶ εἰς τὸ σημε-
ρινὸν σχεδὸν ἔρημον τοπίον τῶν Μυκηνῶν τὰ γιγάν-
τητα ἐρείπια μαρτυροῦσι τὴν θέσιν, ἔνθα ἀνυψοῦτο
ποτὲ μία πρωτεύουσα ἐν μαγικῇ μεγαλοπρεπείᾳ, μετὰ
ἡθῶν περιέργων, σκληρῶν ἄμα καὶ ἄδρῶν. Τὰ ἐ-
ρείπια ταῦτα ἀνακρινόμενα, οὕτως εἰπεῖν, τὴν εἰ-
κόνα τῆς πόλεως, οἷα ὑπῆρξε κατὰ τὴν λαμπροτέραν
αὐτῆς περίοδον, ἐπιτελοῦσι προφανῶς πλήρη νεκρῶν
στατιν. Ἀλλ' ὅποιε πικρὰ μεταγχολία καταλαμβάνει
τὸν θεατὴν, ἀνυπολόγητον εἰς ὅποιαν καταστροφήν
ὑπόλειπται τὰ θυματιώτερα τῶν ἔργων τῆς ἀνθρωπι-
νῆς ἐπινοίας καὶ οἰλοπονίας ἐκ τῆς κλυτοῦ πάρος
δοῦ τοῦ τὰ πάντα δαμαζόντος χρόνου καὶ τῆς ἐπιδρα-
σεως τῆς αἰσθητικῆς φύσεως ;

λαια Δώματα· ἐντεῦθεν ὁ υἱὸς τοῦ Γλαύκου Βελ-
λεροφόντης διαβλήθεις ὑπὸ τῆς Ἀνταίας ἀπῆλ-
θεν εἰς Λυδίαν, σήματα λυγρὰ φέρων, πρὸς τὸν
βασιλέα αὐτῆς Ἰσβάτην...

Τοιαῦτα, οἷα ἡ Λικύμνη, ἐρυμνὰ ὄχυρῶσαις
πολλαχοῦ τῆς Ἀργολικῆς Χερσονήσου ὑψου-
νται, εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀναγκάμενοι χρο-
νικὴν περίοδον καὶ τέχνην, ὡς ἡ ἐπὶ τοῦ δεσπό-
ζοντος τῆς πόλεως Ἄργου βράχου Λάρισσα,
αἱ ἐπὶ τῆς ἐπικαίρου μεταξὺ Ἀργολίδος καὶ
Κορινθίας σημείου ἐκτισμέναι Μυκῆναι, ἢ Ἀ-
σίνη, ἢ Μιδέα, ἢ Προσύμνα, ἢ Λυρκεία, ἢ
Λήσσαι, ἢ Λίγεια καὶ τέλος ἡ ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν
μυθὸν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου ἄρκου ὑψομένη
Ναυπλία, αἵτινες ἀτυχῶς δὲν ἠξιώθησαν μέχρι
τοῦδε τῆς προσηκούσης μελέτης καὶ ἐρεῦνης
τῶν ἀρχαιολογούντων, καὶ τοὶ μέγρι δυνάμενοι
νὰ διαχύσωσι πῶς ἐπὶ τῆς σπουδαίας ταύτης
χρονικῆς περιόδου τῆς πρώτης τῶν Ἀσιαγενῶν
λαῶν μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐπικοινωνίας. Τὰ ἐρυ-
μνὰ ταῦτα τειχίσματα, περιλαμβανόμενα τὰ ἱερά,
τοὺς τάφους, τὰς ἀποθήκας καὶ τὰ μέγρι τῶν
Ἀνάκτων, δεσποζόμενα τῶν ἐγγύς πεδιάδων
καὶ περιφρουροῦντα τοὺς ἐπιπλῦδας ἰδρυτάς αὐ-
τῶν ἀπὸ τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἐπιχωρίων, ἐκτί-
σθησαν, ὡς εἰκότως δέχεται καὶ ὁ Στράβων, διὰ
Λυκίων ἐργατῶν, γαστροχειρῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς
ἀπωτάτης ἀρχιτέχνης διεκρίνοντο ἐπὶ λιθοτο-
μικῆ καὶ τειχοδομικῇ δεξιότητι καὶ τέχνῃ. Τὰ
τειχοδομήματα ταῦτα, καίτοι πάντα ὁμογενῆ,
διαφέρουσι κατὰ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς καὶ
τὴν τελειότητα τῆς τέχνης, εἰς τρεῖς δυνάμενα
νὰ ἀναχθῶσι κατηγορίαις κατὰ συνέπειαν δὲ
καὶ χρονικῆς περιόδου, οὐ πολὺ ἀπεχρῶσαις
ἀλλήλων.

Τὰ τεῖχη τῆς Τίρυνθος ἐκ μεγάλων ἀργῶν
λίθων ἀκτεργάστως, συνημολογημένων διὰ
παραβολῆς λιθορίων, εἶναι προφανῶς τὰ ἀρ-
χαιότερα· τὰ τεῖχη τῶν Μυκηνῶν ἀποτελοῦν-
ται ἐκ μεγάλων λίθων ἀνωμάλου σχήματος, ὧν
ὁ μείζων μῆκος 27 ποδῶν (8.1 περίπου μέ-
τρων), λελαξευμένων καὶ προσηρμοσμένων τῇ
παραβολῇ λιθορίων ἐνῶ τὰ τεῖχη τῆς Νκυ-
πλίας, τέχνης μᾶλλον προηγεμένης ἀπετελέ-
σθησαν ἐκ λίθων πολυγώνων μὲν πλὴν τμη-
θέντων κατὰ τέχνην, τῆς βοήθειαν μολυβδίνου
ἢ καὶ λιθίνου Κωνόου, τοῦ καλουμένου Λε-
σβίου, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ἐκτερέθεντες ἐξέχουσαι
καὶ εἰσέχουσαι γωνίαι ἀντιστοιχοῦσι καὶ συν-
αμύττονται ἐπακριβῶς. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων
τούτων ἐξάγεται ὅτι ἡ τῆς Νκυπλίας οἰκίσις
καὶ τειχοδομία ὑπῆρξε μεταγενεστέρη τῆς τῶν
ἄλλων Ἀργολικῶν πόλεων ὑπὸ ἐπὶ οἰκίων ὁμο-
γενῶν μὲν, πλὴν προηγεμένων πῶς κατὰ τέχνην·

Τὰ μεγάλα ταῦτα τειχοδομήματα, ὡς ἦτον
ἐπόμενα, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ καταπλήξωσι τοὺς
ἀμοίρους πάσης τέχνης συγχρόνους ἰθαγενεῖς,
οἵτινες τοὺς ἐργάτας αὐτῶν ὑπελάμβανον ὡς
ὄντα ὑπεράνθρωπα, Γιγάντας, υἱοὺς τοῦ Οὐρανοῦ
καὶ τῆς Γῆς, Κύκλωπας, ἕνα φέροντας μέγριτον
ὄφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου, οἷ :

«Ζῆνι βροντὴν τ' ἔδοσαν, τεῦξάν τε κεραυνόν».

Τοῦτ' αὐτὸ περίπου συνέβη καὶ παρὰ τοῖς ἰθα-
γενεῖσιν ἀγρίοις τοῦ νέου Κόσμου κατοίκους, ὅτε
τὸ πρῶτον ἐγνώρισαν τοὺς Ἴσπανοὺς τοῦ Κο-
λόμβου ἐπισκέπτας.

Τὸ κύριον τῶν θλασσιῶν τούτων ἐπιδρα-
μῶν ἐπιτήδευμα ἦν ἡ πειρατεία ἢ μᾶλλον ἡ
διαρπαγὴ παρὰ τῶν ὄλας ἀπολέμων καὶ ἀγροί-
κων ἰθαγενῶν παντὸς αὐτῶν φυσικοῦ προϊόντος
ἢ κτήνους ἢ καὶ ἀνθρώπων, δμῶν, καὶ κατὰ
προτίμησιν καλλιμύρφων περθέων, ὡς ἀπεμ-
πύλου εἰς τὰς ξένας χώρας, ὡς ὁ Νκύπλιος τὴν
Ἄωγην καὶ Ἀερόπην, ἢ καὶ ἐλάμβανον συζύ-
γους ὡς τὴν Ἰῶ, τὴν Ἀμυμώνην, τὴν Κλυμῆ-
νην, τὴν Ἑλένην καὶ λοιπάς. Ἡ τοιαύτη μά-
λιστᾶ ὑφάρπαγὴ νεορῶν γυναικῶν, ἐπὶ κάλλει
δικρινομένων, ἐλογίζετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐ-
κείνους ὡς τὸ μᾶλλον ἐπιζήλον ἀνδραγαθήμα
τῶν ἀλκίμων νέων, οὗς καὶ θεοὶ ἐμιμοῦντο ἢ συν-
έδραμον, ὡς ἡ Ἀφροδίτη τὸν Πάριον κατὰ τὴν
ἀρπαγὴν τῆς Ἑλένης· ἡ πειρατεία ἄλλως τε
τότε, ὡς ἡ ἄλεια καὶ ἡ θήρα, οὐδὲν ἔχουσα τὸ
ἐπιφύγον ἦν τὸ κατ' ἐξοχὴν προσιδιάζον τοῖς
ἀρίστοις τῶν ἀνδρῶν ἐπιτήδευμα : «Οἱ γὰρ Ἑλ-
» ληνες», μαρτυρεῖ Ὁθουκιδίδης, «καὶ τῶν βαρ-
» νῶν οἷτε ἐν τῇ ἡπείρῳ καὶ ὅσοι νήσους εἶχον
».....ἐτράποντο πρὸς τὴν ληστείαν, ἡγουμένων
» ἀνδρῶν οὐ τῶν ἀδυνατωτάτων.» Καὶ ὅτε ὁ Νέ-
» στωρ ὑποδέχεται τὸν Τηλέμαχον καὶ τὸν Μέν-
» τωρα, καταπλεύσαντας εἰς Πύλον πρὸς ἀνὰ ζή-
» τησιν τοῦ Ὀδυσσεῦς, ἐρωτᾷ αὐτοὺς ἀπερίττως :
» «Ὡ ξεῖνοι, τίνας ἐστέ ; πόθεν πλεῖθ' ὄγρα κέ-
» λενθα ;

» ἢ τι κατὰ προῆξιν ἢ μαυηδίως ἀλάλησθε,
» οἷα τε ληιστήρες ὑπεῖρ ἅλα τοι' ἀλόωνται
» ψυχὰς παρθήμενοι, κακὸν ἄλλοδαποῖσι φέροντες ;»

Ταῦτα καθ' Ὀμηρον· κατὰ δὲ τὸν Εὐριπί-
δην ἐν Σισύφῳ :

» «Ὡ χρόνος, ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος
» καὶ θηριώδης, ἰσχύος δ' ὑπερήτης·
» οὔτ' οὐδὲν ἄθλοι, οὔτε τοῖς ἐσθλοῖσιν ἦν,
» οὔτ' αἰ κόλασμα τοῖς κακοῖς ἐγίνετο».

Πλὴν καθ' ὅσον ὁ χρόνος προσέβαινε καὶ τὰ
ἦθη τῶν ἐπιχωρίων ἐξημεροῦντο καὶ ἀνεπτύσ-

σαντο, ἡ ληστεία καὶ ἡ διαρπαγὴ ὑπεχώρου
βαθυηδὸν εἰς τὴν ἐμπορείαν, ἦτοι τὴν ἐκουσίαν
ἀνταλλαγὴν φυσικῶν προϊόντων πρὸς ἄλληλα ἢ
καὶ πρὸς ἄλλα ἔργα τέχνης. Οἱ πολυίδμοι οὐ-
τοὶ θαλασσοπόροι.

«μυρὶ ἄγοντες ἀθύρματα νηὶ μελαίνῃ»,
ἢ καὶ ἄλλα χειροτεχνήματα, μᾶλλον ὀνήσιμα
τῷ βίῳ ἢ ἐπιτάφια κτερίσματα, προσέπλεον
εἰς χώρας πρωτογόνους, ἄθικτα κεκτημένους
τὰ προϊόντα τῆς φύσεως, ὧν οἱ κάτοικοι μετὰ
τῆς ἐπιχωριαζούσης αὐτοῖς ἀπλότητος, ἐλαχί-
στην ἔχοντες ἔνοιαν τῆς ἀξίας τῶν φυσικῶν θη-
σκυρῶν, οὓς ἀφθόνως παρήγεν αὐτοῖς ἡ ζείδωρος
ἄρουρα, ἔσπευδον μετὰ προθυμίας νὰ ἀνταλλά-
ξωσι τὰ πολύτιμα αὐτῶν προϊόντα ἀντὶ εὐτε-
λῶν ἀθουρατίων. Ἄκοπος, ὡς ἦτον ἐπόμενος,
καὶ ἐπικερδεστάτη ἀπέβηκεν ἡ πρὸς τοιοῦτους
λαοὺς καὶ πρὸς τοιαύτας χώρας ὑπὸ τῶν πολυ-
μηχάνων ἐξ Ἀσίας ναυτικῶν ἀσκουμένη συναλ-
λαγῆ, τὸ ἀκήρατον ἐμπόριον, ὡς ἀποκαλεῖ αὐ-
τὴν ὁ Ἡρόδοτος.

Οὐδένα λανθάνει, ὅτι αἱ κατὰ τὴν ἀρχαιο-
τάτην περίοδον τοῦ χρόνου τοσοῦτον ἐπωφελῶς
ἀσκήσασαι τὸ τοιοῦτον ἐμπόριον Φοινικικαὶ πό-
λεις, Τύρος, Ἄραδος, Βύβλος, Βυρητός καὶ Σι-
δὼν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δικτηρήσωσι τὴν με-
γάλην αὐτῶν ἐμπορικὴν ἐπίδοσιν καὶ ἀκμὴν, ἢ
ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἀποκλειστικῶς, οὕτως εἶπεῖν,
ἐκκλιέρονται τὰ ὑγρά τῆς θαλάσσης νῶτα, δια-
σπεύρουσι τὰ προϊόντα τῶν βιομηχανικῶν ἐρ-
γαστηρίων τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, χαλδαϊκοῦ
καὶ αἰγυπτιακοῦ, εἰς τὰς βραχέως καὶ πάσης
τέχνης ἐνδεεῖς εἰς ἀγορὰς τῆς ἑλληνικῆς χερσο-
νήσου καὶ τῆς μεγάλης δυτικῆς θαλάσσης.

Τὴν τοιαύτην τῶν ναυτιλομένων Φοινικῶν
ἐμπορικὴν ἐπικοινωνίαν προσεπιμαρτυρεῖ καὶ ὁ
πατήρ τῆς Ἱστορίας, ἀφηγούμενος τὴν ἀρπαγὴν
τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως τοῦ Ἄργου Ἰνά-
χου Ἰοῦς, ἣτις κατὰ τὴν παράδοσιν λογίαν
Περσῶν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχικὴ αἰτία τῆς μεταξὺ
τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀσιανῶν διαμάχης,
τῆς τε Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, τοῦ Τρωϊ-
κοῦ πολέμου καὶ τῶν Μηδικῶν ἐπιδρομῶν. Ὁ
Ἡρόδοτος ἐν τῷ Προοίμῳ τῶν Ἱστοριῶν αὐ-
τοῦ (Α' 1) οὕτως ἱστορεῖ τὰ γενόμενα: «.....
»...Περσῶν μὲν νῦν οἱ λόγοι Φοινίκας αἰτίους
»φασὶ γενέσθαι τῆς διαφορᾶς. Τούτους γὰρ ἀπὸ
»τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους
»ἐπὶ τὴν δὲ τὴν θάλασσαν καὶ οἰκήσαντας τοῦ-
»τον τὸν χώρον, τὸν καὶ νῦν οἰκεῖουσιν, αὐτίκα
»ναυτιλίῃσι μακρῆσι ἐπιθέσθαι, ἀπαγίνοντες
»δὲ φορτία, Αἰγύπτια τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ τε
»ἄλλῃ ἐσκαπνέσθαι καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος· τὸ
»δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχεν ἄπασιν

»τῶν ἐν τῇ νῦν καλεομένη χώρῃ ἀπικομένους
»δὴ τοὺς Φοινίκας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο δικτί-
»θεσθαι τὸ φορτίον. Πέμπτη δὲ ἕκτη ἡμέρη,
»ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολημένων σφι σχεδὸν
»πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν γυναῖκας
»θυγατέρας· τὸ δὲ οἱ οὐνομα, κατὰ τὸ αὐτὸ τὸ καὶ
»Ἑλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. Ταύ-
»τας στάσας κατὰ πρύμνην τῆς νεὸς ὠνέεσθαι
»τῶν φορτίων, τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα, καὶ
»τοὺς Φοινίκας διακελευσμένους ὀμῆσαι ἐπ'
»αὐτάς. Τὰς μὲν δὴ πλεῦνας τῶν γυναικῶν
»ἀποφυγείν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρπασ-
»θεῖναι. Ἐσθλαμένοι δὲ ἐς τὴν νέαν οἴχεσθαι
»ἀποπλώνοντας ἐπ' Αἰγύπτου.»

Ἐν τῶν μᾶλλον περιζητήτων κατὰ τοὺς
χρόνους ἐκείνους φυσικῶν προϊόντων ἦν καὶ ἡ
θαλασσία κογχύλη, ἡ κλουμένη πορφύρα, ἡ
παρέχουσα τὴν ὀμώνυμον βαφικὴν ὕλην, ἣν ἀ-
πεκάλυψε Φοινίξ ποιμήν, καὶ διὰ τῆς ὁποίας
ἐβάπτοντο τὰ πολυτελῆ ἱμάτια τῶν ἡγεμόνων
καὶ τῶν μεγιστάνων τῶν τότε πλουσίων τῆς
Ἀσίας λαῶν. Τῆς πολυτίμου ταύτης πορφύρας
ἠφθόνου κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὰ παρά-
λια τοῦ Παγασσητικοῦ καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ
κόλπου καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἐρμιόνη. Τοιαύτην
Ἐρμιονικὴν πορφύραν, ἣτις ἦν ἡ ἀρίστη πασῶν
κατὰ ποιότητα, ἀποθεθεμένην πρὸ διακο-
σίων περίπου ἐτῶν καὶ ἀξίας πεντακισχιλίων
ταλάντων, εὔρεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς
ταμείοις τῶν Περσικῶν Ἀνακτόρων, ὅτε ἐγέν-
ετο κύριος τῶν Σούσων(1).

Οἱ πολυμήχανοι τῆς Ἀσίας θαλασσοπόροι,
καθ' ὅσον τὸ ἔργον αὐτῶν μετέπιπτεν ἐκ τῆς
πειρατείας εἰς τὴν ἐμπορείαν, ἐπεμελήθησαν
νὰ συστήσωσι κατὰ τὰς συνήθεις αὐτοῖς θαλασ-
σίαις τρίβους καὶ σταθερά τινα ἀγκυροβόλια ἢ
ναύσταθμα, χρησιμεύοντα ἅμα αὐτοῖς καὶ ὡς
ἐμπορικὰ πρᾶκτορεῖα ἢ διαμετακομιστικὰ ἀπο-
θῆκαι πρὸς συγκέντρωσιν καὶ ἀσφαλῆ ἐνκαθίθε-
σιν τῶν τε εἰσκομιζομένων πατρίων χειροτε-
χνημάτων καὶ τῶν δι' αὐτῶν ἀνταλλασσομένων
ἐπιχωρίων προϊόντων καὶ τῶν πορφυρογενῶν κογ-
χυλῶν καὶ πρὸς κατεργασίαν, συσκευὴν καὶ

(1). «Ἀλέξανδρος δὲ Σούσων κυριεύσας παρέλαβεν
ἐν τοῖς βασιλείοις τετρακισμύρια τάλαντα νομισμα-
τος, τὴν δὲ ἄλλην κατασκευὴν καὶ πολυτέλειαν ἀ-
διήγητον» ὅπου φασὶ καὶ πορφύρας Ἐρμιονικῆς εὔρε-
θῆναι τάλαντα πεντακισχίλια, συγκεκριμένης μὲν ἐξ
ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, πρόφακτον δὲ τὸ ἄν-
θος εἶτι καὶ νεαρὸν φυλαττούσης». (Πλουτάρχου ἐν
βίῳ Ἀλεξάνδρου. Κεφαλ. XXXVI)

φόρτωσιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε κατὰ τὰς
ἐκρινὰς ἰδίως τροπὰς κατὰπλεόντων πλοίων.

— Πολλοῦ τῶν ἀκτῶν τοῦ Ἀργολικοῦ κόλ-
που καὶ ἐπὶ τῶν νήσων Αἰγίνης καὶ Σκλαμῖνος
δικτηροῦνται καὶ νῦν μεγάλοι σωροὶ, ἀπολιθω-
θέντες διὰ τοῦ χρόνου, οὓς ἀποτελοῦσι τὰ ἀπερ-
ριμμένα κελύφη τῶν πορφυροῦχων τούτων κογχυ-
λῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν κλουμένων κογχυλευτῶν
ἀφίρρεσιν τῆς εἰς τὸ ἄκρον αὐτῶν ἐνεχομένης
βαφικῆς ὕλης—.

Τοιαῦτα γνωστὰ ναύσταθμα τῆς συγχρόνου
ταύτης περιόδου ὑπῆρξαν ἡ Γένηδος πρὸ τῆς
Τρωϊκῆς Χερσονήσου, τὰ Κύθηρα καὶ ἡ Κρα-
νάη πρὸ τῆς Λακωνικῆς, ἡ Σκλαμῖς καὶ ἡ Αἴ-
γινος κατὰ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐν τῷ Ἀργολικῷ
κόλπῳ ἡ Καλύρεια, ἡ Ἐρμιῶν, αἱ Πρασιαί,
ἡ Ἀσίνη καὶ τέλος ἡ κατὰ τὸν μυχὸν αὐτοῦ
ἰδρυθεῖσα Ναυπλία, ἣτις, κατὰ τὸν Γάλλον ἀρ-
χαιοδίφην Βίκτωρα Βίγαρδ, κτισθεῖσα παρὰ
τὸ πλευρὸν ἀσφραλοῦς καὶ ἐπιτηδεῖου ὄρμου ἐπὶ
ἐπιμήκους παρκατίου βράχου, ἀπέβη πόλις
πλουσία καὶ ἰσχυρὰ, ἐφ' ὅσον ξένοι ναυτίλοι
ἐξεμετακλύοντο ἀκόπως τὰς γείτονας Ἀργο-
λικὰς πόλεις.

Οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν διοίκησιν καὶ διαχειρί-
σιν τῶν ἐμπορικῶν τούτων καὶ ναυτικῶν πρᾶκτο-
ρειῶν δὲν ὤκνουσαν πρὸς εὐρυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν
ἐργασίων αὐτῶν νὰ προβλῶσι καὶ μεσογειότερον
ἐρχόμενοι εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν καὶ μετὰ
τῶν εἰς πρωτογενῶν καὶ ἀξέστων ἐνδοτέρων
λαῶν, παρὰ τῶν ὁποίων, ἀφθονώτερον, ὡς εἶοικε,
προσεπορίζοντο κέρδη. Τοιαύτην τινὰ ἀποστο-
λὴν εἶχε προφανῶς καὶ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ οἰκι-
στοῦ τῆς Ναυπλίας πρὸς τὸν βασιλέα τῶν τὰ
μάλιστα βαλκανοφάγων Ἀρκάδων Ἀλεων, φί-
λον καθεστῶτα.

Ἀλλὰ καὶ ναοὺς τῷ πατρὶφ αὐτῶν θεῷ, τῷ
ἀφίλῳ Ποσειδῶνι, πολλοῦ ἐν τοῖς τοιοῦτοις
ναυτικοῖς κέντροις ἱδρυσαν οἱ Ἀσιανοὶ οὗτοι
ἔποικοι, οὐ μόνον ὅπως προσφέρωσιν αὐτῷ λα-
τρεῖαν καὶ ἀκροθίνειαν κατὰ τὰ πάτρια, ἀλλὰ
καὶ ὅπως λύωσιν ἐν αὐτοῖς, ὑπὸ τὴν θεῖαν τοῦ
Ποσειδῶνος ἐποπτεῖαν, τὰς ἀναφυομένης με-
ταξὺ αὐτῶν διενέξεις καὶ διαφορὰς καὶ διανέ-
μονται ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὰ λάφυρα καὶ τὰ
κέρδη. Διαισημότεροι τῶν κατὰ τὸν Ἀργολικὸν
κόλπον Νηῶν τοῦ Ποσειδῶνος ὑπῆρξαν ὁ τῆς
Ναυπλίας καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ ἐν Καλαυρείᾳ,
παρὰ τῷ ὁποίῳ ἠδρυνε καὶ Συνέδριον Ἀμφικ-
τυόνων: «Ἦν δὲ», κατὰ Στράβωνα, «καὶ
»Ἀμφικτυονία τις περὶ τὸ Ἱερὸν τοῦτο ἐπὶ τὰ
»πόλεων, αἱ μετεῖχον τῆς θυσίας· ἦσαν δὲ
»Ἐρμιῶν, Ἐπίδαυρος, Αἴγινος, Ἀθῆναι, Πρα-

»σιεῖς, Ναυπλιεῖς καὶ ὁ Ὀρχομενὸς ὁ Μινύειος». Πρὸς τοῦτο μάλιστα, ὅπως αἱ ἀποφάσεις τοῦ
εἰρηνοποιῦ τούτου Συνεδρίου ἀποβῶσιν ὅσον
ὅσον τε ἱερὰ καὶ ἀπαρκαβίαστοι, ὀλόκληρος ἡ
νῆσος Καλαυρεία κατέστη οὐδετέρη, καθιερω-
θεῖσα εἰς τὸν Θεὸν Ποσειδῶνα καὶ ἐπικληθεῖσα
Ἐιοήνη.

— Τοιαῦτα εἰρηνοποιὰ Συνέδρια, Σάλαμα,
πρῶτοι οἱ Φοινίκες συνέστησαν ἐν ταῖς ἰδίαις
ἀποικίαις, καθιερώσαντες αὐτὰ εἰς τὸν ἐπικου-
ρωνὸν Λία, τὸν Βάαλ-Σαλάμ· ἐν τούτων ἠδρυνε
προφανῶς κατὰ τοὺς πανκρηχαιοτάτους χρόνους
καὶ ἐν τῇ νήσῳ Σκλαμῖνι, ὡς τοῦλάχιστον ἡ
καταγωγὴ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς, ἐκ τῆς Φοινικι-
κῆς λέξεως Σαλάμ, ἦτοι Ἐιοήνης, μαρτυρεῖ.—

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς μεγάλης ναυ-
τικῆς κινήσεως τῶν Ἀσιαγενῶν λαῶν ἐπὶ τὴν
Εὐρώπην, ἣν προσωποποιεῖ καὶ ὁ μῦθος τῆς ἀρ-
παγῆς τῆς θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως τῆς Φοινίκης,
ὁ πορθητὸς τοῦ Εὐρίπου, ὁ βαθύς οὗτος καὶ γα-
ληνικῆς πόρος, ὁ διαρρέων ὀλόκληρον σχεδὸν
τὴν Ἀνατολικὴν Χερσον Ἑλλάδα ἀπὸ νότου
πρὸς βορρᾶν, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐφελευσθῆ τὸ ὕψυ
τῶν παρκαπλεόντων βλέμμα. Ὁ πορθητὸς οὗτος
κατέστη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ χρόνου
τὸ κύριον πεδῖον καὶ τὸ κέντρον, οὕτως εἶπεῖν,
τῆς δράσεως τῶν Μινυῶν, ἐτέρου ναυτικοῦ λαοῦ
πελασγικῆς καὶ τούτου, ὡς φαίνεται, καταγω-
γῆς, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ ἀρχηγέται τῆς ἐντεῦθεν
προελθούσης Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, καὶ
ἐξ ὧν πιθανώτατα προῆλθε καὶ ὁ οἰκιστὴς τῆς
Ναυπλίας. Τὰ ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς παρὰ τὸν Εὐρι-
πον Λακωνικῆς πόλεως Λαρυμνῆς, ἣτις προφανῶς
ὑπῆρξε τὸ ἐπίνειον καὶ ὁ ναύσταθμος τῶν Μι-
νυῶν, περιωχόμενα ἀξιόλογα ἐπάκτικα τειχοδο-
μήματα μαρτυροῦσι τὴν ναυτικὴν ἀκμὴν τοῦ πα-
ναρχαίου τούτου λαοῦ.

Ἐπισκοποῦντες κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἐνδείξεις
διὰ τῆς μήλης τῆς κριτικῆς ἐπιστήμης τὸ περι-
σωθὲν ἡμῖν μυθικὸν πλᾶσμα τῆς οἰκίσεως τῆς
Ναυπλίας, δυνάμεθα μετὰ τινος βραχυμότητος
νὰ συναγάγωμεν τὴν πιθανώτερον περὶ αὐτῆς
ἱστορικὴν ἐκδοχὴν. Εἰς τῶν παρὰ τὰς ἀκτὰς
τοῦ Εὐρίπου ἢ περὶ τὸν Κρηναῖον ἐμφωλευόντων
θαλασσοπόρων, Μινυῶν ἢ καὶ ἄλλων ὁμοτέγων
ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων βεβαίως, ὀλίγον ἴσως βρα-
χύτερον μετὰ τὴν ἐν τῇ Ἀργολικῇ χώρᾳ ἐποί-
κισιν Ἀσιαγενῶν λαῶν, εἰσπλεύσας τὸν Ἀργο-
λικὸν κόλπον προσωρμίσθη εἰς τὴν κατὰ τὸν μυ-
θὸν αὐτοῦ πολυῦδρον παρκαλίαν τῆς Λέρνης πρὸς
ὑδρυσιν ἢ καὶ διαρπαγὴν· ἐκεῖ δὲ που συντυ-
χῶν Ἀργεῖαις παρθένοις ὑδροφοροῦσαις, πολυ-

διῶμιον γὰρ τὸ Ἄργος, μίαν αὐτῶν τὴν ἀρίστην τῶν εἶδει, τὴν ἀμύμονα, ἀγει συναράσας καὶ εἰς τὴν θάλασσαν καθέλκει, ἀποπέμψας τὸν συνοδεύοντα αὐτὴν δμῶα, Σάτυρον. Ἡ ἀρπυγεῖσα παρθένος ἐπιβῆσα βία τοῦ πλοίου μετηνέχθη εἰς Εὐβοίαν, ἔνθα ὁ ἀπαγωγεὺς εἶχε τὰ βασίλεια αὐτοῦ, ληϊζόμενος τοὺς παροικοῦντας καὶ σκυλεύων τὰ εἰς τοὺς σκοπέλους τοῦ ἀξένου Καφηρέως προσπίπτοντα ναυάγια.

Ἡ ἀρπυγεῖσα Ἀργεῖα κόρη, ἣν ὁ μῦθος ἐπλασε θυγατέρα τοῦ Δαναοῦ καὶ Ἀμυμώνην, ἐκ τοῦ ἄρπυγος αὐτῆς, τὸν ὅποιον αἱ λοιπαὶ ἐν Λέρνῃ ἀπολειφθεῖσαι παρθένοι, καταπλαγεῖσαι, υπέλαβον ὡς τὸν θεὸν τῶν θλασσῶν Ποσειδῶνα, ἀπέκτησεν υἱόν, ὅστις ἀνδρωθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ καὶ τοῦ πατρῷου ἐπιτηδεύματος ἐνωρὶς ἐπιλαθόμενος, ταῖς ναυσὶ πλέω, ἐπωνομάσθη Νκύπλιος· οὗτος, τὰ συνήθη τῶν πατρῶν αὐτοῦ ὑγρὰ κέλευθλα ἀκολουθῶν καὶ ταῖς μητρικαῖς παραδόσεσιν ἐπόμενος, εἰσέπλευσεν εἰς τὸν συγγενῆ Ἀργολικὸν κόλπον καὶ ἐκεῖ που κατὰ τὸν μυθὸν αὐτοῦ, παρὰ τὴν Κάναθον, ἀποβῆς ἔγνω νὰ χρησιμοποίησιν τὴν ἐγγὺς βραχίονα μικρὰν χερσονήσον, ἣτις διὰ τὸ φύσει ἐρυμνὸν καὶ τὸ ἐπιτήδειον τοῦ πατρῷου πλευρὸν αὐτῆς ἀσφαλοῦς λιμένος ἰσχυρὸν παρεῖχεν αὐτῷ ἔρεισμα καὶ ἤρεμον ἄμικυροβόλιον κατὰ τὰς θλασσείας αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις. Ἐνταῦθα ἔδρυσεν καὶ διὰ ξένων ἐποίκων, Αἰγυπτίων ἐκ τῶν παραγενομένων ὁμοῦ Λαλαφῶν νηυσὶν εἰς Ἀργολίδα κατὰ Πυρραϊκὴν, ὣς καὶ τὴν ἐπὶ τὴν πόλιν Νκυπλίαν καὶ Νκὸν τῶν πατρῶν αὐτοῦ θεῶν Ποσειδῶνι ἀνήγειρε καὶ δι' ἀσφαλῶν τειχῶν περιέβλεπεν αὐτὴν, ἰπερμυνομένη καὶ κατ' ἄλλων ὁμοτέχνων θλασσίων ἐπιδρομίων καὶ κατὰ τῶν γειτόνων Ἀργείων καὶ τῶν κατοίκων τῶν λοιπῶν ὁρίων Ἀργολικῶν πόλεων, οἵτινες, χερσαῖοι ὄντες, δυσπίστως πάντοτε εἶχον πρὸς τοὺς παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῶν ἐμφωλεύσαντας ὑπερποντίους ἐποίκους. Τὸ ὁρμητήριον τοῦτο τῶν ἐπιηλύδων οἰκιστῶν προφανῶς ὠνομάσθη Ναυπλία ἐκ τοῦ ἐπαγγέλλματος τῶν κατοίκων αὐτῆς, ταῖς ναυσὶν ἡεὶ πλεόντων, ὡς καὶ ὁ Στράβων εἰκότως δέχεται· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἡγουμένου τῶν οἰκιστῶν Ναυπλίου καὶ τῶν νεωτέρων αὐτοῦ υἱῶν Οἰκχος καὶ Νυσιμέδοντος προήλθεν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ παραδόσις τῆς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος γεννήσεως αὐτοῦ. Καὶ ἡ ἐπωνυμία τῆς πόλεως καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῆς εἰς τὴν ναυτικὴν τῆς Καλαυρείας Ἀμφικτυονίαν καὶ ὁ ἐν Νκυπλίᾳ Νκός τοῦ Ποσειδῶνος τὴν ναυτικὴν αὐτῆς καταγωγὴν εἰκότως δείκνυσιν· τὰ Κυκλώπεια δ' αὐτῆς τείχη, οἱ λαβύρινθοι καὶ οἱ παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ἐγγὺς ὄρους Παλαμηδίου λαζευτοὶ

τάφοι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς εὐρεθέντα ἐντάφια κτερίσματα, ἔργα προφανῶς Αἰγυπτίων, Καρῶν ἢ Φοινίκων, τὴν ἐκ θλασσοπόρων ἐπιδρομίων προέλευσιν τῶν πρώτων αὐτῆς οἰκιστῶν προσεπικυροῦσιν.

Ἡ Νκυπλία εἶναι ἡ μόνη πόλις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἣτις ἐκτίσθη ἐπὶ βραχίονος καὶ πρυτανόθεν σχεδὸν ὑπὸ τῆς θλασσῆς περιρρομένου ἀκρωτηρίου, χωριζομένη ἀπὸ τῆς μεσογείας δι' ὑψηλοῦ καὶ δυσάντους ὄρους, τοῦ Παλαμηδίου, καὶ μόνον διὰ στενῆς παρὰ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ λωρίδος γῆς συγκοινωνοῦσα πρὸς τὴν συνεχομένην στερεάν (1) τοῦτο μαρτυρεῖ ἀριδῆλως τὴν ἀπὸ τῆς θλασσῆς καὶ ὑπὸ ξένων θλασσοπόρων πρώτην αὐτῆς οἰκισιν.

Τὴν τοιαύτην οἰκισιν τῆς Νκυπλίας καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ἐγκατάστασιν φυλῆς ὀθνεῖας καὶ ἰσχυρῆς εὐλόγως μετ' ἀνησυχίας εἶδον ὄμματος οἱ ὁμοῦ τῆς Ἀργολικῆς λαοὶ καὶ ἰδίᾳ οἱ Ἀργεῖοι καὶ Μυκηναῖοι, Ἀχαιοὶ, τὰ μάλα εὐκνήμονες καὶ πολύχουσοι κατ' Ὀμηρον· ἐφ' ᾧ καὶ ἐνωρὶς παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς κατέσχον καὶ ὠχύρωσαν τὴν ἀκρόπολιν τῆς Τίρυνθος Δικύμυαν πρὸς ἀποκλεισμόν καὶ ἄγρυπνον τῶν κατοίκων τῆς Νκυπλίας ἐπιτήρησιν, ἅμικ δὲ καὶ ἀποτροπὴν ἐνδεχομένης αὐτῶν ἐπιδρομῆς.

Καὶ τοιαύτη μὲν ὑπῆρξεν ἡ πρώτη τῆς Ἀργολικῆς Χερσονήσου ἐποικίσις ὑπὸ ὑπερποντίων Ἀσιαγενῶν τὴν προέλευσιν λαῶν. Οἱ ἐπιηλύδες οὗτοι, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ φῶτα τῶν κατὰ πολὺ ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις προηγμένων Ἑθῶν τῆς Ἀσίας, δὲν ὠκνησαν ἅμικ νὰ μετκδώσουν εἰς τοὺς βραβάρους ἰθαγενεῖς τῆς Ἀργολίδος κατοίκους πρὸ πάσης ἄλλης Ἑλληνικῆς χώρας τὸν τρόπον τῆς καλλιέργειας τῆς μητρῆς γῆς, τὴν ἄρσιν καὶ τὴν σπυρὰν τοῦ σίτου, τὴν θλίψιν τοῦ καρποῦ τῆς ἐλαίας καὶ τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ ἐλαίου, τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ κλήματος τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ οἴνου.

— Πραχδόξως ἡ ἀρχαιότης εἰς τοὺς Νκυπλίους ἀπέδιδε τὴν ἐφεύρεσιν τῆς ἀμπελοτομῆς, ἣτοι τῆς τέχνης τοῦ κλαδεύειν τὰς ἀμπέλους πρὸς ἀφθονωτέραν παραγωγὴν. Τὴν μεθοδὸν ταύτην φέρονται πρῶτοι ἐφαρμόσαντες οἱ Νκυπλίαις, διδασκόμενοι ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι κλήματι ἀμπέλου, οὗ ὄνος κατὰ τύχην ἔφραγε τοὺς κλάδους, πλείονας τῶν λοιπῶν πα-

(1) Ὡς γνωστὸν ἡ ἀρχαία Νκυπλία περιορίζετο ἐπὶ τῆς νῦν Ἀκροναυπλίας, τοῦ γῶρου ὃν κατέχει νῦν τὸ Νκυπλίον προσχωθέντος πολὺ βραχύτερον ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν.

ρήγαγε σταφυλάς· ἐφ' ᾧ εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης καὶ εἰδῶλον τῶν ὄντων ἐπὶ δεσπόζοντος βράχου παρὰ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐποίησαν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πυρραϊκὸς ἐξ ἐγγυρίου παραδόσεως ἀρνούμενος τὴν πληροφορίαν· «Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν Νκυπλίᾳ λεγόμενα ἐς τὸν ὄνον, ὁ ἐπισηγὼν ἀμπέλου κλήμα ἀφθονώτερον εἰς τὸ μέλλον» ἀπέφραγε τὸν καρπὸν καὶ ὄνος σφισιν ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτο ἐστίν, ἅτε ἀμπέλου διδάξας τομῆν.» —

Πολλοὶ τῶν νεωτέρων κριτικῶν ὑπολαμβάνουσι τὸν υἱὸν τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Νκυπλίας Παλαμηδῆν ὡς τὸν διδάσκαλον καὶ εἰσηγητὴν τοῦ Φοινικεῖου πολιτισμοῦ ἐν Ἑλλάδι· οὗτος μνηστῆς τοῦ Κενταύρου Χείρωνος γενόμενος, παρ' ᾧ φέρεται δικηκιδιαιωγῆθέντας οἱ πλείστοι τῶν μυθικῶν ἡρώων τῆς ἀρχαιότητος, ὑπῆρξεν ἰσχυρὸς ἄριστος, ἐποποιός, ἀστρονόμος, εὐρέτης τῶν μέτρων, τῶν στρεβλῶν, τῶν νομισμάτων, τῶν πεσσῶν καὶ τῶν κίβων, τῶν φάρων, τῆς στρατιωτικῆς πραχάξεως καὶ αὐτῶν τῶν γαρυμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφειῆτου, δι' ὧν ἀντικατέστησε τὰ τέως ἐν γῆσει παρὰ τοῖς κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου Φοινικεῖα γράμματα· «Χρὴ εἰδέναι ὅτι πρότερον οἱ Ἑλληνας Φοινικεῖοι ἐνδύοντο γράμμασιν· ὕστερον δ' ἔλθων Παλαμηδῆς, ἀνὴρ εὐεῖδως καὶ πάσης ἐπιστήμης ἐμπλεως, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ ἀλφειῆς μόνον στοιχεῖν εἶρε τοῖς Ἑλλησιν.» (1)

Αἱ τοιαῦται περὶ Παλαμηδῆος, Κέκρωπος, Κάδμου, Δαναοῦ κλπ. ἀρχαῖαι παραδόσεις καὶ δοξασίαι μαρτυροῦσι καταφανῶς ὅτι ὁ ἀπὸ πολλῶν ἐκτανταετηρίδων πρότερον ἀμύμων ἐν Ἀσίᾳ πολιτισμὸς μόλις περὶ τὰ μέσκα τῆς Βας π. Χ. χιλιετηρίδος, ὅτε περίπου συμπίπτουσιν αἱ ἀνά τὰς διαφόρους Ἑλληνικὰς χώρας ἐμφανίσεις τῶν μυθικῶν τούτων φωταδοτῶν, μετωχευθῆναι δι' ὑπερποντίων ἐποίκων εἰς τοὺς πρωτογόνους καὶ ἀξέστους ἔτι νομάδας κατοίκους τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Οἱ Ἀσιαγενεῖς οὗτοι ἀπόστολοι, κατακλιπόντες τὰς ἐστίνας αὐτῶν ἐπὶ διαφόροις αἰτίαις καὶ ἐποικίσαντες ξένας χώρας, μετῆγγισαν εἰς τοὺς βραβάρους ἰθαγενεῖς, μεθ' ὧν σὺν τῶν χρόνων συνεχωνεύθησαν, καὶ τὰ πρῶτα νόμικα τῶν ἀπ' αἰῶνων γνωστῶν τοῖς πεπολιτισμένους λαοῖς τῆς Ἀσίας τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, τὰς ὁποίας ὅμως ὁ ἐκ τῆς ἔθνομολογικῆς ταύτης χοάνης προσελθὼν πλήρης σφρίγγους Ἑλληνικὸς λαὸς ἐν τῇ ὀξυτάτῃ τῆς διανοίας αὐτοῦ διέπλησε καὶ προήγαγεν εἰς τὸ ὑψιστον τῆς τελειότητος σημείον, εἰς ὃ ἡδυνήθη ποτὲ ν' ἀνέλθῃ ἀνθρωπίνῃ διάνοια, γενόμενος

οὕτω κατ' ὄνομα τοὺς μετέπειτα χρόνους ὁ τύπος καὶ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ συμπακτοῦ κόσμου ἐν παντί.

—

Καὶ αὕτη μὲν ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ οἰκίσις τῶν διαφόρων τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου πόλεων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους· πλὴν ἡ τύχη αὐτῶν ὑπῆρξε διάφορος. Ἐπὶ τῶν ἐπιγόνων τοῦ Ἰνάχου καὶ τοῦ Δαναοῦ τὸ ἐπιπόροτον Ἄργος, ὡς εἴρηται, «προσεῖχεν ἄπασιν τῶν ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι κλιθευμένων χωρῶν» πλὴν ἡναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ βραχύτερον εἰς τὸ ἐπικείμενον πτολιεθρον, τὰς γείτονας πολυχρόστους Μυκήνας, ἐπὶ τῶν Περσειδῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἀτρεΐδου Ἀγαμέμνονος, ὅστις :

» πᾶσι μειέλοισιν ἠρώεσιν,
» οὐνεκα ἄριστος ἔην, πολὺ δὲ πλείστους ἄγε
[λαοὺς.]»

—

Ὀγδοήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου Δωριεῖς ὑπὸ ἀρχηγέτην τὸν Ἡρακλεΐδην Τήμενον εἰσέβηλλον λάβροι εἰς τὴν Ἀργολίδα συντόψιντας δὲ τοὺς ἀρχόντας αὐτῆς Πελοπίδης, Σθένης καὶ Εὐρεΐσθεα, καὶ τοὺς ἐπιγόνους τῶν Ἀτρεΐδων, κατέσχον τὴν χώραν καὶ κατέστησαν δούλους, γυμνήτας, τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς κατοίκους Δαναούς. Τὸ Ἄργος ἀλωθὲν ὀλίγον βραχύτερον ὑπὸ Διοφάνους, τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ Ἰρηνῆσσι γαμβροῦ τοῦ Τήμενου, ἀπέβη ὑπὸ τὸν νέον Δῶριον καθεστὸς ἡ πρωτεύουσα πόλις, δεσπόζουσα τῆς Ἀργολικῆς καὶ πάσης τῆς ἕως Μυκῆας ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' μ. Χ. αἰῶνος, ὅτε καταβλήθη ὑπὸ τοῦ Κλεομένηους. Μεσοῦντος μάλιστα τοῦ Η' μ. Χ. αἰῶνος ἡ περιδοξὸς αὕτη πόλις ἐξίκετο εἰς τὸ ὑπικτον τῆς ἀμύμης αὐτῆς σημείον, ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Τημενίδου Φειδῶνος, ὅστις πρῶτος ἐκώψε καὶ νόμισμα, τὸ τε ἄλλο καὶ τὸ ἀργυροῦν.

— Ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος φιλόσοφος Ἀριστοτέλης εἰς φυσικὰς ὄλας αἰτίαις ἀποδίδει τὴν ἀπὸ τῶν Μυκηναίων ἐπὶ τὸ Ἄργος μετὰπτωσιν τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀμύμης : «Ἐπὶ μὲν πτῶν Τρωικῶν ἡ Ἀργεῖα διὰ τὸ ἐλώδες εἶναι ὀλίγους ἡδύνετο τρέφειν, ἡ δὲ Μυκηναῖα κατὰ πλείονα ἐντυμωτέρα ἦν· νῦν δὲ τούτων τῶν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, ἡ μὲν γὰρ ἀργὴ γέγονε καὶ ξηρὰ πάνπαν, τῆς δὲ τὰ τότε, διὰ τὸ λιμναῖον ἀργῆ, νῦν χρήσιμα γέγονεν.» (8) —

Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Δωριέων ἐν Πελοποννήσῳ σφοδρὰ ἡγήθη

1) God Vat. 711. 97. B'.

8) Ἀριστοτ. Μετεωρ. 1. 14.

Ἀλεξανδρεὺς. (1) Ὁ δὲ Πλούταρχος εἰς τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον περὶ Μουσικῆς σύγγραμμά του ἐπι-καλεῖται μαρτυρίαν τοῦ μεγάλου μουσικοῦ τῆς ἀρχαιότητος Ἀριστοξένου ἀναφέροντος ὅτι ὁ Ὀλυμπος πρῶτος ἠύλησεν ἐπικηδεῖον Λυδιστὴ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Πύθωνος. (2) Πλείστοι δὲ πηγαὶ ἀρχαῖαι μᾶς βεβαίουν ὅτι δασάκις ἐπρόκειτο περὶ μουσικῶν ἐκτελέσεων λυπηρῶν καὶ θρηνητικῶν ὁ αὐλὸς ἔπαιξε σπουδαιότατον ρόλον, ἂν μὴ ἐπρω-τευσεν. Σήμερον, μολοντί ἡ ἐξέλιξις ἐτελειοποίησε τὸν αὐλὸν ἐφαρμοσάσα εἰς αὐτὸν τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς λεπτολογικῆς καὶ τῆς κομποτεχνίας ἐν γένει, ἐκεῖνος ἐξακολουθεῖ ἀκόμη καὶ μεθ' ὅλας αὐτὰς τὰς περιποιήσεις τῆς τέχνης νὰ κλαίῃ καὶ τῆς ιδιότητος ταύτης συχνὰ κάμνουσι χρῆσιν οἱ συνδέται εἰς τὴν σύγχρονον ὀρχήστραν.

* *

Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ αἷτιον τοῦ διαρκοῦς θρήνου, τοῦ διαρκοῦς παραπόνου τοῦ αὐλοῦ;

Τὸν λόγον ἔχουν ἡ Ἑλληνικὴ Μυθολογία καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἱστορία, αἱ ὁποῖαι μᾶς ἀφη-γοῦνται τὰ ἑξῆς :

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ μυθολογία μᾶς λέγει ὅτι ὁ αὐλὸς εἶναι νόθος! Πατέρα—ἐφευρέτην δὲν ἐγνώρισε ποτέ του. Ἡ μυθολογία ἀναφέρει ἐφευρέτας ὄλων τῶν ἄλλων ὀργάνων καὶ τοιοῦ-τοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ θεοί. Ὁ Ὀμηρος (3) ὁ Ἀπολλύδωρος (4) ὁ Διόδωρος (5) καὶ ἄλλοι ἀπο-δίδουσιν εἰς τὸν Ἐρμῆν τὴν ἐφεύρεσιν τῆς Λύ-ρας, ἄλλοι ἀποδίδουσιν εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τὴν ἐφεύρεσιν τῆς Κιθάρας, μετὰ τούτους δὲ συμφωνεῖ καὶ ὁ πρό τινας ἐν Δελφοῖς ἀνακαλυφθεὶς ἕμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, ἐνθα ἀποκαλεῖται *κιθαρίζει κλυτός*.

Ἐπίσης ἡ Σάλπιγξ λέγει μία παράδοσις ὅτι δὲν εἶναι καθ'αυτὸ εὔρημα τῶν Τυρρηγῶν. Ὁ Σχολιαστὴς τῆς Ἰλιάδος (6) ἀναφέρει ὅτι ἡ σάλπιγξ ὑπεδείχθη εἰς τοὺς Τυρρηγούς ὑπ' αὐ-τῆς Ἀθηναῖς, ὁ δὲ Πανσανίας ἀναφέρει καὶ ἱε-ρὸν τῆς Ἀθηναῖς Σάλπιγγος ἐν Ἄργει. (7)

Τοῦ αὐλοῦ ὅμως ἐφευρέτης δὲν φέρεται οὐδεὶς. Εἰς τὸν Πᾶνα ἀποδίδεται μόνον ἡ ἐφεύρεσις τῆς Σύριγγος, ἀλλ' ἡ Σύριγξ οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ συναρμοσολογία 6—7 αὐλῶν τελείων ἤδη. Κατὰ συ-νέπειαν ἡ ἀρχαία του καταγωγή πολὺ διαμυρι-σθητεῖται, ἡ δὲ ἐμφάνισις του εἰς τὸν κόσμον

1) Στρωμ. I. 16.

2) Πλούτ. περὶ Μουσικῆς (§. 150).

3) Ἰάνος εἰς τὸν Ἐρμῆν.

4) Ἀπολλύδ. Γ'. 10. 2.

5) Διόδ. Ε, 75.

6) Σ, 219.

7) Πανσανίας Β'. 21, 3.

τῶν μουσικῶν ὀργάνων δὲν ἐγένετο κατὰ τοὺς θεσμούς τῆς ὀργανικῆς παραγωγῆς.

* *

Ἡ πρώτη περιπέτεια τῶν νόθων εἶναι ἡ ἐγ-κατάλειψις καὶ ἡ ἐκθεσίς των. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ-θετον μᾶς παρουσιάζεται τὸ πρῶτον ὁ αὐλὸς ἐκ-τεθειμένος ἐντὸς τῶν καλαμώνων τῆς παναρχαίας Κωπαίδος, κλαυθμηρῶν εἰς τὴν πρώτην ἰσχυ-ρὰν ριπὴν τοῦ ἀνέμου. Οἱ δόνακες τῆς Κωπαί-δος ἐγίγαν ἀφορμὴ εἰς τὸ νὰ ἀναπτύχῃ βραδύ-τερον ἐν Θήβαις καὶ ἐν ὄλῃ ἐν γένει τῇ Βοιωτίᾳ ἡ αὐλοποιία καὶ νὰ ἰδρυνθῇ ἐκεῖ περίφημος αὐ-λητικὴ σχολή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξήλθον ὅλοι οἱ δια-πρεπεῖς αὐληταὶ τῆς ἀρχαιότητος. (1).

Ἄλλ' εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τῆς υἰοθετήσεως τοῦ αὐλοῦ ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν ἀρχίζον δι' αὐτὸν ἀρ-κετὰ δραματικὰ περιπέτεια. Διωγμοὶ ἀμείλι-κτοι τὸν ἀναμένον προερχόμενοι ἀπὸ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. Καὶ τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ ὄργανον κλαῖον διαρκῶς ἔτρεχε ν' ἀποφύγῃ τὴν ὀργὴν τῶν διωκτῶν του, περιλίπτον ἀπὸ μιᾶς φρικώ-δους περιπετείας εἰς ἑτέραν φρικωδεστέραν.

Πρώτη ἡ Ἀθηναῖα, ἡ θεὰ τῆς Σοφίας, ἀπαι-τοῦσα ὅπως ἡ μουσικὴ μὴ ἔχῃ μόνον σχολὸν τὴν τέχνην ἀλλὰ καὶ τὴν παιδείαν, ἐνέκρινεν ὅλα τὰ ἄλλα ὄργανα καὶ ἀπέριψε τὸν αὐλὸν, στηριζομένη εἰς τὸ ὅτι οἱ τὰ ἄλλα ὄργανα παί-ζοντες, π. χ. λύραν, φόρμιγγα, κιθάραν, δύναν-ται συγχρόνως παίζοντες καὶ νὰ ψάλλωσι καὶ νὰ διαπαιδαγωγῶσιν οὕτω διὰ τῶν ἐννοιῶν τῶν ἁσμάτων των τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἦθος τῶν ἀκροατῶν, ἐνῶ εἰς τοὺς αὐλητὰς ἦτο τοῦτο ἀδύ-νατον, καθότι ἡ αὐλῆσις *κωλύει χρῆσθαι τῷ λόγῳ*, ὅπως πληροφορεῖ ὁ Ἀριστοτέλης (2). Ἡ ψιλὴ λεγομένη τότε μουσικὴ, ἡ *συμφωνικὴ* σή-μερον (ἢ ἄνευ λέξεων δηλ. μουσικῆ) δὲν συνέ-τεινε τότε εἰς τὴν παιδείαν, καθὸ στερουμένη τοῦ λόγου, ἡ δὲ θεὰ τῆς σοφίας καὶ προστάτις αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τοῦτο καὶ ἀπέρ-ριψε τοὺς αὐλοὺς μετ' ὀργῆς καὶ ἀρῶν. Προ-σέτι δὲ, διεριμνεύουσα ἴσως καὶ κρυφῆν παρα-τήρησιν τῆς Ἀφροδίτης, προσέθεσεν ὅτι οἱ αὐ-λοὶ εἶναι ἐπίσης ἀπορριπτέοι ὡς *ἀσχημίζοντες τὸ πρόσωπον*. Τοιοῦτοτρόπως ὁ αὐλὸς ἄχρηστος πλέον καὶ καταραμένος ἐρρίφθη εἰς τὴν Φρυ-γίαν, ὡς μυθολογεῖται. Ἐκεῖθεν ἄρχεται νέα πε-ριπέτεια.

Ὁ Φρυγὸς Μαρσύας, ὁ ἔλκων τὸ γένος ἐκ σα-τύρου, μουσικὸς καὶ ἐφευρέτης τῆς φρυγιστῆς ἀρ-μονίας, ἀνευρέσεν τὸν ἐγκαταλειφθέντα αὐλὸν

(1). Ὁ Ἀριστοξένος ἀναφέρει καὶ τὸν Ἐπαμεινών-δα, ἄριστον αὐλητὴν.

(2). Ἀριστ. Πολιτικά 8. 6, 7.

καὶ περιφρονῶν τὴν μουσικὴν γνώμην τῆς θεᾶς καὶ ἀνηφῶν τὰς ἀράς της, ἀδιαφορῶν δὲ προ-σέτι ἐντελῶς ἐὰν τὸ νέον ὄργανον ἠσχιμῆζε τὸ πρόσωπόν του, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν διεφαι-νετο ἐναογέστατα ἡ σατυρικὴ καταγωγή του, ἐνε-κολπώθη τὸ ἔρμαιον καὶ ἤρχισεν ἐφαρμοζῶν ἐπ' αὐτοῦ μουσικὰς του θεωρίας, τὰς ὁποίας ἔλυε κατ' ἴδιον ἐντελῶς τρόπον καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκαυ-χήθη, ὥστε ἐτόλμησεν αὐθαδέστατα νὰ προκα-λέσῃ εἰς διαγωνισμὸν καὶ αὐτὸν τὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ θεὸς τῆς μουσικῆς καὶ ἰδανικὸς τύπος τοῦ ἀνδρικοῦ κάλλους, ἀποδεχθεὶς μετὰ πολλῆς εἰρω-νείας τὴν φαιδρὰν καὶ ἀφελῆ πρόσκλησιν τοῦ τε-ρατώδους αὐτοῦ θνητοῦ, συνεκίλεσε τὰς πι-στὰς του συντρόφους καὶ συμβούλους του Μού-σας, πρὸς τὰς ὁποίας ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα. Ἐκεῖνοι ἀκούσασα τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἀπόλ-λωνος μετ' ἀκρατῆτων καγαγισμῶν, συνεζήτησαν αὐτὴν καὶ ἐν μέσῳ ἡχηρῶν γελῶτων καὶ χαριτω-μένον παρθενικῶν ἀκκιμισμάτων διέταξαν αὐτὸν ἀπαθέστατα, βεβαιωμένοι ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς μουσικῆς αὐτῆς μονομαχίας, ἀφοῦ νικήσῃ τὸν δυστυχῆ Μαρσύαν, τίποτε ὀλιγώτερον—τίποτε περισσώτερον... νὰ τὸν γδάσῃ! (1).

Ὁ Ἀπόλλων ἐξετέλεσε κατὰ γράμμα τὴν ἀπό-φασιν τῶν Μουσῶν. Ὁ μὲν δυστυχὴς Μαρσύας ἐξεδάσθη, ὁ δὲ αὐλὸς του καταραμένος καὶ ἐκ νέου ἐρρίφθη πάλιν τὶς οἶδε ποῦ (2).

Οἱ δύο οὗτοι διωγμοὶ, ἡ κατάρα τῆς Ἀθηναῖς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τιμωρία τοῦ αὐλη-τοῦ Μαρσύου, ἐνεποίησαν βαθεῖαν ἐντύπωσιν

1) Φαίνεται ὅτι αἱ ἐνέχ' αὐτὰι θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μηνευσίνης, αἱ μετὰ τοσούτης ἀπαιθείας ἀνι-θῆσασαί εἰς τὸν Ἀπόλλωνα χρέη χασάτη, δὲν θὰ εἴ-χον ἀκόμη ἀρρίψει νὰ ἐφαρμοζοῦν τὸ πρόγραμμα των, τὸ ὁποῖον συστάτο εἰς τὸ νὰ μαλακῶνουν τὰ ψυχὰς καὶ νὰ ἐξημερῶνουν τὰ ἦθη.

Ὁπωσδήποτε τὸ στιγμιαῖον τοῦτο κακοῦργον ἔνστι-κτον τῶν Μουσῶν (sic) ἐγένετο νομίζω μόνον καὶ μὴ ὅπως δικαιολογηθῆ ἢ μετέπειτα πρὸς αὐτὰς λα-τρεία τοῦ αἰμοδόρου Νέρωνος, ὁ ὁποῖος, λέγεται, θ: ἐγένετο ἄριστος μουσικὸς διαπρεφὴς καὶ θραβευθεὶς εἰς πολλοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας.

(2). Ὁ Ῥωμαῖος χρονολογὸς Αἰλιανὸς εἰς τὴν «Ποικίλην ἱστορίαν» του (Β:βλ. ΓΓ'. κεφ. κα') ἀ-ναφέρει τὸ ἐξῆς μυθολογικὸν ἀνέκδοτον' ὅτι δηλ. ἐὰν τις ἠύλει πρὸ τῆς θορᾶς τοῦ Μαρσύου μέλος τι κατὰ τὴν φρυγιστὴν ἀρμονίαν (τῆς ὁποίας, ὡς ἀνωτέρω ἐλέ-χθη, ἐφευρέτης ἦτο αὐτὸς) ἢ θορᾶ ἐκινεῖτο, ἐὰν δὲ ἠύλει μέλος τι ἀπειρωμένον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, αὕτη ἔμενεν ἀκίνητος καὶ, κατὰ τὴν ἰδίαν φράσιν τοῦ χρονο-γράφου, ἔοικε κωφῇ.

εἰς τὸν θρησκόληπτον ἐκεῖνον λαόν, ὁ ὁποῖος εὐλαβούμενος τοὺς θεοὺς ἀπέσχε τῆς εἰς τὸν αὐ-λὸν ἐπιδόσεως.

Εἰς τοὺτους δὲ τοὺς ἐκ θεῶν διωγμοὺς προ-στίθενται τώρα καὶ ἄλλοι ἐξ ἀνθρώπων καὶ ἐκ κοινωνικῶν προλήψεων.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι ὁ αὐλὸς υἰοθετήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Βοιωτῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀκριβῶς ὑπῆρξε δι' αὐτὸν ἡ μεγάλη ἀτυχία. Ἡ Βοιωτία δὲν ἔχαιρε καλὴν φήμην μετὰ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πνευ-ματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐγένειαν τοῦ ἦθους τῶν κατοίκων της. Ἡ περὶ αὐτῶν κρατοῦσα γνώμη ὅτι οὐκ ἤδρασεν *διαλέγεσθαι*, δὲν ἐγνώρι-ζαν δηλ. καὶ νὰ ὀμιλήσουν κατὰ τὴν ἀλήθειαν τότε ὑ-βριστικῆς ῥῆσις Ἰς Βοιωτία ἀπετέλλον διὰ τοὺς Βοιωτοὺς παροιμιῶδες ὄνειδος (1).

Συνεπῶς καὶ ὁ αὐλὸς, ὡς υἰοθετηθεὶς καὶ καλ-λιουργηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκεῖνων, μετέιχε καὶ αὐτὸς ὁ δυστυχὴς κατὰ τι ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν κακῆς φήμης, ἡ ὁποία συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ θεορ-θῆται προσβλητικῶν δι' ἕνα ἀνεπτυγμένον ἄν-θρωπον ἡ χρῆσις του.

Ἦδη ὁ αὐλὸς ἐμίλε νὰ ἐξαφανισθῇ τελείως ἀποθνήσκων τὸν ἐκ μαρμαροῦ θάνατον, ὁποῖαν παρουσιάζεται μία αἰφνιδία ἀναλαμπὴ ζωῆς, ὅπως ἐκεῖνη ἡ ὁποία παρουσιάζεται συνήθως εἰς τοὺς ἐτοιμοθανάτους. Ἡ λαοικὴ λέγει ὅτι ἡ ἀ-ναλαμπὴ αὐτῆ εἶναι ἀκριβῶς ὁ προάγγελος τοῦ θανάτου. Τοῦτ' αὐτὸ συνέβη καὶ μετὰ τὸν αὐλὸν ὑπὸ τὰς ἀκολούθους περιστάσεις.

Ἡ μόδα, ἡ πανίσχυρος θεὰ, ἡ ὁποία προο-ρισμὸν καὶ καθῆκον ἔχει νὰ καθιστᾷ γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον κάθε καινοφανὲς πρᾶγμα, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρίδῃ τὸν αὐλὸν καὶ διελ-θοῦσα ἐκ Βοιωτίας τὸν παρελάβε μασὺ της καὶ

(1). Ἡ ἱστορία ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν Βοιωτίαν κη-τόφησεν τὸ πάλαϊ ἔθνος τι τρισβίβηχρον ὀνομαζόμενον Ἰγες. Ἡ σύμπτωσις δὲ τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος (τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, σημαίνει τὸν χοῖρον) συνδυαζο-μένη μετὰ τὴν βραδύτητα καὶ τὴν ἀγροικίαν τῶν ἀν-θρώπων ἐκεῖνων, συνέτεινεν οὕτως ὥστε ἡ ῥῆσις ὅς Βοιωτία ἦ καὶ μόνη ἡ λέξις Βοιωτὸς νὰ σημαίνῃ τὸν ἀπαίδευτον ἄνθρωπον.

Ὁ μέγας Βοιωτὸς ποιητὴς Πίνδαρος διέψευσε τὴν κικῆν περὶ τῆς πατρίδος του φήμην καὶ εἰς τὸν πρὸς τὸν Ὀλυμπιονικῆν Βοιωτὸν Αἰνέαν ἕμνον του (Ὀλύμπια ΣΤ'. 151) παρατηρεῖ μετὰ πόνου ὅτι ἐξόν νὰ ἐκ-λείψῃ ἡ ἄκκιρος πλέον αὐτῆ συκοφαντία Ἐπίσης αἱ ἀρεταὶ τῶν διασῆμων Βοιωτῶν ἀνδρῶν Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου ἔρχονται νὰ τὴν διαψεύσουν.

Οἱ φανατικοὶ ὅμως Ἀθηναῖοι ὅλα αὐτὰ τὰ πρεδέ-χοντο μόνον ὡς ἐξαιρέσεις κανόνος.

ἀκολουθουμένη πάντοτε ὑπὸ τῆς πιστῆς τῆς συντροφίας τῆς Ἐπιχειρήσεως, ἤλθε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀναλαβοῦσα νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὸ νέον μουσικὸν ὄργανον. Οἱ δὲ ἀρχαῖοι συμπολιταί μας, μὴ διαφέροντες φαίνεται ποσῶς ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους τῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς μῦθας καὶ τῆς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑποδοχῆς ξενικῶν συνηθειῶν, εὐθύς ὡς ἐνεφανίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ πρῶτος τυχὼν Θηβαῖος ἀθλητῆς καὶ εἶδειξε δείγματα τῆς τέχνης του, κατελήφθησαν ἀμέσως ὅλοι καὶ ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων ὑπὸ μανιώδους ἀγάπης πρὸς τὸ καινοφανὲς ὄργανον καὶ ἐπεδόθησαν μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐκμάθησιν αὐτοῦ

Οἱ ἀριστοκράται τῆς τότε ἐποχῆς ἐπεδόθησαν ἐπίσης εἰς τὴν ἀθλητικὴν. Ὁ Ἀθηναῖος (1) ἀναφέρει δύο ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀττικῶν οἰκῶν τῶν διακριθέντων εἰς τὴν ἀθλητικὴν τέχνην, τοῦ Καλλιίου τοῦ Ἰππονίου καὶ τοῦ Κριτίου τοῦ Καλλιλαίσχρου. Ἐπίσης ὁ ἴδιος ἀναφέρει ὅτι καὶ ὁ διασημότερος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δανδῆς ὁ Ἀλκιβιάδης ἐδιδάσκετο τὴν ἀθλητικὴν «οὐ παρὰ τοῦ τυχόντος, ἀλλὰ Προνόμου τοῦ Θηβαίου τοῦ μεγίστην ἐσηκότες δόξαν.

Ὁ αὐλὸς ἀρχίζει ἤδη νὰ κατακτᾷ. Εἰσήλθη ἀμέσως εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἀθηναίων ἢ διδασκαλία του. Οἱ νεωτερισταὶ συνθέται τῶν διθυραμβικῶν χορῶν κατήρτισαν ὀρχήστραν πολυάριθμον ἐξ αὐλῶν συνοδεύουσαν τὸ ἄσμα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον μέρος ἐρασιτέχναι ἐκ τῶν καλλιτέρων οἰκῶν. Ἦτο δὲ τόσον ἀρίστη ἢ ἐντύπωσις ἐκ τῆς τοιαύτης ὀρχήστρας, ὥστε βαθμηδὸν ἐξέλιπε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀκροατῶν ἀπὸ τὰ ἄσματα τῶν χορῶν καὶ προσεκολλήθη εἰς τὴν ὀρχήστραν.

Ἄλλ' ἢ ἀναλαμπὴ αὕτη ἦτο βραχυτάτη. Παρῆλθε ταχεῖα καὶ ἤδη ὁ αὐλὸς ἐφέρετο πρὸς τὸ μοιραῖον. Εἷς τὴν ἐξαφάνισίν του αὐτὴν τὴν φορὰν συνετέλεσαν ὅχι μόνον αἱ κατάραι τῶν θεῶν ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικώτεροι διωγμοὶ προελθόντες ἀπὸ ἀνθρώπους στενωτάτας σχέσεις μετὰ τὴν τέχνην ἔχοντας. Πρῶτος ὁ ποιητῆς Πρατίνης, σωβινιστῆς εἰς τὸ ἔπακρον, βαρέως φέρων τὸ ὅτι εἰς τοὺς διθυράμβους κατήντησε «τοὺς ἀθλητὰς μὴ συναυλεῖν τοῖς χοροῖς, καθάπερ ἦν πάτριον, ἀλλὰ τοὺς χοροὺς συνάδειν τοῖς ἀθληταῖς» ἐκήρυξεν ἀμείλικτον πόλεμον κατὰ τοῦ αὐλοῦ, τὸν ὁποῖον εἰς ἕνα χαριέστατον λίβελλον ὑπὸ τύπον ὑπορχήματος ἀποκαλεῖ μετ' ἀγανακτικῆς λαλοβαρυνπαρამελορνημοβάταν! (2) Οἱ αὐστηροὶ τηρηταὶ τῶν πατρῶν προέβαλλον συχνὰ τὴν πρᾶ-

ξιν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς ἐπιχειρηματῆς κατὰ τοῦ αὐλοῦ καταδρομῆς τῶν. Ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας συνεβούλευε τοὺς μαθητὰς του ὅταν ἤκουον ἤχον προερχόμενον ἐξ αὐλοῦ νὰ ἔπλενον τὰ ὄτα τῶν ὡς ἐὰν εἶχον μιανθῆ ἀπὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα. (1)

Ὁ φιλόσοφος Σωκράτης ἀπεδοκίμασεν ἐπίσης τὸν αὐλὸν ὡς καὶ τὴν εἰς αὐτὸν ἠροσομένην φρυγιστὴ ἀρμονίαν· «ἄμφω γὰρ—ἔλεγεν—ὀργιαστικά καὶ παθητικά». (2).

Ὁ σοφὸς Ἀριστοτέλης ἔγραφεν: «Ἐτι δ' οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικόν, ἀλλὰ μᾶλλον ὀργιαστικόν». (3).

Καὶ τελευταῖος ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξασκῶν φαίνεται μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, λόγῳ τῆς μορφώσεώς του, τῆς εὐφυΐας του καὶ τῆς μεγάλης πρὸς αὐτὸν ἐκτιμήσεως τοῦ Σωκράτους, ὑπῆρξεν ὁ ἐξοντώσας τελείως τὸν αὐλόν. Οὗτος κηδόμενος περισσότερον τῆς καλλονῆς τοῦ προσώπου του ἢ τοῦ κοινοῦ μορφωτικοῦ συμφέροντος, ἐστηρίχθη μᾶλλον εἰς τὴν δευτέραν παρατήρησιν τῆς Ἀθηνᾶς, τὴν ἀφσρῶσαν τὴν διὰ τῆς αὐλήσεως παραμόρφωσιν τοῦ προσώπου, καὶ ὑπεροπτικώτατα καὶ δημοκοπικώτατα εἶπε τὸ πολυθρόνητον ἐκεῖνο: «*ἀλλεῖτωσαν οὖν Θηβαίων παῖδες· οὐ γὰρ ἴσασι διαλέγεσθαι· ἡμῖν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις, ὡς οἱ πατέρες λέγουσιν, ἀρχηγέτις Ἀθηνᾶ καὶ Πατρῶος Ἀπόλλων ἐστίν, ὃν ἡ μὲν ἔρριψε τὸν αὐλόν, ὁ δὲ καὶ τὸν ἀθλητὴν ἐξέδειρε*» (4). Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Ἀλκιβιάδου ἦσαν ὁ μεγαλείτερος διωγμὸς κατὰ τοῦ αὐλοῦ. Ὁ Πλούταρχος σχολιάζων τούτους ἀναφέρει τὸ ἐξῆς συμπέρασμα: «... ὅθεν ἐξέπεσε κομιδῇ τῶν ἐλευθέρων διατριβῶν καὶ προεπηλακίσθη παντάπασιν ὁ αὐλός».

Αἱ ἐρασιτεχνικαὶ ὀρχήστραι διελύθησαν ἀμέσως. Ἡ πρὶν νομιζομένη τιμὴ εἰς τοὺς νέους νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς αὐτὰς ἐνομιζέτο ἤδη ὄνειδος. Αἱ ἀραὶ τῶν θεῶν καὶ αἱ πεφωτισμένοι γινώμαι τῶν σοφῶν καὶ φιλοσόφων δὲν ἠδύναντο νὰ μὴ ληφθῶσιν ὑπὸ σπουδαίαν ἐποψιν. Τὰ σχολεῖα διέκοψαν τὴν περαιτέρω διδασκαλίαν τοῦ αὐλοῦ. Οἱ ἐπιφανεῖς οἰκοὶ ἐξηφάνισαν τὸ ἀποδιοπομπαῖον ὄργανον.

Ἄλλ' αἱ ἀραὶ ἐξακολουθοῦσιν ἀκόμη. Νέον αἷσχος ἀναμένει αὐτό. Ἀφοῦ ἀπερρίφθη ὑπὸ τῶν ἐντίμων πολιτῶν, τῶν ἑλευθέρων, παραλαμβάνουσιν αὐτὸ αἱ ἐταῖραι, αἱ ἀποτελέσασαι

1) Ἀριστοτέλους Κοίντου: Ἰλλ. ἀνοῦ περὶ Μουσικῆς» Β'. 110.

(2). Ἀριστοτέλους «Πολιτικά» 8, 7.

(3) » » » » ».

(4). Πλούταρχου «Ἀλκιβιάδης» II.

1) Δ. 84.

2) Ἀθήνα. 14 (617).

βραδύτερον τοὺς ὀμίλους τῶν ἀθλητῶν. Ἦδη ὁ θρηῖνος του γίνεται γοερώτερος καὶ δξύτερος, Ἄλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἀρκεῖ τοῦτο. Κάτι τι λείπει εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ἐξουθένωσιν. Κάτι τι τὸ ὁποῖον νὰ ἐπιθέσῃ τὴν τελευταίαν λέξιν εἰς τὸ αἰώνιον αὐτὸ μαρτύριον. Καὶ τὸ κάτι τι αὐτὸ εὐρέθη. Ἡ εἰρωνεία. Ἡ σκληρὰ Μοῖρα ἐθέσπισεν ὅπως ὁ θρηῖνος τοῦ δυστυχοῦς ὄργανου, παιζομένου ἀπὸ χείρας ἐταῖρων χρησιμευῆ εἰς τὸ ἐξῆς ὡς διασκέδασις τῶν οἰνοφλύγων καὶ μεθύσων εἰς τοὺς πότους καὶ τὰς κραιπάλας. Ἡ ἐξουθένωσις ἤδη συνετελέσθη.

Ὁ αὐλὸς τελείως ἀπέθανε.

**

Οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ καθηρέθησαν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ ὑπὸ τοῦ Παύλου δηλωθεὶς καὶ ἐξυμνηθεὶς εἰς τοὺς Ἀθηναίους τοῦ Ἀρείου Πάγου ἄγνωστος θεὸς ἀνάσσει ἤδη.

Τὸ θρησκευτικὸν καθεστὼς ἀνετράπη τελείως.

Ὁ αὐλὸς μετεμψυχοῦται.

Αἱ πρῶται χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι τὸν εἰσα-

γοῦν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Ὅμως συμπαγῶν αὐλῶν, φυσωμένων διὰ φυσητῆρος ἀποτελοῦν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄργανον τῶν Βυζαντινῶν, ὅπως τὸ περιγράφει εἰς ὀμηρικὴν δι-ἀλεκτον ὁ ὄραιοπαθὴς βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης.

Ὁ ἐξαγνισμὸς του ἀρχεταί. Ἀπὸ τῶν ἐταῖρων εἰς τοὺς ἱερεῖς. Ἀπὸ τῶν πότων εἰς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ.

Παράδοξον! Ὁ αὐλὸς ἐξακολουθεῖ νὰ κλαίη.

Ἡ ἐξέλιξις τοῦ παρεσκευάσε μυρίας περιποιήσεις. Ἡ λεπτοουργικὴ, ἢ χαρακτικὴ, ἢ κοσμηματογραφία, ἢ κοιμῆ σιδηουργία, ὁ ἄργυρος, ὁ ἔβεννος, τὸ ἐλεφάντινον ὁστοῦν τοῦ ἐπεδαψίλευσαν περιποιήσεις καὶ τιμὰς, ἢ τέχνη διὰ τῶν Böhm καὶ Zichle τοῦ προσθέτει τὴν τελευταίαν λέξιν τῆς, ἢ ἐκμάθησις του ἀναδεικνύει μεγάλους καλλιτέχναις τὰ μάλιστα τιμωμένους.

Ὁ θρηῖνος ἐξακολουθεῖ!...

Οἱ θεοὶ δὲν ἐξημμενίσθησαν ἀκόμη.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ. I. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1

*Μοῦ λέτε πῶς εἶμ' εὐτυχῆς γιατί σιγχογελῶ
Καὶ δὲ μ' ἀκούσατε ποτὲ παράπονα νὰ λέω.
— Εὐθὺς τὴν εὐτυχία μου, παιδιὰ, σᾶς τὴν πουλῶ,
" Ἄν ἀγοράζετε μαζί τῆς ὥρας ὄπου κλαίω.*

2

*Ἡ κάθε ἄσπρη ποῦ φυτρώνει στὰ μαλλιά μου,
— Ἄν τὴ γελᾷς κάνεις μεγάλο κρῖμα,—
Μὲ δάκρυα τὴν ἔχω λευκαμένη·
Εἶναι σταυρὸς σὲ μίᾳ ἐλπίδος μνημα.*

3

*Μονάχος στὴν ἀκρογιαλιά σᾶν κάθομαι τὸ βράδυ
Βλέπω ἄστρο νὰ λαμποκοπᾷ βαθειὰ μέσ' στὸ σκοτάδι.
Καὶ τ' ἄστρο εἶν' ἢ ἐνθύμησι ποῦ ἄσβυστη ἔχει μείνη.
Ἄραγε τὸ γλυκοκνιτῆ καμμιά φορὰ κ' ἐκείνη;*

I. ΜΑΡΑΝΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΦΡΑΓΚΙΑ

Λογικού

ΠΑΡΑΔΟΞΟΙ ΑΛΗΘΕΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ

Περίεργος θά ἦτο ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἐξῆς φιλοσοφικοῦ θεωρήματος, τὸ ὅποιον, ὡς καὶ τὰ μαθηματικὰ θεωρήματα, φαίνεται μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀπίθκνον, ἀποδεικνύεται ὅμως ὑστερον δι' ἀναλύσεως ὡς ἀνεπίδεικτον ἐλλόγου ἀμφιβολίας.

Τὸ Θεώρημα εἶνε ὅτι ὁ θανμασιὸς τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰ λεγόμενα μεγάλα ἐν τῇ φύσει πράγματα καὶ ἡ περιφρόνησις ἢ συμπάθεια αὐτοῦ πρὸς τὰ λεγόμενα μικρὰ, εἶνε προῖον πλάνης, διότι, ἀπολύτως εἰπεῖν, οἴτε ἴεγα οἴτε μικρὸν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει.

Οἱ μεγάλοι ἀστρονόμοι πάσης ἐποχῆς, καὶ ἰδίως τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, ὅτε τὸ τηλεσκόπιον, τελειότερον κατὰ τὸν εἰσδύει εἰς πολλῶ ἀπώτερη βάθη τοῦ χάους καὶ, κατὰ φύσιν ἀστέρας τέως ἀγνώστους, ἐξετάζει καὶ μετρεῖ τὴν κίνησιν, τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν, ὀχυμᾶζουσι καὶ ἐξίστανται πρὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἀποστάσεων ἐκεῖνων, τῆς πληθῆος τῶν κόσμων καὶ τοῦ τεραστίου ὄγκου αὐτῶν.

Ἰνα δώσωσιν ἀτελεῖ τινεῖς ἰδέαν τοῦ μεγέθους τῶν ἀποστάσεων, ἐν αἷς κυλίσονται αἱ σφαῖραι τῶν κόσμων, λαμβάνουσιν ὡς μονάδα κινήσεως τὰς 77,500 λευγάς, αἱ ἡ ἀκτίς τοῦ φωτός διανύει ἐν ἐνὶ δευτερολέπτῳ καὶ, ἐπιβλίνοντες μίαν τοιαύτης φωτεινῆς ἀκτίνος διὰ τῆς φαντασίας, ἐξορμῶσι μετ' αὐτῆς εἰς τὸ ἀπειρον κατὰ φαντασίαν, ἐννοεῖται, εὐθεῖαν. Πικρὸν γάρ οὕτω κίονες πολλοὶ ἐν τῷ φανταστικῷ τούτῳ ταξιδίῳ ἰλιγγιώδους ταχύτητος καὶ ὄψεως, ὡς λέγουσιν, οὐδὲ κατὰ βῆμα ἐν ὁ ὑποτιθέμενος ἀθάνατος τῆς ἀκτίνος ἐπιβῆτης προσήγγισεν εἰς τὸ τέμα τῶν κόσμων, διότι γένοι πάντοτε ἐξ ἴσου πολυπληθεῖς ἀστροί: πρὸ αὐτοῦ πληροῦσι τὸ στερέωμα πρὸς πάσας τὰς διευθύνσεις, ὡστε καὶ ἐπὶ μυριάδας αἰώνων ἐν ἐξῆς ἀπολείπει διασχίζων τὸ χάος κατὰ τὴν αὐτὴν εὐθεῖαν φαντασίαν καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος δὲν θά ἐφθάνεν ἀκόμη εἰς τὸ τέμα τῶν!

Τῶνδὲ καὶ ἡ ἰσχυροτέρη φαντασία ὀχυμῶ-

ται καὶ περλύεται πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἀποστάσεως καὶ τῆς πληθῆος τῶν κόσμων, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς σφαιρῆς τῶν ὁπίων ἀναγνωρίζει ἐκὐτὴν δεσμώτιδα, ἄπτερον καὶ μύωπα.

Τοῦτο εἶνε τὸ μέγα, τὸ ἀκαταλήπτως μέγα διὰ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλο τι ἐπίσης τοῦλάχιστον κατὰ μαθηματικόν, ἐπίσης ἀκατάληπτον, ἐπίσης ἀνεξερεύνητον διὰ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἀντίθετον τοῦ μεγάλου:

Τὸ μικρὸν.

Ὅ,τι εἶνε τὸ τηλεσκοπίον διὰ τὸ μέγα, εἶνε τὸ μικροσκοπίον διὰ τὸ μικρὸν.

Λάβετε τὸ ἐλάχιστον μῦρον ὕλης, ὑπερδύνακτι νὰ κατὰ τὴν ἀντιληπτὸν διὰ τοῦ τελειότερου τῶν μικροσκοπίων. Αὐτό, ὅσον μικρὸν καὶ ἀν ἦνε, κατέχει χωρὸν τινεῖς ἐν τῷ ἀπειρῷ διαστήματι, δυνάμενον νὰ μετρηθῆ, διότι ἄλλως δὲν θά ἦτο μῦρον ὕλης γινωστὸν δὲ ὅτι πᾶν ὕλικόν σώμα κατέχει χωρὸν ἐν τῷ διαστήματι, πᾶς δὲ χωρὸς εἶνε μετρητὸς καὶ διαμετρητός. Διαχωρίζετε αὐτὸ εἰς δύο διὰ τῆς φαντασίας καὶ ἔχετε δύο μικρότερα αὐτοῦ μύρια. ἑκάτερον τῶν ὁπίων κατέχει ἐπίσης χωρὸν ἐν τῷ διαστήματι διὰ τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἐξοκολουθήσατε διαιρουντες ἑκάστην ὑποδιαίρεσιν τοῦ μύριου ἐκεῖνου ἀδιαλείπτως ἐπὶ ἔτη, ἐπὶ αἰῶνας, ἐπὶ χιλιετηρίδας, ἐπὶ ἑκατομύρια χιλιετηρίδων, καὶ κατ' ἀνάγκην θέλετε ἀναγνωρίσει ὅτι τὸ ἔργον σας θά ἦνε ἀτελεύτητον καὶ, ἐνῶ κατὰ πᾶσαν τοιαύτην ὑποδιαίρεσιν θέλετε παράγει μικρότερον ποσὸν ὕλης, οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δυνάμενον μαθηματικῶς νὰ πείσῃ ὅτι ἄλλη ὑποδιαίρεσις εἶνε ἀδύνακτος.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη εἶνε μαθηματικὴ καὶ ἀποδεικνύεται ἀπλούστως ἐκ τοῦ ἐξῆς ὑπολογισμοῦ.

Ἦς ἀριθμὸς θετικὸς, δηλ. ἐμφάνων ποσότητα πράγματις ὑπάρχοντος, εἶνε διαμετρητὸς ἐπ' ἀπειρον χωρὶς νὰ ἦνε δυνατὸν νὰ ἐξισωθῆ ποτε πρὸς τὸ μηδέν, διότι τὸ μηδέν εἶνε ἡ ἀπόλυτος

ἀνυπαρξία, καὶ διὰ τοῦτο ὅσονδήποτε πληθὸς μηδενικῶν καὶ ἀν ἀθροίσγητε πρὸς ἄλληλα, τὸ ἀθροισμα θά ἦνε πάλιν μηδέν.

Οὕτω, ὅσον μέγα καὶ ἀν ὑποθέσγη τὸν παρονομαστήν, ἦτοι τὸν διαμετρητὸν, μίαν μονάδα, π.χ. ἐνὸς μικροβίου, ἀποτελούμενον ἐξ ἀριθμῶν, οἵτινες γραφόμενοι νὰ δύνανται νὰ καταλάβωσιν ἀπόστασιν πλειστάκις μείζονα καὶ ἐκείνης, ἢ ἡ φαντασία τῶν ἀστρονόμων, ὡς εἴπομεν, διατρέχει ἐπὶ τῆς ἀκτίνος πρὸς τὰ βάθη τοῦ χάους, πάλιν τὸ πηλίκον τῆς τοιαύτης διαμετρήσεως θά ἦτο ἀριθμὸς θετικὸς, δεικνύων ὄρισμένον ποσὸν ὕλης κατεχούσης χωρὸν τινεῖς ἐν τῷ ἀπειρῷ διαστήματι.

Τὸ μικρὸν ἄρα εἶνε ἀπειρον, καὶ ἀποδεικνύεται μαθηματικῶς ὡς τοιοῦτο.

Ἄλλ' εἶνε ἄρα γε ἀπειρον καὶ τὸ μέγα;

Οὐδὲν ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ὕλη εἶνε ἀπειρος κατὰ ποσὸν μάζης ἢ ὄγκου. Τὸ ὅτι τὰ τηλεσκοπικῶν ἀστρονόμων δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀνακαλύψωσι τὸν ἀπώτατον ἀστέρα, πέραν τοῦ ὁπίου δὲν ὑπάρχει ἄλλος τις, τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει εἰμὴ μόνον τὴν ἀτέλειαν τῶν ὀργάνων τούτων ἢ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν.

Ἰνα δεχθῶμεν ὡς μαθηματικῶς ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ ὕλη κατέχουσα, ὡς εἴπομεν, χωρὸν ἐν τῷ ἀπειρῷ διαστήματι εἶνε καὶ αὕτη ἀπειρος, ἔπρεπε ν' ἀποδειχθῆ ὅτι δὲν ὑπάρχει χωρὸς κενὸς ὕλης, ὅτι τὸ ἀπὸ ἀστέρος εἰς ἀστέρα φαινόμενον κενὸν διάστημα δὲν εἶνε πράγματι κενόν, τουτέστι μηδέν, ἀλλὰ πληρὸς ὕλης καὶ αὐτό, ἀοράτου μὲν καὶ ἀβαροῦς καὶ διαφευγούσης πᾶσαν ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν, τῆς ἡν σημερινὸν ὀνομάζομεν αἰθέρα, ἀλλὰ θετικῶς ὑπαρκτῆς καὶ συναπτούσης τὰς σφαῖρας τῶν κόσμων πρὸς ἀλλήλας, ὡς τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης τοῦς ἐν αὐτῷ νηχομένους ἰχθεῖς, ἢ ὁ ἀήρ τὰ ἰπτάμενα πτηνά, ὕλης, ἀνευ τῆς ὁπίας δὲν θά ἦτο ἔσως δυνατὴ ἡ ἔλιξις τῶν οὐρανίων σωμάτων πρὸς ἀλλήλας, ἢ διέλευσις τῶν φωτεινῶν ἀκτίνων, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ κλπ.

Δὲν ἦρκει δὲ ν' ἀποδειχθῆ τοῦτο ἀλλ' ἔπρεπε νὰ συναποδειχθῆ καὶ ὅτι δὲν εἶνε δυνατὴ ἢ ἐν χωρῷ τινὶ ἀνυπαρξίᾳ ὕλης, διότι, καὶ ἀν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι αἱ σφαῖραι, αἱ κυλινδούμεναι ἐν τῷ ἀπειρῷ, συνάπτονται πρὸς ἀλλήλας ὕλικῶς, δὲν θά εἴπετο ἐκ τούτου καὶ μόνου ὅτι εἶνε καὶ ἀπέραντος ὁ ὄγκος οὗτος τῆς συνεχοῦς καὶ συμπαγοῦς ταύτης ὕλης, ὡστε νὰ μὴ ὑπάρχη πουθενὰ τὸ ὕλικῶς μηδέν.

Ἄλλὰ μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον οὐδὲν ἐκ τῶν δύο τούτων ἀποδείχθη, ἐπομένως δὲν ἀποκλείεται ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ὕλη εἶνε πεπερασμένη, ὅσονδήποτε καὶ ἀν ὑποθεθῆ μεγάλη τὸν ὄγκον, καὶ

ὅτι πέραν ὀρίου τινὸς ἐν τῷ διαστήματι πᾶσα ὕλικὴ ὑπαρξίς παύει.

Τούτου θεέντος, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ σύνολον τοῦ ὕλικου κόσμου δύναται νὰ νοηθῆ ὡς ὄρισμένος ὄγκος, πεπερασμένος καὶ μετρητός, τοῦ ὁπίου ὅμως ἢ κατὰ μέγεθος ὑποδιαίρεσις εἶνε ἀπειρος.

Ἐχομεν λοιπὸν βέβαιον τὸ ἀπείρως μικρὸν οὐχὶ ὅμως καὶ τὸ ἀπείρως μέγα.

Ἄλλὰ τίς εἶνε ἡ ἔννοια τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ; Ὑπάρχουσιν ἄρα γε αἱ ἔννοιαι αὐταὶ ἀπολύτως καὶ κατ' ἐκείνας;

Ἐὰν ἐν τῷ κόσμῳ ὑπῆρχεν ἐν καὶ μόνον ὕλικὸν πρᾶγμα καὶ εἰς νοῦς ἀνευ σώματος, ὁ νοῦς οὗτος, ὅσονδήποτε καὶ ἀν ἤθελεν ὑποθεθῆ σοφός, δὲν θά ἦτο δυνατὸν νὰ συλλάβῃ ποτὲ τὴν ἰδέαν τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ, διότι δὲν θά εἶχεν ὄρον συγκρίσεως. Εὐθύς ὅμως ὡς εἰς τὸν νοῦν τοῦτον παρίστατο καὶ δεύτερον ὕλικόν πρᾶγμα κεχωρισμένον τοῦ πρώτου καὶ ἄνισον πρὸς αὐτὸ κατὰ τὸ μέγεθος, ἢ σύγκρισις τῶν δύο τούτων σωμάτων πρὸς ἀλλήλας ἤθελε γεννηθῆ ἐν τῷ νῷ τὴν ἰδέαν τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ μεγάλου.

Ἡ αὐτὴ ἰδέα ἤθελε γεννηθῆ καὶ ἐὰν ὁ νοῦς διήρει τὸ ἐν καὶ μόνον ἐκεῖνο ὕλικόν πρᾶγμα εἰς δύο ἢ πλείονα ἄνισα τμήματα καὶ συνέκρινεν αὐτὰ πρὸς ἀλλήλας ἢ ἕκαστον αὐτῶν πρὸς τὸ ὅλον.

Πρὸς ὑπαρξίαν λοιπὸν μεγάλου πράγματος ἀπαιτεῖται νὰ ὑπάρχη ἄλλο μικρότερον αὐτοῦ καὶ τ' ἀνάγκη. ἄλλως οὔτε μέγα ὑπάρχει οὔτε μικρὸν. Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι τὸ μέγα ἀρύεται τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ἐκ τοῦ μικροῦ καὶ τὸ μικρὸν ἐκ τοῦ μεγάλου, οὕτως ὡστε δὲν ὑπάρχει μέγα εἰμὴ μόνον ἐὰν ὑπάρχει μικρὸν, καὶ δὲν ὑπάρχει μικρὸν ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι μέγα.

Ἀκριβῶς εἰπεῖν, ἡ ἔννοια τῆς λέξεως μέγα εἶνε κυσιωδῶς καὶ κατ' ἀνάγκην συγκριτικὴ, ὅτι κατὰ χρηστικῶς λέγομεν πρᾶγμα τι μέγα ἢ μικρὸν, ἀντὶ νὰ εἴπωμεν μείζον ἢ ἔλασσον. Ἐπομένως λέγοντες τι μέγα, ἐννοοῦμεν μείζον ἄλλου τινὸς καὶ λέγοντες μικρὸν, ἐννοοῦμεν ἔλασσον ἄλλου τινὸς πράγματος.

Ἐκ τούτου συνάγεται καὶ ἄλλο πόρισμα, ὅτι πᾶν πρᾶγμα ὕλικόν εἶνε ταῦτοχρόνως καὶ μικρὸν καὶ μέγα, διότι συνυπάρχει μετ' ἄλλων μεγαλειτέρων αὐτοῦ ἢ μικροτέρων. Ἐν μόνον πρᾶγμα δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῆ μικρὸν, τὸ σύνολον τοῦ ὕλικου κόσμου, διότι οὐδὲν ὑπάρχει μεγαλειτέρων αὐτοῦ ὕλικόν πρᾶγμα, πᾶν δὲ τοιοῦτο περιέχεται ἐν αὐτῷ καὶ ἀποτελεῖ τούτου τμήμα γινωστὸν δὲ τὸ ἀξίωμα, ὅτι τὸ μέρος εἶνε ἔλασσον τοῦ ὅλου.

Ὅ,τι εἴπομεν περὶ μεγάλου καὶ μικροῦ δύναται

νά ρηθῆ περὶ ὑψηλοῦ καὶ χαμηλοῦ, ἰσχυροῦ καὶ ἀδυνατοῦ. Πᾶσι αὐτοῖς εἰσὶν ἐννοιαὶ συσχετικαὶ καὶ συγκριτικαί, οὐχὶ δὲ ἀπόλυτοι καὶ θετικαί. Παράγονται δ' αἱ ἐννοιαὶ αὗται ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ νοῦς, συγκρίνοντος τὰ μεγέθη καὶ τὰς ιδιότητας ταύτας τῶν ὑλικῶν ἀντικειμένων πρὸς ἄλληλα καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως ταύτης εὐρίσκοντος τὰς εἰρημένους μαθηματικὰς καὶ λογικὰς ἀληθείας.

Ἐκ τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν πορισμάτων τούτων, ζήτων εἶνε καθαρῶς ἀντικειμενικά, μετακινούμενα ἤδη εἰς ἄλλην σειράν ἰδεῶν, ὑποκειμενικὴν ταύτην.

Ὁ συγκρίνων καὶ συλλογίζομενος νοῦς, εἶνε ἐξ αὐτῆς τῆς οὐσίας του τελειῶς ἀμέτοχος αἰσθημάτων καὶ προλήψεων. Τὰ αἰσθητά καὶ αἱ προλήψεις εἶνε ὅλως ἄλλοτρια πρὸς τὸν νοῦν, ὅστις κρίνει μόνον καὶ συλλογίζεται, οὐδέποτε δὲ πάσχει ἢ αἰσθάνεται. Τοῦτο εἶνε τὸσον προφανές, ὥστε ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἤθελεν εὐλόγως θεωρηθῆ παραλογιζόμενος ἐκεῖνος, ὅστις θὰ ὑπεστήριξε ποτε ὅτι αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστήμαι, αἱ στηριζόμεναι καθαρῶς καὶ μόνον ἐπὶ τῆς ἐνεργείας τῆς κρίσεως, τοὔτεστι τῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τοῦ νοῦς, ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς φαντασίας καὶ τῶν ἡθικῶν συναισθημάτων, ὅσον δήποτε ὑψηλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῶσι ταῦτα, ἵνα διδραχθῶσι καὶ κατανοηθῶσι.

Ναὶ μὲν, ἀποτελοῦσι ταῦτα πολλάκις ἀντικείμενον τῆς ἐξετάσεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, καὶ μάλιστα λίαν σπουδαῖον, ἀλλὰ μόνον ἀντικείμενον, καὶ δὴ ἐν τῇ ἐρευνῇ τοῦ ζητήματος, ἂν καὶ κατὰ πόσον τὰ αἰσθητά ταῦτα πηγάζουσιν ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης συστάσεως ἢ διαπλάσεως τῶν ὑλικῶν ὀργάνων τοῦ σώματος, οὐδέποτε ὅμως ὡς στοιχεῖα ἢ δυνάμεις τοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιστήμης κρίνοντος νοῦς, ὅστις οὔτε νὰ ὀχυμάσῃ δύνανται οὔτε νὰ περιφρονήσῃ οὔτε νὰ συγκινηθῇ, χωρὶς νὰ πύση τοῦ νὰ ἦνε νοῦς.

Ἐξετάζοντες τὰς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ λεγομένας ψυχικὰς δυνάμεις, εὐρίσκωμεν δύο κατηγορίας αὐτῶν, τὰς ἐνεργητικὰς, τοὔτεστι τὰς ἐξ αὐτοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἢ ἐπὶ τὸν ἐκτὸς αὐτοῦ κόσμον ἐκπορευόμενας καὶ ἐνεργούσας, καὶ τὰς παθητικὰς, ἣτοι ὅσας αἰσθάνεται ἐνεργούσας ἐφ' ἑαυτοῦ εἴτε ἐξωθεν εἴτε ἐξ ἑαυτοῦ τοῦ ἰδίου, βουλευτὰς ἢ ἀβουλήτους.

Οὕτω π. χ. ἡ λύπη, ἡ ὀργή, ἡ ἀγάπη, τὸ μῖσος, ὁ ἔρωσ πρὸς οἰονδήποτε πρόσωπον ἢ πράγμα, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἀφηρημένον κάλλος, ὁ θαυμασμός, ὁ φόβος, ἡ περιφρόνησις, ὁ ἐνθουσιασμός, ὁ οἶκτος, ἡ φιλοδοξία, ὁ σεβασμός καὶ πάντα ἐν γένει τὰ ἡθικὰ συναισθητά, τὰ ἐπι-

δρῶντα ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ διαθέτοντα αὐτὸν δυσκρέστως ἢ εὐκρέστως ἢ ὀπωσδήποτε ἄλλως, εἶνε ὅλως διάφορα πρὸς τὸν νοῦν αὐτοῦ τὸν κρίνοντα, ἣτοι τὸ λογικόν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν μόνην ἴσως καθαρῶς ἐνεργητικὴν τῆς ψυχῆς δύνανται.

Κυρίως εἰπεῖν, πᾶν αἰσθητὸν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἐν ἡμῖν δεχομένων τὰς ἐξωτερικὰς ἐντυπώσεις ὀργάνων, διότι εἶνε οὕτω διαπεπλασμένον, ὥστε δὲν δύνανται ν' ἀντιδράσωσιν εἰς τὰς ἐπ' αὐτῶν δράσας ἐξωτερικὰς ἐνεργείας. Οὕτω π. χ. ἡ ὀξύτης τῆς ἀκοῆς εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς εὐκισθησίας τῶν ἀκουστικῶν ὀργάνων. Εὐκισθησία δὲ σημαίνει προφανῶς ἀδυναμίαν ἀντιδράσεως ἀνεκτικότητα ἀντοχής. Ἡ ἰδιότης τοῦ ἀτρομήτου εἶνε ἡ ἀντιδραστικὴ δύναντις κατὰ τοῦ τρομεροῦ, ὁ δὲ φόβος εἶνε, τὸναντίον, ἀποτέλεσμα εὐκισθησίας πρὸς τὸ φοβερόν, ἄρα ἀδυναμίας. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ θαυμασμός, ὁ οἶκτος, εἶνε ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας πρὸς ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ θαυμαστοῦ καὶ τοῦ οἰκτροῦ.

Αἱ εὐκισθησιαὶ ἢ ἀδυναμίαι αὗται, ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως κρινόμεναι, θεωροῦνται καταχρηστικῶς ὡς δυνάμεις. Οὕτως ὀνομάζομεν ἰσχυρὰν π. χ. τὴν εὐκισθητικὴν φωτογραφικὴν πλᾶξ, ἰσχυρὰν τὴν ὄρασιν, τὴν ἀντιλαμβανόμενιν καὶ τῶν ἀμυδροτέρων ἀντικειμένων, ἰσχυρὸν τὸ αἰσθητὸν τοῦ ἔρωτος, τῆς φιλοδοξίας τοῦ πατριωτισμοῦ κλπ. Ὅσῳ μείζων ἡ εὐκισθησία, τοὔτεστι ἡ πρὸς ἀντίδρασιν ἀδυναμία τοῦ ἐν ἡμῖν δεχομένου τὰς ἐξωτερικὰς ταύτας ἐντυπώσεις σωματικοῦ ἢ ψυχικοῦ ὀργάνου, τόσον ἰσχυροτέρα εἶνε ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐν ἡμῖν ἐντύπωσις, ἣτις εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς προσβολῆς ἢ ἐπιδράσεως ταύτης. Ἄρα ἡ δύναντις παντὸς αἰσθητάτος εἶνε κατ' εὐθὺν λόγον ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ αἰσθητηρίου ὀργάνου, ἣν ὀνομάζομεν δύναντιν αὐτοῦ.

Ἡ δύναντις τοῦ αἰσθητάτος, τοὔτεστι ἡ ἀδυναμία τοῦ αἰσθητηρίου, ἄγει ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διηγετικὴν πάλιν πρὸς τὸν νοῦν, τοὔτεστι τὴν κρίσιν, ἣτις ἐπιρρώνεται καὶ διαμορφοῦται διὰ τῆς γνώσεως. Ὅσῳ ἀσθενέστερος ὁ νοῦς πρὸς χαλινάγωγῆσιν τοῦ αἰσθητάτος, τόσον τὸ αἰσθητὸν ἐνεργεῖ ἀκρατέστερον καὶ ἐκδηλοῦται σφοδρότερον· τὸναντίον δὲ καὶ τὸ ἰσχυρότερον αἰσθητὸν καταστέλλεται μέχρι τινὸς βαθμοῦ ὑπὸ τοῦ νοῦς, ὅταν οὗτος ἔχῃ ἀρκούσας δυνάμεις ἵνα τὸ κατανικήσῃ, τὸ μετριάσῃ καὶ, οὕτως εἰπεῖν, τὸ κατεργασθῇ.

Διὰ τοῦτο βλέπομεν ἐν τῷ παιδίῳ πολὺν τὸν θαυμασμόν πρὸς πᾶν ὅ,τι εἶνε πρωτοφανές εἰς τὴν ἀντίληψίν του καὶ ἀνεξήγητον εἰς τὴν

ἀσθενῆ καὶ ἄπειρον αὐτοῦ διάνοισιν. Καὶ ὅταν προοίσης τῆς ἡλικίας τὰ εὐγενέστερα ψυχικὰ αἰσθητήρια ἀναπτύχθωσι καὶ καταστῶσιν ἱκανὰ πρὸς ἀντίληψιν τῶν ἀντιστοιχῶν αἰσθημάτων τοῦ ἔρωτος, τοῦ πατριωτισμοῦ, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν τοιούτων, βλέπομεν τὸ πῦρ αὐτῶν ἐκλῆμπον ἐν τοῖς ἐφήβοις μετ' ὄρυγης, ἣν ὁ νοῦς, δηλ. ἡ ἀπαθής καὶ καθαρὰ κρίσις, δὲν ἰσχύει εἰσεῖν ἵνα καταστείλῃ. Ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ ὡς πρὸς τὴν διάνοισιν ἡλικίαν, τὸ αἰσθητὸν ὑποτάσσεται εἰς τὸν νοῦν κατὰ γενικὸν κανόνα, εἴτε διότι εἶνε κατ' ἑαυτὸ ἀσθενές, εἴτε διότι εἶνε τοιοῦτο ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ νοῦν.

Ἄλλὰ καὶ ὁ παραλληλισμὸς οὗτος τοῦ νοῦς πρὸς τὸ αἰσθητὸν εἶναι καὶ αὐτὸς σχετικὸς. Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ἐν ἀνθρώπῳ μελλούσης τινὸς ἐποχῆς νοῦν ἀκροτέλειον, γινώσκοντα τὰ πάντα καὶ δυνάμενον ἄνευ προκταλήψεως τινος νὰ κρίνῃ τὰ πάντα, τὸ αἰσθητὸν π. χ. τοῦ θαυμαστοῦ, ὅπερ εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἀγνοίας ἢ ἀπειρίας (1) ἤθελεν ἐκμηδενισθῆ παραχρῆμα ἐν τῷ τοιοῦτῳ ἀνθρώπῳ, οὔτος δὲ θὰ ἦτο πρὸς τὸν σημερινὸν ἀκραιότερον ἀνθρώπῳ νοῦν ὅ,τι εἶνε ὁ τελευταῖος οὗτος σήμερον πρὸς τὸ ἀμαθὲς παιδίον. Τὰ φαινόμενα τοῦ φωτός, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, τῆς ἑλξείως τῶν σωμάτων κλπ. τὰ μυστήρια τῆς ζωικῆς λειτουργίας, τῆς ἀνα-

(1) Λέγων, ὅτι ὁ θαυμασμός εἶνε ἀποτέλεσμα ἀγνοίας καὶ ἀπειρίας, δὲν ἐξαρτῶ οὔτε τὸν πρὸς τὸ φυσικὸν ἢ τεχνικὸν κάλλος οὔτε τὸν πρὸς τὴν ἔξοχον ἀρετὴν ἢ κακίαν θαυμαστῶν οὔτε πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο πρᾶγμα τοιοῦτον, διότι πᾶς θαυμασμός ἐξεταζόμενος ἀπροκαλύπτως καὶ ἐγγύτερον, καταδεικνύεται ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε εἰμὴ ἔκπληξις παραχρῆμα ἐν ἡμῖν ἐκ πράγματος ἢ πρᾶστατος κοινῶς ἀτυχήτους καὶ ἀγνώστου κατὰ τὰ αἴτια. Θαυμάζομεν π. χ. τὴν ταχύτητα τοῦ ἡλεκτρικοῦ ρεύματος, τὴν τελειότητα καὶ τὸ κάλλος τοῦ Ἑρμῶ τοῦ Πραξιτέλους, τὴν αὐτοθυσίαν τοῦ Σωκράτους, τὴν ἀνδρείαν τοῦ Ἀγαλλέως διότι δὲν εἶνε πράγματα κοινὰ καὶ συνήθη, ὥστε νὰ ὦσι πλέον οἰκτεῖν ἡμῖν καὶ γωστιά. Διὰ τοῦτο, ἐν τῷ πρῶτον ἐβλέπομεν ἄνθος, θὰ ἐνεποιεῖ τοῦτο ἐν ἡμῖν θαυμαστῶν πρὸς τὸ κάλλος, τὴν λεπτότητα καὶ τὸ ἄρωμά του. Ἐὰν τῶρα κατὰ πρῶτον ἀνταποκρινόμεθα διὰ τοῦ τηλεοῶνου καὶ τοῦ τηλεγράφου, θὰ ἐθαυμάζομεν διὰ τὸ πρωτοφανές καὶ ἀκατάληπτον τοῦ πράγματος. Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα πάντα κατέστησαν ἤδη πλέον συνήθη καὶ κοινὰ, ὁ πρὸς ταῦτα θαυμασμός ἡμῶν ἡλαττώθη, περιορισθεὶς εἰς μόνην τὴν συναίσθησιν τῆς ἰοῆς ἡμῶν ἀμαθείας πρὸς τὰ αἴτια τῶν τοιούτων φαινομένων.

παραγωγῆς τοῦ εἶδους, τῆς δημιουργίας, καὶ συντηρήσεως τῶν κόσμων, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι σήμερον ἐξίσταται καὶ τὰς μάλλον πεφωτισμένους ἐν τοῖς τοιούτοις διανοίαις, ἤθελεν ἀπολέσει ἀμέσως ἄπην τὸ μυστήριον αὐτῶν καὶ ἤθελεν ἐπομένως πύσει νὰ διεγείρωσι τὸν θαυμασμόν παρὰ τῷ ὑποτιθεμένῳ τελείῳ κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὰς γνώσεις ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ. Καὶ τοῦτο λίαν φυσικῶς, διότι τὸν θαυμασμόν προκαλεῖ μόνον τὸ ἀγνωστον, ἢ δὲ γνώσις, λύουσα τὸ μυστήριον, καταστρέφει τὸ θαῦμα.

Ἐφαρμόζοντες τὰς ἀποδεδειγμένας ταύτας ἀληθείας, ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ μεγάλου, φθάνομεν κατὰ λογικὴν ἀνάγκην εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι :

Ὁ θαυμασμός πρὸς τὰ μεγάλα κατὰ τὸν ὕγκον σώματα, πηγάζων ἐκ τῆς συνήθειας πρὸς τὰ μικρότερα αὐτῶν, διότι, ὡς εἶπον, δὲν ὑπάρχει μέγα ἄνευ μικροῦ, στερεῖται σταθερῆς βάσεως καὶ ἐπομένως δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα κρίσεως τελείας διανοίας, ἀλλ' ἀπάτης ὀπτικῆς καὶ ἀγνοίας.

Τῶντι, ὑποθέσωμεν ἀνθρώπον δυνάμενον κατὰ βούλησιν νὰ συμικρυνθῇ βαθμηδὸν μέχρις ἐλαχίστου μικροβίου καὶ νὰ μεγεθυνθῇ ἐκεῖθεν πέραν τοῦ ὄγκου τοῦ σύμπαντος.

Ὁ ἀνθρώπος οὗτος θὰ παρίστατο θεατῆς πολὺ περιέργων φαινομένων, τὰ ὅποια ἤθελεν ἀποδείξει εἰς αὐτὸν πόσον ἐπικρατῶ πρότερον θαυμάζων πράγμα κατὰ τινὰ ὡς μεγάλα καὶ περιφρονῶν ἄλλα τοιαῦτα ὡς μικρὰ.

Λαμβάνωι τὸ μέγεθος συνήθους γαλῆς, θὰ ἐβλεπε π. χ. τὴν τράπεζαν τοῦ γραφείου του λαμβάνουσαν τὴν ὕγκον ὀλοκλήρου οἰκίας. Ἡ οἰκία του θὰ παρίστατο εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ὡς ὄρος τετραγώνον, κολοσσιαῖον. Ὁ συνήθης ἀνθρώπος θὰ ἐφάνετο εἰς αὐτὸν ἔχων διαστάσεις κωδωνοστασίου ἐμψύχου. Ἀφ' ἑτέρου τὰ πρότερον μικρὰ δι' αὐτὸν ἀντικείμενα ἤθελεν λάβει εἰσοσπλαστικὰς διαστάσεις. Ὁ κῶνὸς θὰ ἐφάνετο κατὰ τὸν ὕγκον ὡς μέλισσα, ἡ μέλισσα ὡς σπουργίτης, ὁ συνήθης κύων ὡς ἵππος καὶ τὸ κνῆριον ὡς ἀλέκτωρ συνήθης.

Συμικρυνόμενος εἰς ὕγκον μύρμηκος θὰ ἔχανε ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν του τὸ θεῶμα τοῦ προτέρου ὄριζοντος. Αἱ οἰκίαι, αἱ πλατεῖαι, αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως, οἱ ἀνθρώποι αὐτοῖ, θὰ ἐξηφανίζοντο πρὸ αὐτοῦ, ἐνῶ ἄλλοις τέως ἀγνωστοί καὶ ἀόρατοι κόσμος ἤθελε τὸν περιβάλλει αἴφνης ποικίλος καὶ παράδοξος κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὰ χρώματα. Τὸ χῶμα τῆς ὁδοῦ, ἐφ' οὗ θὰ βαδίξῃ, τὸ δι' ἡμᾶς λείον σχεδὸν, θὰ σύγκειται δι' αὐτὸν ἐκ βῶλων μεγάλων καὶ δυσβάτων, ἢ δὲ ὕαλος δὲν θὰ ἦτο πλέον λεία δι' αὐτὸν, ὡς ἡμεῖς τὴν βλέπομεν.

Νέα έντομα, άγνωστα τέως εις τους όφθαλμούς του, θά έπιφκνωσι περι αυτόν δικθέοντα ή πετώντα προς πάσαν διεύθυνσιν. Ο όρίζων του θά είχεν άκτινα μόλις 10 έκκτοστομέτρων, ήμισφαιρικός έπίσης ως και ο ήμέτερος, αλλά και έπίσης ευρύς δι' αυτόν και άναπεπταμένος. Άναβαίνων επί φύλλου μικρού πέντε έκκτοστομέτρων μήκους, πεσόντος εκ δένδρου εις την γήν, θά έδλεπεν εκυτόν ιστάμενον ως επί μεγάλης πρασίνης γεφύρας ώσει 60 μέτρων μήκους. Οί κόκκοι του κωνιορτού, οί αίωρούμενοι εις την άτμόσφαιραν, θά έφκίνοντο εις αυτόν σφκίρει μεζέθους πορτοκαλίου στροβιλίζόμεναι ή πετώσκει εις τόν άέρα κατá διαφόρους διευθύνσεις. Αί δέ μυΐαι θά ήσαν δι' αυτόν γιγάντια πτηνά, ως περωτοί έλέφκντες.

Σμικρυνόμενος έτι μάλλον εις έντομον μή διακρινόμενον υπό του γυμνού όφθαλμού του ανθρώπου, θά έχανε μέν μέγα μέρος των υπό του μύρμηκος βλεπομένων μεγάλων όγκων, ένεκα της σμικρύνσεως της άκτινος του βλέμματος αυτού, άρα και του όρίζοντός του, αλλά θά έκέρδαινε νέον κόσμον εκ του άπειρώς μικρού άνεξάντλήτως άνακύπτοντα. Ο χνοός π. χ. του ροδακίμου, έφ' ου θά ίστατο, θά ήτο δι' αυτόν δάσος εκ δένδρων τεραστίου μεγέθους, έν τῷ μέσῳ των κορμών των όποιων άνέτως θά διήρχετο υπό την σκιάν την άποτελουμένην υπό των άμφιλαφών αυτών φυλλωμάτων. Μία ύδατος συνήθης σταγών, πίπτουσα πλησίον του, θά είχε τάς διαστάσεις όρους μεγάλου ήμισφαιρικού και διαυγούς, πλήρους ζῳων μυριοσκήμων, μυριοτρόπως έντός της μάζης αυτού διακινουμένων. Ρύζκες, ποταμοί και όγκοι υδάτων ρέοντες ή άκίνητοι έν έν τῷ μέσῳ του δάσους, όμίχλη εκ της έξατμίσεως του χυμού του ροδακίμου, άνερχομένη εις νέφη προς τά φυλλώματα των δένδρων εκείνων, και ποικιλόχρροι διαβλάσεις του φωτός επ' αυτών θ' άποτελώσι την άτμόσφαιραν και τόν όρίζοντα του έντόμου— ανθρώπου εκείνου, άπαρκαλλάκτως ως άποτελεΐ την ιδιικήν μας άτμόσφαιραν και τά έν αυτή νέφη ή έξατμίσεις των υδάτων της ύδρογείου σφκίρας, ήτις εινε τὸ ροδακίον ήμῶν.

Και τί εινε ή μικρότης του έντόμου τούτου και του όρίζοντός του άπέναντί του μικροβίου, ύπερ ζῆ έντός του σώματος αυτού τούτου του μικρού έντόμου κατá την αυτην άνακλογίαν μεγέθους, ήν π.χ. έχει τὸ μικρόβιον της φυματιώσεως προς τὸ σῶμα του ανθρώπου έν τῷ όποιῳ ζῆ ;

Και τὸ έν τῷ έντόμῳ τούτῳ έγκταβιοῦν μικρόβιον, έχον έπίσης πλήρη και αυτό όργανισμόν, δικτί άρά γε να μή φέρη έν εκυτῷ και

τούτο ίδιον μικρόβιον έχον και αυτό ίδιον όρίζοντα και ίδιον κόσμον, και οὕτω καθεξῆς επ' άπειρον ;

Θαυμάζομεν την άπειρίαν ταύτην των κόσμων του μικρού, ύπερ εινε συγχρόνως μέγα και κολοσσιαίον άπέναντι άλλων μικροτέρων μέχρι του άπειρου ; Θά ίδωμεν άμέσως ότι πλανώμεθα θαυμάζοντες.

Μεγεθύνεται τῶρα ο μέγρις έλαχίστου μικροβίου σμικρυνθείς καθ' ύπόθεσιν άνθρωπος, διερχεται πάλιν δι' όλων των κόσμων και όρίζοντων τους όποιους είδε και, έπανελθὼν εις τὸ σύνθηος αυτού μέγεθος, δέν παύει μεγαθυνόμενος ταχέως.

Φκντασθῶμεν αυτόν ιστάμενον έν τῷ κενῷ χωρί να έλκήται υπό της γῆς οὐδ' υπό των άλλων σφκίρων του δικστήματος οὐδὲ να προσκρούη εις τχύτας.

Ἦδη έγένετο ἴσος κατá τὸ μήκος προς την διάμετρον της γῆς, λαβὼν άνάστημα 12,700,000 μέτρων, ή δὲ όπτική άκτις του βλέμματός του, μηκυνθείσα αναλόγως, είσδύει μέχρι τινός εις τὰ βάθη του άχανοῦς.

Τὸ θεάμα θά ήνε δι' αυτόν βεβκίως θαυμάσιον έν συγκρίσει προς τους προτέρους αναλόγως μικρούς όρίζοντας αυτού, άλλ' αί άνακλογίαι των μεγεθῶν θά ήνε αί αυταί.

Έν πρώτοις ο κόσμος των φυτῶν και των ζῳων έξηφκνίσθη τῶρα δι' αυτόν διότι εινε τόσον μικρὰ άπέναντί του, ώστε διαφεύγουν την όρασίν του όσονδήποτε πλησίον της γῆτης σφκίρας και άν ίσταται. Τὸ ὕδωρ των ώκεανῶν, ύπερ καλύπτει τὰ 3)4 της έπιφκνεΐας της γῆς, ένώπιόν του θά φκνη έχον καμπύλην έπιφκνειαν ως υελίνης σφκίρας, τὰ δὲ κύματα θά ήνε εις αυτόν τελείως άόρατα.

Τὸ ύψηλότερον όρος του Θιβέτ, οὐ ή ύψηλότερα κορυφή ύπερέχει της έπιφκνεΐας της θαλάσσης κατá 8,700 μέτρα, θά παρκαστῆ εις τους όφθαλμούς του ως άσήμκντός τις προεξογή του φλοιοῦ της ύδρογείου, άπαρκαλλάκτως ως μικρὰ τις και δυσδιάκритος άνωμαλία λείας τινός έπιφκνεΐας οὐδὲ καν του δακτύλου του τὸ πλάτος έχουσα.

Εις έξήκοντα βημάτων του άπόστασιν ή σφκίρα της Σελήνης αίωρεΐται έν τῷ κενῷ μέγεθος έχουσα όσον και ή κεφαλή του ανθρώπου τούτου, τουτέστιν ως σφκίρικόν πεπόνιον μετρίου μεγέθους εις τὰ ὄμματα του συνήθους ανθρώπου.

Υποθέσκατε ύδρόγειον σφκίραν τεχνητήν ἴσου ὕψους προς τὸ άνάστημά σας και σταθῆτε πλησίον της. Η πλάμη σας, τιθεμένη π. χ. επί της Ελλάδος, δύνκται να την καλύψη όλόκληρον.

Φκντασθῆτε τῶρα τὸν άνθρωπον ήμῶν μεγαθυνόμενον τόσον ώστε τὸ ὕψος του να φθάση από της γῆς εις τὸν ήλιον, ήτοι λαμβάνοντα κατá μέσον όρον άνάστημα 38,263,000 λευγῶν. Έάν ο όφθαλμός του διακρίνη εις τὸ άκρον του ποδός του την σφκίραν της γῆς, θά ίδῆ αυτην ως μικρὸν κόκκον φκκῆς τὸν δὲ ήλιον μόλις τριπλάσιον προς τὸ μέγεθος της κεφαλης του. Και τούτο οὐχί ένεκα της άποστάσεως, άλλ' ένεκα μόνης της συγκρίσεως του μεγέθους αυτών προς τὸ ίδιον εκυτοῦ σώμα.

Έάν ο πελώριος οὗτος άνθρωπος, έν τῷ όποιῳ ύποθέτομεν πάντοτε κατá συνθήκην τὸν συνήθη άνθρωπινον νοῦν, ήδύνκτο να άκούση άνερχομένης μέχρι των ὠτων του τὰς λαλιὰς των διαφόρων της γῆς λαῶν και των κατ' ιδίαν ανθρώπων, είτε πολεμούντων προς άλλήλους έξοντώσεως πόλεμον, είτε άγορευόντων έν τοῖς κοινοβουλίοις αυτών σοβαρῶς, π.χ. περι χαράξεως σιδηροδρόμων επί του 1)5 της έπιφκνεΐας του κόκκου εκείνου της φκκῆς, ως περι κολοσσιαίου έργου, ή συζήτούντων περι τομῆς ισθμοῦ τινος, τους Άγγλους γαυριώνοντας περι του στόλου των, τους Γερμκνους περι του στρατοῦ των, ως περι δυνάμεων φοβερῶν και άκκατκμκχῆτων, τους βουλευτὰς των διαφόρων αντιπολιτεῦσεων επιτιθεμένους λαύρως κατá των κυβερνήσεων όπως τὰς άντρέψωσι και κυρίως έν τὰς διαδεχθῶσι, σεισμους κατκαυθίζοντας και πλημμύρας κατκαλυζούσας πόλεις όλόκλήρους επί του κόκκου εκείνου της φκκῆς, ποῖον άρά γε αίσθημα νομίζετε ότι ήθελον έμποιήσει εις ὑμῶς, εάν ήσθε ο πελώριος εκείνος άνθρωπος, τὰ μικροσκοπικὰ τχῦτα θεάματα και άκούσματα ; Φύθον άρά γε και κατáπληξιν και φκκῆν και ένδικφερον σοβαρόν, οἶον ήσθάνεσθε ότε έν τῷ φυσικῷ σας μεγέθει κατκχεΐτε και ὑμεΐς επί της γῆς, μονὰς του πληθυσμοῦ της άπλη, ή μήπως οἶκτον άσθενέστατον μετ' εἰρωνείας ή άπαθῆ περιέργειαν, όποιαν αίσθκνόμεθα ήμεΐς οί φυσικοῦ μεγέθους άνθρωποι βλέποντες πολλῷ μάλλον κολοσσιαίκα έντομα παρκασιρόμενα π.χ. υπ' όλίγων σταγῶνων ὕδατος, ή μύρμηκας ταρχθέντας διότι κατέπεσεν άΐφνης επ' αυτών πέταλον ρόδου ;

Φκντασθῆτε προς στιγμῆν τὸν εκυτόν σας εις την θέσιν του ύποτιθεμένου τεραστίου ανθρώπου, βλέποντας παρὰ τους πόδας σας την γῆν εις μέγεθος μιὰς σταγῶνος ὕδατος και διακρίνοντας επ' αυτης, εάν ήτο δυνατόν, π.χ. τὸν μέγκν Άλέξανδρον ή τὸν μέγκν Νικηπόλεοντα, άγοντας τὰς στρατιὰς αυτών κατá των πολεμίων, τὰς μυρμηκίκας των Ρώσων και Ἰκπώνων συρρασομένης προς άλλήλας, στρατιὰς, τὰς όποικς θά

ήδύνκσθε να λάβητε όλόκλήρους μεθ' όλων των στόλων, όπλων, ίππων, έλεφάντων, τηλεβόλων και άποσκευῶν αυτών εις τὸ άκρον του δακτύλου σας και να τρίψητε αυτούς ως κόβιν του περὸυ μιὰς χρυσαλλίδος !

Και, εάν ο άνθρωπος οὗτος έμεγεθύνετο άκόμη πολὺ περὸν του τελευταίου των άπλανῶν άστέρων εις τρόπονώστε τὸ σύνολον των κόσμων και κομητῶν του χάους ν' άπετέλει ώσει μικρόν σωρόν κωνιορτού αίωρούμενον εις τὸ κενόν και δυνάμενον να περιληφθῆ εις τὰς παλάμας των δύο του χειρῶν, ποῖκα άρά γε αίσθήματα και ποῖκα ιδεαι ήθελον γεννηθῆ εις την καρδιαν και τὸν νοῦν αυτού, ύποτιθεμένων πάντοτε ως ανθρώπινων ;

Έάν μοι είπητε ότι ή τοικυτή σμικρυνσις και μεγένθυνσις του ανθρώπινου σώματος εινε φυσικῶς άδύνατος, θά σας άπαντήσω ότι ή άδυναμία αυτη δέν επιδρα πρὸς εις την αλήθειαν των παραγμάτων, ήτις θά έβλεπεν ο άνθρωπος εάν ήδύνκτο να τὰ ίδῆ λαμβάνων τὰ διάφορα τχῦτα μεγέθη. Η έννοια του μεγάλου και μικροῦ δέν κείτα εις τὸν όφθαλμόν του βλέποντος άλλ' εις αυτὰ τὰ βλεπόμενα πράγματα και έν τη συγκρίσει αυτών υπό του νοός. Τὸ όρος εινε μεγαλείτερον του μύρμηκος, ή γῆ εινε μειζων του όρους, ο ήλιος εινε μειζων της γῆς, και οὕτω καθ' εξῆς τχῦτα δὲ εινε μεγαλείτερα τὸ έν του άλλου άνεξαρτήτως του αν ύπάρχη ή δέν ύπάρχη ο βλέπων τχῦτα όφθαλμός. Άρκεί ότι ο συγκρίνων τχῦτα νοῦς δέν έχει μέγεθος.

Έάν τὸ μικρόβιον είχε τὸν ανθρώπινον νοῦν και άντελαμβάνετο του όγκου του ανθρώπινου σώματος, ήθελε θαυμάσει και κατκαπλαγή πρὸ του μεγέθους αυτού, διότι ήθελε συγκρίνει τὸν όγκον αυτού προς τὸν ίδιον αυτού όγκον, ήτοι προς όρον συγκρίσεως όλως αυθίκετον και τυχαίον. Τὸν θαυμάσιον όμως του μικροβίου εκείνου αίσθκνόμεθα ήμεΐς αντιστρέφως μέν ως προς τὸ μικρόβιον, θαυμάζοντες την μικρότητά του, ευθέως δὲ ως προς τὸν ήλιον θαυμάζοντες τὸ μέγεθος αυτού, και τούτο διότι και ήμεΐς έπίσης συγκρίνομεν τὰ μεγέθη ταῦτα προς τὸ ίδιον ήμῶν μέγεθος, ύπολαμβάνοντες αυτό ως τὸ γενικόν μέτρον έν τῆς τοικυτκς συγκρίσεσιν. Άλλά κκθῶς ήμεΐς ήθέλομεν θεωρήσει πεπλανημένον τὸν θαυμάσιον του μικροβίου κρίνοντες ότι εκ πλάνης έλκβεν ως όρον συγκρίσεως τὸ ίδιον αυτού μέγεθος, οὕτω και ο ήλιος, εάν ήδύνκτο να κρίνη, ήθελεν ευλόγως χλευάσει ήμῶς τους ανθρώπους ως μετρήσκντας τὸν όγκον του δια του ήμετέρου. Άλλά τίς δέν βλέπει ότι και τὸ μικρόβιον και ο άνθρωπος παρκαλογίζονται έν τη συγκρίσει τχῦτη, λαμβάνοντες ως όρον την ιδίαν

+ = πρὸς τὸ μέγα ἐν τῇ παγκοσμίῳ συνειδήσει, ἐπεχύθησαν ὅμως αἱ πρῶται ἀκτίνες τῆς ἐπερχομένης αὐγῆς τοῦ καὶ δικηγεῖν ἤδη γλυκὺ λυκχυγὲς ἐλπίδος, ὅτι μετὰ τὴν προκλιώνιον ἀριζόμεθα ἐπὶ τῆς πεπληνημένης ιδέας, ὅτι λογικὸν καὶ ἐπομένως ἀθιμάκιστον θὰ ἦτο νὰ περιεφρόνε: καὶ ὁ Θεὸς τὸ μικρὸν, ἀφοῦ εἶνε μικρὸν καὶ ἐπομένως ἀδύνατον σχετικῶς πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἢ πρὸς ἄλλὰ μεγάλα αὐτοῦ πλάσματτα. Ἄλλ' ἀποδειχθέντος ὅτι μικρὸν καὶ μέγα δὲν ὑπάρχει διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀπειροτέλειον νοῦν, οἷος ὁ Θεός, ἔπεται ὅτι τότε μόνον ἔπρεπε νὰ θυμαζόμεν, ἐὰν συνέβαινε τὸ ἀντίθετον, ἐὰν δηλ. καὶ ὁ Θεὸς ὡς ἡμεῖς περιεφρόνε: τὰ μικρὰ ὡς ἀδύνατα, ἐνῶ αὐτός, ἄνθρωπος ὢν, δὲν ἔχει μέγεθος πρὸς σύγκρισιν, καὶ νοῦς ὢν καθαρὸς, δὲν δύναται νὰ αἰσθηθῆναι περιφρόνησιν ἢ φόβον, ἦτοι αἰσθηματτα, ὅπερ ἐστὶν ἀδυναμία. Οὐδὲν ἄρα ὑπάρχει ἄξιον θυμασμοῦ ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἰσότητι μικροῦ καὶ μεγάλου ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τῇ φυσικῇ καταστάσει τῶν ζωικῶν ὄντων, ἐν ἧ τὸ ὀρμέμφυτον ἢ τὸ αἰσθηματτα τῆς αὐτοσυντηρησίας μένει ἀκόλαστον καὶ ἀχλίνωτον, ὁ καταρχῶν νόμος εἶνε ἡ βίσι τοῦ ὑλικῶς ἰσχυροτέρου ἢ ἡ τέχνη τοῦ δολιωτέρου· ἀλλὰ κοινωνικῶς λογικῶν ὄντων τὸ ἄκρον ἰδανικὸν εἶνε ἡ ἴση ἀπάντων εὐημερία, ἄρα ἡ ἐξίσωσις τοῦ μικροῦ πρὸς τὸ μέγα καὶ ἐπομένως τοῦ ἰσχυροτέρου πρὸς τὸ ἀσθενέστερον καὶ τοῦ δολιωτέρου πρὸς τὸ ἀδολώτερον ἐν τῇ συμβιώσει αὐτῶν, οὕτως ὥστε ἡ φυσικὴ ἰσχύς τοῦ μεγάλου ἢ ἡ τέχνη τοῦ δολιωτέρου νὰ μὴ ἀπειλῆ μὴδὲ παρκαλώλῃ τοῦ μικροῦ καὶ ἀσθενεστεροῦ καὶ ἀδολωτέρου τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα πάνττα ὁμοῦ εὐημερῶσι.

Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἦνε τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ νόμου, ὅστις εἶνε ὁ νοῦς καὶ ἡ βούλησις πάσης ἐλευθέρως πολιτείας, νοῦς ἄνευ αἰσθηματτα, τουτέστιν ἄνευ ἀδυναμίας, διὰ τὸν ὅποιον μέγα καὶ μικρὸν δὲν ὑπάρχει.

Τοῦτου πνεῦμα καὶ ἔργον εἶνε ἡ ἐν ἐλευθερίᾳ ἐξίσωσις τοῦ μικροῦ καὶ ἀδυνατοῦ πρὸς τὸ μέγα καὶ ἰσχυρόν, ἢ προστάσις τοῦ ἀδόλου κατὰ τοῦ δολίου, ἢ ἄμυνα τοῦ ὄλου κατὰ τῆς ἀδικίας ἢτις προβάλλει οἰονόηποτε μέρος. Ἐπιδιώκουσα δὲ τὴν ἐξίσωσιν ταῦτην ἢ πολιτεία διὰ τῶν νόμων αὐτῆς, δὲν πρέπει νὰ θεωρηττα ὅτι πράττει τοῦτο ἐξ ἀπλοῦ αἰσθηματτα, π. χ. στοργῆς ἢ οἴκτου πρὸς τὸ μικρὸν ἢ τὸ ἀδύνατον οὔτε φθόνου ἢ δυσμενείας πρὸς τὸ μέγα καὶ ἰσχυρόν, ἀλλ' ὅτι τὸ πράττει δυνάμει τῆς λογικῆς μόνον κρίσεως ὅτι τὸ μέγεθος καὶ ἡ δύναμις πολιτοῦ τινὸς πρὸς ἕτερον, ὡς ἰδιότητες ὅλως ἀνυξίρετοι καὶ τυχαίαι,

δὲν δύναται ν' ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν πρὸς μέτρησησιν τῶν ἐμφύτων δικαιοματτων τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν, διότι τὰ δικαιοματτα ταῦτα εἶνε ἀπολύτως ἴσα ἀπέναντι τοῦ λογικοῦ, ὅσονδήποτε μεγάλο ἢ μικρὸν, ἰσχυροὶ ἢ ἀσθενεῖς εἶνε οἱ ἔχοντες τὰ δικαιοματτα ταῦτα.

Ὅτι δὲ λέγω περὶ τῶν ἀτόμων ὡς μελῶν ὀρισμένης πολιτείας, ἐφαρμόζεται ἀπαρκαλλάκτως καὶ ἐπὶ τῶν ἐθνῶν ἢ τῶν κρατῶν τῆς ὄλης γῆς, διότι καὶ ταῦτα εἶνε μονάδες καὶ μέλη τῆς μιᾶς καὶ μόνης δημοκρατίας τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀνθρώπων. Ἡ ἰδέξι τῆς δικαιοσύνης, ἦτοι τῆς ἰσότητος, ἦτις πρέπει νὰ ἦνε ἡ ψυχῆ παντὸς νόμου, ἄρα καὶ τοῦ διεθνοῦς καὶ παγκοσμίου, ἴσταττα ἀπείρως ὑψηλότερον τῶν ὑλικῶν καὶ τυχαίων ἀνισοτήτων, αἵτινες ὑπάρχουσι μετὰ τῶν ἀτόμων ἢ τῶν κρατῶν. Καθὼς ἀπέναντι τοῦ τελείου ἐσωτερικοῦ νόμου κράτους τινὸς τὸ δικαίωμα καὶ τοῦ ἐλαχίστου τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν ζωὴν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρόοδον, εἶνε μαθηματικῶς καὶ ἀπολύτως ἴσον πρὸς τὸ ὅμοιον δικαίωμα τοῦ μεγίστου καὶ κραττοιοτάτου τῶν πολιτῶν, οὕτω καὶ ἐν τῇ διεθνεῖ δημοκρατίᾳ τῶν κρατῶν τῆς γῆς τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλαχίστου καὶ ἀσθενεστατοῦ κράτους εἶνε ἀπολύτως ἴσον πρὸς τὸ τοῦ μεγίστου καὶ κραττοιοτάτου.

Ἡ ἀλήθεια αὕτη, ἡ ἰσότης αὕτη, ἐπάλασσα διὰ μέσου τῶν κίωνων πρὸς τὸν ἐγωισμόν καὶ τὴν κτηνώδη βίαν, ἀτομικὰ καὶ ἐθνικὰ ἐλευθερία κατεπατήθησιν καὶ ὑπεδολώθησιν πάντοτε ὑπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου καὶ, καθὼς εἰς τὰ βῆθη τῶν ἀγρίων δασῶν ἢ ἐρήμων, εἰς τὰ βῆθη τῆς θλασσης καὶ εἰς τὰ ὕψη τοῦ ἀέρος, τὰ μικρὰ ζῶα κατὰ νόμον φυσικὸν καταβροχθίζονται ὑπὸ τῶν μεγαλειτέρων καὶ ἰσχυροτέρων, οὕτω καὶ μετὰ τῶν ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κρατῶν ὁ κτηνώδης νόμος τοῦ ἰσχυροτέρου ὑπερίσχυσε τοῦ λογικοῦ νόμου τῆς ἰσότητος: καττοίχει δὲ ἀκόμη καὶ σήμερον. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ πυκνοῦ σκοτοῦ τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος, κατ' ὁ καὶ νικῶσαι πόλεις κατέσκαπτον καὶ ἐξηνδραπόδιζον τὰς ἡττηθείσας, μέχρι τῆς σήμερον, ὅτε, ἀνκαηρυχθείσης τῆς μετὰ τῶν ἐθνῶν ἀλληλεγγύης, ἡ εἰρήνη τοῦ κόσμου φρουρεῖται, ἔστω καὶ ἐνόπλιος, τίς δὲν βλέπει τὴν δικυθεῖσιν ὁδὸν πρὸς ἐπικράτησιν τοῦ ὑψίστου νόμου τῆς ἰσότητος;

Δὲν ἀνέτειλε μὲν ἀκόμη ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς γῆς ὁ ἥλιος τῆς τελείας ἐξίσωσεως τοῦ μικροῦ = + πλὴν τοῦ ἀλόγου αἰσθηματτα πρὸς τὸν ἕλλογον νοῦν, αὐτὸς θὰ καττοίχη ἐν τέλει ὡς καττοίχει ἐν τῇ πάλῃ πρὸς τὸ σκοττο τῆς νυκτὸς ὁ ἀνατέλλων ἥλιος.

Ο "ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ,, ΕΝ ΤΩ ΠΤΩΧΟΚΟΜΕΙΩ

27 ΜΑΡΤΙΟΥ 1909—ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

[Ἄφιερῶ τὰς ἀνεπαρκεῖς ταῦτας καὶ ἀσθενεῖς γραμμὰς εἰς τοὺς πένητας τοῦ ἐν Ἀθήναις Πτωχοκομείου, οὗς ἡ μέριμνα καὶ ἡ θυσία γενναίων καὶ χριστιανικῶν ψυχῶν συνήγαγε καὶ ἐστέγασε, ἔθρεψε καὶ παρεμύθησε.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀσύλου εἶδον αὐτοὺς κατὰ τὴν νύκτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Καὶ εἰς τὴν θεῶν τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐρήμου βίου αὐτῶν ἐθεώρησα ἀνελλισσομένην με δραματικὴν εὐγλωττίαν μίαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ θλιβερῶν σελίδων τῆς ἀνθρωπίνης τραγωδίας. Ἀτυχῶς δὲν δύναμαι νὰ πράξω γενναῖον τι ἢ ὠφέλιμον διὰ τὰ ναύαγια αὐτὰ τοῦ βίου καὶ τῆς Τύχης τὰ ἔρμαια.

Τὴν ἔκφρασιν μόνον τῆς εὐλαβείας μου πρὸς τὸ γῆρας των, τὴν ἄγονον συμπάθειάν μου πρὸς τὰς δυστυχίας των δύναμαι νὰ διαθέσω.

Ἄς δεχθῶσι τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἀκάρπων τούτων αἰσθηματτα. Ἄγω αὐτὰ ἐνώπιόν των μετὰ τοῦ σεβασμοῦ ὃν μοι ἐμπνέει ἡ ἀτυχῆς Μοῖρα των, καὶ με τὴν ἐγκάρδιον καὶ οἰκτιρέμονα ἀγάπην ἣν ὑπαγορεύει τοῦ ψυχορραγοῦντος βίου των ἡ πικρία. Σ. Π.

A.

Ἐπὶ τὰς χιόνας τῆς κόμης ἡμῶν ἀπονώτεροι ἀποβαίνουσι ὀσημέραι αἱ ἐντυπώσεις τῶν συγκινητικῶν ἡμερῶν τῆ Μεγάλης Ἑβδομάδος. Εἰς τὰς ἱεροπορεῖς αὐτὰς συναθροίσεις, ὅτε οἱ δεσμοὶ τῶν οἰκείων καὶ στενωτέρων ἀποβαίνουσι καὶ ἀφελέστεροι, προσπίπτει ἀλγεινότερα εἰς τὴν αἰσθησιν ἢ ἐρημία τῶν ἀποκλήρων ἐκείνων τῆς κοινωνίας καὶ τῆς οἰκογενείας, οἷτινες μαραινθέντες εἰς τὴν πάλῃ τῆς βιοτικῆς ἀθλιότητος, κατέπεσον τώρα πενίας καὶ γῆρατος ἔρμαια, ἐσθίοντες εἰς εὐποιίας ἀσυλον τὸν εὐεργετικὸν ἐν τῇ πικρίᾳ του ἄρτον τῆς ἐλεημοσύνης.

**

Ἐν γένει κατὰ τὰς δημοτελῶς λαμπρὰς καὶ τὰς μεγάλας ἐορτὰς τῆς Ἐκκλησίας μας, τὸ αἰσθηματτα τῆς συμπαθείας πρὸς τοὺς ἀπόρους ἀναπτύσσεται αἰσθητότερον παρ' ἡμῖν. Ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά ἀποβαίνει εὐμαλακτοτέρα: αἱ ὑπαγορεύσεις τοῦ ἐγωῖσμοῦ ἀμβλύνονταί πως, πνοιὴ δὲ ἐλεήμονος ἐπικοινωνίας πρὸς ἐκείνους, οὗς κρίνομεν ἀτυχῆσαντας, σκεδάσει ἐπὶ βραχὺ τὸν βαρὺν λήθαργον τῆς ἀφιλοκαρδοῦς ἀγάπης καὶ μερίμνης τὸν ἐκτεινόμενον διὰ τοῦ ἐπικρατήσαντος ἀγῶνος πρὸς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν. Τώρα, εἰς τὴν ραγδαίαν δύσιν τῆς ἄλλοτε φωτεινῆς ἡμέρας, δι' ἀνταυγείας μόνον καὶ

ἀναπολήσεως γλυκτοπίκου κοινωνοῦμεν οἱ πρεσβύτεροι πρὸς τὴν παιδικὴν χαρὰν τὴν φαιδρύνασαν τὴν ἀμέριμον καὶ ἀθῶαν πρώτην νεότητα, ὅτε μετ' ἐμβροθεσταττης διὰ τὴν ἡλικίαν ἡμῶν προσοχῆς ἠκολουθοῦμεν ἐπιμελῶς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀκολουθίας, καὶ ἐπιμελέστερον ἔτι τὰς ἐν τῷ οἴκῳ πυρετώδεις παρασκευὰς διὰ τὴν ἀναμενομένην τελετὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ κτηθεῖσα πείρα—καὶ ἡ καρδιά ἡμῶν γνωρίζει διὰ τίνων πικρῶν λύτρων ἐκτήθη ἡ πείρα αὕτη—ἐν τῇ κατέστησεν ἡμᾶς δυστυχεστέρους, μᾶς κατέστησεν ἐπίσης καὶ ἀπροσιτωτέρους εἰς τὴν λάλον τύρβην καὶ τὴν συγκίνησιν τῶν περιοδικῶν οἰκογενειακῶν καὶ θρησκευτικῶν διαχύσεων, τῶν παρομαρτοσῶν εἰς τεταγμένας ἡμέρας λαμπρῶν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐορτῶν. Ἀντιθέτως ὁμως τοῦ αἰσθηματικοῦ ἡμῶν σκεπτικοῦ ἀπέβημεν ἦδη ὀξύτεροι ἐρευνηταί τῶν πολιῶν παλαιστῶν τῆς ἐγκοσμίου κονίστρας, βαθύτεροι ἔτασται τῶν καρδιῶν καὶ τῶν σκέψεων ἐκείνων, οἷτινες, ἀπομαχοὶ πλέον, ἡμιθανεῖς ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, κατέπεσον εἰς τὴν ἀνισον πάλῃ, ἀλλοττοιοὶ ἐφεξῆς εἰς τὴν προσδοκίαν χαρῆς θεμιτῆς, μετ' ἧς ὑφαίνονται ἐν τῇ κόσμῳ αἱ φροῦδαι μὲν ἀλλ' ἀναπόδραστοὶ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐλπίδες.

**

Αὐτοὺς τοὺς ἀπομάχους τοῦ ἀγῶνος τῆς ζωῆς φέροντας πυκνὰ τὰ τραύματα ἀπὸ τῆς ἀνίσου

πάλιν πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς ἀτυχίας ἀντίπαλον, τοὺς εἶδον πρὸ μικροῦ εἰς τόπον ἱερὸν καὶ ἡμέραν ἱερὰν, ἱεροὺς καὶ αἰτοὺς ὑπὸ τῆς δδύνης τὴν σφραγίδα, ὑπὸ τὴν ἀσπίλον λευκότητα τοῦ γήρατος, ὑπὸ τὸ βαρὺ ἄχθος πικρῶς διανυθείσης ζωῆς, ὑπὸ τὸ τραῦμα τῆς ὀφθαλμίας τὸ βαθυτέρον καὶ ἀλγεινότερον παντὸς ἄλλου. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Πτωχοκομείου τοὺς ἐνητένισα θλιβεροὺς εἰς τὴν μόνωσίν των, ἀναμένοντας νὰ ἐνωτισθῶσι τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἐπιταφίου, καὶ ὑπὸ τῆς Θρησκείας τὴν φωνὴν καὶ τὴν πνοὴν νὰ ἐμβλέψωσιν ἡπιώτερον πρὸς τὴν θέσιν των, καὶ νὰ ἀπομάξωσι τὰ βλέφαρα αὐτῶν ὑγρὰ ἀπὸ τοῦ πόνου τὴν πηγὴν, τὴν διὰ τοῦ κρουνοῦ τῶν ὀφθαλμῶν καταλειβομένην εἰς τὰς ὕψεις αὐτῶν τὰς ὀστεώδεις καὶ περιλύπους.

**

Ἐπὶ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ ἀνθρωπίνη καρδιά, χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἀντιτάσῃ ἀντίστασιν ἀφίεται ἐκουσίως μετὰ πικρᾶς τιμῆς ἡδονῆς εἰς μελαγχολικὰς ἀναπολήσεις καὶ εἰς ἡπίας ψαύσεις καὶ ἐπικρούσεις ἐπουλωθέντων ἢ χαιρόντων ἔτι τραυμάτων. Τὴν εὐγενῶς νοσηρὰν ταύτην ῥοπὴν ἐμβάλλει ἐνίοτε καὶ ὑποτρέφει ἢ ἡμέρα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Τὸ πᾶν μελαγχολικὸν ἐκτυλίσσει περὶ. Αἱ σκέψεις ἀποβαίνουσιν ἰδανικώτεραι, τὸ ἀληθάργητον αἰσθημα τῆς πίστεως ἢ τῆς παραδόσεως ὑπεργεῖται ἀναπαλλόμενον εἰς τὴν σκοτεινὴν ἐρημίαν βασανισθείσης ἢ ἐξαγριωθείσης καρδίας. Εἰς μελετήματα ἀγνότερα καὶ καθήκοντα χριστιανικώτερα παρασκευάζεται ὁ ἀνήσυχος ἡμῶν νοῦς, ὁ ἀδιαλείπτως μηχανώμενος ὑπὸ τὸ δριμύ κέντρον ἀγρύπνου ὑπολογισμοῦ, συνήθως μὴ εὐνοοῦντος τοῦ «πλησίον» τὸ ἀγαθόν. Ἐὰν ἡ μνήμη τοῦ θανάτου σκιάξῃ πάντοτε τὰς φαιδρὰς εἰκόνας τῆς ζωῆς, ἐὰν ὁ θάνατος συνήθως ὑπάρξῃ ἐντείνει κατὰ κανόνα τὴν σκυθρωπότητα τῶν ὄψεων καὶ ἀνάγῃ πικροὺς λογισμοὺς εἰς τὴν ἡρεμίαν ἢ τὴν εὐθυμίαν τοῦ πνεύματος ἡμῶν, ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς θρηνοῦμενος καὶ ὑμνούμενος θάνατος τοῦ Κυρίου βυθίζει καὶ τὴν ἀπνευστέραν ψυχὴν εἰς μυστηριώδεις αἰσθημα θρησκευτικῶν δέους, καὶ ὑπὸ δρόσον προελεύσεως οὐρανιας ἀγγιζέει καὶ πρᾶννει τὰ φλεγμαινόμενα ἔλκη τὰ εἰμαρμένως συμφῶς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ τὰς τύχας τῆς. Ἡ εἰκὼν τοῦ Γολγοθᾶ πύργουται ἀπροσμάχητος πρὸ σοῦ. Ἡ μνήμη τῆς θυσίας ἐκείνης, ὅτε ὑπὸ τὸν ἀτιμωτικὸν θάνατον τοῦ Σταυροῦ, ἐσιώπησε τὸ γλυκύτερον χεῖλος τοῦ κόσμου καὶ ἀπεσβέσθη ἢ ἀγνοήθη καὶ φωτεινότερα ζωὴ ἢ ἀπὸ τῶν κόλπων τοῦ Θεοῦ ἐκ-

πορευθεῖσα, ἐπέρχεται σωτηρία ἅμα καὶ διδακτικὴ ἀνακαλοῦσα τὰ θεῖα ἐκεῖνα ῥήματα τῆς ἀγάπης, τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ τοῦ ἔλεους, ἅτινα ἐδίδαξεν ὁ Κύριος, καὶ διδάξας ἐστερέωσεν εἰς τὸ διηνεκὲς ὑπὸ τὸ μαρτύριον τοῦ Σταυροῦ, καὶ τὴν ἐσχάτην ὡς ἀνθρώπου φωνὴν τὴν ἐπιτάξασαν εἰς τοὺς δπαδούς νὰ ἀγαπῶσι πάντοτε καὶ πάντοτε νὰ συγχωρῶσιν.

Ἐπὶ τὰς βραδέως διαπλατυνομένης σκιάς ἡρέμου καὶ διανοῦς ἐσπέρας ἐφερόμην μόνος εἰς τὸ πόρρω τῆς πόλεως Πτωχοκομείον. Τῆς ἐσοχῆς καὶ τῆς νυκτὸς ἢ εἰκὼν ἐξέτρεφε τὸ σύνηδες μελαγχολικὸν καθεστὸς τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς καρδίας, καὶ ἡ νύκτιος ὥρα καὶ ἡ ἀγία ἡμέρα ἐπύκνουν τὰς σκέψεις κατὰ τὸν βραδὸν δρόμον τῶν ποδῶν καὶ τὸν γοργὸν δρόμον τῆς σκέψεως. Ὅλιγα φῶτα ἐπεφαίνοντο τηλαυγῶς εἰς τὸ χάος τοῦ οὐρανοῦ, ὅπου μετέωρος μετὰ τῆς γῆς τῶν δακρῶν καὶ τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μας θόλου ἐπλανάτο ἡ ψυχὴ, ποθοῦσα νὰ πιστεύῃ εἰς ἀπροσδιόριστόν τι ὑπερκόσμιον μυστήριον, καὶ πιστεύουσα νὰ παρηγορηθῆται ἀπὸ τὰ ἀνεξήγητα φαινόμενα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς, διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἀφηρημένου ἐκείνου καὶ ἀπλάστου ἰνδάλματος, ὅπερ φαντάζεται καὶ ἀναπλάττει ἡ ἀνθρωπίνη δειλία καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ψυχῆς τοῦ νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ πείθεται ὅτι θὰ ἐπιζήσῃ τοῦ σώματος. Εἰς τὴν ἀθανασίαν ζωῆς ἡθικῆς δὲν ὑπάρχει πόνος, οὐδὲ ἀφαιρέτος ὕλης καταναγκασμός. Εἰρήνης πνεῦμα καὶ μακαριότητος ἐπιπνέει ἀδιαλείπτως ἐκεῖ, καὶ σελιγγίζει αὐλον φῶς καταναγάζον τὰς συνειδήσεις, τὰς ἀναπολούσας ἀπὸ τῆς ἀτελευτήτου εὐδαίμονος καταστάσεως τὸν τραχὺν τῆς γῆνης πορείας δρόμον, ὃν ἀκλιδῶτως διήνυσαν οἱ ἀγαθοί. Ἐγγὺς τοῦ ὑπερτάτου νοῦ καὶ τοῦ ἀσβέστου αὐλοῦ φωτὸς ζῶσιν οἱ δίκαιοι τώρα, ἀλλότριοι εἰς πᾶσαν ἀνάγκην, εἰς πνεύματος ἐξάρσεις καὶ ἀρμονίας ὑμνοῦντες τὴν πηγὴν τοῦ ὑπερτάτου Ἀγαθοῦ, πρὸς ἣν προσήγγισεν αὐτοὺς ἢ ἐν τῇ γῇ ἀρετῆ των, ἀποσταλαχθεῖσα ἀπὸ τῆς ὕλης τοὺς οὐλοὺς διὰ τῶν δακρῶν ἅτινα ἔχυσαν ὑπὸ τὴν ἡθικὴν καὶ σωματικὴν βάσανον πολυωνύμου ἀνοικτήματος δυστυχίας.

Ποῖα πολύτιμος εὖνους παραχώρησις τῆς σοφῆς καὶ ἀγαθῆς Προνοίας νὰ δύναται τις νὰ πιστεύῃ, ὅταν πιστεύων στέργῃ ἰλαρῶς τὸ βαρὺ ἐνεσπῶς, ἀπεκδέχεται δὲ γαληνιαῖος καὶ ἡρεμος τὸν θάνατον, ὅστις θὰ ἀνεγείρῃ αὐτὸν εἰς ἀφθαρτον ζωὴν, καὶ ὅταν πείθεται εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν τὴν αἰωνίαν, ἥτις, εἰς τὴν τρικυμίαν τοῦ χειμαζομένου βίου, ἐκτείνεται ὡς σάνις σφύζουσα

τὸν ναυαγὸν εἰς τῶν παθῶν καὶ τῶν ἀγῶνων τὸν ἄγριον καταγισμόν! Κώδωνος ἤχοι πόρρω ἐρχόμενοι καὶ θλιβερῶς ἀνακουρόμενοι φέρονται χαλαρῶς εἰς τὴν ἀτιμωτικὴν καὶ ἡρέμα ἀποσβέννυνται εἰς τὴν θρηνώδη κλίμακα διατονικῆν. Εἰς τὸ κράτος ἐκεῖνο τῆς μελαγχολίας τῆς ψυχῆς αἱ μελαγχολικαὶ κρούσεις τοῦ σημιάντρου ἐπέρχονται εὐπρόσδεκτοι εἰς τὴν ἀκοὴν, ταυτιζόμενοι πρὸς τὰ ἐνδόμυχα σκιώδη αἰσθηματά, ἅτινα, εἰς τὴν αἰθρίαν ἑαρινῆς φύσεως σωρεύονται εἰς τοὺς κελαινοὺς τῆς σκέψεως, ὀρίζοντας. Ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς ἰδρυθείσης παρὰ τὸ νεόδμητον τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου μέγαρον, ἔνθα ἐστεγάσθησαν οἱ πρόσφυγες ἀδελφοί, ἤρχοντο οἱ πένθιμοι ἐκεῖνοι κωδωνισμοὶ καλοῦντες εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἐπιταφίου τὰ θύματα τῆς Βουλγαρικῆς ἀδικίας. Ζωῆς μνημόσυνον εἰς στιγμὴν καὶ εἰς μνήμην θανάτου ἦσαν αἱ ἀπηχῆσεις αὐταῖ, μνημόσυνον ζωῆς εἰς τὴν λατρείαν καὶ τὴν ἀνάμνησιν Ἐκείνου, ὅστις κατέλωσε διὰ τοῦ θανάτου Του τὸν θάνατον, καὶ εἰς τὸ σκότος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἄδρον ἐσκόρπισε τὸ αἶδιον φῶς τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος διὰ τῆς ἐπαγγελίας εὐδαίμονος ἀφθάρτου ζωῆς πέραν τοῦ μαύρου καὶ ἀσφυκτικοῦ μνήματος.

B.

Ὅτε διέβην τὸν οὐδὸν τοῦ Πτωχοκομείου ἡσθάνθη κορυφουμένην τὴν ἀόριστον ταραχὴν, ἥτις με κατεῖχεν. Οἱ φωτισθέντες τοῖχοι τῆς Ἐκκλησίας διέλιον εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὸν ζόφον τοῦ περιβόλου. Ἦχος οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἤκουετο οὐδὲ ψυχὴ ἀνθρωπίνη ἐφαίνετο ποῦ. Ἀλλ' ἡ θύρα τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ἀνεφγμένη καὶ εἰς τὸ ἀσυλον ἐκεῖνο τὸ ἱερὸν, τὸ πληθὺν καὶ καθαγιαζόν τὸ ἀσυλον ἐκεῖνο τῆς ἀνθρωπίνης εὐποιίας, εἰσῆλθον βραδέως καὶ ἄκρη ποδὶ, ἀναγεννωμένας αἰσθανόμενος ἐν ἐμοὶ ὅλας τὰς ὠραίας ἐκεῖνας θρησκευτικὰς ἀναμνήσεις καὶ παραδόσεις, μεθ' ὧν συνυφαίνεται ἡ πρώτη καὶ ἀγνή τῆς ζωῆς ἡμῶν ἡλικία. Ἡμίφως ἐκράτει ἐκεῖ καὶ σιγὴ καὶ μυστήριον, καὶ ψίθυροι ἀνευκρίνητοι πλανώμενοι εἰς τὸ κενόν. Ἦσαν στόνοι ἀρά γε ψυχῶν τραυματισθειῶν; Ἦσαν δεισιφειὰς πρὸς τοῦ οἰκτιροῦ καὶ τοῦ ἔλεους τὸν Θεόν; Ἦσαν εὐχαριστίαι πρὸς ἐκεῖνους, ὧν ἡ εὐλογητὴ χεὶρ συνήγαγε τὰ ἐρείπια ταῦτα τῆς ζωῆς, ἵνα εἰς τὸν ἡθικὸν θάνατον των πορίσῃ νέας ζωῆς στοιχεῖα ὑπὸ τὸ κέλευσμα τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν «πλησίον»;

**

Ἐστὴν ἐγγὺς τῆς θύρας καὶ προσέβλεψα ἐστατικῶς ἔνδον. Οἱ πτωχοὶ ἐκάθηγον ἐπὶ ξυλ-

νων βάρων, αἱ γυναῖκες δεξιά, οἱ ἄνδρες ἀριστερά. Σιγηλοὶ, κυρτοὶ, πολιοὶ, ὑποτρέμοντες ἐφαίνοντο φάσματα ζωῆς, ἥτις ἠνθῆσε σπαργῶσα εἰς τὰς φλέβας των ἄλλοτε, ἀλλ' ἄσπυρος ἀπεσβέσθη τώρα ὑπὸ τὸ κρυερὸν φύσημα ἀνοικτήριμος τύχης. Καταποντισθέντες εἰς τὸν τρικυμῶδη ὠκεανὸν τοῦ βίου κατὰ νύκτα θυελλώδη καὶ ἀγρίαν, ἠχθησαν κυματόπληκτοι ἔτι εἰς τὴν ἀκτὴν ἐκείνην τῆς φιλανθρωπίας, καὶ σωθέντες ἠθροίσθησαν, ἵνα εὐχαριστήσωσι τὸν Θεόν, ὅστις, εἰς τὸ πέλαγος τῆς πικρίας ἐπεφύλαξε δι' αὐτοὺς καὶ σταγόνας γλυκείας ἀνακουφίσεως ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀγγέλου τῆς Εὐσπλαγχνίας ἐκχεομένης. Ὁ φωτεινὸς αὐτὸς καὶ γλυκὺς ἄγγελος τοὺς ὠδήγησεν εἰς τὸ ἀσυλὸν των. Τοὺς ἡσφάλισεν ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ βιοτικοῦ κλύδωνος ἐπλυνε με βάλαμον τὰς πληγὰς των, καὶ εἰς τὴν ἀκμάζουσαν φλεγμονὴν αὐτῶν ἐπέθηκε τὸ γλυκύτερον καὶ πρᾶντικώτερον ἔτι βάλαμον τῶν δακρῶν του. Καὶ διαστείλας τὰς ζοφερὰς πτυχὰς τῆς καρδίας αὐτῶν τὰς ἠνέωξεν ἀπροσκόπτως εἰς τὴν ἀνέσπερον λάμπριν τοῦ Σταυροῦ, καὶ εἰς τὴν γλυκεῖαν παραμυθίαν τῶν ἐλπίδων του.

Δὲν ἐπειράθην νὰ χωρήσω πρὸς τὸ μέσον τῆς ἐκκλησίας, ὅπου, ἐπ' ὀλίγων ἀνθέων τοῦ ἀγροῦ, συμβολίζοντων τὴν πτωχείαν ἀλλὰ καὶ τῆς προαιρέσεως τὴν ἀγνότητα, ἔκειτο εἰς τὸ ξυλοπαγῆς ἔδραν τὸ κηρόπλαστον ὁμοίωμα τοῦ Κυρίου. Ἡ ἐντύπωσις εἶχε βαθέως ἐπιδράσει ἐπ' ἐμοῦ, καὶ τοῦ ἡθικοῦ οὗτου κλονισμοῦ ὁ ἀντικτυπος ἐξεδηλώθη εἰς τὴν πέδην, ἥτις κατέστειλε τὸ βημά μου. Διιτέλουν ὑπὸ τὸ κράτος ἀποτόμου ἀφυπνίσεως, ἥς προσηγήθη ὕπνος ἀνήσυχος μεστὸς ἐφιάλτου. Συναισθημα περιεργον ἐγεννήθη ἐν ἐμοί. Πύχθη ὅπως ἦτο δυνατόν νὰ προσήρχοντο ἐκεῖ ὅλοι οἱ καταναλώσαντες εἰς τὴν ἀκολασίαν τὰ ζώπυρα τῆς ἰδίας ζωῆς καὶ περιουσίας, καὶ τὸν ἀνευ σκοποῦ περαιτέρω βίον θεωροῦντες ὀλισθαίνοντα εἰς τοῦ ἐλαττώματος τὴν κατοφείριαν, ἐν τῇ εἰλικρινεῖ ἢ ἐπιδεικτικῇ μεμψιμοιρίᾳ, ὅτι ἐβαρύνθησαν πλέον τὴν ζωὴν, αὐτοὶ, οἵτινες οὐδὲν ἐπραξαν ἐν τῇ ζωῇ, ἢ ὅ,τι ἐπραξαν ἠδύνατο καὶ ὀφείλον νὰ μὴ τὸ πράξωσιν. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι ἡ στειρεύουσα φλέψ τῆς καρδίας των ἠθέλεν ὀγκωθῆ καὶ πάλιν ὑπὸ τὴν ἀδρότητα συναραγαῆς, ἥτις θὰ συνετάρασεν αὐτοὺς εἰς τὸ θέαμα οὗτου πτωχῶν, τυφλῶν, ἀναπήρων, γερόντων ἀσθενῶν, ὑπάρξεων ἀπεγνωσμένων, ὀφθαλμῶν ἀγάπης καὶ ἐλπίδος, καὶ αἵτινες, ἐν πάσῃ τῇ πικρᾷ αὐτῶν τύχῃ, εὐριστον ἀκόμη ἱερὸν τι θέλητρον ἐν τῇ ζωῇ, ἀφ

οὐ ἠδύνατο νὰ διανοίγωσι τὴν καρδίαν των εἰς τὴν προσευχὴν, καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ θερμὸν αἰσθημα εὐγνωμοσύνης δι' ἐκείνους, οἵτινες ἠτύχησαν νὰ καταστήσωσιν ἀνεκτὴν τὴν τέως ἔρημον καὶ νομάδα ζωὴν των. Λέγω «ἠτύχησαν» διότι δὲν ὑπάρχει μείζων ἐν τῷ κόσμῳ εὐτυχία ἢ νὰ δύναται τις νὰ ἀπομάσῃ τὸ δάκρυ τῆς συμφορᾶς, καὶ ἀνεπίδεικτος νὰ περιδένη τὸ ἀλγεινὸν τραῦμα τῆς δυστυχίας τὸ τόσον σύνηθες καὶ κοινὸν εἰς τὴν εἰκόνα καὶ τὴν τύχην τῆς ἀνθρωπότητος.

* *

Τοσοῦτον ἀσφορητὴ εἶχον εἰσχωρήσει ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ εἰς τοιαύτην διέμενον ἀκινήσαν, ὥστε οὐδενὸς εἶχον κινήσει τὴν προσοχὴν. Ἀθέατος ἐντὸς τῆς μόλις διαλυομένης σκοτίας τῆς ἐκκλησίας, ἀθόρυβος φαινομενικῶς εἰς τὴν θείαν ἐκείνην γαλήνην τῆς ἱεραῆς ἀτμοσφαιρας τοῦ ναοῦ, πεφορημένος τῶν γλυκειῶν ἐντυπώσεων καὶ ἀναπολήσεων τοῦ χώρου, ἐνθα εἶχον ὀδηγήσει τὴν κλυδωνιζομένην σχεδίαν τοῦ νοῦ μου, ἐθεώρουν σαλευομένους ἀσθενῶς τοὺς σκελετοὺς ἐκείνους, ὅφ' οὗς, τίς οἶδε, ποῖα ἐκρύπτοντο τραγῳδία τῆς ζωῆς καὶ πόσα ἀκμάζοντα ἢ σιγήσαντα δράματα ἀνελίσσοντο εἰς τὴν τυραννικὴν ἀναπόλησιν, βροχόμενα καὶ τώρα ἀκόμη ἀπὸ τὰς καιούσας σταγόνας τῶν ὀφθαλμῶν των. Ἀσφαλῆς ἀπὸ τῆς ἀκτῆς, ἐνθα ἰσταμένη, ἔβλεπον προσεκτικῶς τὰ ναυάγια αὐτὰ τῆς βιωτικῆς τρικυμίας, ἅτινα ἐνόμιζέ τις, ὅτι ἀναταράσσει καὶ κλυδωνίζει ἀκόμη ἢ ἀγρία τῆς ἀτυχίας καταγίγς. Κεκλιμένοι πρὸς τὴν γῆν, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς βακτηρίας των διὰ τῆς δεξιᾶς, εἰς τὴν ἀριστερὰν κρατοῦντες τὸ «κεράκι» τοῦ ἐπιταφίου, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἢ εὐσπλαγχνία ἐχάρισεν εἰς αὐτοὺς, τί ἄραγε νὰ ἐσκέπτοντο οἱ νοσταλγοὶ αὐτοὶ εὐτυχῶς παρελθόντος, καὶ ποίας ὕψης νὰ ἦτο ἄρα γε ὁ μαινόμενος κλύδων ὁ ἀναταράσσων τὰ ἔγκατα τῶν καρδιῶν των ὑπὸ τὴν πραγματικὴν ἢ ἐπίπλαστον γαλήνην τοῦ προσώπου των; Ἐβουλεύθη νὰ ὑποκαταστήσω ἐμαυτὸν εἰς τὰ ἐνδόμυχα τῆς συνειδήσεως καὶ εἰς τὰς βαθυτέρας πτυχὰς τῆς μνήμης τῶν θυμάτων αὐτῶν τῆς ἀνθρωπίνης τραγῳδίας. Ἐσκέφθη τί ἄρα γε ἠδύνατο νὰ σκέπτονται αὐτοὶ τὴν ὥραν ἐκείνην, ἀπὸ ποίας ἀπόψεως νὰ προσέβλεπον τὸν κόσμον καὶ τὰς τύχας του, τὸ ἐράσιμον παρελθὸν ἐκείνο, ὅπερ τοὺς ἀφῆκε, τὴν κοινωνίαν, ἣτις τοὺς ἐγκατέλιπε καὶ τοὺς ἐλησιμόνησε, τὴν γλυκειὰν ἐν τῇ πικρίᾳ τῆς τύχην, ἣτις, ὑπὸ τοῦ οἴκτου τὴν ἐλείψονα μορφὴν, τοὺς συνήγαγε καὶ τοὺς περιέθαλψε. Ἐχῶ τὴν γνώμην ὅτι εἰς πλούσιος κακομαθημένος, ἐνατινίσας τὴν ζωὴν μόνον ἀπὸ τῆς φαιδρᾶς καὶ ἀκόπως δαπανηρᾶς αὐτῆς ἀπόψεως

δὲν θὰ ἔστεργεν ἢ δὲν θὰ ἠδύνατο ἢ δὲν θὰ κατεδέχετο νὰ ὑποδυθῇ τὸν ἐνδόμυχον ἀνθρώπον, τὸν σφύζοντα ἔτι καὶ ἀδιαπτῶς παθαινόμενον ὑπὸ τοὺς κλυδωνισμοὺς τοὺς διασειόντας τὰ θύματα ταῦτα τῆς μοίρας, τινὰ τῶν ὁποίων τίς οἶδεν, ἴσως νὰ ὑπῆρξαν πλούσια, εὐπορα, ἴσως καὶ νὰ διέπραξαν εἰς τὰς αἰθούσας ἀβροδιαίτου κοινωνίας, ἥρωες ἐμπαθῶν περιπετειῶν, καὶ νὰ ἐνέπνευσαν ἢ νὰ ἐδέχθησαν αἰσθηματά καὶ νὰ εἴκυσαν τὰ φλέγοντα βλέμματα ὀραίων γυναικῶν τηκομένων καὶ τηκουσῶν ὑπὸ τῆς ἀγάπης τὸ ἀπόρητον φίλτρον. Καὶ ἐὰν δὲν καλύπτῃ σήμερον τοιαύτης κοινωνικῆς καταστάσεως εἰκόνα ἢ ἐλεήμων στέγη τοῦ Πτωχοκομείου, ἢ μπορεῖ τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν θὰ καλύψῃ αὐτοὺς; ... Μήπως γνωρίζῃ τις τὸ μέλλον καὶ τὴν ἀγγιστροφὸν ἀστάθειαν τῆς μοίρας; Τῆς τύχης τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὰς στιγμιαίας εὐνοίας δύναται τις ἄραγε νὰ δεσμεύσῃ καὶ δεσμίας νὰ τρέπῃ ἐκάστοτε κατὰ τὰς ἰδίας ὁρέξεις καὶ βουλήσεις; ..

Δὲν θὰ ἔστεργεν ἄλλος τις, εἶπον, νὰ ὑποκαταστήσῃ ἑαυτὸν καὶ τὰς σκέψεις του εἰς τὰς σκέψεις τῶν πενήτων ἐκείνων. Ἄλλ' ἐγὼ ὑπεισήληθον ἐφ' ὅσον ἠδυνάμην, καὶ μὲ σέβας πολὺ, εἰς τοὺς βαθυτάτους καὶ ἀπωτάτους μυχοὺς τῶν ταιλαιπῶρων ἐκείνων καρδιῶν. Καὶ ὀρμηθεὶς ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας ταύτης ἐνόμισα ὅτι ἐμάντευον, ἢ τοῦλάχιστον διεγίνωσκον κατὰ προσέγγισιν τοὺς λογισμοὺς των τῆς ὥρας ἐκείνης, οὗς θὰ καθίστα πικροτέρους ἢ ἀτελειστηκῆ ἐπίγνωσις τῆς ὀφραίας των, καὶ ἢ μνήμη τῆς ἄλλοτε οἰκιακῆς χαρᾶς διὰ τὴν ἐπερχομένην ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἢν οἰκογενειάρχαι εὐτυχεῖς ἐώρταζον περιχαρῶς εἰς τοὺς κόλπους φιλοστόργου οἰκογενείας. Ἦσαν τότε χρόνοι εὐτυχίας. «Νοικοκυραῖοι» καὶ αὐτοὶ, ἔφερον τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των εἰς τὸν Ἐπιτάφιον τῆς ἐνορίας των, καὶ ἐν μέσῳ οἰκείων καὶ ἀδελφῶν ἤκουον τὴν ἀκολουθίαν, ἢν ἔρημοι καὶ ὑποτετιμημένοι θ' ἀκούσῃσι τώρα. Ἡ ἀλληλουχία τῶν σκέψεων των, ἢ ἀναδρομὴ τῆς μνήμης των εἰς τοὺς παρελθόντας καιροὺς θὰ ἦγεν ἀθρόας τὰς ἀναπολήσεις τῶν παρελθουσῶν ἐκείνων ὀραίων ἡμερῶν, καὶ ἐν τῇ τυραννίᾳ ζωογονηθειῶν ἀναμνήσεων ἀνείλισσεν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τίς ὄψεις αὐτῶν τὴν νεότητά των κατ' ἀντίθεσιν τοῦ γήρατος των, τὸ παρελθόν των αὐτὸ τὸ φωτεινὸν κατὰ διαστολὴν τοῦ ζόφου, ὅστις τοὺς καλύπτει τώρα. Ἀντάρχεις εἰς τὸν πατρικὸν των οἶκον, ἢ εἰς τὴν ἐστίαν, τὴν ὁποίαν ἔληξαν οἱ ἴδιοι διὰ τῆς ἰδίας σφόδρονος καὶ ἐντίμου ἐργασίας, ἔζων εὐτυχεῖς, τὰς κοινωνικὰς αὐτῶν σχέσεις τηροῦντες ἐν τῷ μέτρῳ καὶ τῇ κλίμακι τῆς ἰδίας θέσεως καὶ ἀναπτύξεως, καὶ ἦσαν εὐδαίμονες βλέποντες

ἀκμάζουσας περὶ αὐτῶν τὴν πλήρη ἐλπίδων πατρῶαν οἰκογενείαν, ἢ ἐκείνην, ἣς ἐγένοντο αὐτοὶ οἱ δημιουργοί. Εἰς τὴν διαυγῆ ἀτμοσφαιραν τῶν σκέψεων των εὐφρόσυνα ὄνειρα διεδέχοντο τὰ ὄνειρα καὶ τὰ σχέδια. Θὰ καθίστων ὀνομαστοὺς τοὺς υἱοὺς των καὶ ὑπὸ τὴν φήμην τῆς ἀξίας αὐτῶν θὰ τοῖς ἐνύμφεον μὲ τὰς προεχούσας τοῦ τόπου των κῆρας. Ἐκγονοὶ θὰ ἦσαν περὶ τῆς οἰκογενείας τὴν ρίζαν, καὶ ὁ βίος τῶν πάππων θὰ διήρχετο ὡς ὄνειρον εὐτυχῆς εὐτυχεστέρως ζωῆς καὶ ἀνεφελου ἡμέρας, εἰς ἀνεφελον δύσιν ἀποσβεννυμένης ἡσυχίας καὶ ἀπόνως εἰς τῶν μακρῶν ἐνιαυτῶν τὴν ἐκτύλιξιν. Φαιδρὰ τοῦ βίου των ἔπεισθῃ ἀναμοχλεύουσι γλυκερῶς, καὶ τώρα ἀκόμη, τὰς μαρνανθείσας ἐσοχὰς τῆς ἄλλοτε τρυφερᾶς καὶ ἐνθουσιώδους καρδίας των. Ἴδου παρερχομένη ἐνώπιον αὐτῶν ἢ νεανικὴ ἡλικία. Εἰς τοῦ μονήρους οἴκου τὸ ἡμίλειστον παράθυρον, ὅπου ἀνθοστόλιτος ἀνέρι ἀναδεδράς, κρύπτεται θελκτικῆς τῆς ὀφραίας, ἣτις, ζῶσα καὶ ὄρατῆ, θὰ ἐπιφανῆ αὐτοὺς κατὰ τὴν ἐορτάσιμον συνάθροισιν τοῦ χωρίου. Ἀναπολοῦν τὴν σεμνὴν χαρὰν τῶν ἀθῶων ἐκείνων ἡμερῶν καὶ τὴν ὀνέφραστον τῆς ζωῆς εὐτυχίαν, ὅτε εἰς εὐδαιμον τέρμα καὶ ποθεινὸν ἤχθησαν τὰ ἀγωνιώδη ὄνειρα τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων των. Εἰς τὸ πρῶτον εὐκαιρον συναπάντημα δεῖλοι καὶ συνεσταλμένοι εἶχον δειότερον καὶ αἰδημονέστερον χαιρετήσει τὴν παρθένον τοῦ χωρίου, τὴν τιμίαν εἰς τὴν πόλιν ἐργάτιν, τοῦ καλοῦ γείτονος τὴν κόρην, ἣτις θ' ἀπετέλει ἐφεξῆς τὸ χάσμα εὐδαιμονοῦ ἀρτιπαγοῦς οἴκου. Τοῦ γάμιου αἱ παρασκευαὶ ἐπετείνοντο ἐκατέρωθεν καὶ ἡ ποθητὴ ἡμέρα ἀνέτειλεν ἐπὶ τέλους. Εὐτυχίας ἐποχαί, εἰκόνας χρυσαῖ, πῶς ἠφανίσθητε εἰς ἀκαριαίαν στιγμὴν δυστυχῆ, πῶς ἠμαυρώθη τόσον φῶς εἰς τὸ μοχθηρὸν φύσημα ζηλοτύπου μοίρας, πῶς εἰς αὐγὴν τοιαύτης εὐδαιμονίας ἐπῆλθε τοσοῦτον ἀγρία ἢ νύξ καὶ τόσον ζοφερὰ, καὶ εἰς τὸν ζόφον αὐτὸν πῶς ἐπυκνώθη σκότος ἄλυτον ἠθικὸν, ἀσφυκτικῶς εὐρυνόμενον εἰς τὴν ἐρημίαν καρδίας ὀφραίας, καὶ εἰς τὸ ἄλγος ψυχῆς νεκρωθείσης, πρὶν ἀκόμη ἀποθάνῃ τὸ σῶμα: Ἐὐθυμία καὶ γέλως ἦτο ἢ ζωὴ ἐκείνη καὶ ἢ χαρὰ ἦτο τῆς ζωῆς ὁ στήμων καὶ ὁ σκοπός. Οἴμοι! Τῆς πικρᾶς αὐτοταπεινώσεως τὸ ἀλγεινὸν καὶ ἀπόρητον συναίσθημα διεδέχθη τὴν ὑπερήφανον αὐτοπε τοῖθησιν καὶ αὐτοτέλειαν, καὶ τώρα τῆς ἐλεημοσύνης ὁ ἄρτος ἐπῆλθε διάδοχος τοῦ ἀντάρκου ἐκείνου πλούτου, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς οἰκογενειακῆς στέγης διεδέχθη τὸ ἄσυλον τοῦ πτωχοκομείου ἀναπτύχθῃ ὡς ὄρμος εὐλογητὸς, ὅπου καταφυγοῦσα ἐσώθη ἢ διαρ-

ρέουσα ἡμικαταπόντιστος ὀλκὰς τοῦ μεταγενεστεροῦ θλιβεροῦ βίου των!

Εἰς τὰς ἀντιθέσεις αὐτὰς τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος αἱ σκέψεις διαδέχονται ἀλλήλας κατ' ἐξακολούθησιν. Τὸ ἄπορον γῆρας ἀναπολεῖ τὴν πλουσίαν νεότητα, ἣτις, καίτοι πτωχὴ, ἦτο πλουσία, ἀφ' οὗ ἦτο νεότης. Αἱ εἰκόνας τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, οἱ ζωηροὶ ἐκείνοι καὶ φιλέριδες συμμαθηταὶ ἐλαύνουσι διὰ τῆς περιλύπως ἀναπολούσης φαντασίας. Τὰς εὐθύμους παιδιὰς διέκοπτεν ἀποτόμως ἢ πόρρωθεν ἐμφάνιαις τοῦ «δασκάλου», καὶ ἐντρομοὶ οἱ μικροὶ ἐκείνοι καὶ πείσιμονες φωνασκοὶ ἐκρύπτοντο ἐν σπουδῇ ὀπισθεν τοῦ φράκτου καὶ ἐξήρχοντο μετὰ μικρὸν ἵνα συνεχίσωσι τὰς παιδιὰς, εὐθύς ὡς ἐξηφανίζετο τὸ ἀπειλητικὸν φάσμα τοῦ δασκάλου. Τοῦ χωρικοῦ καφφενείου ὁ κύκλος πάλλεται καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς ἡμισβέστους ὀφθαλμοὺς των. Τί νὰ ἀπέγιναν οἱ ἀμέριμοι ἐκείνοι ἐταῖροι τῆς πρώτης νεότητος, οἱ φίλοι τῆς ὀραίας ἐκείνης ἐποχῆς, οἱ ἀναστέλλοντες τὸ βῆμά των εἰς τὸν σταθμὸν τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς ἀργίας τοῦ καφφενείου, ἵνα τραπῶσι μετὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἴδιον ἕκαστος οἶκον, ὅπου λιτὸν εἶχε παρατεθῆ τὸ ἐπαρκὲς δεῖπνον, καὶ ἢ συζυγὸς ἀνέμενε τὸν νέον ἀγρότην, ὃν εὐτυχῆ πατέρα θὰ καθίστα μετ' ὀλίγον; Εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωρίου, ὅπου τὰς Κυριακὰς περιάγουσιν ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἐορτάσιμον ἐνδυμασίαν των οἱ νέοι χωρικοὶ, ἐπιφαίνεται ἢ ὀραία κόρη ἢ φλέσσα τὰς καρδίας τῆς ἀκίμου τῆς κόρης νεότητος. Ἐνθουσιᾷ ἢ σπαργώσῃ ἡλικία, καὶ ἢ φλόξ τῆς ἀμίλλης τίς θὰ κερδίσῃ τὴν σταθερὰν εὐνοιαν τῆς ὀραίας χωρικῆς ἀστράπτει εἰς τοὺς πυρακτωθέντας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς. Ἴδου ὁ μικρὸς λαχανόκηπος, ὅπου ἢ ἔμφυτος τῆς γυναικὸς καλαισθησία συντηρεῖ τὸν «βασιλικὸν» εἰς τὰς γάστρας, καὶ περιποιεῖται μικρὰν ἕκτασιν γῆς, ὅπου εὐὼδη θάλλουσιν ὀλίγιστα ἄνθη. Καὶ τὸ φῶς ἐκείνο τὸ ἀσθενῶς λάμπον εἰς τὸ ἡμίλειστον παράθυρον τοῦ πενιχροῦ ἐκείνου ἀλλὰ καθαρωτάτου οἰκίσκου; Ὑπὸ τὴν ἀμυδρὰν ἀκτῖνά του παρασκευάζει τὴν προῖκά της ἢ κόρη, καὶ ἐργαζομένη ψιθυρίζει ἄσμα χαρᾶς, ἐν ᾧ ὁ νοῦς της στρέφεται πρὸς τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας της, πρὸς ὃν ἠθέλεν, ἐὰν δὲν τὴν ἔβλεπέ τις, νὰ δώσῃ τὸ μικρὸν ἄνθος, ὅπερ μαραίνει τώρα ἢ φλόξ καὶ ὁ πόθος τοῦ στήθους της. Εἰς τοὺς ἄλλωνας τοῦ χωρίου, εἰς ἡμέραν ἐορτῆς, φαιδρὸς συγκροτεῖται χορός. Μὲ τοὺς αἰδήμονας ὀφθαλμοὺς σταθερῶς τεταπεινωμένους χαμαὶ ἀκολουθεῖ τὸν πυρρῆχον ἢ κόρη συνεχούσα τὴν ἄλυσιν τοῦ κύκλου, ὃν ἄ-

γει ὁ εὐτυχὴς προτιμώμενος. Ἅποσῶτον ἐκχει-
λίζει ἡ χαρὰ τῆς παρθένου, ὥστε τείνει νὰ νι-
κήσῃ σχεδὸν τὴν ἔμφυτον τῆς γυναικὸς συστο-
λήν, σεμνήν πάντοτε καὶ εἰς τὴν τοιμηροτέραν
ἐκδήλωσίν τῆς. Ἡ χεὶρ τῆς τρέμει εἰς τὴν ἀκραν
τοῦ μανδύλιου, ὅπως τρέμει καὶ ἐκείνου ἡ χεὶρ
εἰς τὴν ἄλλην. Ἐπροδόθη σχεδὸν εἰς τοὺς ἀγρού-
πλους τῶν πέριξ καὶ κακεντρέχεις ἐνίοτε ὀφθαλ-
μούς. Καὶ τὴν ἐπαύριον οἱ ψίθυροι πυκνοῦνται
εἰς τὴν κόμην, καὶ πρὶν ἀκόμη ἐνώσῃ αὐτοὺς εἰς
γάμον ὁ ἱερεὺς, ἡ φήμη ἠνώσε τὸ ἀγαπώμενον
ζευγος. Γραῖα τις μάλιστα ἰσχυρίζεται, ὅτι πρὶν
ἐπιφανῆ ἢ αὐγῇ, εἰς τὸ μεταίχιμον ἐκείνο τῆς
ἡῶς καὶ τῆς νυκτὸς, εἶδεν ὀλισθαίνουσαν ὑπὸ τὰ
δένδρα σκιὰν πλάνητος, ὃν νομίζει ὅτι ἀνεγνώ-
ρισε, καὶ ὅστις ἀτενῶς καὶ περιπαθῶς ἐθεώρει
τὰ κατάκλειστα παράθυρα τῆς νύμφης. Εἰς τὴν
ἀφήγησιν ὠχρῶσι τῶν νέων αἱ παρειαί, καὶ τοῦ
φθόνου τὸ δορμὴ κέντρον, ὑπὸ τὴν ἔχιδναν τῆς
ζηλοτυπίας, φαριμακεύει τὰ παιδικὰς ἐκείνας καὶ
ἀθῶας ψυχάς.

Ἐνόμιζον ὅτι ὑπὸ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ παρελ-
θόντος, εἰς τὴν θλίψιν τοῦ ἐνεστώτος, παραπλή-
σια ἢ συναφῆ ἀνεπλόουν οἱ θλιβεροὶ ἐκείνοι
τραυματικά τῆς τύχης καὶ τῆς ζωῆς, οἱ σεμνοὶ καὶ
εὐτυχεῖς ἄλλοτε ἦρωες τῶν σκηρῶν τούτων, ὅτε
τὸ δάκρυ δὲν εἶχεν ἔτι ἀποσβέσει τὴν λάμψιν
τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ τὸ γῆρας νεκρῶσει τὴν
ἀκαμὴν ἐκείνην καὶ τὴν ἀλλήν τῶν σωματῶν
τῶν. Τὸ γοργὸν ἐκείνο «καλὴ ἵσπερα», εἰς ὃ δὲν
ἀπήντα κατὰ κανόνα ἢ κόρη, καίτοι βαθύτατα
ἠσθάνετο τὴν φωνήν, ἢ ἐκφρασιτικῶς καὶ εὐ-
γλώττως ἀπήντα διὰ τῆς συγῆς μὲν τοῦ χεῖλους
ἀλλὰ τῆς ἀκαριαίας φλογὸς τῶν παρειῶν τῆς,
τὰ ἐπεισόδια ἐκείνα τῆς πρώτης ἡλικίας τῶν
νέων τότε, γερόντων ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ Πτωχο-
κομείου τὸ ἄστυλιν στεγασάντων τὴν ἴδιαν πε-
νίαν, καθ' ὅλου δ' εἰπεῖν τὸ «τότε» καὶ τὸ «τώρα»
μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ἀπησχόλουν ἀποκλειστικῶς
κατὰ τὴν μήτω ἀρξάμενῃ ἀκολουθίαν τὰς σκέ-
ψεις αὐτῶν, καὶ διεῖπον τοὺς λογισμοὺς διὰ τοῦ
μεγεθυντικοῦ πρίσματος καταστάσεως διαφόρου,
καὶ ἀλγεινοτάτης συγκρίσεως. Τὸ δάσος καὶ ἡ
κρήνη τῆς πλατείας τοῦ χωρίου, ἡ πηγὴ τῆς κοι-
λάδος, ἡ σκόπιμος ἔξω τῆς ἐκκλησίας παραμονὴ
τῆς νεολαίας μετὰ τὴν λειτουργίαν, ὅπως θεω-
ρήσῃ ὁ εὐχαρὶς ἐκείνος ἀνδρικός κόσμος τὰς ὀ-
ραίας παρθένους τοῦ χωρίου, ἡ ἀνθοστόλιστος
ἀνοιξίς, τὸ θέρος μὲ τὸς ἀρξαμένους καρπούς
του, ὁ τρυγητὸς καὶ τῶν δημητριακῶν ἡ συγ-
κομιδὴ μὲ τὰς πανοικει ἐξόδους εἰς τοὺς ἀγροὺς
τοῦ χωρίου, τὸ φθινόπωρον μὲ τὰς ἀρχομένας
τῆς σπορῆς ἐργασίας, ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας,

ἡ δύσις τῆς νυκτὸς, ἡ ἀσφάλεια ἢ ἡ πιθανότης
μιας εὐτυχοῦς συναντήσεως, τῆς σελήνης ἢ
ὠχρὰ φωταύγεια, τὸ ὄνειροπόλημα μιας νυκτὸς
τροφούσης τοὺς ρεμβασμοὺς τῆς νέας καρδίας,
τὸ σύνολον ἐκείνο κοινωνικῆς, ἀγροτικῆς, ἢ ἐρ-
γατικῆς ζωῆς ἐκτυλισσόμενον εἰς τὰς ὄψεις τῶν
μὲ τὸ πικρὸν θέλητρον γοήτρου ἐς αἰετὶ ἀφανι-
σθέντος, ἐνόμιζον ὅτι συνετάρασε τὰ παρα-
χθέντα ἔγκατα τῶν ναυαγῶν τούτων, εἰς τὴν θλι-
βερὰν ἐκείνην ἀνάμνησιν καὶ παρέλασιν ἡμε-
ρῶν καὶ ἐποχῶν εὐτυχῶν. Καὶ ἄς μὴ ἰσχυρισθῇ
τις, ὅτι ἐντυπώσεις τοιαῦται καὶ ἀναπολήσεις,
εἰκόνες θελκτικαὶ ἢ σκηναὶ βουκολικοῦ ἢ κοινωνι-
κοῦ βίου δὲν ἠδύνατο καὶ δὲν δύναται νὰ ἀπα-
σχολήσῃ τὴν ἀντίληψιν ἀμαθῶν ἢ ἀπλοϊκῶν
ἀνθρώπων, παρ' οἷς δὲν εἶναι ἴσως ἀνεπτυγ-
μένη ἐπαρκῶς ἡ καλαισθησία. Ἰσχυρισμὸς τρι-
οῦτος δὲν μοὶ φαίνεται βάσιμος. Ἐχῶ τὴν
γνώμην, ὅτι ἡ λατρεία τοῦ καλοῦ εἶναι ἔμφυτος
εἰς πάντα ἄνθρωπον. Ἡ διαφορὰ ἐγκεῖται εἰς
τὴν δύναμιν καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀντιλήψεως
τῆς τοιαύτης λατρείας. Διὰ τὸν μὲν ὁ θαυμα-
σμός καὶ ἡ λατρεία πρὸς τὸ καλὸν εἶναι θρη-
σκεία· διὰ τὸν δὲ ἡ αὐτὴ λατρεία εἶναι ψυ-
χωσις, ἐνῶ διὰ τὸν ἄλλον ἡ αὐτὴ λατρεία τοῦ
καλοῦ ἐκτυλίσσεται ἀμυδροτέρα. Εἶναι ἐνθουσι-
ώδης διὰ τοῦτον, παράφορος διὰ τὸν ἄλλον, αἰσ-
θητὴ διὰ τὸν τρίτον, μετρία διὰ τὸν μὲν, ἀμβλυ-
τέρα διὰ τὸν δὲ. Ἐνυπάρχει ὅμως πάντοτε ἡ
λατρεία τοῦ καλοῦ εἰς τὸ βάθος τῆς ἀνθρωπίνης
ψυχῆς ἀνισταμένη εἰς τὴν εὐκαιρον στιγμήν, καὶ
διασαλεύουσα τὴν αἰσθησὶν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ
κλίμακα ἀνάλογον τῆς φύσεως ἐκάστου, τῆς παι-
δεύσεώς του, τῆς λεπτότητος τοῦ αἰσθητηρίου
του, τῆς ψυχικῆς διαθέσεως, ἔστω, ἦτις, ἐν τῇ εὐ-
θυμιά ἢ τῇ ἀθυμιά αὐτῆς, δύναται νὰ ἐπιδράσῃ
ἐπὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ θεοροῦντος τὴν φύσιν
καὶ τὰ φαινόμενά της. Καὶ ὅταν ἡ αἰσθησις αὐτὴ
τοῦ καλοῦ δὲν ἀνίσταται ἠρέμως ἢ ὀρμητικῶς ἐξ
ἐνδομύχου ἢ ἐξωτερικοῦ λόγου, ζῆ ὅμως πάντοτε,
καὶ ὑπάρχει πάντοτε ἀσθενῶς ὑπὸ τὴν φαινο-
μένην νεκροφάνειάν της. Οἱ γέροντες αὐτοὶ, οὗς
ἀναπήρους, ἠρειπιωμένους, συνέχοντας κοπιω-
δῶς τὰ ἴδια τραύματα βλέπω τὴν ἰδίαν ἐνώπιόν
μου, θὰ ἠσθάνθησαν βεβαίως τὰς συγκινήσεις
αὐτάς. Θὰ τὰς ἠσθάνοντο καὶ ἡδη ἐάν ἦσαν ἐπι-
δεκτικοὶ συγκινήσεων ἢ τοῦλάχιστον ἐντυπώσεων
τοιούτων ἀπὸ τῆς θέαστῆς φύσεως πηγαζουσῶν.
Ἄλλ' ἀτυχίσαντες εἶδον ὑποκαθισταμένην εἰς
τὰ γόητρα τῶν ἀντιλήψεων αὐτῶν τὴν σκιερὰν
καὶ θετικὴν πραγματικότητα, τὴν ἀπορροφῶσαν
ἀμεριστῶς τὰς σκέψεις τῶν, καὶ ὑπὸ τὴν ὁποίαν
πνίγεται τὴν ζώη των. Ἄ! Ἐάν ἦτο δυνα-
τὸν νὰ ἀπέθνησκε καὶ ἡ ἀγροπνῶσα μιγμὴ των,

καὶ νὰ ἐτυφλοῦτο ἡ τυραννικὴ αὐτῶν ἀναπόλησις,
ὅπως ἐτυφλώθησαν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ των!

.

Συγκεκριμένος ἡχὸς με ἀναστέλλει εἰς τὴν ἔξα-
κολούθησιν τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν ἰδικῶν
μου σκέψεων εἰς τὰς εἰκαζόμενας σκέψεις τῶν
προνομιούχων αὐτῶν τῆς ἀνθρωπίνης καταδρο-
μῆς. Χωλὸς τις ἐπεφάνη ὀδηγῶν τυφλὸν εἰς
τὴν ἐκκλησίαν. Συνεκρατοῦντο ἀμοιβαίως· καὶ
ὅτε εἰσῆλθον, ἔστησαν ταλαντευόμενοι ἐπὶ
βραχὺ, ἐποίησαν εὐσεβιάτως τοῦ σταυροῦ τὸ
σημεῖον, καὶ, ὑποβοηθούμενοι πάντοτε, προσῆλ-
θον νὰ ἀγοράσωσι πεντάλεπτον «κεράκι» μὲ τὸ
ἔσχατον λείψανον τῆς περιουσίας των, ὅπερ ἠ-
θέλησαν νὰ ἀφιερῶσιν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς
ἐξωτερικῆς λατρείας τῆς πίστεως. Ὑποτρέμοντες
εἶτα καὶ ὑποσκάζοντες διηυθύνθησαν ἀσταθῶς
ἀναζητοῦντες θέσιν μεταξὺ τῶν ὁμοτύχων των.
Ἡ εἰκὼν τῆς ἀμοιβαίας συμπληρώσεως καὶ τῆς
βοηθείας ἐξετυλίχθη εἰς τὴν εἰκόνα ἐκείνην, ὅτε
τὴν στέρησιν τῶν ὀφθαλμῶν ἀνεπλήρου ὁ χω-
λὸς, καὶ ὁ τυφλὸς τὴν στέρησιν ποδῶν ὑγιῶν.
Δύο γυναῖκες νέαι εἰσέτι, καὶ εἰσέτι τηροῦσαι
μαρανθέντα ἔχγη λαϊκῆς καλλονῆς, ἐπεφάνησαν
εἶτα συρόμεναι μετὰ κόπου εἰς τὴν ἐκκλησίαν.
Εἶχον δεινῶς ἐξηρθρωμένους τοὺς πόδας, ἢ δὲ
ἀρτιωτέρας ἐν τῇ ἔξαρθρώσει αὐτῆς, ἔστυρεν ἐπι-
μόχθως κάθισμα, ἔφ' οὗ θὰ ἐκάθητο ἢ σύντρο-
φος. Ἡ νεωτέρα ἔφερε καλύπτραν ἐπὶ τῆς κε-
φαλῆς, μεταξίνην ὡς μοὶ ἐφάνη, καὶ ἦτις, τίς
οἶδεν ὁποίας παρελθούσης εὐπορίας ἦτο μέτριον
καὶ μοναδικὸν λείψανον.

Ὁ τρόπος, καθ' ὃν εἶχεν ἀναδέσει τὴν κό-
μην της καὶ διευθετήσῃ ἐναρμονίως πρὸς αὐτὴν
τὰς πτυχὰς τῆς καλύπτρας, ἐμαρτύρει ἐπιμεμελη-
μένην προσπίθειαν, ὅπως ἀναδείξῃ ὠραιότεραν
τὴν κεφαλὴν καὶ ζωηροτέραν τὴν ἐκφρασίαν της.
Οὐχὶ μόνον ἐπιεικῶς ἔκρινε, οὐχὶ μόνον συνε-
χώρησα πλήρως, ἀλλὰ καὶ εὖρον φυσικωτάτην
τὴν ἀπόπειραν ἐκείνην τῆς γυναικὸς τοῦ νὰ ἀκο-
λουθῆσιν καὶ ἐφαρμύσῃ τὴν ἰσχυρὰν ἔμφυτον
κλίσιν τῆς γυναικείας φιλαρεσκείας. Ὁ ἄπειρος
ἐρευνητῆς τῶν μυστικῶν τῆς γυναικείας καρδίας
θὰ ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐκδηλώσῃ ἀπορίαν, πῶς
γυνὴ περιθαλαπομένη ἐν τῷ Πτωχοκομείῳ, καὶ
πέρα παντὸς ὀρίου πεγομένη, ἠδύνατο νὰ
φροντίξῃ νὰ φανῇ ὠραία, ὠραιότερα ἔτι διὰ
τῆς τέχνης ἢν μετεχειρίσθη ἐν τῷ ἐκζεση-
τημένῳ συνδυασμῷ τῆς κόμης καὶ τοῦ κρηδέ-
μνου της. Ἐγὼ, χωρὶς παντελῶς νὰ εἶμαι Δή-
λιος κολυμβητῆς, ἀποτολμῶν νὰ καταδυθῶ εἰς
τὸ κινδυνῶδες ἀπύθμενον πέλαγος τῶν τρόπων
καὶ τῶν ἐπινοημάτων τῆς γυναικείας φιλαρε-

σκείας, ὑπὸ τὰ κήματα τοῦ ὁποίου καὶ τὸ ἔσχα-
τον Σειρήνων θὰ ἐτρεχέ τις ἀσφαλῶς τὸν κίνδυ-
νον νὰ πάθῃ, ὅτι πάντοτε πάσχουσιν οἱ ἀπρο-
σέκτως ἀφιέμενοι εἰς τὰς μελωδίας των, ἐγὼ ἡ-
μνήστευσα ἀπολύτως, συνεχάρην μάλιστα ἐνδο-
μύχως τὴν γυναῖκα ἐκείνην, ἦτις τοιαύτην εἶχεν
ἐπιδείξει σπουδὴν νὰ φανῇ ὠραιότερα. Διότι ἡ
μέριμνα περὶ τὴν καλλονὴν εἶνε θρησκεία τῆς
γυναικὸς· καὶ ἡ ἐπιμελὴς φροντὶς αὐτῆς νὰ φαί-
νεται ὠραία, εἶνε ἐκ τῶν κυριωτέρων ἀσχο-
λιῶν τῆς γυναικὸς, εἶνε κληρὸς ἐπιβεβλημένος δι'
αὐτήν, ἀρκεὶ ἡ χεῖρ τῆς μερίμνης αὐτῆς
νὰ εἶνε σύμμετρος, ὑπὸ τινά δ' ἔποψιν καὶ ἀνά-
λογος πρὸς τὸν χρόνον. Τὸ αἶσθημα τῆς κοι-
ψότητος, ἡ λεπτολόγος ἀναζήτησις τῆς ἁρμονίας
τῆς χορείας τοῦ προσώπου καὶ τοῦ ἵματισμοῦ, ὁ
ἀκοίμητος πόθος τοῦ νὰ ἀρέσῃ, νὰ ἀρέσῃ πάν-
τοτε, καὶ εἰς τοῦ πένθους ἔτι τὴν ὄραν, γεννάται,
συναυξάνεται καὶ ἀποθνήσκει μετὰ τῆς ζωῆς τῆς
γυναικὸς. Ἐάν δὲν δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ
μόνη φροντὶς τῆς γυναικὸς εἶνε νὰ ἀρέσῃ, δύναται
ὁμως νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι ἡ φιλαρέσκεια εἶνε μία ἐκ
τῶν κυριωτέρων φροντίδων της. Καὶ τοσοῦτον
ἰσχυρὰ, τοσοῦτον ἔμφυτος καὶ ἀκαταμάχητος
εἶνε ἡ κλίσις της αὐτῆς, ἀδιακρίτως ἢ ἀδιαφόρως
τῆς πνευματικῆς ἢ κοινωνικῆς θέσεώς της,
ὥστε οὐδ' ἢ μᾶλλον πενιχρὰ κατὰστασις δύναται
νὰ ἐπιδράσῃ τοσοῦτον ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς
γυναικὸς καὶ τῆς συμφοῦς φιλαρεσκείας της,
ὥστε νὰ πνίξῃ αὐτήν ἢ νὰ τὴν τρέψῃ εἰς ἀδια-
φορίαν διὰ τὴν καλλονὴν της, καὶ διὰ τὴν ἐντύ-
πωσιν, τὴν ὁποίαν ἡ καλλονὴ της αὐτῆ καὶ ἡ πα-
ρουσία της θὰ παρήγεν ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Γ'.

Ἄλλ' ἤδη ἄρχεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιτα-
φίου. Ἡ μάζα ἐκείνη ἢ ἀπὸ ἀνδρας καὶ γυναῖ-
κας ἀποτελουμένη, ἢ ἐμπεποτισμένη ἀπὸ ἄλλος,
ἢ αὐλακωθεῖσα ἀπὸ ρυτίδας, καὶ παραχθεῖσα
ἀπὸ τὰς πικρίας ἐλπίδων ἀσπινχουσῶν, ἀνίστα-
ται εὐσεβιάτως καὶ κοπιωδῶς. Ἀνάπτει ὁ μι-
κρὸς πολυέλαιος, ἀραιότερον δὲ ἀποβαίνει τὸ σκιό-
φρος ἐντός. Τὸ ἀνέφικτον μεγαλοῦργημα τῆς θρη-
σκευτικῆς λυρικῆς ἐμπνεύσεως, οἱ ψαλμοὶ τοῦ
Προφητᾶνακτος, ἀντηχοῦσιν εἰς τὸν ναόν. Με-
γαλορρημονοῦντες τὴν ματαιότητα τῆς ζωῆς ἐ-
ξαιροῦνται ἔτι εἰς τὸ ἔντονον αὐτῶν ὕψος διὰ τῆς
θλιβερᾶς εἰκόνης τῶν ἀκροατῶν, οἷτινες παρί-
στανται ἐκεῖ ὡς ζῶσα μαρτυρία τῆς ματαιότη-
τος ταύτης. Ὁ Χριστὸς μοὶ ἐφαίνετο γλυκύτε-
ρος τὴν νύκτα ἐκείνην· ἢ δὲ ἀγάπη Του
πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἢ προτίμησις Του διὰ
τοὺς πένητας, ἢ παρηγορία Του διὰ τοὺς ὀδυ-
νωμένους, τὸ ἔλεός Του διὰ τοὺς ἀμαρτωλοὺς,

τὸ ἐνδιαφέρον Του διὰ τοὺς πάσχοντας ἔλαμπε φαινότερον εἰς τὸ μεγαλόφωνον θέαμα τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας, καὶ τῆς μερίμνης ὑπὲρ τῆς δυνατῆς ἀνακουφίσεως τῆς δυστυχίας αὐτῆς. Ἀπὸ τοὺς οἰκτιρόμῳ δνευροπόλους, ἀπὸ τοὺς ἄγνους ἐκείνους καὶ ἀπὸ θεϊὰν ἀκτίνα ἀγαζομένους ὀφθαλμοὺς ἐστάλαζεν ἀδρότερον τὸ δάκρυ διὰ τὰς θλίψεις τοῦ κόσμου· καὶ τὰ ῥήματα Αὐτοῦ τὰ φιμοῦντα τὴν ὀδύνην τῆς ψυχῆς, καὶ ἰώμενα τοῦ σώματος τὰς πληγὰς, ἤχουν συμπαθέστερα καὶ εὐγλωττότερα προσπίπτοντα ὡς δρόσος παρήγορος εἰς τὸν ψυχικὸν ἐκείνον αὐχμὸν τὸν ταλαιπωρήσαντα καὶ κατερημώσαντα τὰς καρδίας. Ἦσθανόμην ὅτι ἡ εὐλαβεστάτη καὶ ἀπεριόριστος λατρεία μου πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ὁ θαυμασμός μου πρὸς τὸ ὕψος τῆς προαιρέσεως καὶ τῆς ἐπωδύνου θυσίας Του, ἡ ἐκπλητιομένη ἀφοσίωσίς μου διὰ τὴν ἀνεξάντλητον γλυκύτητα καὶ τὴν ἀδαπάνητον προαότητά Του καὶ ἀνεξικακίαν, ἐνετείνετο πλειότερον ἔτι μετουσιωμένη εἰς θρησκευτικὸν ἐνθουσιασμόν μετ' ἀορίστου τινὸς δέους συνυφανθέντος περὶ τὴν εὐσεβῆ αὐτὴν καὶ πιστὴν λατρείαν μου πρὸς τὸν θεῖον Θεάνθρωπον. Ἄφωνοι καὶ συντετριμμένοι, μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος πόνους, ἴσταντο πέριξ τοῦ Ἐπιταφίου οἱ πτωχοὶ, οἱ πτωχοὶ αὐτοὶ, τοὺς ὁποίους τοσοῦτον ἠγάπησεν εἰς τὸν κόσμον, τοὺς ὁποίους τοσοῦτον παρηγόρησε καὶ παρηγορεῖ ὁ ἱερός καὶ αἰώνιος λόγος Του, καὶ τοὺς ὁποίους ἡ ἀγάπη Του ἀνεδείκνυεν ὑπερτέρους τῶν δεινῶν τῆς πενίας ἀμβλύνοσα τοὺς παραγμοὺς αὐτῆς διὰ τοῦ παραμυθητικοῦ συναίσθηματος; ὅτι οἱ ἐν χρηστότητι ἐγκαταροῦντες πένητες εἶναι οἱ προτιμώμενοι φίλοι καὶ εὐνοοῦμενοι τοῦ Κυρίου.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἤρξατο ἡ ἀκολουθία τοῦ Θρήνου, ὅτε, κύκλῳ τοῦ Ἐπιταφίου, ψάλλει ἡ ἐφήμερος ζωὴ εἰς στίχους ὑπερτάτης περιπαθείας καὶ τρυφερότητος, τὴν ἐν τῷ τάφῳ κατελθοῦσαν ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἥτις αὔριον θὰ ἀναστήθῃ εἰς αἰωνίαν καὶ θεϊάν. Τὰ μικρὰ κηρία τῶν πτωχῶν ἀνήφθησαν διαδοχικῶς, καὶ ἄτμοι εὐώδους λιβάνου διεχύθησαν εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν. Τὸ ἔτι σκοιόφως τοῦ ναοῦ ἀποβαίνει φωτεινότερον. Τίς ὅμως θὰ λύση, τίς θὰ σκεδάσῃ τὸ σκοτός τῆς καρδίας ἐκείνων, οἵτινες ἀπόκληροι παντὸς γηίνου ἀγαθοῦ, εἰς οὐδὲν δύναται νὰ ἐλπίσωσιν ἐφεξῆς, καὶ ὅ,τι παρήγορον τολμῶσι νὰ ἐνατενίσωσιν, εἶναι ἢ διὰ τοῦ θανάτου λύτρωσις ἀπὸ τῆς κακῆς νόσου τοιαύτης ζωῆς; Τίς θὰ ὑπογλυκάνῃ αὐτῶν τὸ πικρὸν καθεστὼς ἐν ᾧ ζῶσι καὶ παλαίουσι; Καὶ τίς, ἐπιφέρων εἰρήνης πνεῦμα ἐπὶ τὰς σκανδαλιζομένας καρδίας των, θὰ θεραπεύσῃ αὐτὰς ἀπὸ τοῦ πελιδνοῦ φθόνου τὸ ἀντιχριστιανικὸν συναίσθημα, τὸ ἄδικον καὶ

εὐτελές, τὸ ἀναταράσσον ὅμως πιθανῶς τὰς συνειδήσεις των εἰς τὴν θεάν τῆς νομιζομένης εὐτυχίας τῶν ἄλλων, κατ' ἀντίθεσιν τῆς ἰδίας ἀτυχίας καὶ ἀσημότητος; Θεάνθρωπε Σὺ, καὶ ἡ Σὴ λαλιά. Τὸ παράδειγμά Σου καὶ ἡ διδασκαλία Σου θὰ ἐμπεδώσῃ τὴν στιγμιαίως κλονιζομένην ἀρετὴν, καὶ τὴν σταθερότητα τῆς πεποιδήσεως εἰς τὴν θεϊὰν δικαιοσύνην.

Ἡ Σὴ ἐπαγγελία καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης ἐλπίς θὰ σκορπίσῃ τῆς παρηγορίας τὴν ἀκτίνα εἰς τὸν ζοφώδη καὶ παγερὸν αὐτὸν Τάρταρον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς! Θερμαίνεις τὰς κατεψυγμένας καρδίας μας, ἀγνίζεις αὐτὰς ἀπὸ τὸν ῥυπον τῶν παθῶν, φωτίζεις τοὺς σκοτεινοὺς ὀφθαλμοὺς μας, ἀναπτύσσεις τὰς πεπερασμένας διανοίας μας, ἀνάγεις τὰς ταλαντευομένας συνειδήσεις μας εἰς εὐτυχή προσδοκίαν ζωῆς εὐδαιμονοστερας, καὶ στηρίζεις τὰ ὑπὸ τὸ ἄχθος τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς γηϊνῆς πορείας ἀποκαταρτήσαντα σώματά μας. Τοῦ θανάτου Σου ἡ μνήμη ἀπαλείφει τὴν μνήμην τῶν ἀνθρωπίνων διωγμῶν καὶ πικριῶν. Τῆς Ἀναστασεώς Σου ἡ χαρὰ φιμώνει τὰς θλίψεις μας, καὶ ἀναστέλλουσα τὴν κατάραν τοῦ στόματός μας, σφίξει τοὺς θρηγοῦντας ἀπὸ τὴν βλάσφημον κραυγὴν ἀπιστίας καὶ ἀπογνώσεως, ἣν φέρει κατὰ στιγμὰς εἰς τὰ χεῖλη μας τῆς κακοδαιμονίας ὁ ἀδιάλειπτος καὶ ἀδικώτατος διωγμός.

Δ'.

Ἐπὶ τὸ φῶς τῶν ἀστέρων, καὶ τὸ ἰσχνὸν φέγγος τῶν πενταλέπτων ἡμῶν κηρίων, φερόμεθα εἰς τὸν σιωπηλὸν περίβολον τοῦ Πτωχοκομείου, ἀκολουθοῦντες τὸν Ἐπιτάφιον μετὰ τοὺς ἰδίους ἕκαστος λογισμοὺς, καὶ μετὰ τὸν διάφορον κόσμον, ὃν ἐδημιουργήσαμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς. Δύναμαι νὰ βεβαιώσω, ὅτι οὐδ' ἡ μεγαλοπρεπεστερα, οὐδ' ἡ μᾶλλον ἐκπληκτικὴ τῶν ἐπιγείων πομπῶν, οὐδ' αὐτὴ ἡ κραταιοτάτη παρέλασις τοῦ υπερτάτου καὶ ἀπροσιτωτάτου ἀνθρωπίνου μεγαλείου θὰ προῦξένοι εἰς ἐμὲ ἐντύπωσιν προσπελάζουσαν πῶς τὴν βαθεῖαν συγκίνησιν τῆς σεμνῆς αὐτῆς, τῆς ἀπερίττου τελετῆς καὶ λιτανείας τοῦ Ἐπιταφίου ἐν τῷ Πτωχοκομείῳ. Εἰς τὸν συρόμενον ἐκείνον ἀνθρώπινον ὄγκον, τὸν παραλυτικὸν, τὸν ἀρθριτικὸν, τὸν ἀσθματικὸν, τὸν ἡμίτυφλον ἢ ἀόμματον, τὸν καταβεβλημένον ὑπὸ τοῦ γήρατος, τὸν παρασσομένονον ἀπὸ ὀδύνας ἠθικὰς, τὸν μορφάζοντα ἀπὸ πόνους σωματικούς καὶ βιοῦντα χωρὶς ἐλπίδας, τὸν ἀνευ παρόντος ὑποφερτοῦ καὶ ἀνευ μέλλοντος ἀνεκτοῦ, ἠδύνατό τις νὰ θεωρήσῃ παρελαύνουσαν εἰκονογραφημένως τὴν τραγωδίαν τῆς ζωῆς ἐν πάσῃ τῇ δράσει τῶν ἀθλιῶν αὐτῆς ὑποκριτῶν καὶ... θυμῶν. Εἰς προγενεστέρην ἐποχὴν, μελαγχο-

λικήν πολὺ πλειότερον τοῦ συνήθους ἀπὸ τῆς πικρίας τραυθεῖσης στοργῆς υἱικῆς, εἶχον αἰσθανθῆ καὶ ἀτελῶς περιγράψῃ παραπλησίας συγκινήσεις. Ἐγγὺς τάφου προσφιλοῦς ἐγκλείσαντος ἐν εἰρήνῃ σβεσθεῖσαν ὑπαρξίν δικαίου, εἶχον προσεῖδει τὴν ἱερὰν τελετὴν τοῦ Ἐπιταφίου εἰς τὸν περίβολον ἐκείνον τῶν νεκρῶν. (1) Τὴν πιεζομένην καρδίαν μου ἀνέλυσεν εἰς μεῖζονα συγκίνησιν ὁ νύκτιος ἐκείνος καὶ ἱερός δρόμος διὰ τῶν τάφων, ὅτε εἰς τὸ μεγαλόφωνον στάδιον τοῦ θανάτου, κρᾶζοντος διὰ τῶν μυριῶν τῶν μηνιμάτων στομάτων, ἀλλ' ἀμβλυνομένου εἰς τὴν φοβερότητα αὐτοῦ διὰ τοῦ συμβόλου τῶν μυριῶν Σταυρῶν, ἐφέρετο ἐν ὁμοίωματι νεκρὸς ὁ Κύριος, λύων τὸν θάνατον καὶ καταλύων τὴν δύναμίν του διὰ τοῦ μεγέθους τῆς ἐκουσίας θυσίας Του. Ἀποσεῖσας ὅμως τὰς ἀναμνήσεις αὐτὰς, προσφιλεῖς πάντοτε καίτοι πικρὰς, προσεῖδον τὴν ἀγωνιώσαν μᾶζαν αὐτὴν, τὴν εἰκονογραφημένην αὐτὴν σελίδα τοῦ δράματος τῆς ζωῆς, τὴν συρομένην ὀπισθεν τοῦ Ἐπιταφίου. Ἡ ἐντολή τοῦ «ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε» ἐφαρμόζεται ἐναργεστέρῃ ἐδῶ. Οἱ μὲν ὀδηγοῦσι τοὺς τυφλοὺς, οἱ δὲ στηρίζουσι τοὺς χολοὺς, καὶ ἄλλοι βοιοῦσι τοὺς ἀναπήρους. Καὶ πάντες εἶναι ἐρεῖλια! Εἰς τοῦ γήρατος τὴν εἰκόνα καὶ τὴν παρακμὴν βλέπει τις ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀπολύτῃ δυστυχίᾳ, ὑπάρχει κατάστασις δυναμένη δυστυχέστερον ἔτι νὰ ἐκδηλωθῇ. Ὁ ἡμιπαράλυτος ἐκείνος, ὁ ὀδηγῶν τὸν ἀόμματον γέροντα, σφαιεῖς κατὰ τὸ βῆμα, ἐμπίπτει ἐντὸς μικροῦ λάκκου παρασύρων καὶ τὸν τυφλόν. Ἡ ἀνάπηρος ξυνορὶς, ὑπὸ τὴν τάχιστα παρασχεθεῖσαν βοήθειαν, συνεχίζει πάλιν τὸ ἐπιμοχθὸν βᾶδισμά της. Δύο γυναῖκες συγκρατούμεναι σφιγκτικῶς περιάγουσι τὴν διττὴν ἀσθενεῖαν τοῦ γήρατος καὶ τῆς νόσου. Ἀπωτέρω, ὑπὸ τὴν ἀτονίαν τῶν γονάτων, κατολισθαίνει ἐσχατόγηρος πρὸς τὴν γῆν. Τὸ «κεράκι» ἐκφεύγει τῶν χειρῶν του καὶ σβέννυται ὅπως καὶ αἱ ἐλπίδες τοῦ γέροντος. Τὴν πλήρη ἀδυναμίαν του νὰ ἐγερωθῇ ἀναπληροῦσι σπεύδοντες οἱ δυνάμενοι, καὶ μετὰ μικρὸν φεργοβολεῖ καὶ πάλιν ἀσθενῶς τὸ «κεράκι» εἰς τὰς τρεμουσὰς χεῖρας τοῦ γέροντος. Ποδαλγὸς πρεσβύτης περαιτέρω ἀδυνατεῖ ν' ἀκολουθήσῃ τὴν βραδέως χωροῦσαν πομπήν. Ἴσταται ἀγωνιῶδῶς στηρίζεται ἐπὶ τῆς βακτηρίας του ἐμβλέπων περιλύπως πρὸς τὴν ἡρέμα χωροῦσαν ἱερὰν καὶ φωτεινὴν παρέλασιν. Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀναστέλλεται ὁ Ἐπιτάφιός, ἵνα δεηθῇ ὁ ἱερεὺς. Ἐντείνει τότε ὁ ποδαλγὸς τὰς δυνάμεις του καὶ προσπελάζει συρόμενος τὸν Ἐπιτάφιον, πρὶν ἢ

(1) Ὁ «Ἐπιτάφιός» ἐν τῷ Νεκροταφείῳ. Εἰκονογραφ. «Ἐστία», Μάϊος τοῦ 1894, ἀρ. 14.

προφθάσῃ νὰ τὸν βοηθήσωσιν οἱ ἄλλοι. Ἴσταται ὑπεγείρει μετὰ τὴν τρέμουσαν χεῖρά του τὴν τρέμουσαν λάμπην τοῦ κηρίου, καὶ ἀφαιρῶν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς του ψιθυρίζει ὁ γέρον τὴν προσευχὴν του. Σαλευεῖ ὁ ἐσπερινὸς ἄνεμος τὰς ἀραιὰς τρίχας τῆς γυμνῆς κεφαλῆς του, καὶ, ἔτι ἀρθρομένους τοὺς φθόγγους τῆς δειήσεως αὐτοῦ, τοὺς ἀρπάζει τὸ νυκτερινὸν πνεῦμα καὶ εὐπροσδέκτους φέρει αὐτοὺς πρὸς τὸν θρόνον τοῦ εὐσπλαγγῆ καὶ οἰκτιρόμονος Πλάστου. Πόσοι ἀπὸ τοὺς κινουμένους τούτους ἀτάφους νεκροὺς, πόσοι θὰ ἀκολουθήσωσι τὴν τελετὴν τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος; Εἶναι κοινὸς κληρὸς, καὶ κοινὸς δεσπότης τῆς ἀνθρωπότητος ὁ θάνατος. Ἐπὲρ τὰς κεφαλὰς ὅμως τῶν ἐρειπίων αὐτῶν, ἄτινα ὑπονομεύει ἡ νόσος τοῦ σώματος καὶ καταφθείρει τῆς καρδίας τὸ ἄλγος, ὁ θάνατος περιίπταται ἀμεσώτερος. Ἄς ἔλθῃ! Ἦδη ὑπὸ τὸν τραχὺν κάματον τῆς ζωῆς, ὃν ἡ πενία κατέστησε κοπιωδέστερον καὶ ἐλκωδέστερον ἢ νόσος, ἐκορύφωσεν ἡ νοσηρὰ παρακμὴ τοῦ γήρατος, καὶ ἐστέγασε μετὰ ἀφόρητον ἀληθῶς στέγην ἢ ταπεινώσις τοῦ ἄρτου τῆς ἐλεημοσύνης, ἥδη ὑπὸ τὸ ἄδωρον τοῦτο δῶρον τοιαύτης ζωῆς θὰ ἐσκέφθησαν βεβαίως καὶ πολλάκις οἱ δυστυχεῖς πόσον εἶναι μέγα τὸ εὐεργέτημα νὰ ἀποθάνῃ τις ἐγκαίρως. Ἡ ἔμφυτος φιλοζωία τοῦ ἀνθρώπου ἀποστέρει, ἐν τῇ συνήθει τοῦ βίου καταστάσει, τὴν ἀπειλητικὴν ἐμφάνισιν τοῦ γνωστοῦ τέλους μιᾶς ἀγνοομένης ἀρχῆς. Ἡ ἀνυπαξία φοβίζει τὴν ὑπαρξίν, καὶ τὸ πέραν τοῦ τάφου μυστήριον, ἐὰν ἦνε μυστήριον, ποτεῖ πάντοτε τὴν ἀσθενεῖαν καὶ ἀτέλειαν τοῦ ἀνθρώπου νοῦ. Προτιμᾷ τις νὰ ζῆ ἢ νὰ ἦνε νεκρὸς, διότι καὶ ζῶν ὁ ἀνάπηρος εἶναι κατὰ τι, ἐν ᾧ νεκρὸς εἶναι μηδὲν. Τὸ μηδὲν δὲ, ἐκείνο ἀκριβῶς, τρέμει ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, καίτοι τὸ μηδὲν ἔσχεν ὡς ἀρχὴν ὁ ἀνθρώπος, καὶ αὐτὸ ἔχει ὡς παροῖδα σταθερὰν ὁ εὐτελής πηλὸς τοῦ σώματός μας. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀναντίρρητον, ὅτι ἡ προσέγγισις τοῦ θανάτου ποτεῖ κατὰ κανόνα τὸν συνήθη ἀνθρώπον, εἶναι ἐπίσης ἀναντίρρητον, ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος ἀπολύτου καὶ ἀθεραπεύτου δυστυχίας ἐντεινομένης ἀπὸ τῆς νόσου τὴν συμφορὰν, ὁ θάνατος εἶναι εὐκαταῖος. Ἄς ἔλθῃ λοιπὸν δι' ἐκείνους, ἐφ' οὓς ὡς ἀπολύτρωσις θὰ ἐπέλθῃ τὸ πεπρωμένον αὐτὸ τέλος, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ὁποίου θὰ πραῖνθῃ πᾶσα θλίψις, καὶ ὀριστικῶς θὰ σιωπήσῃ πᾶσα ἀλγηδών. Εὐεργετικὴ ἀναισθησία θὰ διαδεχθῇ πικρὰν αἰσθησίν καὶ ἀντίληψιν ὀδυνηρὰν, καὶ ζωὴν, ἥτις οὐδένα σκοπὸν ἔχει διαρκοῦσα, οὐδεμίαν ἐννοιαν ἢ ἰδέαν ὑπηρετεῖ, οὐδενὸς μυστηρίου ἀποκαλυπτικῆς δύναται νὰ εἶναι, πλὴν ἂν παρεμβάλλεται τὸ

ἐρώτημα τοῦ ἀνίγματος, διατί ἄρα γε νὰ ζῆ ἐκείνος, διὰ τὸν ὅποιον καὶ βιάσανος καὶ ἄσκοπος εἶναι ἡ ζωὴ. Ἄς ἔλθῃ λοιπὸν ὁ θάνατος νὰ λυτρώσῃ τοὺς σωματικῶς πάσχοντας καὶ τοὺς ἠθικῶς ἀλγοῦντας. Ἄς σώσῃ τοὺς ἀφορητῶς ὀδυνωμένους ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτῶν διὰ τὸ θλιβερὸν τέλος εἰς ὃ περιήλθον, καὶ οὐτινος ἡ ὀριστικὴ λῆξις θὰ σημάνη τὸ ὀριστικὸν τῶν πόνων τῶν τέραμα. Ἡ ἐλπίς αὕτη θὰ βλαστάνῃ βεβαίως καὶ συνεχῶς εἰς τὰς συνειδήσεις ἐκείνων, οἵτινες ἐστόμωσαν τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἰς τοῦ στωϊκισμοῦ τὸ παράδειγμα καὶ εἰς τὰς ιδεώδεις ἐξάρσεις τῆς φιλοσοφίας. Τὸν κοινὸν ἠνιπτόν ὅμως προφανῶς καταθλίβει ὁ συλλογισμὸς, ὅτι καὶ εἰς τὸν τάφον αὐτὸν, καὶ πέραν ἀκόμη, θὰ τὸν ἀκολοθήσῃ ἡ ταπεινωτικὴ πενία, ἣτις ζῶντα τὸν ἐβασάνισεν. Ἀμνήμονες ὅτι ὁ θάνατος ἰσοπεδώνει τὴν ζωὴν καὶ τὰς φρικτὰς αὐτῆς ἀνισότητάς, ἀναλογίζονται ὅτι οὐδεὶς θὰ προσέλθῃ παρὰ τὸ πενιχρὸν φέρετρόν των, καὶ οὐδενὸς θὰ ἀκουσθῇ φίλου ἐκεῖ ἢ συγγενοῦς μοιρολόγημα. Ἄνθος πτωχὸν δὲν θὰ ἀποτεθῇ εἰς τὸ καταβληθὲν ἐκεῖνο σῶμα, καθ' ὅσον κατὰ προτίμησιν ἐξεμάνῃ ἡ θύελλα τῆς ζωῆς. Οἰκείου δάκρυ δὲν θὰ βρέξῃ τὸ κάτωχρον πρόσωπον. Μορφὴ οὐδεμία θὰ σκυθρωπάσῃ οὐδὲ φίλη καὶ συμπαθῆς στοναχὴ θὰ ραγῇ καθ' ἣν ὄραν τὸ περιττὸν αὐτὸ ἔρμαιον ρίπτεται εἰς τὸ χῶμα, αὐτὸ τὸ ἄχθος τῆς γῆς τὸ θαπτόμενον εἰς τὴν γῆν, τὸ ἐπανερχόμενον εἰς τὴν πρώτην προέλευσίν του, αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς εἰμαρμένης, τὸ εὐγενὲς ἴσως καὶ ἄξιον καλλιτέρας τύχης. Ὁ πόνος μόνον καὶ ἡ ἀπόγνωσις ὑπῆρξαν ὁ κληρὸς τοῦ βίου του· καὶ ἐὰν ζῆσιν πέραν τοῦ τάφου, πικρὰ θὰ εἶναι ἡ ἀνάμνησις τῆς γηίνης ζωῆς, ἐὰν τυρβάξῃ ἡ ἀθανασία περὶ τὰ φροῦδα αὐτὰ καὶ ἐφήμερα φαινόμενα ἐφημέρου καὶ εὐτελοῦς βίου. Αὐτὸς ἐπλήρωσε σκληρότερον τὸν βαρὸν καὶ ἄνισον φόρον τῆς ζωῆς, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἐζήτησε νὰ ἔλθῃ, καὶ ὑπὸ τὴν ὁποίαν δὲν τοῦ ἐπετρέπετο αὐτοβούλως νὰ ἐξέλθῃ. Ἐξῆσε διὰ νὰ βασανισθῇ καὶ νὰ ταπεινωθῇ. Καὶ ἠνιπτόν ἢ ἀποθανόν ὁ πένης γεννᾷ τὸ ἀσύνηδες διὰ τοὺς ἄλλους καὶ περιεργὸν διὰ τὴν εἰκόνα τοῦ θανάτου συναίσθημα, τὸ συναίσθημα τῆς ἀνακουφίσεως, ὅτι ἐπαινεσε πλέον νὰ πάσχῃ...

Ε.

Ἐν τούτοις ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου περιάγεται βραδέως πάντοτε εἰς τὸν περίβολον. Ὠχραὶ μορφαὶ, ἀσαφεῖς ἢ θλιβερῶς ἠλλοιωμέναι, φαίνονται ὑπὸ τὴν ἀσθενεστάτην λάμπην μικρῶς λαμπάδος, εἰς τὰ παράθυρα τῶν ἐσωτερικῶν παραρτημάτων τοῦ ἀσύλου. Κινοῦνται σπασμω-

δικῶς τὰ πρόσωπα ταῦτα· καὶ μετὰ κόπου ἀνατείνονται ἢ τρομώδης δεξιὰ πειράται νὰ φθάσῃ ἄχρι τοῦ πελιδνοῦ μετώπου καταρχομένη τοῦ σημείου τοῦ Σταυροῦ. Ἐκεῖ ἐτάφησαν ζῶντες οἱ ἀνιάτοι καὶ ἀνιάτως ἀνάπηροι, οἱ ἀπολύτως τυφλοὶ, οἱ μὴ δυναμένοι παντελῶς νὰ κινήθωσιν ἀπὸ τῆς θέσεώς των. Καὶ θὰ ἐτόλμα τις εὐλαβῶς νὰ ἐρωτήσῃ τὴν σοφὴν καὶ εὐλογητὴν Πρόνοιαν, διατί ἄρα γε ζῶσιν εἰσέτι οἱ θλιβεροὶ οὗτοι καὶ σαραχθέντες ναυαγοὶ, ἐπὶ τῶν προσώπων τῶν ὁποίων διττὴ ὀδύνη ἔσκαψε τὰ φοβερά καὶ ἀνεξίτηλα ἴχνη τῆς! Μήπως διὰ νὰ βασανίζονται; Καὶ ἡ βίασάνος ἄρα γε αὐτῶν μήπως ὑπηρετεῖ ἀπώτερόν τινα ὑπέρτερον σκοπὸν, ἀπόκρυφον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων; Ἡ ἀνθρωπίνη ἀντίληψις ἀποπλῖνεται καὶ σιγᾷ εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, σιγῶσα ὅμως μεγαλοφωνεῖ τὴν ἀπροσμάχητον ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως ἀλήθειαν, ὅτι εἶναι μέγα εὐτύχημα νὰ ἀποθνήσκῃ τις ἐγκαίρως. Οὕτως ἡ ἀνισότης ἐπιδεικνύει τὴν ἀδικίαν καὶ τὸ κράτος αὐτῆς καὶ ἐντὸς τῆς ἰσότητος ἐκείνης τοῦ ἀσύλου, τῆς ταυτότητος τῆς πενίας, καὶ τῆς κοινότητος τῆς συμφορᾶς. Ποῖον ἀθλιώτερον θέαμα τοῦ θεάματος πενομένου γήρατος καὶ νοσοῦντος; Καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχει καὶ ἀθλιώτερον κατὰ πολὺ θέαμα ἐκείνου ὕπερ ὧς, ἔσχατον κακοδαμιονίας ὅριον ὑπέλαβεν ὁ ἀπρόσεκτος παρατηρητῆς, ὁ μὴ ἐξετάζων καὶ μὴ ἐμβαθύνων εἰς τὰ δράματα καὶ τὰς ἀγχιστροφύρας φάσεις καὶ τὰς τύχας τοῦ βίου. Εἶναι τὸ θέαμα τοῦτο τὸ ἐπιφαινόμενον τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς τὰ παράθυρα τῶν παραρτημάτων καὶ τῶν ἀπομονωτηρίων, ἐνθα, καθλωμένοι καὶ ἀκίνητοι εἰς τὴν κλίνην των, κείνται οἱ τυφλοὶ καὶ οἱ ἀνιάτως νοσοῦντες ἔσχατοῦ γήρατος. Πτωχοὶ εἶναι ὅλοι ἐκεῖ· ὅλοι δυστυχεῖς, ἀπόκληροι ὅλοι οἰκογενειακοῦ φίλτρον, τῆς φιλανθρωπίας τὸν ἄρτον δαπανῶντες δι' ἐλεήμονος χειρὸς παρεχόμενον. Βλέποντες αὐτοὺς νομίζει ὅτι ἡ βιοτικὴ κακοδαμιμονία ἐσημείωσεν ἐδῶ τὸν ὕστατον σταθμὸν τῆς καὶ ἐξεφώνησε τὸν ἔσχατον λόγον τῆς! Ἐν τούτοις ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει ἀθλιωτέρα κατάσταση καὶ διαβάθμισις ἐκείνῃ δυστυχίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ κατάστασις ἀνεκτὴ, ἂν μὴ εὐχάριστος, ἡ πρώτη θεὰ καὶ ἐμφάνισις τῶν ἠθροισμένων ὑπὸ τὰς στοῦς τοῦ ἀσύλου πτωχῶν. Συμπαθεῖ τις, οἰκτεῖρει τὸν γέροντα ποδαλγὸν, τὸν μόλις δυνάμενον νὰ βαδίσῃ ὑπὸ τὴν ἐπικουρίαν τῆς βικητηρίας του. Βαδίζει ὅμως· ἐξέρχεται εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, προσατενίζει διὰ τῶν ζώντων ὀφθαλμῶν του τὴν λάμπην τοῦ ἡμερινοῦ ἄστρου, βλέπει τῆς σελήνης τὸ φῶς, θεωρεῖ καὶ θεωπεύει τὴν γλῶσσαν καὶ

ΣΤ.

τὰ ἄνθη τοῦ λειμῶνος. Νοεῖ αἰσθητότερον τὸ ἐγκάρδιον προσφώνημα καὶ μειδίαμα ὑπάρξεως συμπαθοῦς καὶ εὐγενοῦς, αἰσθάνεται τὴν ἐξ αὐτοῦ παρηγορίαν, ἀφ' οὗ ἡ συγκατάβασις αὐτῆ δὲν ἔχει φαρισσαϊκὴν τὴν προέλευσιν. Ἄναπνέει τοῦ ὑπαιθρου τὸν ζωογόνον ἀέρα, ἀκούει τοῦ διαβάτου τὴν φωνὴν, ἐνωτίζεται τὸ χαρωπὸν καὶ ἀμέριμον ἄσμα τῶν παιδιῶν, ἅτινα σικρῶσι καὶ παίζουσιν εἰς τοὺς πλησίον ἀγρούς· βλέπει καὶ σχολιάζει, ἀκούει καὶ ἀνιπολεῖ... Πάσχει βεβαίως αὐτός· καὶ τὴν ἰδίαν δυστυχίαν ἀναμετρῶν ὑπολαμβάνει ὅτι οὐδεὶς ὑπάρχει αὐτοῦ δυστυχέστερος. Ἄλλ' ὁ ἐντελῶς ἀνάπηρος; Ἄλλ' ἔτι πλέον ὁ ἀνάπηρος καὶ ἀόμματος, ὁ μὴ δυνάμενος οὐχὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον νὰ ἐξέλθῃ ἀλλ' οὐδὲ τῆς κλίνης του νὰ κατέλθῃ λύων τὴν ἄλυτον νάρκην τῶν νεκρῶν καὶ παγωθέντων μελῶν του; Ποῖα θλιβερά διαβάθμισις δυστυχίας! Καὶ ἐδῶ εἰς τὴν ἀλγεινὴν τοῦ Πτωχοκομείου ἰσότητι, καὶ ἐδῶ ἐπιφαίνεται καὶ κρατεῖ ἀλγεινὴ ἐπίσης ἡ ἀνισότης!

..

Ἡ ἀνθρωπίνη ἐκείνη μάστα, ἡ συρομένη ὀπισθεν τῆς πομπῆς, προσήγγισε μετ' αὐτῆς καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπερατώθη ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου ἐν τῷ Πτωχοκομείῳ. Ἐξέπνευσαν οἱ ἔσχατοι πένθιμοι κωδωνισμοί, ἀπεσβέσθησαν τὰ φῶτα, καὶ σκότος ἀπλοῦται ἄλλιν εἰς τὸν ἐρημωθέντα περίβολον τοῦ ἀσύλου. Ἐμπλεως συγκινήσεων ὑπεχώρησα πρὸς τὴν θύραν καὶ ἐξῆλθον εἰς τὴν ὁδόν. Προσεῖδον τότε ἐν τῷ συνόλῳ τοῦ ἀσύλου. Ἄς εἶναι εὐλογητὴ ἡ μνήμη σας, γενναῖαι ψυχαί, αἵτινες ἐθεμελιώσατε αὐτὸ καὶ τὰ ἄλλα ὁμοταγῆ. Ἔστεγάσατε σεῖς τὰ ἐρείπια τοῦ βίου, ἐθρέψατε τοὺς πένητας, ἐποτίσατε τοὺς διψῶντας, ἐνεδύσατε τοὺς γυμνοὺς, περιεθάλαψατε τοὺς νοσοῦντας. Εἰς τὰς εὐγενεῖς καρδίας σας ἀντήχησαν βαθέως καὶ δημιουργικῶς οἱ θεῖοι καὶ ἱψηλοὶ λόγοι τοῦ Σωτῆρος. Καὶ ὑπὸ τὴν γενναιοφροσύνην τῶν προθέσεων σας, ἐνσαρκωθέντες εἰς ὑπόστασιν ἐμφανῆ καὶ παρηγόρως ὑπαρκτὴν, ἀνήγειραν ἅγιους τῆς Χριστιανικῆς πίστεως ναοὺς, ἀνεγείραντες τῆς εὐπορίας τὰ ἄστυλα. Τὸ ὄμμα τοῦ Κυρίου ἐπιβλέπει αὐτὰ, καὶ ἡ χεὶρ Του τὰ σκέπει. Σεῖς οἱ ἐμπράκτως φιλόανθρωποι καὶ οἱ τὴν φιλανθρωπίαν προσφόρως ἀσκήσαντες, ὑπῆρξατε ἀληθεῖς τοῦ Κυρίου στρατιῶται ἐν τῇ γῇ, πιστοὶ Αὐτοῦ ὁπαδοὶ, τῶν ἐντολῶν Του τηρηταί, ὅτε, ὑπὸ τῆς Θρησκείας τὴν ἐμπνευσιν, καὶ τῆς καρδίας τὴν ἀβίαστον ὑπαγόρευσιν, ἐσώσατε, ἐθρέψατε, συνηγάγετε, ἐνεδύσατε, ἐνοσηλεύσατε, παρεμυθήσατε. Εἴη εὐλογητὴ ἡ μνήμη σας ἐς αἶε.

Συνέχων τοὺς ἀθρόους λογισμοὺς τοῦ νοῦ μου, χαλινῶν τὰς ἐκχειλιζούσας συγκινήσεις τῆς καρδίας μου ἐφερόμην ἐν τάχει πρὸς τὴν ζῶσαν πόλιν, ὅπου φλεγμαίνει ἡ μαγία τῶν πρὸς ἀλλήλας ἀντιθέσεων καὶ ἀχμάζει ἡ ἀποκλειστικότης τοῦ ἐγωῖσμοῦ καὶ ἡ ἀκοίμητος μέριμνα τοῦ συμφέροντος. Ἡ ἱερῶς πένθιμος τελετὴ, ἣν εἶδον παρὰ μικροῦ, μοὶ ἐφάνη ὅτι εἰκόνιζε πιστῶς καὶ παραστατικῶς ἐσυμβόλιζε τὴν οὐσίαν τῆς γηίνης ζωῆς τῶν πεπικραμένων ἐκείνων ὑπάρξεων. Μεγάλῃς Ἐβδομάδος διάρκειαν, Μεγάλῃς Παρασκευῆς πένθος εἶναι δι' αὐτοὺς ἡ ζωὴ. Ἄλλ' ἔρχεται ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου. Χαρήτε, δυστυχεῖς, καὶ πάντες οἱ ποτιζόμενοι μετὰ τὰ ἀπομείναντα λείψανα τῶν δακρύων σας τὸν ἄρτον τοῦ οἰκτιρμοῦ. Ἡ χαρὰ θὰ διαδεχθῇ τὸ πένθος καὶ τὸ φῶς τὴν σκοτίαν. Δὲν ἔχετε οἰκογένειαν, δὲν ἔχετε φίλους, δὲν ἔχετε ἐνθουσιασμοὺς ἀγνίζοντας τὸν φαρτὸν πηλὸν τῆς ζωῆς μας. Πόνους ἔχετε μόνον, καὶ ἐντὸς τῶν πόνων διανύετε τὰς πικρὰς καὶ πενιχρὰς τῆς ζωῆς σας ἡμέρας. Τίς σὰς παραμυθεῖ λοιπὸν; Τίς ἀναπληροῖ διὰ σὰς τέκνα, γονεῖς, συζύγους, φίλους, οἰκογένειαν, στοργῆς φίλτρον, συγγενείας χαρὰν, ἀγάπης ἄρωμα, φιλίας παρηγορίαν, κοινωνίας ἀναψυχὴν, ἐλπίδος εὐφρόσυνον προσδοκίαν; Τίς σὰς στηρίζει εἰς τὸ ἄχθος τοῦ παρόντος, καὶ εἰς τοῦ γήρατος τὴν ἀπορίαν, τίς διανοίγει εἰς ὑμᾶς τὴν εὐπορίαν, καὶ εἰς τῆς νόσου τὴν ἐγκατάλειψιν; Τίς προσφέρει εἰς σὰς τῆς συναναστροφῆς καὶ τῆς ἀγάπης Του τὴν παρηγόρως ἀνακούφισιν; Ὁ Χριστός! Τὸ ὄνομά Του, ἡ ἀγάπη Του, ὁ ἱερὸς λόγος Του, τὸ δάκρυ Του, ὅπερ διαυγέστερον ἀπέσπασαν ἀπὸ τοὺς φωτεινοὺς ὀφθαλμοὺς Του οἱ πένητες καὶ οἱ νοσοῦντες, ἡ συμπάθειά Του εἶναι ὁ κληρὸς σας καὶ ἡ ἀτίμητος κληρονομία σας εἰς τὴν ἀκλήρον ζωὴν σας. Ὁ Χριστὸς ἀνεπλήρωσε τοῦ πάντας καὶ τὰ πάντα δι' ὑμᾶς. Ὑποκαταστήσας ἑαυτὸν καὶ τὴν ἀνεξάντητον χάριν καὶ δωρεάν Του εἰς ὅ,τι σὰς ἐστέρησεν ἢ μοῖρα—μοῖρα κοινὴ δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους—σὰς ἀνήγαγε πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς ἰδιαίτερας ἀγάπης Του, ἀποσπάσας ὑμᾶς ἀπὸ τὴν πικρίαν καὶ τὴν ταπεινώσιν τοῦ παρόντος. Ὁ βίος εἶναι θλίψις, εἶπεν ὁ Σωτῆρ. Ἄλλ' ὑπὸ τὸ γλυκὺ τῆς πίστεως ἐφόδιον λημονεῖ ὁ χριστιανὸς τὴν θλίψιν αὐτὴν καὶ στέργων τὸ ἄστοργον παρὸν, τεθωρακισμένος ὑπὸ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ὑπομονῆς τὸν θώρακα, ἵπταται, εἰς τῆς Πίστεως καὶ τῆς Ἐλπίδος τὰς πτέρυγας, πρὸς τὴν φωτεινὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας, ἣτις τὸν φέρει πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Πατέρα ἐν Οὐρανοῖς.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

ΝΙΚ. Κ. ΓΕΡΜΑΝΟΥ

Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Π. Φαλήρω Ζωολογικοῦ Κήπου

ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΩΝ ΜΥΡΜΗΚΩΝ

[Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος]

ΜΥΡΜΗΚΕΣ ΠΟΙΜΕΝΕΣ

Ἐχομεν τρίτον τὴν κατηγορίαν τῶν καλουμένων ποιμένων μυρμηκῶν. Καὶ δικαίως ὠνομάσθησαν οὕτως οἱ μύρμηκες οὗτοι, διότι, ὅπως αἱ ποιμένες διατηροῦσι τὰ ποίμνια τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν, ἵνα προμηθεύωνται ἐξ αὐτῶν τὸ γάλα καὶ τὸ μαλλίον, οὕτω καὶ οἱ ποιμένες μύρμηκες διατηροῦσιν ἐν ταῖς φωλεαῖς τῶν ἢ καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἀγέλας ἐντόμων τινῶν, κελουμένων φυτοφθειρῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ κητληλοῦ ἀμέλξεως ἀποκρίνουσι σταγόνας γλυκέας χυμοῦ χρησίμου πρὸς θρέψιν τῶν μυρμηκῶν.

Αἱ φυτόφθειραι ἐμφανίζονται ἢ μᾶλλον ἐξέρχονται ἐκ τῶν ὠκρίων τῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοιξέως, εἶνε δὲ πᾶσαι ἄπτεροι θήλειαι· αἱ θήλειαι αὐταὶ γεννῶσι παρθενογονικῶς ἤτοι ἄνευ συνουσιᾶσεως μετ' ἀρρένων ζῶντα νεογνὰ ἐπίσης· θήλεα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γεννῶσι τρίτην γενεὰν θηλέων, τετάρτην, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς καθ' ὅλην τὴν κελουαρινὴν περιόδον· ἐπειδὴ δὲ ἐκάστη θήλεια γεννᾷ δέκα ἕως δεκαπέντε θυγατέρας, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν ἀπειρίαν τῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα παράγονται οὕτως ἐκ μιᾶς καὶ μόνης ἀρχικῆς θηλείας καὶ τὰ ὁποῖα σχηματίζουσι κοινότητος συγκειμένους ἐκ πολυαριθμοτάτων ἀγελῶν. Ἄμα τῇ προσεγγίσει ὁμοῦ τῶν πρώτων ψυχῶν τοῦ φθινοπώρου, ἢ τελευταία γενεὰ τῶν θηλέων γεννᾷ τότε πτερωτὰ ἄρρενα καὶ θήλεα, τὰ ὁποῖα συνουσιάζονται καὶ τότε τὰ οὕτω γονιμοποιηθέντα θήλεα γεννῶσι πλέον οὐχὶ ζῶντα ἀλλὰ ὠά, περιβεβλημένα ὑπὸ στερεοῦ καὶ πηχέος κελύφους καὶ δυνάμενα οὕτω νὰ ἀνθέξωσι εἰς τὰς κακοκαιρίας τοῦ χειμῶνος καὶ νὰ χρησιμεύσωσι τὸ ἐπόμενον ἔαρ ὡς ἀπαρχὴ τῶν νέων διαδοχικῶν γενεῶν, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω.

**

Αἱ φυτόφθειραι αὐταὶ τρέφονται ἐκ τῶν χυ-

μῶν τῶν δένδρων, ὃν ἀπομυζῶσι διατρυπῶσαι διὰ τοῦ αἰχμηροῦ ράμφους τῶν τὸν φλοιὸν τοῦ δένδρου. Τὸ ἀπόκριμα δὲ αὐτῶν ἢ σφαιρότερον εἶπεν τὰ περιττώματά των ἐξέρχονται ἐκ τοῦ πρῶτου ὑπὸ μορφὴν κητληκῶν σταγόνων, αἱ ὁποῖαι περιέχουσιν ἐν ἀφθονίᾳ σάκχαρον καὶ ἄλλας θρεπτικὰς οὐσίας. Ἀκριβῶς τὸ ἀπόκριμα τοῦτο εἶνε τὸ χρησιμεῖον εἰς τροφήν τῶν μυρμηκῶν. Καὶ ἰδοὺ πῶς: Ὁ μύρμηξ ὁ θέλων νὰ λάβῃ τροφήν πλησιάζει εἰς τὴν φυτόφθειραν καὶ προστρίβει χαιδευτικῶς τὰ νῶτα αὐτῆς διὰ τῶν κεραιῶν του· ἢ φυτόφθειρα κατ' ἀρχὰς μένει ἐντελῶς ἀδιάφορος εἰς τὰς θωπεῖας τοῦ μύρμηκος, μετ' ὀλίγον ὁμοῦ ἀρχίζει νὰ μετακινήται καὶ ἐπὶ τέλους ἀνυψοῦσα τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ σώματος ἐκβάλλει ἐκ τοῦ πρῶτου τῆς μίαν σταγόναν διαχυοῦς καὶ χρυσοκίτρινου ὑγροῦ, τὸ ὁποῖον αὐθωρεῖ λείχει καὶ καταπίνει ὁ περιμένων μύρμηξ. Τὸ τοιοῦτον δύναται νὰ ἐπιναληφθῇ εἰς τὴν αὐτὴν φυτόφθειραν πολλὰς φορὰς ἐν βραχεῖ διαστήματι· ὁ Escherich παρετήρησεν ὅτι εἰς διάστημα πέντε λεπτῶν μίαν φυτόφθειρα ἔδωκεν εἰς τὸν μύρμηκα πέντε σταγόνας ὑγροῦ. Ἀφοῦ δὲ ὁ μύρμηξ διὰ τῶν θωπεῶν του ἀμέλξη τελείως τὴν μίαν φυτόφθειραν, μεταβαίνει εἰς δευτέραν, τρίτην κλπ. καὶ ἀμέλγων καὶ ταύτας κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πληροῖ τὸν προστόμαχόν του καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν φωλεάν του ἵνα διαμοιράσῃ τὴν τροφήν μετὰ τῶν συντρόφων τῶν.

Ἐπὶ πολὺ χρόνον ἐνομιζέτο ὅτι τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἦτο ἔκκριμα τῶν δύο εἰς τὸ ἄκρον τῆς κοιλίας τῆς φυτοφθείρας κειμένων σωληνίσκων. Σήμερον ὁμοῦ εἶνε ἐξηκριβωμένον ὅτι εἶνε αὐτὸ τοῦτο τὸ περίττωμα τοῦ ζώου ἐξερχόμενον ἐκ τοῦ πρῶτου του. Ὄταν δὲ δὲν προκλήτῃ ἢ ἔξοδος αὐτοῦ διὰ τῆς θωπεῖας τοῦ μύρμηκος, ἢ ποσότης αὐτοῦ εἶνε πολὺ μικροτέρα καὶ αἱ ἐκκενώσεις γίνονται κατὰ πολὺ ἀραιότερα χρονικὰ διαστήματα.

Διάφοροι φυσιολογικοὶ προσεπάθησαν νὰ ἀπομυζῶσι τὰς θωπεῖας τοῦ μύρμηκος ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῶν φυτοφθειρῶν καὶ νὰ ἀμέλξωσιν ἐξ αὐτῶν τὸ ὑγρὸν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπέτυχον. Ὁ Huber μετεχειρίσθη νήματα ἐκ δικτύων οὐσιῶν, τριγὰς λεπτάς καὶ τὰ παρόμοια, δι' ὧν προσέτριβε τὴν ῥάχιν τῶν φθειρῶν, ἀλλ' οὐδέποτε κητλήθησε νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτελεσμα. Τὶ τὸ ἰδιόζων ἔχει ἡ θωπεῖα διὰ τῶν κεραιῶν τοῦ μύρμηκος ὥστε νὰ ἐπιφέρῃ τόσον εὐκόλως τὴν ἐκχυσιν τοῦ ὑγροῦ περιττώματος παρὰ μὲν ἀγνωστον.

Ἄρα οἱ μύρμηκες ἀνακλύψαντες μίαν τόσον πρόχειρον καὶ πλουσίαν πηγὴν τροφῆς, ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐκμεταλλευθῶσιν αὐτὴν συστηματικώτερον, συναθροίζοντες εἰς ἀγέλας τὰς μελιτοφόρους φυτοφθείρας, περιορίζοντες αὐτὰς εἰς ὠρισμένας περιοχὰς εὐκόλως προσιτὰς εἰς τοὺς μύρμηκας, προφυλλάττοντες καὶ προστατεύοντες αὐτὰς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐν γένει ἐπιδαψιλεύοντες αὐτοῖς μετ' ἀγάπης καὶ φροντισέως πᾶσαν περιποίησιν καὶ προστασίαν, ἔτι δὲ φροντίζοντες καὶ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν καὶ διατήρησιν τῆς γονῆς των, ἥτις θὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαρχὴ τῶν νέων γενεῶν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος. Ἐν ἐνὶ λόγῳ κητέστησαν οἱ μύρμηκες τὰς φυτοφθείρας ζῶν οἰκοδίαιτα καὶ φροντίζουσι περὶ αὐτῶν ἀπαράλλακτα ὅπως οἱ ποιμένες μας διὰ τὰ ποίμνια τῶν αἰγῶν καὶ προβάτων.

Οὕτω π.χ. βλέπομεν τοὺς μύρμηκας τοῦ γένους Lasius καὶ Myrmica κητληκάζοντες διὰ προχωμάτων εἶδος μανδρῶν περὶ τοὺς κλάδους τῶν δένδρων ἐφ' ὧν βιοῦσιν αἱ φυτόφθειραι καὶ ἐγκλείοντες αὐτὰς ἐντὸς τῶν μανδρῶν τούτων ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν.

Ἄλλὰ καὶ τὰς προστατεύουσιν ἐντεῦθεν ἀπὸ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν δικτύων καμπῶν Coccinellidae, Syrphidae κλπ.), καὶ ἐν ἀνάγκῃ ὅταν οἱ ἐχθροὶ εἶνε πολυάριθμοι τὰς μετακρομίζουσιν ἐκεῖθεν εἰς ἕτερα ἀσφλέστερα μέρη· τὰ δὲ ὠά των τὰ παρκαλυβάνουσι καὶ τὰ τοποθετοῦσιν ἐντὸς τῶν φωλεῶν των ἵνα διαχειμάσωσιν ἐνταῦθα, ὅταν δὲ κατὰ τὸ ἔαρ ἐκκολαφθῶσι ταῦτα, παρκαλυβάνουσι οἱ μύρμηκες τὰς νεκρὰς φυτοφθείρας καὶ τὰς φέρουσιν ἐπὶ τῶν κητληκῶν φυτῶν.

Ἔτι μᾶλλον στενώτερον καθίστανται αἱ σχέσεις μετὰ τῶν φυτοφθειρῶν, ὅταν αὐταὶ ἐνδιαιτῶνται ὑπογειῶς εἰς τὰς ρίζας τῶν δένδρων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ φυτόφθειραι εἶνε πλέον καθαρῶς οἰκοδίαιτα ζῶντα ἐντὸς τῶν φωλεῶν τῶν μυρμηκῶν καὶ διατρέφοντα αὐτοὺς διὰ τοῦ ἀμελγομένου, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὑγροῦ

σκαχαρώδους περιττώματος των. Τὰ εἶδη τοῦ γένους I'orda καὶ Paracletus, ἐπίσης δὲ καὶ τὸ εἶδος Lasius flavus καὶ ἄλλα παρέχουσι τοιοῦτον παράδειγμα συμβιώσεως μετὰ φυτοφθειρῶν. Οἱ μύρμηκες οὗτοι ἐκλέγουσιν ὑπὸ τὸ ἔδαφος χώρους, ἐν οἷς ἐνδιαιτῶνται αἱ ὑπογειῶς ζῶσαι ριζοφάγοι φυτόφθειραι, καὶ εἰς αὐτοὺς κητληκάζουσι τὴν φωλεάν των, εἰς τρόπον ὥστε νὰ περιλάβωσιν ἐντὸς αὐτῆς τὰς ἀγέλας τῶν φυτοφθειρῶν. Ἐχοῦσιν οὕτως οἱ μύρμηκες τὰς γαλακτοφόρους ἀγελάδας ἐντὸς τῶν οἰκημάτων των καὶ τρέφονται ἐξ αὐτῶν χωρὶς νὰ λάβωσιν ἀνάγκην νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς φωλεᾶς πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς.

Τὸ περιέργον δὲ εἶνε ὅτι οἱ μύρμηκες οὗτοι γνωρίζουσι ὅλας τὰς φάσεις τῆς ἀναπτύξεως τῶν περιέργων φυτοφθειρῶν των. Μετὰ τῆς μεγαλύτερας φροντίδος περιποιοῦνται τὰ ἐπὶ τῶν ριζῶν γεννώμενα ὠά των, τὰ προφυλάττουσιν ἀπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς ὑγρασίας, τὰ τοποθετοῦσιν ἐν εἰδικαῖς θαλάμοις καὶ τὰ μεταφέρουσι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκκολάψεως εἰς τὰς περιμυκνδρωμένας ρίζας διὰ νὰ παρκαλύψωσι τὴν σειρὰν τῶν γαλακτοφόρων γενεῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους. Ὄταν δὲ ἔλθῃ ἡ ἐποχὴ τῆς γεννήσεως τῶν πτερωτῶν ἀρρένων καὶ θηλέων, δικνοίγουσι στοὰς ἐκ τοῦ βάθους πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ἵνα ἐξέλθωσιν αὐταὶ καὶ τελέσωσι τοὺς γάμους των, μετὰ δὲ τοῦτο ἐὰν παρκαλυβθῶσι καὶ δὲν ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν φωλεάν ἵνα ἐναποθέσωσι τὰ ὠά των εἰς τὰς ρίζας, οἱ μύρμηκες τὰς συλλαμβάνουσι, τὰς ἀποκόπτουσι τὰ πτερά των καὶ τὰς ὑποχρεώνουσι νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς τὴν φωλεάν των πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς των, μεθ' ἣν ἀποθνήσκουσιν.

Συντόμως εἶπεν ἔχομεν ἐνταῦθα ἐν σύνολον φηνομένων, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουσι ὅτι ἡ παρὰ μύρμηκος εἶνε ἀναγκαστικὴ διὰ τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν καὶ διαβίωσιν τῶν φυτοφθειρῶν, αἱ ὁποῖαι κητλήθησαν αὐτόχρημα οἰκοδίαιτα ζῶντα εὐρισκόμενα ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐπιβλεψιν τοῦ μύρμηκος ἀλλὰ καὶ παρέχοντα αὐτῷ εἰς ἀναπόδοσιν τὴν ἀναγκαζοῦσαν αὐτῷ θρεπτικὴν ὕλην.

ΜΥΡΜΗΚΕΣ ΑἰΧΜΑΛΩΤΙΣΤΑΙ

Ἐχομεν τέλος τὴν κατηγορίαν τῶν μυρμηκῶν, οἵτινες ἀποτελοῦσι κοινότητος μικτὰς, τοῦτέστι κοινότητος περιλαμβανούσας ἄτομα ἐκ δύο ἢ πλειοτέρων εἰδῶν μυρμηκῶν συζῶντα ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ φωλεᾷ.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον παρεδέχοντο, ὅτι τὰ ἀποτελοῦντα τὰς κοινότητος ταύτας διάφορα εἶδη συνηνοῦντο οἰκισθελῶς καὶ συνέζων ἐν τῇ αὐτῇ

φωλεᾷ πρὸς τὸ κινὸν συμφέρον ἀμφοτέρων, καθ' ὅσον ἐκ τῆς συμβιώσεως προσεπορίζοντο ἀμοιβαίαν ὠφέλειαν. Βραδύτερον ὅμως ἐξηκριβώθη, ὅτι δὲν ἔχει οὕτω τὸ πρᾶγμα, εἰς τὰς πλείστας τοῦλάχιστον τῶν περιπτώσεων, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐν εἶδος μεταχειρίζεται τὸ ἕτερον ὡς ὑποτελὲς καὶ δοῦλον ἵνα ἐκτελεῖ χάριν τοῦ πρώτου ἐργασίας, τὰς ὁποίας ἐκεῖνο δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐκτελέσῃ.

Ἐὰν ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς τοὺς συγκροτοῦντας τὰς κοινότητας ταύτας μύρμηκας, θὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ ἐν μὲν εἶδος τῶν ἐνοίκων (Α) περιλαμβάνει ἀποκλειστικῶς ἄρρενα καὶ θήλεα ἄτομα, τὰ ὁποῖα δύνανται μὲν νὰ ὠτοκῶσι καὶ νὰ πολλαπλασιάζωνται, εἶνε ὅμως ἀνίκανα διὰ πᾶσιν ἄλλην ἐργασίαν ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου τὸ δεύτερον εἶδος (Β) περιλαμβάνει ἀποκλειστικῶς ἐργάτας μύρμηκας, τουτέστιν ἄτομα δυνάμενα μὲν νὰ ἐκτελῶσι πᾶσας τὰς ἐργασίας πρὸς συντήρησιν τῆς κοινότητος, ἀνικάνους ὅμως εἰς τὸ νὰ γεννῶσιν ὡὰ, καθ' ὅσον ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐμνημονεύσαμεν, οἱ ἐργάται εἶνε ἄτομα θήλεα ἔχοντα τὰ γεννητικὰ τῶν ὄργανα ἀτροφικὰ καὶ συνεπῶς μὴ δυνάμενα νὰ ὠτοκῶσιν. Τὸ δεύτερον τοῦτο εἶδος λοιπὸν (Β) θὰ ἔβαινε βαθμίδῶν πρὸς τὴν κατατροφὴν καὶ τὴν ἐξοφάνισιν, ἐὰν δι' ἄλλου κινῶν τρόπου δὲν προσκομιζόντο ἐκάστοτε νέα ἄτομα πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν ὡς ἐκ τῆς ηλικίας ἢ ὡπασθῆποτε ἀπολλυμένων παλαιῶν καὶ ὁ τρόπος οὗτος εἶνε ἢ ὑπὸ τοῦ πρώτου εἶδους (Α) διαρπαγῆ ἐξ ἄλλων φυλῶν καὶ διὰ τῆς βίας νυμφῶν καὶ καμπῶν τοῦ δευτέρου εἶδους (Β) καὶ ἢ προσκόμισις αὐτῶν εἰς τὰς ἰδίους ἐαυτῶν φωλεὰς, ἵνα ἀναπτυχθῶσιν ἐκεῖ καὶ ἀποτελέσωσι πολίτας τῆς μικτῆς ταύτης κοινότητος.

Ἐκ τῶν δύο οὕτως ἐν τῇ μικτῇ κοινότητι συμβιούστων εἰδῶν τὸ πρῶτον (Α), τὸ περιλαμβάνον τὰ ἄρρενα ἢ θήλεα ἄτομα, τὸ ὠτοκόν καὶ πολλαπλασιάζομενον εἶνε ὁ ἄρχων, ὁ κύριος ὁ μὴ καταδεχόμενος, οὕτως εἶπεῖν νὰ ἐκτελεῖ τὰ οἰκιακὰ ἔργα τῆς κατασκευῆς καὶ συντηρήσεως τῆς φωλεᾶς κλπ. Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τούτων διαρπάζει νύμφας καὶ κάμπας τοῦ δευτέρου εἶδους (Β) ἐξ ἄλλων φυλῶν, φέρει ταύτας εἰς τὴν φωλεάν του, ἐνθα ἀναπτύσσονται εἰς ἐργάτας καὶ τοὺς κρατεῖ ἐκεῖ αἰχμαλώτους ἵνα δουλεύωσιν αὐτῷ ἐφ' ὄρου ζωῆς. Διὸ καὶ ἐκλήθησαν οἱ μύρμηκες οὗτοι (Α) αἰχμαλωτισταί.

Ἐχομεν ἐν πρώτοις αἰχμαλωτιστὰς μύρμηκας, οἱ ὁποῖοι καὶ διατηροῦσιν αἰχμαλώτους ἐν ταῖς φωλεαῖς των ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις δύνανται καὶ ἄνευ αὐτῶν νὰ ζήσωσιν. Οὕτω π.

χ. τὸ εἶδος *Formica Pratensis*, διατηρεῖ ἐν τῇ φωλεᾷ του αἰχμαλώτους τοῦ εἶδους *Formica fusca* καὶ *rufibarbis*, ἀλλ' ὅμως οἱ αἰχμαλωτοὶ οὗτοι χρησιμεύουσιν αὐτῷ ἁπλῶς ὡς βοηθοὶ εἰς τὰς ἐργασίας, καθόσον καὶ τὸ ἄρχον εἶδος ἐνταῦθα *Formica pratensis* παράγει ἐργάτας καὶ συνεπῶς δύνανται τὸ εἶδος τοῦτο καὶ ἄνευ αἰχμαλώτων νὰ διατηρήσῃ τὴν φωλεάν του. Ἀποτελεῖ ὡς ἐκ τούτου τὴν πρώτην καὶ κατωτάτην βαθμίδα τῶν αἰχμαλωτιστῶν μυρμηκῶν.

Τὴν δευτέραν βαθμίδα ἀποτελοῦσι τὰ εἶδη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διαρκῶς συζῶσι μετ' αἰχμαλώτων ἀναγκαιούντων αὐτοῖς διὰ τὴν συντήρησιν τῆς κοινότητος. Οὕτω π. χ. ἔχομεν τὸ εἶδος *Formica sanguinea*, τὸ ὁποῖον διαρκῶς συντηρεῖ διὰ διαρπαγῆς αἰχμαλώτους τοῦ εἶδους *Formica fusca* ἢ καὶ *F. cinerea*. Διὸ ἢ τρεῖς τοῦ ἔτους οἱ πολεμοχαρεῖς καὶ μετ' ἰσχυρῶν πολεμικῶν ὀργάνων ἐφωδιασμένοι *F. Sanguinea* ἐκστρατεύουσιν καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν φωλεῶν τῶν *F. cinerea*, τεταγμένοι κατὰ φάλαγγας πυκνάς, πολιορκοῦσι τὰς φωλεὰς ταύτας καὶ ἐκδιώκοντες τοὺς ἐνοίκους διαρπάζουσι μὲγαν ἀριθμὸν νυμφῶν, τὰς ὁποίας μεταφέρουσιν εἰς τὰς ἰδίους ἐαυτῶν φωλεὰς καὶ ἐκ τῶν ὁποίων θὰ παραχθῶσιν οἱ μέλλοντες αἰχμαλωτοὶ αὐτῶν. Οἱ αἰχμαλωτοὶ οὗτοι εἶνε ἐπιφορτισμένοι νὰ φροντίζωσι διὰ τὴν κατασκευὴν, τὰς ἐπισκευὰς καὶ τὸν καθαρισμὸν τῆς φωλεᾶς, τὴν ἀνεύρεσιν καὶ ἐναποθήκευσιν τροφῶν καὶ τὴν διατροφήν καὶ περιποίησιν τῶν νεογνῶν τῶν κριῶν των, οἱ ὁποῖοι οὕτως ὡς μόνον ἐνασχόλησιν ἔχουσι τοὺς πολέμους πρὸς διαρπαγὴν αἰχμαλώτων καὶ τὴν ὠτοκίαν πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῆς γενεᾶς των. Σπανίως ἀπαντῶσι καὶ κοινότητες μυρμηκῶν *Sanguinea* ἀπλᾶ ἄνευ δηλονότι αἰχμαλώτων ἢ ἀναλογία αὐτῶν πρὸς τὰς μετ' αἰχμαλώτων εἶνε 1 : 40 κατὰ τὸν Escherich.

AMAZONES ΜΥΡΜΗΚΕΣ

Ἐκεῖ ὅμως, ἐνθα τὸ ἐνστικτὸν τοῦτο τοῦ αἰχμαλωτίζεῖν καὶ ὑπὸ αἰχμαλώτων ὑπηρετεῖσθαι παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ εἰς πᾶσας τὰς ἀνάγκας τοῦ βίου, εἶνε αἱ κοινότητες τῶν καλουμένων Ἀμαζόνων μυρμηκῶν (*Polyergus*). Πρὸ τοῦ ἐνστικτοῦ τούτου τοῦ εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν παρ' αὐτοῖς ἀνεπτυγμένου, πάντα τὰ ἄλλα ἐνστικτὰ καὶ αἱ ἰκανότητες τῶν μυρμηκῶν ὑπεχώρησαν καὶ ἐξηφανίσθησαν. Εἶνε οὗτοι τελείως ἀνίκανοι δι' οἰκονομίαν ἄλλην ἐργασίαν, μέχρι τοσοῦτου δὲ βαθμοῦ ὥστε καὶ τὴν τροφήν των ἀκόμη περιμένουσι νὰ τοὺς τὴν ἐισαγάγωσιν οἱ σκλάβοι εἰς τὸ στόμα των.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν μεταβολὴν ταύτην τῶν ἐνστικτῶν καὶ τῶν ἔξεων τῶν μυρμηκῶν τούτων εἶνε καὶ ἡ μορφολογικὴ διάπλασις τῶν ὀργάνων τοῦστόματος. Αἱ ἔνω σιαγόνες, ἐνῶ παρὰ τοῖς ἄλλοις μύρμηξιν ἀπολήγουσιν εἰς κορυφὴν πλατέην καὶ ὀδοντωτὴν καὶ χρησιμεύουσιν ὡς ὄργανα συλλεπτῆρια, ἢ σκαπτικά ἢ πρὸς τρίψιν καὶ κατάρμησιν ἀντικειμένων ἢ καὶ πρὸς μετακλίσεις αὐτῶν, εἰς τοὺς ἀμαζόνους εἶνε αὐταὶ δρεπανοειδῶς κακαμμένοι καὶ ἀπολήγουσιν εἰς κορυφὴν ὀξυτάτην. Σχηματίζουσιν οὕτως ὄπλα φοβερά, κατὰλληλα μὲν νὰ διατρύψωσι μετὰ τῆς μεγίστης εὐκολίας τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ, ἐντελῶς δὲ ἀκατάλληλα διὰ πᾶσας τὰς ἄλλας ἐργασίας, ἃς ἐκτελοῦσιν οἱ ἐργάται μύρμηκες. «Τὰ ὄξεα ξίφη τοῦ στόματος τῶν Ἀμαζόνων μυρμηκῶν, λέγει ὁ Escherich, προδίδουσι τὸν τρόπον τοῦ βίου αὐτῶν καὶ μαρτυροῦσιν ὅτι ἔχομεν ἐνώπιόν μας ὄχι πλέον ἐργάτας ἀλλὰ πολεμιστὰς».

Συνέπεια τῆς εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν ἀναπτύξεως τοῦ πολεμικοῦ ἐνστικτοῦ παρὰ τοῖς Ἀμαζόνουσι εἶνε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ ὀπισθοχώρησις καὶ σχεδὸν ἐκμηδένισις ὄλων τῶν ἄλλων ἐνστικτῶν καὶ ἔξεων τῶν μυρμηκῶν.

Οἱ Ἀμαζόνους οὕτε περὶ κατασκευῆς φωλεᾶς φροντίζουσιν, οὔτε περὶ ἀνεύρεσεως τροφῆς οὔτε περιποιήσεως καὶ ἀνατροφῆς νεογνῶν ἢ οἰκονομίας ἄλλης ἐργασίας ἀναγκαιᾶς διὰ τὴν συντήρησιν τῆς κοινότητος. Τὸ περιεργότατον δὲ πάντων εἶνε ὅτι δὲν θέλουσιν ἢ δὲν ἔχουσι τὴν ἰκανότητα νὰ λάβωσι καὶ φέρωσι μόνον των εἰς τὸστόμα των τὴν τροφήν, τὴν προσκομισθεῖσαν ἤδη καὶ παρασκευασθεῖσαν πρὸς βρώσιν ὑπὸ τῶν αἰχμαλώτων ἢ ὀπισθῆποτε ἄλλως εὐοικισμένην ἐπιτομῆν ἐνώπιόν των, ἀλλὰ περιμένουσι ἀπὸ τοῦ αἰχμαλώτου νὰ τοῖς θῶσιν τὴν τροφήν εἰς τὸ στόμα διὰ νὰ φάγωσι. Τὸ τοιοῦτον ἀπεδείχθη κατὰ τρόπον ἀνεμφίρηστον ὄχι μόνον διὰ παρατηρήσεων πολλῶν ἀλλὰ καὶ διὰ πειραμάτων ὑπὸ διαφόρων φυσιοδιφῶν. Ὁ Huber κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν οἱ Lespès, Forel, Adlerz καὶ Wasmann ἐξετέλεσαν ποικίλα πειράματα μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε ἐπιτυχίας. Ἐὰν ἀπομονώσῃ τις ἀριθμὸν τινὰ Ἀμαζόνων ἐργατῶν ἐν τινι χώρῳ καὶ θέσῃ παραπλεύρως πινάκιον πληρὲς μέλιτος, θὰ παρατηρήσῃ ὅτι οὐδὲν ἢ θὰ ἀποπειραθῶσιν νὰ ἐγγίωσιν τὸ μέλι· θὰ ἀφεθῶσι ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης καίτοι πλησίον των ὑπάρχει ἄφθονος προμήθεια μέλιτος. Ἐὰν ὅμως μετ' ὀλίγον εἰσπαύσῃ αὐτοῖς καὶ ἄτομά τινὰ τοῦ εἶδους *Formica fusca*, ἢ τινὰ ἀποτελοῦσι τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ἀμαζόνων, ἀμέσως οὗτοι θὰ σπεύσωσι ν' ἀπορροφήσωσι μέλι,

τὸ ὁποῖον νὰ ἐξεμέσωμεν εἰς τὸ στόμα τῶν Ἀμαζόνων καὶ νὰ διαθροφῶσιν αὐτοὺς καὶ νὰ τοὺς σώσωσιν ἐκ βεβλίου θανάτου.

Ὅτι οἱ Ἀμαζόνους εἶνε ἀνίκανοι νὰ προβῶσιν εἰς κατασκευὴν φωλεᾶς, καταφθίνονται ἐκ τῆς μορφῆς τῶν σιαγόνων, αἰτινες, ὡς εἶδομεν, ἀποτελοῦσι καθαρῶς πολεμικὰ ὄργανα καταλληλότερα διὰ τὸ ἔργον τοῦ αἰχμαλωτίζεῖν. Ἐπίσης ἡ μορφή τῶν σιαγόνων ἀποκλείει καὶ τὴν ἰκανότητα τοῦ περιποιεῖσθαι τὴν γονὴν κλπ.

Διὰ πάντα ταῦτα οἱ Ἀμαζόνους εἶνε μὲν κυρίαρχοι ὑπὸ μίαν ἐποψὴν ὑπηρετούμενοι μέχρι καὶ τῶν ἐλαχίστων ὑπὸ τῶν αἰχμαλώτων των, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀκριβῶς ὡς ἐκ τῆς ἀναθέσεως πασῶν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἀπαιτούμενων διὰ τὴν συντήρησιν τῆς κοινότητος εἰς τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τῆς ἀνικανότητος εἰς τὴν περιεστῆσαν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὸ νὰ ἐκτελῶσι ταύτας ἐν ἀνάγκῃ αὐτοὶ οὗτοι, πρέπει νὰ θεωρηθῶσι μᾶλλον ὡς ἐξηρημένοι ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, ἄνευ τῶν ὁποίων ἡ κοινότης των δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἡ καταστροφὴ καὶ ὁ θάνατος περιμένει ταύτην. Οἱ ἀμαζόνους δὲν εἶνε ὅπως οἱ *F. Sanguinea* οἱ ὁποῖοι μεταχειρίζονται μὲν σκλάβους διὰ τὰς ἀνάγκας των, ἀλλὰ δύνανται καὶ ἄνευ αὐτῶν νὰ συντηρηθῶσι, αὐτοὶ οὗτοι ἐκτελοῦντες τὰς διαφόρους ἐργασίας ἐν τῇ φωλεᾷ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Διὰ τοῦτο οἱ *F. Sanguinea* ζῶσι μὲν καὶ εἰς κοινότητας μικτὰς ἀλλὰ καὶ εἰς κοινότητας ἀμιγεῖς ἀποτελουμένης καθαρῶς ἐξ ἀτόμων τοῦ εἶδους των ἐνῶ οἱ ἀμαζόνους ἀνεξαρτέτως ζῶσι πάντοτε ἐν κοινότητι μικτᾶς μετ' αἰχμαλώτων.

Ἐν Εὐρώπῃ ἀπαντᾷ ἐν μόνον εἶδος ἀμαζόνων ὁ *Polyergus rufescens*, εἰς ἐκ τῶν ὠραιότερων μυρμηκῶν, ἔχων ἀνάστημα ραδιῶν καὶ χροῶμα καστανέρυθρον. Οἱ κανονικοὶ αἰχμαλωτοὶ αὐτοῦ εἶνε τὸ εἶδος *F. fusca* ἢ *F. rufibarbis*, σπανίως δὲ ἀμφοτέρω τὰ εἶδη ἐν τῇ αὐτῇ κοινότητι.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν τῶν αἰχμαλώτων ἐν ἐκάστη φυλῇ εὐρέθη ὅτι οὗτος εἶνε κατὰ πολὺ ἀνώτερος τῶν κυρίων συνήθως οἱ αἰχμαλωτοὶ εἶνε τετραπλάσιοι ἢ πενταπλάσιοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κυρίων των καὶ συνεπῶς ἕκαστος μύρμηξ ὑπηρετεῖται κατ' ἀναλογίαν ὑπὸ 4—5 σκλάβων, ἐνῶ τούτων εἰς τὰς κοινότητας τῶν *F. sanguinea* οἱ αἰχμαλωτοὶ μόλις εἶνε τὸ 1)6 ἢ τὸ 1)4 τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ τῆς φωλεᾶς.

Ἡ τακτικὴ τοῦ πολέμου, ἣν ἀκολουθοῦσιν οἱ ἀμαζόνους κατὰ τὰς αἰχμαλωτιστικὰς αὐτῶν ἐκστρατείας, παρουσιάζεται λίαν συστηματικὴ καὶ τελειοποιημένη. Ἐκ τῶν πολλῶν ἀφηγήσεων ἐπὶ τοῦ θεματός τούτου παραθέτομεν τὴν κατωτέρω περιγραφὴν τοῦ Forel περὶ μιᾶς ἐπι-

δρομής άμαζόνων έναντίον φωλεάς τών F. rufi-barbis. «Μίαν μεταμεσημβρίαν περί ώραν 3 1)2 έξεκίνησαν οι πολεμισται άμαζόνες μις φωλεάς κειμένης δλίγα βήματα μακράν τής όδοϋ προχωρούντες κατ' άρχάς κατ' διούθυνσιν κάθετον και κατόπιν πκράλληλον τής όδοϋ έξετάσας δέ έγώμετ' προσοχής τήν περιοχήν άνεκάλυψα είς απόστασιν 50 περίπου βημάτων φωλεάν μυρμηκών rufibarbis τ'ό στρατεύμα έξηκολούθει τήν πορείαν, μέχρις οϋ έφθασε πλησίον τής φωλεάς. Έκει έστματήσεν αύτη, ήρχισε μεταξϋ τών αποτελούντων αύτην μελών ζωηρά συγκίνησις και εξέγερσις, διαγγελείς άπεστάλησαν πρ'ός τ'ό κύριον σ'ωμα τ'ού στρατ'ου και μετ' όλίγον όλον τ'ό πολυαριθμότακτον στίφος τών πολεμιστών συνεπυκνώθη περίξ τής φωλεάς τών F. rufibarbis, οίτινες έννοήσαντες τήν επ'έλκασιν τ'ού έχθροϋ είχον σπεύσει να παρκατάξωσι πυκνάς φάλαγγας ύπερασπιστών είς τ'ά πρόθυρα τής φωλεάς.

«Οί άμαζόνες επιτίθενται, ζωηροτάτη συμπλοκή λαμβάνει χώραν μετά τών ένόικων τής φωλεάς, οίτινες άμύνονται έρωμένως, αλλά αί επιθέσεις τών άμαζόνων γίνονται μετά τοιαύτης ταχύτητος, όρμής και ζωηρότητος, αί δέ ξιφοειδείς σιαγόνες των έργάζονται μετά τοιαύτης δεξιότητος πλήττουσαι και διατρυπώσαι τ'ά κρηνία τών άμυνομένων, ώστε οϋτοι άναγκάζονται, άφ'ου άφήσωσι πληθύν νεκρών και πληγωμένων επί τ'ού πεδίου τής μάχης, να ύποχωρήσωσιν είς τ'ό έσωτερικόν τής φωλεάς, και να πρσπαθήσωσι να διχσώσωσι τήν γονήν των μεταφέροντες αύτην δι' άλλων έξόδων εκτός τής φωλεάς. Άλλ' άμέσως και οι άμαζόνες είσορμώντες είς τήν φωλεάν, λαμβάνουσι ταχέως έκαστος άνά μίαν νυμφην ή κάμπην και έξέρχονται μεταφέροντες έν παρκατάξει τήν λείαν είς τήν ιδίαν εκυτών φωλεάν.

«Μόλις όμως ή πρωτοπορεία τών άμαζόνων έχει προχωρήσει όλίγον και ή όλη στρατιά έχει στρέψει ήδη τ'ά ν'ωτα πρ'ός τήν λεηλατηθεΐσαν φωλεάν, οι προσωρινώς απομκρωθέντες αύτης έννοικοι F. rufibarbis, βλέποντες τόν έχθρόν ά-

πάγοντα τήν γονήν των, επιτίθενται κατ' αύτοϋ εκ τών ύπισθεν και καταδιώκουσιν αύτόν προσπαθόντες να συλλάβη έκαστος εκ τών σκελών κάτωθεν ένα άμαζόνα φεύγοντα και να τ'ού άφαιρέση τήν αποκομιζομένην λείαν (νύμφην ή κάμπην). Ο άμαζών άφίνει τόν δυστυχή rufibarbis να είσδύση είς τ'ά σκέλη του και να συλλάβη εκ τών άκρων τήν ύπ' αύτοϋ κρατούμενην κάμπην, άμέσως δέ κατκαφέρων τήν άνω σιαγόναν ύπερθεν τής νύμφης τύπτει όλίγον τήν κάτωθεν αύτης κεφαλήν τ'ού rufibarbis.

»Τ'ό μικρόν τ'ούτο πλήγμα άρκεί συνήθως να δώση είς τόν rufibarbis να έννοήση περί τί-νος πρόκειται και άμέσως τρέπεται είς άτακτον φυγήν' εάν όμως και μετά τ'ούτο επιμένη και πάλιν να άρπάση τήν νύμφην, ό άμαζών τ'ού κατκαφέρει και δεύτερον πλήγμα ισχυρόν, δια τ'ού όποιου τ'ού διατρυπ'ε τ'ό κρηνίον. Και μεθ' άλλς όμως τ'ας κατκατροφάς των οι rufibarbis δέν αποθαρρύνονται άλλ' έξακολουθοϋσι τήν καταδίωξιν τών άμαζόνων, καιτοι ματαίως, μέχρι τ'ού μέσου τής απόστάσεως τής μεταξϋ τών δύο φωλεών, ένθα άπελιπζόμενοι τελείως επανστρέφουσιν είς τήν έρημωθεΐσαν φωλεάν των.

Οί άρπαγες άμαζόνες φέροντες τήν λείαν είς τήν φωλεάν των και αποθέτοντες αύτην τήν έγκαταλείπουσι είς τήν φροντίδα τών αίγμκλώτων. Τήν επιούσαν περί τήν αύτην ώραν επανλαμβάνεται ή αύτη έπιδρομή και κατ'ά τόν αυτόν τρόπον, μέχρι οϋ οι άμαζόνες προσκομίσωσιν επ'αρκή αριθμόν κατ'ά τήν κρίσιν τών νυμφών και κάμπων, έξ'ών θα προέλθωσιν οι νέοι αίγμκλωτοι πρ'ός άντικατάστασιν τών απολυμένων ή άχρήστων κατκαστάντων τοιούτων».

Ο Forel παρατήρησεν ότι οι άμαζόνες μις και τής κύτης φωλεάς είς 33 ήμέρας επεχείρησαν 11 έκστρατείας, υπελόγησε δέ τόν αριθμόν τών άπαχθέντων αίγμκλώτων κατ'ά τ'ό διάστημα τ'ούτο είς 11 χιλιάδας περίπου. Αί έκστρατεΐαι λαμβάνουσι χώραν συνήθως μεταξύ τής 2ας και 3ης μ. μ. ώρας, κατ' έξαίρεσιν δέ και μέχρι τής 7ης.

N. K. GERMANOS

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

“Η ΔΙΔΩ,”

ΛΥΡΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΛΑΥΡΑΓΚΑ

ΠΟΙΗΤΙΚΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

ΠΟΥΛΙΟΥ Τ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

[Τ'ό έργον ιδιόαχθη μετά μεγάλης επιτυχίας δια α' φοράν είς τ'ό Δημ.Θέατρον'Αθηνών τ'η 10η Απριλίου 1909]

Ο κ. Διονύσιος Λαυράγκας

“ Η ΔΙΔΩ,,

ΠΡΑΞΙΣ Α΄.

[Ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἥρας — Ἀγαλμα τῆς θεᾶς εἰς τὸ βάθος καὶ θρόνος ἀριστερά].

ΣΚΗΝΗ Α΄

Ἀχάτης καὶ Αἰνεΐας

(Ἐισέρχονται ρακένδυτοι καὶ κατακουρασμένοι)

Αἰνεΐας

Ἐφθάσαμεν ἐγκαίρως
εἰς τὸν ναὸν ἐδῶ.
Στὸ θεῖον τοῦτο μέρος
ἡ ἄνασσα Διδῶ
προσεύχεται μονήρης
πρὸς ἤχον μουσικῆς,
περικαθῆς καὶ πλήρης
γαλήνης ψυχικῆς.

(Πίπτει ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ θρόνου ἐξηντημένος)

Τὰ γόνατά μου κάματος συντρίβει
καὶ τὴν ψυχὴν μου λύπη καταθλίβει.
Χρόνοι πικροὶ! μακρὰ πελάγη πλεύσας,
τόσων ἀνδρῶν γενναίων βασιλεύσας,
εἰς ξένην χώραν, ἄγνωστος καὶ ξένος,
πλανῶμαι ναυαγὸς καὶ ἠττημένος!

Ἀχάτης

᾽Ω Αἰνεΐα! θάρρει! θάρρει!
καὶ μὴ κλαίης, μὴν ἀλγῆς!
ἴσως ὑποστῶμεν βάρη
ἐκ' αὐτῆς τῆς ξένης γῆς·
πλὴν θὰ ἔλθῃ καὶ ἡμέρα
ἄνευ πόνων καὶ δεινῶν
ν' ἀνακνεύσωμεν ἀέρα
τῆς πατρίδος κοθεινόν.

Αἰνεΐας

Ἐχάθησαν τὰ πλοῖα
εἰς πέλαγος βαθύ,
καὶ ἡ ὄργῃ ἡ θεΐα
κ' ἐδῶ ἀκολουθεῖ.
Ἀχάτα! ποῦ τρήρεις,
τρήρεις θαυμασταί;

ἀκελπισία πλήρης
ὦ σύντροφε πιστέ.

Ἀχάτης

Τὴν ψυχὴν μου, Αἰνεΐα, σπαράσσεις
καὶ τὸ θάρρος μὲ κάμνεις νὰ χάνω.
Ἵς ἀνέλθῃ στὴν Ἥραν τὴν θεΐαν
εὐσεβῆς καὶ θερμῆ προσευχῆ.
θερμῆ προσευχῆ.

Αἰνεΐας (ταυτοχρόνως)

᾽Ω φοβοῦμαι τῆς ξένης ἀνάστης
μήπως δοῦλος ἐδῶ ἀποθάνω.
Ναί, φοβοῦμαι, πατρίδα γλυκεῖαν
μὴ δὲν ἴδω καὶ γῆν εὐτυχῆ
καὶ γῆν εὐτυχῆ.

Αἰνεΐας (προσευχῇ)

᾽Ω Ἥρα! μήτερ τῶν θεῶν! τοὺς ναυαγούς ἐλέει!
εἰς βασιλεὺς συρόμενος πρὸ τῶν ποδῶν σου κλαίει!
ἐπὶ ὀκτῶ ἐνιαυτούς εἰς τ' ἄστατα πελάγη
τὸ κῆμα καὶ ὁ ἄνεμος ἐδῶ κ' ἐκεῖ τὸν ἄγει
καὶ οἱ θεοὶ τῶν θαλασσῶν, ὅπου ἡ ναῦς του πλέει,
ἀκολουθοῦσι πάντοτε διώκται λυσσαλέει.

᾽Ω, παῦσε τὴν ὄργην,
καὶ δὲς ἡμῖν νὰ πλεύσωμεν εἰς ὀριθεῖσαν γῆν,
ἣν ὁ πατήρ τῶν οὐρανῶν, τοὺς εὐσεβεῖς τιμῶν,
διὰ χρησμῶ καθώρισε στὸ γένος τὸ ἐμόν.

Ἀχάτης (ἀπορώμενος ἐκ δεξιῶν.)

Μεῖνε ἐκεῖ, πρὸ τῆς Θεᾶς
ὡς ταπεινὸς ἰκέτης·
βήματ' ὀκούω στὰς στοὰς
καὶ ἴσως ἔρχεται τις,
Ἄνθεὺς (ἔξωθεν)
Ἐκεῖνος εἶν ὁ ξένος
ποῦ ἔφθασ' ἐσπευσμένως.
Ἐχάθημεν ἑταῖροι
εἰς τὴν ἀνεμοζάλην,

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΑΙΝΕΙΑΣ,	Βασιλεὺς τῶν Δαρδάνων
ΑΧΑΤΗΣ,	γέρον, ἀκόλουθος τοῦ Αἰνεΐου
ΚΛΕΑΡΧΟΣ,	ἀκόλουθος τοῦ Αἰνεΐου
ΔΙΔΩ,	Βασίλισσα τῆς Καρχηδόνας
ANNA,	ἀδελφὴ τῆς
ΑΣΤΑΡΧΗ,	θεραπαινίς
ΑΣΚΑΛΗΣ,	στρατηγὸς Καρχηδόνας

[Χορὸς Παρθένων, Καρχηδονίων, Δαρδάνων]

(Ἡ σκηνὴ ἐν Καρχηδόνι, 8 ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας)

ΣΚΗΝΗ Β'.

ΔΙΔΩ—ANNA—ΧΟΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΩΝ και οί ΑΝΩΤΕΡΩ

Ἀχάτης

Περικλεῆς Βασίλισσα! εἰς τὸν βωμὸν
Προσπίπτομεν ἰκέται, πάντες ναυαγοί,
φυγόντες τῶν στείχειων τὸν φρικτὸν θυμὸν
καὶ ἐν τῇ σῇ πεσόντες σωτηρία γῆ.
Περικλεῆς Βασίλισσα! πόνοσ κρυπτός
στά γηραιά μου στήθη μαίνεται δεινῶς,
διότι μέγας ἀναξ, βασιλεὺς σεπτῆς,
ἀπέμεινε ὡς δοῦλος, πένης καὶ γυμνός.
Εἰς τὰς εὐδαίμονάς σου χώρας καὶ κλεινάς
τετιμημένους ξένους δέξου εὐμενῶς—
οἶκτον πρὸς τοὺς καθόντας συμφορὰς δεινὰς,
ὡς ἀπηνῶς διώκει γῆ καὶ οὐρανός!

Ἄννα

Ὁ λόγος τῶν ἐμπιστοσύνην δίδει
κ' εὐγένειαν ἢ ὄψις τῶν προδίδει.

Διδῶ

Τὰ δάκρυά τῶν ραίνουσι τὸ χῶμα,
βαθὺς στεναγμὸς τῶν ἀντηχεῖ,
καὶ τὸ ὠχρὸν καὶ μαραμένον στήμα
τῆς συμφορᾶς σκιάζει ἢ πτυχή.

Χορὸς Παρθένων

Τὰ δάκρυά τῶν ραίνουσι τὸ χῶμα κλπ.

Διδῶ

Ποῦς εἶσαι; λάλει! λάλει!

Χορὸς Παρθένων

Σὲ προστάζει ἢ Διδῶ.

Ἄννα

Ποῖα συμφορὰ μεγάλη
Σὰς ὠδήγησεν ἐδῶ;
Ἀχάτης (ἐκ τῆς θέσεώς του)

Ἄν τὰς πτέρυγας ἢ εἴμη
ὡς ἐδῶ ἔχει ἀπλώση
δὲν θὰ ἀγνοεῖτε — αἶμοι!
τῆς Τρωάδος τὰ δεινά.

Ποῦ τὰ μέλαθρα! τὰ τείχη!
Ποῦ ἢ εὐκλεία ἢ τόση!

Πῶς τοὺς ἥρωας ἢ τύχη
εἰς ὠκεανὸς πλανᾷ!

Διδῶ

Τίς τὴν Τροίαν ἀγνοεῖ
καὶ τὰς μάχας τὰς δεινάς;
Τῶν πολέμων ἢ βοή
πίντοτ' ἀντηχεῖ, ὡς ξένοι, καὶ εἰς χώρας μακρυνάς.

Ἐγερθῆτε! ἐγερθῆτε!
τίνας εἶσθε; τί ποιεῖτε;
εἶν' ἢ τύχη σας γνωστὴ
κ' εἰς τὸν κόσμον θαυμαστή.

(ἅπαντες ἐγείρονται.)

Χορὸς Παρθένων

Εἶν' ἢ δόξα σας γνωστὴ
κ' εἰς τὸν κόσμον θαυμαστή.

Ἄνθεὺς — Ἀχάτης

Ἡ τύχη πρὸς φιλόξενον βασίλισσον μᾶς φέρει.
Ποῖαν χαρὰν θὰ αἰσθανθῆ ὁ βασιλεὺς ἑταῖροι!

Διδῶ — Ἄννα

Ποῖος νὰ ᾔην ὁ Βασιλεὺς, κ' ὁ ἥρωας εἶνε ποῖος
Αἰνεῖας εἶν' ὁ εὐτεθῆς, ἢ Ὀδυσσεὺς ὁ θεῖος;

Αἰνεῖας (εἰσερχόμενος)

Αἰνεῖας εἶν' ὁ εὐτεθῆς.

Διδῶ (ἐκπληκτός)

Εἰς βασιλεὺς πλανήτης!

Ἄννα

Ἄ, εἶνε ἴσος πρὸς θεοὺς ὁ παῖς τῆς Ἀφροδίτης!

Αἰνεῖας

— Βασίλισσα! περιαλγῆς,
γυμνὸς συντετριμμένος,
μακρὰν τῆς γενετείρας γῆς
πλανῶμαι ἠττημένος,
— Ὅπως τὰ μέλαθρα τὰ σᾶ,
ποῦ ἢ εἴμη περιγράφει,
τοιαῦτα ὕψωσα χρυσᾶ
εἰς πάτρια ἐδάφη!

— βωμοὺς ἀνήγειρα θεῶν
καὶ θαυμαστὰ τεμένη
καὶ ἐβασίλευσα λαῶν
ἐν χώρᾳ τιμημένη.
— Ἀλλὰ ἢ μοῖρα τῶν ὀνητῶν
κ' ἢ τύχη ἢ ποικίλη
ἡμέραν ζόφων κ' ὕετων
ἀφίνει ν' ἀνατείλη,
— κ' ἴδου, ὁ εὐτυχῆς ἐγὼ,
ταλαιπῶρος καὶ πένης
εἰς τοὺς σκοπέλους ναυαγῶ,
τῆς χώρας σου τῆς ξένης!

Χορὸς (Δαρδάνων)

Ἡ παλίμβουλος ἢ Μοῖρα
μὲ τὴν ἄστατόν της χεῖρα
μᾶς συντρίβει τὴν χαρὰν
καὶ μᾶς στέλλει συμφορὰν.

ἢ μοῖρα πλὴν μᾶς φέρει
πλησίον του καὶ πάλιν.

Αἰνεῖας (σπεύδων πρὸς τὸν Ἀχάτην)

Τοῦ Ἀνθέως ἢ φωνή!

ᾠ! ἐσώθησαν κ' οἱ ἄλλοι

Ἀχάτης

Τὴν ψυχὴν μου συγκινεῖ

κ' ἢ ἐμὴ καρδία πάλλει.

Ἄνθεὺς

[Φαινόμενος εἰς τὴν εἴ-
σοδον καὶ στρεφόμε-
νος πρὸς τὰ ἔξω]

ᾠ ἑταῖροι! ὁ ἀναξ! ἐσώθη!

εἶν' ἐδῶ, εἶνε σῶος καὶ ζῆ.

(Πρὸς τὸν Αἰνεῖαν)

Τῆς ψυχῆς μου πληρῶνται οἱ πέθοι
εἴμεθα ὅλοι καὶ πάλιν μαζύ.

Αἰνεῖας (περιχαρῆς)

ᾠ θεοί μου! προστάτ' εὐμενεῖς!

σᾶς ὑμνοῦν δυστυχεῖς ναυαγοί!

Ἄνθεὺς

Βασιλεῦ! δὲν ἐπνίγη κανεῖς.

μᾶς ἐδέχθη φιλόστεργος γῆ.

(Εἰσερχονται οἱ λοιποὶ ναυαγοὶ Δαρδάνοι)

ΣΚΗΝΗ Β'.

ΑἰΝΕΙΑΣ—ΑΧΑΤΗΣ—ΑΝΘΕΥΣ—ΧΟΡΟΣ

Χορὸς Δαρδάνων

Τῆς θαλάσσης τὸ κῶμα ἐρείσθη
εὐσεβοῦς βασιλέως, μεγάλου,
καὶ τὸ πλοῖον, ἐν κατεσχίσθη
ὑπ' ἀνέμου λυσσῶντος καὶ σάλου,

ὁ προστάτης θεὸς τῶν ἡρώων,
ἀψηφῶν τὴν ὀργὴν τὴν φρικτὴν,
τὸν Αἰνεῖαν ἀπέθηκε σῶον
εἰς τὴν ἀγνωστον ταύτην ἀκτίν.

Αἰνεῖας

Ἄν ἐπνίξαν οἱ πόνοι
ψυχᾶς βαρυσάλγεῖς
ἢ μοῖρα μᾶς ἐνώνει
ἐπὶ τῆς ξένης γῆς.

ᾠ δόσατε τὰς χεῖρας
ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ,
κ' ὑμνήτε τοὺς σωτήρας
θεοὺς τοῦ οὐρανοῦ.

Χορὸς

Ἄς δώσωμεν τὰς χεῖρας

ἐδῶ ἀπὸ κοινοῦ.

ὑμνοῦντες τοὺς σωτήρας

θεοὺς τοῦ οὐρανοῦ.

Ἀχάτης (προσευχῆ—ὄρθιος)

Θεὰ ἄρκεῖ! κ' οὐρανὸς ἐφείλει

νὰ παύσῃ τὴν ἀγρίαν του ὀργήν,

κ' εἰς γῆν πατρίδος νέας νὰ μᾶς στείλῃ,

εἰς ποθητὴν εὐδαιμονίας γῆν.

Θεὰ ἄρκεῖ! δὲν βρέχει αἰωνίως
οὐδ' ὁ βορρᾶς πελάγη συγκλονεῖ!

ἄς ἀνατείλῃ εὐτυχίας βίος

κ' ἡμέρα νέας δόξης φαινή

(Ἀκούεται μακρόθεν ὁ χορὸς τῶν παρθένων
καὶ προχωρεῖ)

Αἰνεῖας

Ἀχάτ', ἀκούω θεῖαν

πλησίον μελωδίαν.

Ἡ Ἄνασσα προβαίνει

κ' εἰς τὸν ναὸν ἐμβαίνει.

Ἀχάτης

Αἰνεῖα! κρύφθητι ἐκεῖ εἰς τοῦ ναοῦ τὰ βάθη,
δὲν πρέπει ἢ βασίλισσα ὅτι εἶσ' ἐδῶ νὰ μάθῃ.
εἶσαι λαοῦ ἡγέτης.

Ἐγὼ, ποῦ μὲ συνέτριψαν τὰ κύματα κ' οἱ χρόνοι.

ἐγὼ, θεράπων ταπεινός, θὰ κλίνω πρῶτος γόνυ

ὡς ταπεινὸς ἰκέτης.

(Ὁ Αἰνεῖας ἀποσύρεται εἰς τὰ δεξιὰ παρασκήνια)

Χορὸς Δαρδάνων

(Ἀχάτης—Ἄνθεὺς)

Προχωροῦν σεμναὶ παρθένοι

πρὸς τῆς Ἡρας τὰ τεμένη

κ' ἢ βασίλισσα Διδῶ

διευθύνεται ἐδῶ.

Ἄς ὑψώσωμεν τὰς χεῖρας

πρὸς τὸ ἄγαλμα τῆς Ἡρας

καὶ ἄς στῶμεν πρὸ αὐτῆς

ἐν σιγῇ γονυπετεῖς.

(γονυπετοῦσι πρὸ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἡρας)

Χορὸς παρθένων (ἔξωθεν)

Θεὰ χρυτόθρονος! Ἡρα μεγάλη!

χάρμα οὐράνιον, θεοὺς τεκνῶσα

σεμνὴ βασίλισσα γονυπετοῦσα

πρὸ τοῦ βωμοῦ σου ὕμνεῖ καὶ ψάλλει.

(Εἰσερχεται ὁ Χορὸς τῶν Παρθένων μετὰ τὸ τέ-
λος τῆς τελευταίας στροφῆς, μόλις δὲ βλέ-
πει τοὺς Δαρδάνους διακόπτει ἀποτόμως τὸ
ᾄσμα. Ἀκολουθεῖ ἢ Διδῶ καὶ ἢ Ἄννα).

Διδώ

Χαῖρε Αἰνεΐα Βασιλεῦ! ἡ δόξα σου γνωστὴ
 κ' εἰς πάντας θαυμαστὴ
 ὅτ' ἔνευσθῆς βασιλικῶς εἰς γῆν εἰρηνικὴν
 κ' εἰς χώραν φιλικήν.

(Πρὸς τὰς Παρθένους)

Αἰ χρυσαῖ ν' ἀντιχθῶσιν αἱ πύλαι
 πρὸς τιμὴν τῶν γενναίων ἐκείνων·
 δότε κλίνας εὐώδεις, ὦ φίλαι,
 δότε ἀφθότους τροφάς, δότε οἶνον!
 Καρχηδῶν ἡ εὐδαίμων μου πόλις
 ἄς ὑμνήσῃ τὴν δόξαν θεῶν
 κ' ἐν τῷ μέσῳ τῆς τέρψεως ὅλης
 ἑκατόμβας ἄς θύσῃ βοῶν.

Χορὸς Παρθένων—Ἄννα

Καρχηδῶν, ἡ εὐδαίμων μας πόλις
 ἐν τῷ μέσῳ τῆς τέρψεως ὅλης
 ἄς ὑμνήσῃ τὴν δόξαν θεῶν
 κ' ἑκατόμβας ἄς θύσῃ βοῶν.

Χορὸς Δαρδάνων—Ἀχάτης

Καρχηδῶν, θησαυρῶν τότε πλῆρης
 στερεὰς ἄς προσφέρῃ τριήρεις,
 θυελλῶν ἀψηφούσας ὀργὴν,
 ἴν' ἀνεύρωμεν πάτριον γῆν.

Ἄννα (πρὸς τὴν Διδώ)

Θεὸς προστάτης ἔρριψε
 τὸν ἄνδρα εἰς τὴν πόλιν.

Ἀχάτης (τῷ Αἰνεΐα)

Τριήρεις ἄς ζητήσωμεν
 νὰ φύγωμεν ἐν τάχει.

Διδώ (τῇ Ἄννῃ)

Πρὸς τοῦτο ἐξεδήλωσα
 καὶ τὴν χαρὰν μου ὅλην.

Αἰνεΐας (τῷ Ἀχάτῃ)

Ναί, τῶν στοιχείων ἔπαυσεν
 ἡ λυσσαλέα μάχη.

Ἄννα (πρὸς τὴν Διδώ)

Ἴδου ἄνθρ, υἱὸς θεᾶς.

Ἀχάτης (τῷ Αἰνεΐα)

Φοβοῦμαι τὴν Βασίλισσαν.

Διδώ (τῇ Ἄννῃ)

Τὶ λέγεις, ἀδελφὴ μου.

Αἰνεΐας (τῷ Ἀχάτῃ)

Ἀχάτα! μὴ φοβῆσαι.

Ἄννα (ὡς ἄνω)

Σὺ χήρα καὶ περικαλλής...

Ἀχάτης (ὡς ἄνω)

Φοβοῦμαι ἔρωτας δεινούς.

Διδώ (ὡς ἄνω)

Ὅργιζετ' ἡ ψυχὴ μου.

Αἰνεΐας (ὡς ἄνω)

Πλησίον μου θὰ εἶσαι

Διδώ

Νέους ἔρωτας δὲν θέλω.

εἰς νεκρὸν ὠρκίσθην πίστιν.

Ἄννα

Ἀλλὰ εἶσ' ἀκόμη νέα.

Τοὺς νεκροὺς ἡ πλάξ συνθλίβει.

Αἰνεΐας

Στοὺς θεοὺς πιστὸς θὰ ἦμαι.

Ἔχω χάλκινα τὰ στήθη.

Ἀχάτης

Ἡ Διδώ εἶνε ὠραία...

Πλὴν ὁ ἔρωσ τὰ συντρίβει.

Διδώ (γονυπετοῦσα πρὸ τῆς ὑδρίας)

Πίστιν, σύζυγ', αἰώνιον ἡ Διδώ σοῦ χρεωστεῖ,
 ὡς βασίλισσα τ' ὀμνύω καὶ ὡς σύζυγος πιστή.

Ἄννα (ἐν ἀπελπισίᾳ)

Μὲ νεότητά τῆς Ἡθῆς καὶ μὲ καλλονὴν θεᾶς,
 ὦ! μὲ ὄρκους προσκολλᾶται εἰς τοῦ ἄδου τὰς σκιάς.

Αἰνεΐας (ταυτοχρόνως)

Στὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος ἄλλος ἔρωσ δὲν χωρεῖ
 καὶ ὁ ὄρκος τοῦ πατρὸς μου τὴν καρδίαν μου φρουρεῖ.

Ἀχάτης—Ἀνθεύς

Ἦ φοβοῦμαι, ναί, φοβοῦμαι νέας πάλιν συμφορὰς,
 μὴ τὸ θῆμα τῆς θαλάσσης μείνη θῆμα τῆς ξηρᾶς.

Χορὸς Παρθένων

Μὲ νεότητά τῆς Ἡθῆς καὶ μὲ καλλονὴν θεᾶς
 πῶς μὲ ὄρκους προσκολλᾶται εἰς τοῦ ἄδου τὰς σκιάς.

Χορὸς Δαρδάνων

Στὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος ἄλλη ἀγάπη δὲν χωρεῖ,
 καὶ ὁ ὄρκος τῶν προγόνων τὴν πατρίδα μας φρουρεῖ.

ΑΥΔΑΙΑ

ΠΡΑΞΙΣ Β'

Κῆπος τῶν ἀνακτόρων τῆς Καρχηδόνας. Ἀριστερόθεν ὑπὸ ὑψηλὸν φοῖνικα εὐρίσκειται ἐστημένος ὁ θρόνος ἐφ' οὗ κάθηται ἡ Διδώ, καὶ εἰς τὸ βάθος ὁ χορὸς τῶν παρθένων. Ἐναντι αὐτῆς ὁ Αἰνεΐας ἐπὶ σκίμποδος. Ὅπισθεν αὐτοῦ ὁ χορὸς τῶν Δαρδάνων καὶ Καρχηδονίων. Πλησίον τῆς Διδῶς καὶ δεξιόθεν κάθηται ἡ Ἄννα. — Οἱ Δαρδάνοι φέρουσι καθαρὰς ἐιδυμασίας, ὁ δὲ Αἰνεΐας χλαμύδα βασιλικήν. — Αἰρομένης τῆς Αἰλαίας ἡ Διδώ γεύει διὰ τοῦ σκήπτρου πρὸς τὸν Κήρυκα, δαίσις ἀποσπᾶται τοῦ δμίλου τῶν Καρχηδονίων καὶ προχωρεῖ εἰς τὸ μέσον τῆς σκηνῆς.

ΣΚΗΝΗ Α'

ΔΙΔΩ, ΑΝΝΑ, ΑΙΝΕΙΑΣ, ΑΧΑΤΗΣ, ΑΝΘΕΥΣ, ΚΗΡΥΞ,
 ΧΟΡΟΣ ΔΑΡΔΑΝΩΝ ΚΑΙ ΚΑΡΧΗΔΟΝΙΩΝ, ΧΟΡΟΣ
 ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ὁ Κήρυξ

Προστάζει ἡ Βασίλισσα, σιγή!
 Ὁ ἀφηγηθῆ ὁ Βασιλεὺς Αἰνεΐας
 πῶς ἔπεσαν ἐνταῦθα ναυαγοὶ
 οἱ δοξασμένοι ἥρωες τῆς Τρείας.

Αἰνεΐας

Ἄνασσα, προστάζεις πάλιν
 ν' ἀναξέσω τὴν μεγάλην
 τῆς καρδίας μου πληγὴν,
 καὶ νὰ ἐρωτήσω κλαίων,
 ἂν θὰ ἐπανίδω πλέον
 τὴν γεννέτειραν μου γῆν.

Διδώ

Διατὶ δακρύων πλήρης
 ὦ Αἰνεΐα, ἐρωτᾷς;
 ἔχω ἰσχυρὰς τριήρεις
 καὶ θὰ λάβῃς ἄρκετάς.

Ἀχάτης

[Ὁ παρηγορίας λόγοι! δόξαν ἔχετε θεοὶ!
 Βασιλεῖς τοιοῦτους ἔχουν οἱ εὐδαίμονες λαοί.
 Ναί, τριήρεις δότε, δότε, νὰ μὴ χάνωμεν καιρὸν.
 Ὁ Αἰνεΐας ἔχει δώσει ἕνα ὄρκον ἱερὸν].

(Τῷ Αἰνεΐα.)

Τέκνον διηγῆτου τὰς φρικτὰς βισάνους
 ἄς σκληρῶς ὑπέστης εἰς θαλάσσης πλάνους.
 μέχρις ὅτου πέσης ναυαγὸς ἐδῶ
 ἔπου βασιλεύει ἡ κλεινὴ Διδώ.

Αἰνεΐας (πρὸς τὴν Διδώ.)

Ἦ, μὴ ζητῆς ν' ἀφηγηθῶ ἡ Τροία πῶς ἠλώθη
 καὶ πῶς ἐχάθη ἡ Κρέουσα καὶ πῶς ἐθανατώθη.
 Ὁ ἀφηγηθῶ πῶς ἔπεσα τῆς τρικυμίας θύμα,
 καὶ πῶς μὲ κατεπόντισε καὶ μ' ἔσωσε τὸ κύμα.

Διδώ

Καί, τώρα διηγῆσου
 ὦ βασιλεῦ! ποθῶ

τὰ ἄλγη τῆς ψυχῆς σου
 καὶ ἐγὼ νὰ αἰσθανθῶ.

Οἶμαι! προτοῦ γνωρίσω

τὴν δόξαν καὶ γὰρ

ἐπέκρωτο νὰ ζήσω

καὶ ἐγὼ μὲ συμφορὰν.

Αἰνεΐα! διηγῆσου.

τὰ ἄλγη τῆς ψυχῆς σου

βαθέως ὁ ἀντηγήσουσιν κ' εἰς τὴν ψυχὴν ἐμοῦ

ὅτ' κλαύσωμεν ὁμοῦ.

Αἰνεΐας

Καὶ αἱ θεοὶ, βασίλισσα περικλεῆς,
 ὑπῆρξαν δι' ἐμὲ ἀνηλεεῖς.

Ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν πατέρα φέρων

καὶ ἐκ τῆς χειρὸς τὸ τέκνον μου κρατῶν,

ἐφύγομεν ὁ παῖς, ἐγὼ καὶ ὁ γέρον...

Τὰ ξίφη ἔσφαζον τῶν νικητῶν,

καὶ αἱ κραυγαὶ ἐπλήθρουν τὴν ἀέρα...

Ἦ τί ἡμέρα φρίκης! τί ἡμέρα!...

Εἰσέρχομαι εἰς τὰ πλοῖα

μὲ στρατιᾶν μικράν,

ἀνοίγομεν ἰστία

καὶ φεύγομεν μακράν...

Πλὴν καθ' ὅδον ἡ συμφορὰ μ' εὐρίσκει

ὁ γηραῖος πατήρ μου ἀποθνήσκει,

καὶ ἐγὼ μὲ τὴν ψυχὴν συντετριμμένην

εἰς γῆν τὴν θάπτω ἔρημον καὶ ξένην.

(Κλαίει, καὶ ὁ Ἀχάτης ὁμοῦ)

Διδώ

τὴν καρδίαν μου τὸ βέλος

τῆς ὀδύνης σου περᾶ

μὴ λυπηῖσθαι ἔχει τέλος

καὶ αὐτὴ ἡ συμφορὰ.

Αἰνεΐας

Ὅταν ἐφύγομεν ἐκ Σικελίας

ἐπνευσαν ἄνεμοι μετὰ μανίας...

ὑψωσαν κύματα οὐρανομήκη...

μᾶς περιέβαλε ζόφος καὶ φρίκη...

Ἡκεῖλον ἄνωθεν σύννεφα μαῦρα...
βρονταὶ ἠκούοντο ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
κι' ἡ τοῦ Ζεφύρου γλυκεῖα αὔρα
θύελλα ἔγινεν ὀρμητικῆ.
Θεοί! ὁ ἥλιος εἶχε χαθῆ'
σκότης μᾶς ἐπνίξε, σκότος βροθί...

Τὸ κῦμα μαίνεται, λυσσᾶ,
τὴν πόλεμον ἀρχίζει
ὁ νότος ἄγριος φουᾶ
καὶ τὰ ἰστία σχίζει
μὲ αἱματώδη χρώματα
ἢ ἀστραπὴ μᾶς θάψει
συντετριμμένα σώματα
συντετριμμένα σκάφη...
Εἰς τὴν ἀνεμοζάλην
τὸ πλοῖον παραιτῶ,
εἰς τρέμουσαν ἀγκάλην
τὸ τέκνον μου κρατῶ...
τὸ σφίγγω, ...τὸ θωπεύω...
τὰς νύμφας ἰκετεύω
νὰ λυπηθοῦν αὐτό...

Οἶμοι! οὔτε Θεὸς μὲ ἐννοεῖ
τὴν προσευχὴν μου πνίγει ἡ βοή'
ἢ θάλασσα λυσσᾶ κι' ὁ οὐρανὸς
καὶ μ' ἀπαντᾷ ὁ κεραυνός!..
(Φέρει τὰς χεῖρας εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ κλαίει.—
Ὁμοίως καὶ ὁ Ἀχάτης.— Εἰς τὴν τελευταίαν
λέξιν τοῦ Αἰνείου, ἡ Διδῶ ἀναπηδᾷ ἐκ τοῦ θρόνου,
καὶ προχωρεῖ ἔξω εἰς τὸ πρόσθιον τῆς
σκηνῆς, ἐνῶ ἡ κόμη τῆς λύεται ὀπισθεν ἐπὶ τῆς
ὀμοπλάτης τῆς.)

Διδῶ

Θεοί! βυθίζομαι κι' ἐγὼ
εἰς ἀχανῆ πελάγη...
τώρα μὲ κάμνον νὰ ριγῶ
οἱ λόγοι του οἱ μάγοι...
μοῦ σκοτίζεται ὁ νοῦς...
ποῖα τρίαινα ἐγείρει ἐν ἐμοὶ ὠκεανούς!
[Ποῖος, ποῖος τολμηρὸς
βεβηλώνει τὴν πηγὴν
τοῦ σθεσθέντος μου πυρός,
καὶ ν' ἀνάψη ἀπειλεῖ πῦρ εἰς οὐρανὸν καὶ γῆν:
Ὡ, ποῖα δύναμις οὐρανία
τοὺς χαλινούς θραύει τοῦ νοῦ,
καὶ μὲ κατέκλυσεν ἡ μαγεία
καὶ πίπτω θῦμα τοῦρανοῦ:]
Ποῖα κνοῆ εὐώδης καὶ μεθυτικῆ
ἐαρινῶν Ζεφύρων,
μοῦ ρίπτει εἰς τὰ στήθη βάλσαμον γλυκὺ
ἐρωτικῶν ὀνείρων;
(Ἐκλυτος δίδουσα τὴν χεῖρα εἰς τὴν Ἄνναν).

Ἄννα!.. ὦ!.. τὴν χεῖρα δός μου...
εἰς τοὺς οὐρανούς πετῶ...
φεύγω... φεύγω ἐκ τοῦ κόσμου...
νὰ σταθῶ ἀδυνατῶ...

(Καταπίπτουσα ἐπὶ σκίμπος ἐξηνητημένη)

Ἄννα

Ἀδελφῆ μου προσφιλέης!
π.ί.χ.σ' ἐπληξεν ὀδύνη;
Διατὶ δὲν ἐμιλεῖς;
στεναγμοὶ πρὸς τὴν καὶ θρήνοι;
— Ὡ Αἰνεῖα, σπεῦσε... σπεῦσε!..

Αἰνεῖας

(Ἐρχόμενος πλησίον τῆς Διδῶς):

Ποῖα συμφορὰ!

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Θεοί!

Διδῶ

[Στρεφομένη πρὸς τὸν Αἰνεῖαν]

Μάτην, μάτην, ὅλ' ἀπρόσβλητον οὐδ' ἐκεῖνος ἐννοεῖ
(ἀποτόμως)

Φύγε!... φύγε!...

Αἰνεῖας

Ὡ ἑταῖροι!

κλαύσωμεν ἀπὸ κρινῶ
νέους διωγμούς μᾶς φέρει
ἢ κατὰρα τοῦρανοῦ.
Αἰνεῖας, Ἀχάτης, Ἀνθεὺς
Δυστυχία μας ἑταῖροι,
κλαύσωμεν ἀπὸ κρινῶ,
νέους διωγμούς μᾶς φέρει
ἢ κατὰρα τ' οὐρανοῦ

Διδῶ, Ἄννα, Χορὸς Παρθένων καὶ

Καρχηδονίων (ταῦτοχρόνως)

Ἡ Διδῶ εἰς τὸ βωμόν σου
ἐκατόμβας ὅλ' προσφέρει
Ἡρα! ἴλεως γενοῦ!
συμφορὰς νὰ μὴν μᾶς φέρῃ
ἢ κατὰρα τοῦρανοῦ.

Αἰνεῖας, Ἀχάτης, Ἀνθεὺς (πρὸς ἀλλήλους)

Χορὸς Δαρδάνων.

Ἡ βασίλισσα ὠργίσθη
Δυστυχία μας ἑταῖροι!
κλαύσωμεν ἀπὸ κοινοῦ.
νέας συμφορὰς μᾶς φέρει
ἢ κατὰρα τοῦρανοῦ.

(Πάντες ἀποσύρονται πλὴν τῆς Διδῶς καὶ τῆς Ἄννης.)

ΣΚΗΝΗ Β'

Διδῶ (ἐν ταραχῇ)

Ἐφυγε, Ἄννα, ἔφυγε!... Θεοὶ δὲν ὑποφέρω...
τὰ μέλη μου ἐκλύονται... (πίπτει ἐπὶ σκίμπος)

Ἄννα

Ἐπάγω νὰ τὴν φέρω.

Διδῶ

(ἀναπηδῶσα ὀρμητικῶς.)

Ὅχι! ὄχι!... μὴ τὸ πράξις

τὴν ψυχὴν μου θὰ σπαράξῃ.

ἔρη φέρε μου χιόνος

νὰ μεῦ σβέσουν τὴν πικρὰν,

ἢ Διδῶ τῆς Καρχηδόνος

νέαν βλέπει συμφορὰν,

κι' εἰς τὸ αἶσχος ὅλ' ταρῆ...

ἀδελφῆ μου... ἀδελφῆ!...

(Πίπτει πάλιν ἐπὶ τοῦ σκίμπος ἐν ἐκλύσει)

Ἄννα

[Ἡ λάμπουσα εἰς τὸ βουνὸν πυρὰ τοῦ ξυλοκόπου
οὐδέποτε ἔμεινε κρυπτή εἰς ὀφθαλμὸν ἀνθρώπου.
Μήτε ἡ ἀνθρωπίνῃ χεῖρ, ἔσον ἂν προσπαθήσει
ὅλ' ἀδυνατῆ τοῦ κόματος τὴν λύσαν νὰ κρατήσῃ.]

Διδῶ

Ἀχ!...

Ἄννα

Ἡ ψυχὴ τῆς φλέγεται...

Διδῶ

Ἀχ...

Ἄννα

Ἐρως τὴν κατέχει

Διδῶ

Ἀχ!...

Ἄννα

Εἶν' ἐδῶ τὸ σῶμά της...

Διδῶ

Ἀχ!...

Ἄννα

Πλὴν ψυχὴν δὲν ἔχει

Θεοί! τὸν ἀγαπᾷ,

τὸν ἀγαπᾷ πολὺ.

ἢ γλῶσσα σιωπᾷ,

ὁ στεναγμὸς λαλεῖ.

(ἀπέρχεται ταχέως ἐκ τῆς μέσης θύρας).

ΣΚΗΝΗ Γ'

Διδῶ

(μόνη, ἐγείρεται παρατηρεῖ γύρωθεν καὶ ἔρχεται
εἰς τὸ πρόσθιον τῆς σκηνῆς.)

Θέλω νὰ κρυφθῶ... νὰ φύγω...

Ἡρα! σῶτόν με θεά!

τὴν ψυχὴν μου σου ἀνοίγω
τοῦ συζύγου μου, ὦ σκιά...

(Γονυπετεῖ καὶ τείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὸ ἔδαφος:)

σπεῦσε, θάρρος νὰ μοῦ δώσης...

Σπεῦτε πέταξον ἐδῶ,

ἀπὸ κίνδυνον νὰ σώσης

τὴν πιστὴν σου τὴν Διδῶ.

(Κλαίει φέρουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἔδαφους).

Εἰσέρχεται ἐκ τῆς μέσης θύρας ἡ Ἄννα ὀδη-
γοῦσα τὸν Αἰνεῖαν ἐκ τῆς χειρὸς, φέρουσα
δὲ αὐτὸν ὀπισθεν τῆς Διδῶς τὸν ἀφίνει
καὶ φεύγει, ἀφοῦ προηγουμένως ἀ'ατρήσῃ
σκίμπος ἐκ τοῦ θορόβου τοῦ σκίμπος
ἢ Διδῶ στρέφει τὴν κεφαλὴν τῆς ὀπισθεν,
καὶ βλέπει τὸν Αἰνεῖαν. Ἀναπηδᾷ ἔντρομος).

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΔΙΔΩ—ΑΙΝΕΙΑΣ

Διδῶ (ὑποχωροῦσα)

Σὺ!... καὶ πάλιν σὺ ἐμπρὸς μου!...

μόνη πλέον δὲν ὅλ' μείνω οὐδαμοῦ;

κι' οἱ θεοὶ μου συνομνύον κατ' ἐμοῦ,

κι' αἱ σκιά τοῦ κάτω κόσμου;

(Ἠπιώτερον)

Φύγε! φύγε!.. τὴν ζωὴν μοῦ κατέστρεψες πικρὰν

φύγε!.. ἄπελθε μακρὰν!..

(Πίπτει ἐπὶ σκίμπος καὶ κρύπτει τὸ πρόσωπον
στρέφουσα αὐτὸ ἀντιθέτως.)

Αἰνεῖας

Ὡκεανούς καὶ ἄγρια πελάγη
εἰς τρικυμίαν ἤγειρα φρικτὴν,
ὁ ἄνεμος ἐδῶ κι' ἐκεῖ μὲ ἄγει
καὶ δὲν μοῦ δίδει σῴτειραν ἀκτὴν.
Καὶ τέλος, ὦ ἀνήκουστος ἀπάτη!
φέρει ἐμπρὸς μου σωτηρίας γῆν,
πλὴν νέαν δυστυχίαν μοῦ φυλάττει
εἰς γυναικὸς νὰ πέσω τὴν ὀργὴν!

Διδῶ (ἀναπηδῶσα:)

Ὡ, μὴ τὸ λέγεις! συμφορὰς
μοῦ προκαλεῖς καὶ ἄλλας.

Αἰνεῖας

Δός μου τριήρεις ἰσχυρὰς
κι' ἀναχωρῶ ὁ τάλας.

Διδῶ

Ὁ ναυπηγὸς τὴν ἔρωτα γνωρίζει
καὶ πλοῖον δὲν θὰ δώσῃ ἱκανὸν
τὸ σῶμα ἀπ' τὴν καρδίαν νὰ χωρίζῃ
μ' ἐνα ὀλόκληρον ὠκεανόν.

[Εἰπέ μου! μήπως εἶσα:
θεός τοῦ οὐρανοῦ
καί τάλγη δὲν λυπεῖται
τοῦ σκοτισμένον νοῦ;]

(Πρὸς τὸν οὐρανόν:)

Τὸν ἔρωτα νὰ ψάλλω τὸν αἰώνιον
καί τὴν πυρκαϊάν του τὴν δεινὴν,
δότε μου, δότε λύραν ἀπολλώνειον
καί τοῦ Ὁρφέως δότε τὴν φωνήν.
Θέλω εἰς ὄλους ν' ἀκουσθῆ τοὺς τόπους.
τοῦ ἄσματός μου ἡ γόησσα βοή,
καί νὰ θερμάνῃ λίθους καί ἀνθρώπους
ἡ φλογερά τοῦ στήθους μου πνιή.

Αἰνεΐας

Θεοὶ σωτήρες! δόσετε
τὸ πάθος νὰ σβεσθῆ,
καί τὸν Αἰνεΐαν σώσετε
νὰ μὴ ἀπολεσθῆ.

Διδῶ

[Μὴ θεοὺς ἐπικαλῆσαι
εἰς ματαίαν προσευχὴν
ἄνθρωπος καί σὺ δὲν εἶται;
μὴ δὲν ἔχεις σὺ ψυχὴν;
(Λαμβάνει τὴν χειρὰ του):
Στρέψε πρὸς ἐμέ τὸ βλέμμα
ἔψιν ἔχω ἀνθράκων...
καὶ ἔχω φλόγας εἰς τὸ αἷμα
καὶ εἰς τὰ στήθη μου πυράν...]

ΠΡΑΞΙΣ Γ'.

[Ἡ σκηνὴ παριστᾷ ἐσωτερικὸν περιστεύλιον τοῦ ἀνακτόρου τῆς Καρχηδόνας. Αἰρομένης τῆς αὐ-
λαίας νεαροὶ Δάρδανοι καὶ θεραπεῖαι τῆς Διδῆς περιπατοῦν φαιδροὶ καὶ ἐνηγκαλισμένοι
κατὰ ζεύγη, μεταξὺ δὲ τούτων διακρίνεται τὸ ζεῦγος τοῦ Κλεάνθου καὶ τῆς Ἀστιάρχης.
Ὀλίγον περαιτέρω, ἐπὶ χθαμαλοῦ μαρμαρίνου ἐδωλίου, κάθηται ὁ Ἄνθεὺς σκεπτικὸς καὶ
μηδόλως συμμεριζόμενος τὴν γενικὴν χαρὰν, ἐκάστοτε δὲ κινῶν τὴν κεφαλὴν θλιβερῶς καὶ
σιενάζων].

ΣΚΗΝΗ Α'

ΚΛΕΑΝΘΟΣ-ΑΣΤΙΑΡΧΗ-ΑΝΘΕΥΣ-ΧΟΡΟΣ ΔΑΡΔΑΝΩΝ
ΚΑΙ ΘΕΡΑΠΑΙΝΙΔΩΝ

Ἀστιάρχη

(δεικνύουσα εἰς τὸν Κλεάνθον τὸν Ἀνθέα)

Ἴδού! ὁ γέρον σκυθωπὸς
τὴν κεφαλὴν κινεῖ...

— Δὲν ὀμιλεῖς, ὦ γέρον;... πῶς;...

Κλεάνθος (γελῶν:)

Τοῦ ἔφυγε ἡ φωνή...

Αἰνεΐας

Πότα τὸ βλέμμα τῆς μοῦ λέγει!
καὶ ἡ πνιή τῆς πῶς μὲ φλέγει!

Διδῶ

Θρόνον σοῦ δίδω ἐνδοξον καὶ ἀπεράντους τόπους,
δούλην σοῦ δίδω τὴν Διδῶ, καὶ δούλους τοὺς ἀν-
[θρώπους]
μὴ φεύγης μὴ!... τῶν συμφορῶν καὶ τῶν δεινῶν ἡ
[λήθη
εἶνε ἐδῶ... ἐδῶ... εἰς τὰ θερμά μου στήθη.]

Μεῖνε, μεῖνε!... ὦ Αἰνεΐα
μεῖνε, μεῖνε σὺ ἐδῶ
βασιλεὺς καὶ σύντροφός μου
νὰ μὴ κλαίω καὶ θρηνηῶ.

Αἰνεΐας (ταυτοχρόνως)

Τῆς φωνῆς σου ἡ μαγεία
μὲ δεσμεύει, ὦ Διδῶ,
καί τὸν ὄρκον τοῦ πατρός μου
τώρα πλέον λησμένῳ.

(Μόνος)

Ποῖος δαίμων ἀπὸ τοῦρανοῦ τὰ ὕψη
μὲ ὠθεῖ νὰ σοῦ εἰπῶ,
ὅ,τι ἤθελεν ἡ γλῶσσά μου νὰ κρύψῃ;

Διδῶ

ὦ Αἰνεΐα σ' ἀγαπῶ!...

Αἰνεΐας

ὦ Διδῶ σέ ἀγαπῶ!...

ΑΥΔΑΙΑ

Ἀστιάρχη

(πλησιάζουσα τὸν Ἀνθέα καὶ τύπτονσα τὴν ρά-
χιν του, ἐνῶ ταυτοχρόνως συναθροίζονται
περὶ αὐτοὺς τὰ λοιπὰ ζεύγη γελῶντα).

Γερόντιον!... λάλει καὶ σὺ!...

βραχεῖα ἡ χαρὰ,
καὶ ἡ ζωὴ μας ἡ χρυσῆ
ὡς ἀστραπὴ περᾶ.

Μαραίνεται καὶ ἡ ψυχὴ,

τὸ γῆρας τὴν κτυπᾷ
καὶ μόνον τότε εὐτυχεῖ
ὅποτε ἀγαπᾷ.

Ἄνθεὺς

(Ἐγειρόμενος καὶ συλλαμβά-
νων τὴν χειρὰ τῆς Ἀστιά-
ρχης, ἤτις κτυπᾷ τὴν ράχιν
του).

Ἡ κεφαλὴ σου εἶν' ἐλαφρὰ ὡς τὸ πτερόν
κ' ἡ χεὶρ σου εἶνε βραχεῖα ὡς τὸ δόρυ.
Ἐρ' ὅσον ἔχεις ἐκ τῆς μοίρας σου καιρὸν
μετάθεσε τὰ βῆρη ταῦτα, ὦ κέρη!
(Γέλωτες τῶν παρισταμένων καὶ νέα φαιδρότης)

Ἀστιάρχη

(Ἀποσπωμένη ἐκ τοῦ βραχίονος
τοῦ Κλεάνθου, ἔρχεται ἐνώ-
πιον αὐτοῦ καὶ χορεύει μὲ
φαιδρὸς ἀκκισμοὺς καὶ μιμι-
κὰς κινήσεις).

Τὸ ἔαρ ἀνθεῖ

μὲ μῦρα καὶ κάλλιπ,
κ' ἡ κόρ' ἡ ξανθὴ
χορεύει καὶ ψάλλει,
χορεύει, γελᾷ
τραλᾷ-λά-λά-λά.

Χειμῶνος καιρὸς
τὸ γῆρας σημαίνει,
βορρᾶς παγερός
τὰ ἄνθη μαραίνει,
καὶ ὁ γέρον θρηνεῖ
νῦ...νῦ...νῦ...νῦ...νῦ!...

(Χορὸς Δαρδάνων καὶ θεραπευτῶν μετὰ τῆς

Ἀστιάρχης (χορευούσης)

Τὸ ἔαρ ἀνθεῖ
κ' ἡ κόρ' ἡ ξανθὴ
χορεύει, γελᾷ
τραλᾷ-λά-λά-λά.

Χειμῶνος καιρὸς
βορρᾶς παγερός,
καὶ ὁ γέρον θρηνεῖ—
(διακοπὴ τῆς μουσικῆς)

Ἀστιάρχη

[Μεταβαίνοσα μόνη πλησίον
τοῦ Ἀνθέως, μυκτηρίζει
αὐτὸν ἀκκίζομένη ἐνώπιόν
του καὶ ἐπαναλαμβάνει μετὰ
τῆς δευτέρας:]

Νῦ...νῦ...νῦ...νῦ...νῦ!...

(Ὅλοι γελοῦν, ἐνῶ ὁ Κλεάνθος ἐναγκαλιζέται
καὶ φιλεῖ τὴν Ἀστιάρχην.— Κατὰ τὴν αὐ-
τὴν στιγμήν εισέρχεται ὁ Ἀχάτης ἀριστε-
ρόθεν, ὅστις καταλαμβάνει τὸν Κλεάνθον
φιλοῦντα τὴν Ἀστιάρχην.— Σπεύδει πρὸς
αὐτὸν, τὸν λαμβάνει ἐκ τῆς χειρὸς καὶ τὸν
σύρει εἰς τὸ πρόσθιον τῆς σκηνῆς, ἐνῶ οἱ
λοιποὶ ἀποσύρονται τεθορυβημένοι εἰς τὸ
βάθος. Ὁ Ἄνθεὺς κινεῖ τὴν κεφαλὴν ἀ-
πελπιστικῶς, ὡς ἐὰν θέλῃ νὰ παραπονεθῆ
πρὸς τὸν Ἀχάτην]

ΣΚΗΝΗ Β'.

ΑΧΑΤΗΣ καὶ οἱ ἀνωτέρω

Ἀχάτης

[Μετ' ὀργῆς πρὸς τὸν
Κλεάνθον:]

ὦ σύντροφε γενναῖε τῶν τρικυμιῶν,
τὴν πίδα σου εἰς ξένας χώρας ἐφέρων,
στῆς Ἀφροδίτης ὑπετάχθης τὸν υἱὸν
καὶ καθυβρίζεις γηραιὸν ἑταῖρον.

(Πρὸς τοὺς λοιπούς)

Ἐντροπή!... ἐντροπή!...

Ἡ πατρίς εἶν' ἐρωμένη

καὶ αὐτὴ σὰς ἀναμένει

Ἐντροπή!... ἐντροπή!...

Ἄνθεὺς (σπεύδων πρὸς τὸν Ἀχάτην)

Τὴν καρδίαν μου πληγῶναι
τῶν ὀργῶν των ἡ θέα
κ' εἶν' ἀνίατος πληγῆ
ἡ ἐλπίς μου μένει μόνη
ἡ ἐλπίς ἡ τελευταία
τοῦ θανάτου ἡ σιγή.

Ἀχάτης

Περιεβλήθην ἄκων
διὰ χρυσῶν θωράκων
καὶ ἐτάφη ἐν τῷ πλούτῳ
πλὴν τὸ φορτίον τοῦτο
ὁ πρῶτος τὸ πετῶ
καὶ τὸ καταπατῶ.

(Ἀπεκδύεται τὸν χρυσοῦν θώρακα καὶ δεικνύει
αὐτὸν πρὸς τοὺς λοιπούς:)

Ἐρρε χρυσέ! ὁ διαφθείρων νέους

καὶ γέροντας, θεοὺς καὶ ἡμιθέους!

Ἐρρε χρυσέ! τὰς σκέψεις μεταβάλλων

καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀκόμη τῶν μεγάλων.

Ἐρρε χρυσέ!

τοὺς ὀφθαλμοὺς θαμβῶναι
ἡ λζμψίς σου ἡ ἀκατηγῆ,
τὴν κρίσιν ἀλλοιώνει
καὶ μὲ τυφλότητ' ἀπειλεῖ.

Ἔρρε χρυσέ!

Τὸ στῆθος μου συντρίβεις
καὶ τὴν ψυχὴν μου θλίβεις·
δὲν θέλω τίποτ' ἀπὸ σέ
ἔρρε χρυσέ! ἔρρε χρυσέ!

(Ρίπτει μακρὰν τὸν θώρακα, ἐναγκαλιζέται τὸν
Ἀνθέα καὶ κλαίουν).

Χορὸς Θεραπεινίδων
(μεταξὺ των)

Ὁ γέρον ὀμιλεῖ πολὺ τραχέως·
τοῦ ἔρωτος ταράττει τὴν χαρὰν·
εἰς τὴν Διδῶ ἄς σπεύσωμεν ταχέως
προβλέπομεν μεγάλην συμφορὰν.

Χορὸς Δαρδάνων

Ἀφίνομεν τὸ γῆρας νὰ κλαίῃ νὰ θρηνηῖ
καὶ ζήτω ἡ νεότης ὁ ἔρως κ' ἡ γυνή.

Ἀσάρχη

(χαριέντως πρὸς τὸν Ἀχάτην καὶ Ἀνθέα)

Ὁ πόντος καὶ τὰ κύματα
δίδουν ψυχρὰ φιλήματα,
ἀλλὰ ἡ φίλη ἢ καλὴ
ἐπύταν ἀγαπᾷ πολὺ,
δίδει φιλήματα θερμὰ
μά!..μά!..μά!..μά!..(ἦχος φιλήματος)

Χορὸς Δαρδάνων—Θεραπεινίδων

Ὁ πόντος καὶ τὰ κύματα
δίδουν ψυχρὰ φιλήματα
ἀλλὰ ἡ φίλη ἢ καλὴ
ἐπύταν ἀγαπᾷ πολὺ
δίδει φιλήματα θερμὰ
μά!..μά!..μά!..μά!..

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Τῆς ἡδονῆς τὰ κύματα
πίσσα συντρίβουν θύματα!
καὶ ἡ νεότης ἢ τρελλή
ποῦ τὸ καθῆκον ἀμελεῖ
ταχέως θὰ καταστραφῇ
φῖ!.. φῖ!.. φῖ!.. φῖ!..

(Οἱ γέροντες κλαίουν.—Οἱ Δάρδανοι καὶ αἱ Θε-
ραπεινίδες φεύγουν ἐνηγκαλισμένοι καὶ γε-
λώντες).

(Εἰσέρχεται ἀριστερόθεν ὁ Αἰνείας. Βλέπων τοὺς
γέροντας κλαίοντας ἵσταται ἐκπληκτος, κα-
τόπιον δὲ προχωρεῖ πρὸς αὐτούς).

ΣΚΗΝΗ Γ'

ΑΙΝΕΙΑΣ-ΑΧΑΤΗΣ-ΑΝΘΕΥΣ

Αἰνείας

Πιστὲ Ἀχάτα, λάλει!
τί συμφορὰ μεγάλη
τὰ στῆθ σου ταράττει;
πρὸς τί κλαυθμούς καὶ θρήνους;
ποίους πλαστοὺς κινδύνους
ἢ φαντασία πλάττει;

Ἀχάτης

Αἰνεία! τέκνον τοῦ Διὸς
τὸ ἄλγος μὲ σπαράττει.
Ποῖος ἀνηλεὴς θεὸς
τοὺς ὀφθαλμούς σου φράττει,
καὶ ἐνῶ τρυφᾷ εἰς ἡδονῆς
τρυφὴν ἀπατηλὴν

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

ἔλκος τοὺς ἔρκους λησμονεῖς
εἰς κλίνην ἀπαλῆν.

Αἰνείας

(καθιστάμενος βαθμηδὸν σὴνῶντος)

Ἀχάτα!..

Ἀνθεὺς

Ὁρκον ἱερὸν

εἰς τοῦ πατρὸς σου ὄμωστος τὴν κεφαλὴν·
ἔχεις ἀκίμη τὸν καιρὸν
νὰ παραιτήσης τὴν ζωὴν τὴν τρυφηλὴν
ἥτις εἰς τέλος ἄδοξον σέ ἄγει.

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Ἀπέραντ' ἀναμένουσι πελάγη
καὶ ἐκλεχθεῖσα γῆ ὑπὸ θεῶν
τοῦ ἀνακτος Ἀγχιῖσου τὸν υἱόν.

Αἰνείας

Εἶνε οἱ λόγοι σας δεινοί
διὰ ψυχὴν ποῦ ἀγαπᾷ,
καὶ ἡ σκληρὰ σας ἢ φωνή
ὡς βέλος μὲ διατρυπᾷ.

Ἄν φύγω τί θὰ γίνῃ,
πῶς μόνη θ' ἀπομείνῃ
καὶ ἔρημος ἐδῶ
ἢ ἀτυχῆς Διδῶ;

Ἀχάτης

Πρωριτισμένος εἶσαι ὑπὸ τῶν θεῶν
νὰ βασιλεύσης ἐπὶ χώρας νέας
καὶ νὰ ιδρύσης πόλεις καὶ λαὸν
καὶ γενεὰς ἀκμαίας

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Πλὴν ταῦτα λησμονεῖς
καὶ χάνεις τὸν καιρὸν

κ' εἰς κλίνην ἡδονῆς
τρυφᾷς νυχθημερόν.

Ἀλλὰ τοὺς ἱεροὺς χρησμούς ὁ ἔρως ἀκυρώνει·
κ' ὅταν ἐπέρχωνται δεινοὶ τοῦ γῆρατος οἱ χρόνοι
τότε ὁ ἄνθρωπος νοεῖ
τὴν τρομερὰν ἀπάτην,
ὅτι παρῆλθε μάττην
ἢ ζωῆ-ἢ ζωῆ!

Αἰνείας (πρὸς τὸν οὐρανόν)

Πρὸς τί ἀκούετ' ἐν σιγῇ
θεοὶ σωτήρες κ' ἔδηγοί:
Τώρα πῶς ν' ἀναχωρήσω
τῆς ἀκτῆς αὐτῆς μακρὰν
καὶ εἰς λύπην νὰ βυθίσω
τὴν γυναικᾶ μου πικράν!

Πλὴν κ' ὁ ὄρκος μὲ δεσμεύει τοῦ πατρὸς ὁ ἱερός!..
(συμπλέκει τὰς χεῖρας ἀπελπίς, οἱ δὲ γέροντες
τὸν θέτουν ἐν τῷ μέσῳ).

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

ὦ, Αἰνεία!..σπεῦσε!..σπεῦσε!.. δὲν προσμένει ὁ
[καιρός!..

Αἰνείας

Ὀκεανούς ἐπέρασα κ' ἐγνώρισα θυέλλας
καὶ οὐρανὸς μ' ἐδίωξε νεφοστεφῆς καὶ μέλας
ἀλλὰ δὲν εἶχον αἰσθανθῆ ποτὲ ὁ δυστυχῆς
τοιαύτην θυέλλαν ψυχῆς!

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς (ταυτοχρόνως)

Ὀκεανούς ἐπέρασα κ' ἐγνώρισα θυέλλας,
καὶ οὐρανὸς σ' ἐδίωξε νεφοστεφῆς καὶ μέλας.
Πλὴν τώρα πάλιν ναυαγὸς παλαιεὶς δυστυχῆς,
πρὸς τὰς θυέλλας τῆς ψυχῆς.

Ἄς φύγωμεν! ἄς φύγωμεν!

τοιοῦτος εἶν' ὁ βίος

δεινὸς πληγὰς ν' ἀνοίγωμεν

στὰ στῆθ αἰώνως.

Ἐδῆθη ὄρκος ἱερός!..

ἄς φύγωμεν!..εἶνε καιρός!

καιρός!..καιρός!..

[Ὁ Αἰνείας ἐτοιμάζεται μετὰ τοῦ Ἀνθεῶς
καὶ Ἀχάτου νὰ διευθυνθῶσι πρὸς τὴν
μεσοίαν ἔξοδον. Ἀλλ' αἴφνης ἐμφανίζεται
ἡ Διδῶ, ἥτις ἵσταμένη πρὸ τῆς θύρας ἀνα-
κράζει:]

ΣΚΗΝΗ Δ'

ΔΙΔΩ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΩ

Διδῶ

Ἄπαυτες στήτε

μὴ προχωρήτε!

(Οἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὀπισθοχωροῦν ἐκπληκτοί)

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Θεοὶ! ἐκείνη!...

Αἰνείας

Ποία ἐδύνη!

Διδῶ (πρὸς τοὺς γέροντας)

Ἡ γλῶσσά σας, ὦ γέροντες, ἢ παγερὰ
τοῦ ἀνακτος ἐτάραξε τὰς φρένας
καὶ νέα δίδ' εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πτερὰ
κ' ἐλπίδας πρὸ πολλοῦ λησμονημένους.

Αἰνείας

ὦ δυστυχία!

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Φυγὴ ταχεῖα.

Διδῶ

Ἀλλὰ ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀγαπῶ
κ' ἡ ἀναχώρησις αὐτοῦ μὲ θλίβει.
προσέξατε, ὦ γέροντες, κτυπῶ,
καὶ ἡ Διδῶ ἔταν κτυπᾷ συντρίβει!

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

(πρὸς τὴν Διδῶ.)

Τοὺς χαλινούς ἀπώλεσες τοῦ νοῦ
καὶ νῦν παραληρεῖς βαριαλγῆς·
δός μοι λωρίδα τοῦ πατρῖου οὐρανοῦ
καὶ ἅπαντα τὰ σκῆπτρα κράτησε τῆς γῆς.

Διδῶ

(πρὸς τοὺς γέροντας)

Κατάρα τὴν ψυχὴν σας νὰ σπαράξῃ,
τοὺς λόγους σας ἄν βάλει' ἐν τῇ πράξει.
(πρὸς τὸν Αἰνείαν, ὅστις προχωρεῖ πρὸς τὴν Διδῶ
βραδέως καὶ μὲ κεφαλὴν κεκλιμένην.)

Αἰνεία μου! περίλυκος καὶ σκυθρωπὸς
πρὸς τὴν Διδῶ προβαίνεις·
πῶς τώρα πλέον δὲν μοῦ μειδιᾷς, καὶ πῶς
ἄλαλος τώρα μένεις;

Αἰνείας

Ἄ, δυστυχῆς! ὁ οὐρανὸς τὸ θέλει·
καὶ εἶν' ἡ θέλησις αὐτοῦ ρητὴ·
νέους χρησμούς καὶ οἰωνοὺς μοῦ στέλλει
καὶ νὰ τοὺς ἐκπληρώσω ἀπαιτεῖ.

Πρέπει εἰς ἄλλην γῆν ν' ἀναχωρήσω
βασιλεία καὶ πόλεις νὰ ιδρύσω
καὶ νὰ ὑψώσω ἱεροὺς ναοὺς
εἰς τοὺς θεοὺς.

Διδῶ

(παραφόρως πρὸς τὸν οὐρανόν)

Θεοὶ σκληροὶ καὶ τύρανοι τοῦ κόσμου!
δὲν φθάνει ὁ ναὸς τοῦ ἔρωτός μου;
(πρὸς τὸν Αἰνείαν)

Ἀναχωρῶ μαζύ σου.

Αἰνείας—Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Τί λέγεις; συλλογίσου.

Ἐχεις καὶ σὺ βασιλείον καὶ οἶκον
καὶ ἔχεις πρὸς τὴν χώραν σου καθήκον
εἶνε ἢ σκέψις σου δεινὴ.

Διδῶ (ὑπερηφάνως)

Εἶμαι βασίλισσα λαοῦ, ἀλλ' εἶμαι καὶ γυνή!
(Ἐρχεται πλησίον τοῦ Αἰνείου, καὶ ἀκουμβᾷ τὴν
κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὄμου του).

Ἐλθέ νὰ φύγωμεν ὁμοῦ εἰς κινᾶ πελάγη
καὶ ὅπου θέλει ὁ ἄνεμος τὸ πλοῖόν μας ἄς ἄγῃ
δὲν θὰ στραφῇ τὸ βλέμμα μου ποτὲ πρὸς τὰ ὀπίσω·
στὸ κῆμα, ὡς ἡ ἄλκυων, τὴν φωλεάν θὰ κτίσω,
θὰ σταματᾷ τὴν θυελλαν ἢ διαρκῆς χαρὰ μου
καὶ θὰ σιγῶ τὴν κεραυνὸν μὲ τὰ φιλήματα μου.

Αἰνείας—Διδῶ

Ἄς φύγωμεν, ἄς φύγωμεν καὶ πάλιν ἠνωμένοι
τὸ πλοῖόν μας προσμένει
μὲ τοὺς λευκοὺς ἰστούς·
ἄς φύγωμεν, ἄς φύγωμεν ἢ αὐγὴ πρὶν ἀνατεῖλῃ
ἠτύμασαν εἰ φίλοι
τοὺς ναύτας τοὺς πιστούς.

Διδῶ—Αἰνείας

Ἄς φύγωμεν, ἄς φύγωμεν μακρὰν εἰς ξένην χώραν,
νὰ χάνωμεν τὴν ὥραν· οὐδόλως ὠρελεῖ.

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς

Ὅχι, ποτέ!... ὄχι, ποτέ! πρέπει νὰ φύγῃ μόνος,
βασιλείον καὶ θρόνος μακρὰν τῆς τὴν καλεῖ.

[Προχωροῦν πρὸς τὴν ἔξοδον. Ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτὴν
στιγμὴν οἱ Ἀχάτης καὶ Ἀνθεὺς τάσσονται πρὸ
αὐτοῦ. Ταυτοχρόνως ἀπὸ τὴν μέσην θύραν εἰ-
σέρχεται ἡ Ἄννα, ἀκολουθουμένη ὑπὸ στρατιω-
τῶν, οἵτινες φράσσουσιν τὴν ἔξοδον).

ΠΡΑΞΙΣ Δ.

[Θάλαμος τῆς Διδῶς. Ἐδραὶ καὶ τράπεζαι καὶ πανοπλία εἰς τὸν τοῖχον. Δύο θύραι ἐκατέρωθεν, εἰς
δὲ τὸ βάθος ἐξώστης πλατῆς, διὰ τοῦ ὁποῖου φαίνεται μακρόθεν ἡ θάλασσα. Αἰρομένης
τῆς ἀλλαίας εἶνε ἀκόμη νύξ. Εἰσέρχεται ἡ Ἄννα, ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ Ἀσκάλη καὶ
ὀπλιτῶν, παρατασσομένων.

ANNA—ΑΣΚΑΛΗΣ

Ἄννα

Τὰς θύρας νὰ φρουρήσετε μὲ προσοχὴν, ὡ φίλοι
ἀπαγορεύεται προτοῦ ὁ Φοῖβος ἀνατεῖλῃ
ἢ ἔξοδος εἰς πάντα.

Ἀσκάλης

Γνωρίζω τὰ συμβάντα.

Ὁ Βασιλεὺς ἀπέπλευσε μὲ ἰσχυρὰς τριήρεις
καὶ μένει ἡ Βασίλισσα ἀπελπισίας πλήρης.

Ἄννα (πρὸς τὴν Διδῶ)

Ποτέ! δὲν φεύγετε ὁμοῦ!

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς (πρὸς τὸν Αἰνείαν)

Σὺ τὸν λαόν σου ἐνθυμοῦ!

Διδῶ (πρὸς τὸν Αἰνείαν)

Αἰνεία, μὴ μ' ἀφίνης
διὰ νὰ φύγῃς μόνος·
λυπήσου, ὦ, λυπήσου
ἐμὲ τὴν δυστυχῆ.

Ἄννα (θεξιόθεν τῆς Διδῶς)

Θὰ μείνης, ναί, θὰ μείνης,
τὸ ἀπαιτεῖ ὁ θρόνος
θ' ἀφίσης, συλλογίσου,
τὴν χώραν δυστυχῆ!

Αἰνείας (πρὸς τὴν Διδῶ)

Πῶς μόνη σου θὰ μείνης
θὰ σὲ συντρίψῃ ὁ πόνος,
θὰ πάσχῃ ἢ ἀγαθὴ σου
καὶ δυστυχῆς ψυχῆ!

Ἀχάτης—Ἀνθεὺς (πρὸς τὸν Αἰνείαν)

Ἐπίρκοις θὰ γίνης
ἐὰν δὲν φύγῃς μόνος,
προσμένουν οἱ πιστοὶ σου
στὸ πλοῖον τὸ ταχύ.

(Ἡ Διδῶ διευθύνεται ἀποφασιστικῶς πρὸς τὸν
Αἰνείαν, οἱ στρατιῶται εἰς σιωπηλὴν διὰ
τῆς χειρὸς διαταγὴν τῆς Ἄννας, τίθενται
πρὸ αὐτῆς. Ταυτοχρόνως ὁ Ἀχάτης καὶ ὁ
Ἀνθεὺς σύρονται τὸν Αἰνείαν ἐκτὸς τῆς
σκηνῆς. Ἡ Διδῶ βάλλει κραυγὴν καὶ πῖ-
πτει λιπόθυμος εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς Ἄννης.)

ΑΥΔΑΙΑ

Ἀσκάλης

Τὴν φυγὴν του ὅταν μίθῃ

κι' ὅταν μόνη εὐρεθῇ

ὦ φοβοῦμαι μήπως πάθῃ

ὦ φοβοῦμαι μὴ χαθῇ.

Ἄννα

Δὲν πρέπει νὰ ἰστάμεθα μὲ ἀδρανεῖς τὰς χεῖρας·
ἄνδρας νὰ λόβῃς ὀρκετούς καὶ νὰ φρουρῆς τὰς θύρας,
διότι θὰ θελήσῃ
νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

Ἀσκάλης (βλέπων πρὸς ἀριστερὰ)

Ἴδού! ἔρχεται ἐκείνη

κλαίουσα ἀνωφελῶς.

Ἄννα

Ἄφες μετ' ἐμοῦ νὰ μείνη·
φρουρήσέ τὴν σὺ καλῶς.

Ὁ Ἀσκάλης ἀπέρχεται μετὰ τῶν φρουρῶν δε-
ξιόθεν καὶ κλείει τὴν θύραν.— Εἰσέρχεται
ἀριστερόθεν ἡ Διδῶ· εἶνε καταβεβλημένη
καὶ στηριζέται ἐκατέρωθεν ὑπὸ τῶν δύο
θεραπευτῶν, τῆς Ἀσκάλης καὶ τῆς Βάρ-
κης.— Ὁδηγουμένη μέχρι θρόνου πίπτει
ἐξηνητημένη.— Ἡ Ἄννα προχωρεῖ πρὸς τὸν
αὐτὴν).

Ἄννα

Ἐχεις ἀνάγκην ἀναπαύσεως μεγάλην·
ἢ νύξ ταχέως, ἀδελφῆ μου, προχωρεῖ.

Εἶνε καρὸς εἰς τοῦ Μορφέως τὴν ἀγκάλην
τὸ σῶμά σου νὰ παραδώσῃς τὸ βαρὺ.

Διδῶ

Ὅταν τὸ σκότος τῆς ψυχῆς
εἶνε πολὺ πολὺ βαρὺ,
ποτὲ δι' ἐμοῦ δυστυχεῖς
ἢ νύξ δὲν προχωρεῖ.

(Κάμνει νεῦμα πρὸς τὰς Θεραπευτῆρας ν' ἀπέλθουν.—
Ἐποκλίνονται καὶ ἀπέρχονται ἀριστερόθεν).

Διδῶ

(Ἐγείρεται καὶ λαμβάνει τὰς χεῖρας τῆς Ἄννας).

Ἄννα!.. ποῦ εἶνε ὁ Βασιλεὺς;... ἄς ἔλθῃ ἄπαξ
[μόνην]

νὰ τὴν ἰδῶ... Ἐξ αἰσθανθῶ βεβούτερον τὸν πόνον
κι' εἰς συμφορὰν θὰ βυθισθῶ,
ἂν δὲν τὴν ἐναγκαλισθῶ.

Ἄννα

(καθ' ἑαυτὴν ἐν στενοχωρίᾳ)

Θεοὶ! κι' ἐκεῖνος ἔφυγε!

Διδῶ

Εἰπέ του, ἀδελφῆ μου,
νὰ ἔλθῃ... Ἡ ψυχὴ μου
ἐγγύς ἐκείνου πρὶν ἀναχωρήσῃ

τὴν συμφορὰν τῆς θέλει νὰ μετρήσῃ.

Ὁ λάβε, λάβε πτέρυγας καὶ πέτα πρὸς ἐκείνον.
οὔτε θ' ἀκούσῃ στεναγμὸν οὔτε θ' ἀκούσῃ θρήνον.

Τὴν πανοπλίαν εἰς αὐτὸν θὰ δώσω μειδιῶσα
καὶ μέσω τῶν ὀδόντων μου θὰ νεκρωθῇ ἢ γλώσσα.

Ἔπαγε... σπεῦσον ἀδελφῆ!

Ἄννα (καθ' ἑαυτὴν ἐν ἀπελπισίᾳ)

Τὸν προσκαλεῖ ἐξώσας!

Ποῦ νὰ τὴν εὕρω!.. ἔφυγε... εἶνε μακρὰν τῆς
[χώρας!]

(Κύπτουσα τὴν κεφαλὴν ἀπέρχεται ἐκ τῆς ἀριστερᾶς
θύρας καὶ κλείει ταύτην ἐξωθεν).

(Ἡ Διδῶ μένουσα μόνη ῥίπτει ἐπὶ τοῦ σκίμ-
ποδοςκεπητικῆ.— Ἀκούεται ἔξωθεν ὁ χο-
ρὸς τῶν παρθένων.— Ἡ Διδῶ ἀκροῖται.
Ἐγείρεται καὶ προχωρεῖ βραδέως πρὸς τὸν
ἐξώστην).

Διδῶ

Τὴν Ἡραν ψάλλουν αἱ παρθένοι
καὶ ἡ αὐγὴ προβαίνει...

Αἱ δύο Ἄρκτοι ὠχρῶσαι στρέφονται
πρὸς τὸν βαθὺν ὠκεανόν,
καὶ διὰ ῥόδων φωτοβόλων στέφονται
τὰ ἄκρα τῶν βουνῶν...

Ἡ βαλσαμώδης αὔρα τῆς Αὐγῆς
ἀπορροεῖ τ' ἀρώματα τῆς γῆς
καὶ ὁ κορυθαλλὸς πετᾷ
καὶ τὴν ἡμέραν χαιρετᾷ.

Ἀχ!.. διατὶ ἐγὼ νὰ ὑποφέρω τόσον!..

πῶς ἔχασα τὴν τόσῃ μου χαρὰν!..

Τώρα δωρεῖ ὁ οὐρανὸς εἰς τᾶνθ' ἄδρον
κι' εἰς τὴν ψυχὴν μου φλόγα καὶ πυρὰν!..

Αἰνεία μου! μὴ σεύγῃς!.. μὴ!..

τοὺς ὄρκους σου ἐνθυμοῦ!..

ἄς μᾶς δεχθῶν ὁμοῦ
θάλασσαι, ὄρη καὶ ὄρυμνοι!..

Δὲν θέλω θρόνους ἄνευ σοῦ
καὶ στέμματα νὰ φέρω!

οὔτε τοῦ σκήπτρου τοῦ χρυσοῦ
τὸ βάρος ὑποφέρω.

Τώρα τὰ πάντα παραιτῶ
πρὸς χάριν σοῦ καὶ μόνον

τὸν ἐνδοξόν μου θρόνον
στά στήθη σου ζητῶ.

Πόσῃ θὰ αἰσθανθῶ χαρὰν
ἂν σὲ ἰδῶ μίαν φορὰν!..

ἔλθέ... ἄχ!..

(Στηριζέται τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου)

(Ὁ οὐρανὸς διὰ τοῦ ἐξώστου φαίνεται βαθμηδὸν
φωτισόμενος, ἢ δὲ Διδῶ διακρίνει αἴφνης
πλοῖα εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὀρίζοντος.— Ἡ

ποχωρεῖ κατάπληκτος καὶ φέρουσα τὴν πα-
λάμην ἀνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν προχωρεῖ
πρὸς τὸν ἐξώστην καὶ παρατηρεῖ).

Θεοί!.. τί φαίνεται ἐκεῖ πέραν!..

τί βλέπω ἢ ἀθλία!..

εἰς τὴν ὥχραν ἡμέραν

φεύγοντα βλέπω πλοῖα!..

Τί ἀποκάλυψιν πικρὰν

τὸ φῶς μου φανερώνει!

Χωρὶς ἐμὲ φεύγει μακρὰν

καὶ παραμένω μόνη!..

(Σπεύδει πρὸς τὴν ἀριστερὰν θύραν καὶ προ-
σπαθεῖ νὰ τὴν ἀνοίξῃ. Κτυπᾷ).

Ἀνοίξατε!.. ἀνοίξατε!.. τὴν θύραν τίς μοῦ
[φράσσει!..

(Τρέχει πρὸς τὴν δεξιὰν καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸ
κτύπημα).

Ἀνοίξατε!.. ἡ ἄνασσα Διδῶ τὸ διατάσσει!..

(Ἀνοίγεται ἡ θύρα καὶ εἰσέρχεται ὁ Ἀσκάλης
ἐνοπλος).

Ἀσκάλη! ἡ ψυχὴ μου ἀπορεῖ

ὀκελπισίας πλήρης

εἰπέ!.. εἰπέ μου!.. τίς ἀναχωρεῖ

μ' ἐκείνας τὰς τρίτεις;

(Ὁ Ἀσκάλης κλίνει τὴν κεφαλὴν καὶ σιωπᾷ).

Σιγᾶς!.. ὦ τῆς ψυχῆς μου τρομερὰ πληγὴ!..

Ἀσκάλης

Τὴν δυστυχίαν ἐρμηνεύει ἡ σιγῇ.

(Ἡ Διδῶ θέλει νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν θύραν
καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀλλ' ὁ Ἀσκάλης φράσσει τὴν
θύραν διὰ τοῦ σώματός του).

Διδῶ (ὑποχωροῦσα ἐκπληκτος καὶ ἐν ὀργῇ).

Τόπον δότε!.. δότε τόπον!..

ποία εἶμαι ἐνθ'μοῦ!..

Αἱ δυνάμεις τῶν ἀνθρώπων

δὲν ἰσχύουν πρὸ ἐμοῦ!..

Ἀσκάλης (σοβαρῶς).

Τὴν θρόνον καὶ τὸ σκῆπτρον λησμονεῖς

καὶ τὴν γυναῖκα μόνον ἐνθυμεῖσαι.

Ἀλλὰ ἐνόσω κλαίης καὶ θρηνηῖς,

εἶσαι γυνὴ βασιλίσσα δὲν εἶσαι!

(ἐξέρχεται καὶ κλείει τὴν θύραν)

Διδῶ

(ἐν ὀργῇ μεταβαλλομένη βαθμηδὸν εἰς ἀπελ-
πισίαν)

Κατάρατε!.. ἀνευ ψυχῆς!.. δὲν ἐννοεῖς

τὰς συμφορὰς τῆς ἀνευ ἔρωτος ζωῆς;..

(ἔρχεται ταχέως πρὸς τὴν ἀριστερὰν θύραν.)

Κι' ἐδῶ...δὲν εἶνε οὗτ' ἐδῶ

εἰκτίρμων...τροφερὰ ψυχὴ!..

(γονυπετεῖ μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς θύρας.)

Σᾶς ἰκετεύει ἡ Διδῶ!..

Ἀνοίξατ' εἰς τὴν δυστυχίαν!..

(Ἐγείρεται, ἔρχεται ἐν ἀπελπισίᾳ εἰς τὸ μέσον
τῆς σκηνῆς καὶ συμπλέκει τὰς χεῖρας)

Κανεὶς δὲν ἐννοεῖ!.. κανεὶς!..

τὴν θρῆνον ταύτης τῆς φωνῆς!..

(Ἀποτεινονένη πρὸς τὰ πλοῖα τὰ φαινόμενα
τώρα μακρόθεν)

Καὶ σὺ δὲν ἐννοεῖς... καὶ σὺ, τὴν λύπην τὴν πι-
[κρὰν,

καὶ φεύγεις, ἄπιστε, μακρὰν!..

Πλὴν σὺ θὰ μ' ἐννοήσης

κι' ὅσον μακρὰν ἂν εἶσαι

τὴν φλόγα θὰ μετρήσης

ποῦ ἄρῃσες ἐδῶ.

Στῶν θαλασσῶν τὰ πλάτη

φύγε κι' εὐδαίμων ζῆσε,

ἀλλὰ ἰδὲ τί πράττει

ἡ ἄνασσα Διδῶ!

(Ἀρπάζει δαυλὸν ἐκ τοῦ βωμοῦ καὶ σπεύδουσα
εἰς ἐκάτερον τῶν παρασκηρίων θέτει πῦρ.
— Μετὰ τοῦτο ἐπανερχεται εἰς τὸν ἐξώ-
στην καὶ ὑφοῦσα τὸν δαυλὸν ὑπὲρ τὴν κε-
φαλὴν ἀνακράζει :)

Ἰδέ!.. ἰδέ!.. πῶς ἡ Διδῶ ἀπέρχετ' ἐκ τοῦ κό-
[σμου!..

Μέτρησε τώρα, καὶ μακρὰν τὰς φλόγας τοῦ ἔρω-
[τός μου!..

(Ρίπτει τὸν δαυλὸν κατὰ γῆς, ἐρρίδει τὸ σῶμα
ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ἐξώστου, καὶ σταυρώ-
νουσα τὰς χεῖρας βλέπει μειδιῶσα τὰς φλό-
γας γύρωθεν, ἐνῶ ἔζωθεν ἀκούεται θόρητος
τῆς πυρκαϊᾶς...)

Τ Ε Λ Ο Σ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ

Δικηγόρου

Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ—ΣΥΝΟΡΩΝ

[Συγκριτικὴ Μελέτη τῶν Τιμολογιῶν]

Ὁ ἐνθουσιασμός μεθ' οὗ εὐθύς ἐν ἀρχῇ, οἱ
Ἕλληνικοὶ πληθυσμοὶ ὑπεδέχθησαν τὴν οὐχὶ
πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐγκαινισθεῖσαν σιδηροδρο-
μικὴν συγκοινωνίαν Πειραιῶς—Δεμιρλή—Συ-
νόρων καὶ τὰ ἀγαθὰ—ἐν συγκρίσει πάντοτε
πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν— ἅτινα ἢ νέα
αὕτη σιδηροδρομικὴ γραμμὴ προσεπορίσατο
αὐτοῖς, ἐπόμενον ἦτο, πᾶσαν φωνὴν διαμαρτυ-
ρίας ὡς πρὸ τὰς ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐ-
ταιρίας κανονισθείσας τιμὰς τῶν εἰσιτηρίων
ἐπιβατῶν ν' ἐξασθενήσωσι, διαβήματα δὲ τῶν
ἀντιπροσώπων Θεσσαλικῶν ἰδίᾳ ἐπαρχιῶν παρὰ
τῇ ἐφορευοῦσῃ Κυβερνήσει ἀνεπιτυχῆ καὶ μὴ
ἀποτελεσματικὰ νὰ καταστήσωσιν, ἴσως καὶ ἐλ-
λείψει ἐπαρκοῦς ὑποστηρίξεως παρὰ τῶν ἐνδια-
φερομένων.

Ἦδη ὅμως, ὅποτε καὶ τὸ στάδιον τῶν ἐνθου-
σιασμῶν καὶ τὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐπὶ τὸ ψυ-
χραιμότερον κρῖνονται, δέον ὅπως παντὶ τρόπῳ
ἐπιβληθῇ τῇ Ἐταιρίᾳ καὶ διορθώσῃ τὰ κακῶς
κείμενα, ὑποτιμῆσῃ τοῖς ναύλους ἐπι-
βατῶν οὐ μόνον ὑπερβολικώτατα κανονισθέντας
ἀλλὰ καὶ ὅλως ἀνθαιρέτως.

Ἐπιθυμοῦντες ὅπως δι' ἐπισήμων καὶ ἀναμι-
φισθητῆτος κύρους ἀποδείξεων καὶ ἀριθμῶν ἀ-
ποδείξωμεν τὸ ὑπερβολικὸν τῶν ὑπὸ τῆς Ἐται-
ρίας κανονισθεισῶν διατιμῆσεων, ἐπετύχομεν
τὴν συλλογὴν τῶν κυριωτέρων ἐν τῷ κόσμῳ σι-
δηροδρομικῶν τιμολογιῶν, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται
ὅτι οἱ Σιδηρόδρομοι Π. Δ. Σ. εἶνε οἱ ἀκριβώ-
τεροι τῶν ἐν πάσῃ τῇ ὑψηλίᾳ λειτουργούντων
τοιούτων, οὐδεμιᾶς σιδηροδρομικῆς Ἐταιρίας
θεσπισίας τοσοῦτον ὑψηλὰς κατὰ χιλιόμετρον
διατιμῆσεις.

Πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἡμῶν τούτου
καὶ προβαίνομεν, συγκρίνοντες τὰ τιμολόγια

τῆς Ἐταιρίας Π. Δ. Σ. πρὸς δέκα καὶ πέντε
τοιαῦτα διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν τε καὶ μὴ Κρα-
τῶν, ὧν τὰς νομισματικὰς μονάδας μετετρέψα-
μεν εἰς φράγκα (ὡς καὶ τὰς ἡμετέρας δραχμὰς)
διὰ τὸ δυνατόν καὶ εὐχερέστερον τῆς συγκρί-
σεως.

Κατὰ τὰ ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας τῶν Σιδηροδρό-
μων Πειραιῶς—Συνόρων προταθέντα τιμολόγια
καὶ ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἀτυχῶς Κυβερνήσεως ἐγ-
κριθέντα, ἢ κατὰ χιλιόμετρον ἀποζημίωσις ὠρί-
σθη παρὰ μὲν τῶν ἐπιβατῶν τῆς Ἀγ. θέσεως εἰς
12, 28 ἑκατοστὰ τοῦ φράγκου, παρὰ τῶν τῆς
Βα. εἰς 9,80 καὶ παρὰ τῶν τῆς Γ. εἰς 6,13,
καθόσον τὸ ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Λαρίσης ἐκ
339 χιλιομέτρων διάστημα διετιμῆθη διὰ μὲν
τὴν Ἀγ. θέσιν δρ. 43,75 (φρ. χρ. 41,66), διὰ
τὴν Βα. εἰς δρ. 36,35 (φρ. 33,20) καὶ διὰ τὴν
Γ. εἰς δρ. 21,85 (φρ. 20,80).

Ἴδωμεν, νῦν, τί καὶ ἀλλαγῶν ἰσχύει. Καὶ
1) Ρωσικοὶ Σιδηρόδρομοι. Κατὰ χιλιόμετρον
διατίμησις διὰ μὲν τὴν Ἀγ. θέσιν φρ. 0.7.52,
διὰ τὴν Βα. 0,4,57 καὶ διὰ τὴν Γ. 0,3. (Πα-
ράδειγμα ἀπὸ Μόσχας μέχρι Κόστρομας ἦτοι
ἀπόστασις 348 χιλ. (ὄση περίπου καὶ ἡ μέχρι
Λαρίσης) διὰ τὴν Ἀγ. θέσιν ρούβλια 10 (φρ.
26,20). διὰ τὴν Βα. ρ. 6 (φρ. 15,72) καὶ διὰ
τὴν Γ. ρ. 4 (φρ. 10,48)

2) Γαλλικοὶ. Κατὰ χιλιόμετρον διατίμησις
Ἀγ. θέσεως φρ. 0,8,35, Βα. φρ. 0,5,28 καὶ
Γ. φρ. 0,3,08. Παράδειγμα: Ἀπὸ Κοπεγχάγης
μέχρι Μασnedlund, ἀπόστασις 120 χιλιόμε-
τρων Ἀγ. θέσις Κρόνερ 7,60 (φρ. 10, 03), Βα.
Κρ. 4.80 (φρ. 6,35) καὶ Γ. Κρόνερ 2,80 (φρ.
3,70).

3) Αὐστριακοὶ. Χιλιμετρικὴ διατίμησις Ἀγ.
θέσεως φρ. 0.8.5, Βα. θέσεως φρ. 0,5, καὶ

Γης φρ. 0.2.80. Παράδειγμα : από Βιέννης μέχρι Brunh, απόστασις 156 χιλιομέτρων. Α' θέσις Κορώνες 12.60 (φρ. 13.25). Β'. Κορ. 7.60 (φρ. 7.90). Γ'. Κορ. 4.40 (φρ. 4.45).

4) *Αφρικανικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις Αης Θέσεως φρ. 8.35 Β'. 6.13 (Γ'. δὲν ὑπάρχει. Ἐταιρία Ἀλγερίνων τοῦ Κράτους). Παράδειγμα : ἀπὸ Ὁράν μέχρι Ἑλ. Βιὸδ, ἀπόστασις 361 χιλιομ. Α'. θέσις φρ. 30.15 Β' φρ. 22.15.

5) *Ρουμανικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις διὰ μὲν τοὺς ἐπιβάτας Α'. θέσεως φρ. 8.95, διὰ τοὺς τῆς Β'. 0.6 καὶ διὰ τοὺς τῆς Γ', φρ. 0,4. Π.ρ.δ. ἀπὸ Βουκουρεστίου μέχρι Ρομάν, ἀπόστασις 346 χιλιομέτρων Α'. θέσεως εἰσιτήριον φρ. 31, Β'. 21.10 καὶ Γ' 14.05.

6) *Βελγικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις Αης Θέσεως φρ. 0.9.35. Β' φρ. 6.3 καὶ Γ'. φρ. 0.3.7. (Ἐφεξῆς χάριν συντομίας θὰ παραλίπωμεν τὸ πρὸ τῶν ἀριθμῶν 0 τοῦ φράγκου). Παράδειγμα ἀπὸ Βρυξελλῶν μέχρις Ὀσάνδης, ἀπόστασις 125 χιλιομ. Α'. θέσις φρ. 11.70, Β'. φρ. 7.90 καὶ Γ' φρ. 4.65.

7) *Σερβικοί*. Κατὰ χιλιόμετρον διατίμησις διὰ μὲν τὴν Α'. θέσιν φρ. 9.13 διὰ τὴν Β' 6.09 καὶ διὰ τὴν Γ'. 4. Παράδειγμα: ἀπὸ Νίσης μέχρι Ρίστοβατς, ἀπόστασις 123 χιλιομ. Α'. θέσις φρ. 11.25, Β'. φρ. 7.50 καὶ Γ'. φρ. 5.

8) *Γερμανικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις Αης θέσεως 9.88 Βας 7.38 καὶ Γης 4.75. Παράδειγμα. Ἀπὸ Βερολίνου μέχρι Λειψίας, ἀπόστασις 163 χιλιομ. Α'. θέσις Μάρκας 13.10 (φρ. 16.10). Β'. θέσις Μ. 9.80 (φρ. 12.05) καὶ Γ' θέσις Μ. 6.60 (φρ. 8.10.)

9) *Ἑλβετικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις διὰ μὲν τὸν ἐπιβάτην τῆς Αης 10.4, διὰ τὸν τῆς Β'. 7.3 καὶ διὰ τὸν τῆς Γης θέσεως 5.25. Παράδ. ἀπὸ Γενεύης εἰς Ζυρίχην, ἀπόστασις 61 χιλιομ. Α'. θέσις φρ. 6.35. Β'. φρ. 4.45 καὶ Γ'. φρ. 3,20.

10) *Βουλγαρικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις διὰ μὲν τὴν Α' θέσιν 10.8, διὰ τὴν Β' 8.64 καὶ διὰ τὴν Γ' 5. Παράδ. Ἀπὸ Σόφιας μέχρις Οὔμλας, ἀπόστασις 435 χιλιομ. Α' θέσις φρ. 47. Β' φρ. 37.60 καὶ Γ' φρ. 23.50.

11) *Μ. Ἀσίας*. Σιδηροδρομοί. Χιλιομετρική

διατίμησις διὰ μὲν τοὺς τῆς Α' θέσεως 10.31, διὰ τοὺς τῆς Β' 5.20 καὶ διὰ τοὺς τῆς Γ' 3.37. Παράδ. Ἀπὸ Χαϊδάρ πασα μέχρι Ἀγκύρας, ἀπόστασις 577 χιλιομ. Α' θέσις γρόσια 283.30 (φρ. 59,50), Β'. γρόσια 145 (φρ. 30.45 καὶ Γ' γρ. 94.20 (φρ. 19.80).

12) *Ἰσπανικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις διὰ τὴν πρώτην θέσιν 11, διὰ τὴν Β' 8.43 καὶ διὰ τὴν Γ' 5.17. Παράδ. Ἀπὸ Μαδρίτης εἰς Καρθαγένην, ἀπόστασις 525 χιλιομ. Α' θέσις πετσετες 65.65 (φρ. 57.15), Β' πετσ. 50.90 (φρ. 44.30) καὶ Γ' θέσις πετσ. 31.20 (φρ. 27.15).

13) *Ὄθωμανικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις Α' θέσις 11.56, Β' 7.76 καὶ Γ' 4,74. Παράδ. Ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Δράμας ἀπόστασις 244 χιλ. Α' θέσις γρόσια 128.25 (φρ. 26.95), Β' θέσις γρ. 87,50 (φρ. 18.40) καὶ Γ' θέσις γρ. 52.50 (φρ. 11.05).

14) *Ἰταλικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις Αης θέσεως 11.60, Βας 8.20 καὶ Γης 5.21. Παράδειγμα. Ἀπὸ Νεαπόλεως εἰς Βρινδήσιον ἀπόστασις 386 χιλιομ. Αης θέσεως εἰσιτήριον φρ. 44.80, Βας φρ. 31.25 καὶ Γης φρ. 20.15. καὶ

15) *Γαλλικοί*. Χιλιομετρική διατίμησις διὰ τοὺς τῆς Αης θέσεως 11.20, διὰ τοὺς τῆς Βας 7.55 καὶ διὰ τοὺς τῆς Γης 4.95. Παράδ. Ἀπὸ Βορδῶ μέχρι Λυὸν ἀπόστασις 623 χιλιομ. Αης θέσεως εἰσιτήριον φρ. 69.80, Βας φρ. 47.10 καὶ Γης 30.70.

Κρίνοντες περιττὸν ν' ἀπαριθμήσωμεν καὶ τὰς τιμὰς τῶν Ἀγγλικῶν, Ἀμερικανικῶν ἢ Αἰγυπτιακῶν σιδηροδρόμων, συγκαταλεγμένων μεταξὺ τῶν εὐθηνότερων, καταρτίζομεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων τὸν κάτωθι συγκριτικὸν πίνακα :

Σιδηροδρομοί	Κατὰ χιλμ. διατίμησις		
	Αη	Βα	Γη
	ε.ε.	ε.ε.	ε.ε.
1) Ρωστικοί	7.52	4.57	3.—
2) Δανικὸν	8.35	5.28	3.08
3) Ἀυστριακοί	8.50	5.—	2.89
4) Ἀφρικανικοί	8.35	6.13	—
5) Ρουμανικοί	8.95	6.—	4.—
6) Σερβικοί	9.13	6.09	4.—
7) Βελγικοί	9.35	6.30	3.70

8) Γερμανικοί	9.88	7.38	4.75	13) Γαλλικοί	39.85.	26.85.	17.60
9) Ἑλβετικοί	10.4	7.3	5.25	14) Τουρκοί	41.15.	27.60.	16.90
10) Ἀσιατικοί	10.31	5.20	3.37	15) Ἰταλικοί	41.30.	29.20.	18.55
11) Βουλγαρικοί	10.8	8.64	5.5				
12) Ἰσπανικοί	11.	8.43	5.17				
13) Γαλλικοί	11.20	7.55	4.95				
14) Ὄθωμανικοί	11.56	7.76	4.74				
15) Ἰταλικοί	11.60	8.20	5.21				
16) Ἑλληνικοί	12.28	9.79	6.13				

ἤτοι διαφορὰ ἐπὶ πλέον ἀπὸ μὲν τὸν εὐθηνότερον τῶν σιδηροδρόμων τῆς Εὐρώπης δρ. 17 διὰ τὴν Α' δρ. 20.15 διὰ τὴν Β' καὶ 11.15 διὰ τὴν Γ', ἀπὸ δὲ τὸν ἀκριβότερον δρ. 2.45 διὰ τὴν Α' 7.15 διὰ τὴν Β' καὶ 3.30 διὰ τὴν Γ'.

Ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ πῶς εὐρέθη ὑπουργὸς ἐγκρίνας τὰ τοιαῦτα τιμολόγια τῆς Ἐταιρίας, ἀπορώτερον δὲ πῶς καὶ αὐτὴ ἡ Ἐταιρία δὲν κατανοεῖ τὸ ἴδιον συμφέρον, καθότι μόνον διὰ γενναίας ὑποτιμῆσεως τῶν ναύλων εἶνε δυνατὸν ἢ ἀείποτε κενὴ πρώτη θέσις νὰ πληρωθῇ, καὶ ἐν γένει αἱ ἐργασίαι αὐτῆς πολλαπλασιασθῶσι, ἐξυπηρετηθῇ δὲ καὶ ἡ κατὰ ξηρὰν συγκοινωνία.

Ὅτι δὲ εἶνε ἐπιτετραμμένον οἱ κάτοικοι τοῦ Ἑλευθέρου Ἑλλ. Βασιλείου νὰ πληρῶνωσι σιδηροδρομικὰ τέλη κατὰ πολὺ περισσότερα τῶν κατοίκων τοῦ Ἀφρικανικοῦ Μπίρ-μποῦ-Ρεκ-μπα ἢ τοῦ Ἀσιατικοῦ Ἀφιὸν-καρὰ-ισσάρ ἢ καὶ πάσης ἄλλης οἰασθήποτε ἀπολιτίστου πολίτης. Μήπως δὲν ἀποτελοῦμεν ἄρα γε καὶ ἡμεῖς τμήμα τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης ὥστε νὰ ἀξιῶμεν τοὐλάχιστον νὰ εἴμεθα ἐν ἴσῃ μοίρᾳ ἐκείνης ;

	Αη	Βα	Γη
	δρ. λ.	δρ. λ.	δρ. λ.
1) Ρωστικοί	26,75.	16.25.	17.70
2) Δανικοί	29.70.	18.80.	11.
3) Ἀυστριακοὶ	30.25.	17.80.	10.
4) Ἀφρικανικοί	29.70.	21.80.	—
5) Ρουμανικοί	31.85.	21.35.	14.25
6) Σερβικοί	32.50.	21.90.	14.25
7) Βελγικοί	33.50.	22.40.	12.60
8) Γερμανικοί	35.15.	26.25.	16.95
9) Ἑλβετικοί	37.—	26.—	18.70
10) Ἀσιατικοί	36.70.	18.50.	12.—
11) Βουλγαρικοί	38.45.	30.75.	19.60
12) Ἰσπανικοί	39.15.	30.—	12.55

Ἄνάγκη ἐπιτακτικὴ ἐπιβάλλει ὅπως τ' ἀνωτέρω σοβαρῶς ληφθῶσι ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν διεπόντων τὰ τοῦ Κράτους καὶ τὸ κακὸν τάχιστα διορθωθῇ εἴτε ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας Ἐταιρίας τοῦ Π.Δ.Σ. εἴτε καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, ἵνα μὴ καὶ οἱ συγκοινωνοῦντες πληθυσμοὶ τραπῶσιν καὶ πάλιν εἰς τὰ πρότερον ἐν χρήσει μέσα τῆς συγκοινωνίας, καὶ τὰ συμφέροντα τῆς Ἐταιρίας βαίνωσι φθίνοντα.

Λέξις

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
Δικηγόρος

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Γ. ΣΚΟΥΦΟΥ

Καθηγητῆ τῆς Γεωλογίας καὶ τῆς Παλαιοντολογίας ἐν τῇ Ἐθνικῇ Πανεπιστημίῳ

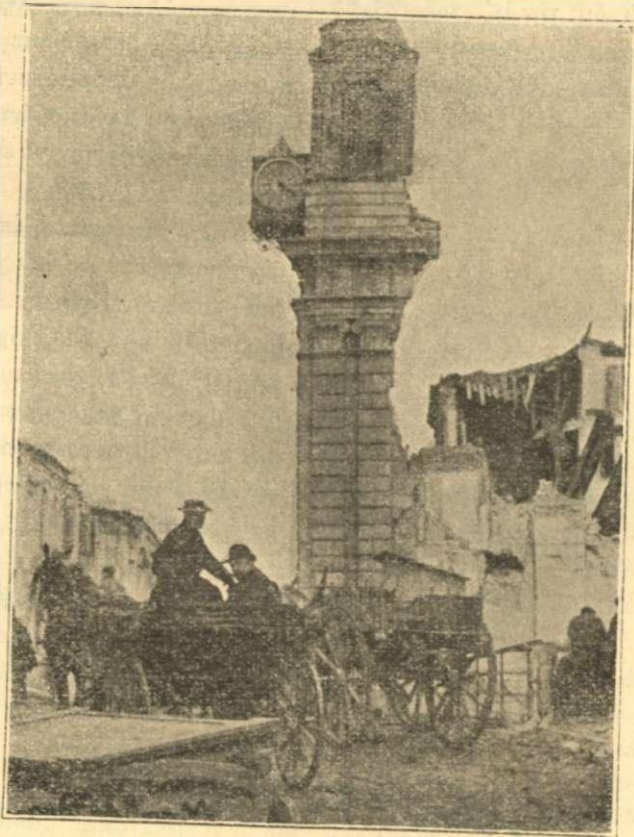
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΕΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ

ΤΗΣ 15]28 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1908

[Ὁ κ. Θ. Γ. Σκουφός ἐντολῇ τῆς Κυβερνήσεως ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν τὴν 20 Δεκεμβρίου, ἐφθάσε δὲ εἰς Κατάνην τὴν 23 καὶ ἐκεῖθεν λαβὼν εἰδικὴν ἀδειαν πρὸς τοῦτο μετέβη εἰς τὰ ὑπὸ σεισμῶν παθόντα μέρη.

Ἐπανελθὼν ἐκεῖθεν συνέταξε καὶ ἐπέδωκεν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Στάην τὴν ἐπομένην ἐκθεσιν, ἣτις βεβλιῶς μετ' ἐνδιαφέροντος θ' ἀναγασθῆ].

Ὁ σεισμός τῆς Μεσσηνίας ἐγένετο τὴν 15]28 Δεκεμβρίου 1908 περὶ ὥραν 5.22' τῆς πρωΐας. ὡς τοῦτο ἐμφανίζεται ἔκ τε τοῦ ὥρολογίου ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς εἰσόδου τοῦ Ταχυδρομείου καὶ τοῦ ἐπὶ τῆς πύλης τῆς πόλεως τῆς κειμένης ἐν τῇ Via San Clemente, ταῦτα διασωθέντα ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν καὶ ταύσαντα λειτουργοῦντα, ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ σεισμοῦ, δεικνύουσι τὴν ὥραν τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ.

Τὸ ἐπὶ τῆς πύλης τῆς πόλεως Μεσσηνίας ὥρολόγιον

Διάρκεια καὶ ἐντάσεις σεισμοῦ
Περὶ τῆς διάρκειας τοῦ σεισμοῦ τούτου ἐπικρατεῖ μεγίστη ἀβεβαιότης καθ' ὅσον ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι διήρκεσε 17" λεπτά, ἄλλοι δὲ 42". Ἐκείνοτο ὅποσον μετὰ βεβαιότητος δύναται νὰ λεχθῆ, ὡς συμφωνοῦν καὶ πρὸς τὰ ποτελέσματα, εἶνε ὅτι ὁ σεισμός ἦτο

τὸ πρῶτον μὲν βράστης ἢ τυμπανίτης, εἶτα δὲ μετέπεσεν εἰς κυματώδη. Συνεπεία τῶν δύο τούτων κινήσεων, τού-

τέστι τῆς καθέτου καὶ ὀριζοντίας, ἐπῆλθεν ἡ πληρεστάτη καταστροφή παντός ἀνθρωπίνου ἔργου, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ἐπικέντρου.

Ἡ ἔντασις τοῦ σεισμοῦ τούτου ἦτο ἡ μεγίστη τῆς κλίμακος Marcalli, τούτέστι 10 βαθμοῦ ἐντὸς τῆς πρώτης ἰσοσειστοῦ ζώνης τῆς ἀμέσως ὑπερκειμένης τῆς σεισμικῆς ἐστίας. Ἡ ἰσόσειστος αὕτη γραμμὴ ἀποτελεῖ ἔλλειψιν, ἣς ὁ μέγας ἄξων ἔχει διεύθυνσιν ΒΑ—ΝΔ καὶ μῆκος 30 περίπου χιλιομέτρων, ὁ δὲ μικρὸς ΝΑ—ΒΔ καὶ μῆκος τὴν ἀπόστασιν ἀπὸ Μεσσηνίας εἰς Ρήγιον ἦτοι 18 περίπου χιλιομέτρων. Ἡ ἔλλειψις αὕτη τῆς ὑψίστης καταστροφῆς περιλαμβάνει τὰς πόλεις Μεσ-

σήνην καὶ Ρήγιον καὶ τὰς πόλιντας Paradiso, Pace, Canziri, Φάρος ἐπὶ τῆς Σικελικῆς ἀκτῆς καὶ Scilla, Pezzo, Villa S. Giovanni, Gattana, Callico, S. Gregorio, Pellaro καὶ Lazzaro ἐπὶ τῆς Καλαβρικῆς.

Θαλάσσιος σεισμός

Ἐπειδὴ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐπικέντρον τοῦ σεισμοῦ τούτου ἔκειτο ἐν τῷ στενῷ τῆς Μεσσηνίας μεταξύ τῶν Σικελικῶν καὶ τῶν Καλαβρικῶν ἀκτῶν ἐπὶ γραμμῆς ἐχούσης διεύθυνσιν ἐκ ΒΑ

θαλάσσιου σεισμοῦ εἶνε ἡ αὐτὴ μετὰ τὴν ταχύτητα τῆς μεταδόσεως τοῦ ἤχου ἐν τῷ ὕδατι, ἦτοι 1434 μέτρα κατὰ δευτερόλεπτον, τὸ θαλάσσιον σεισμικὸν κύμα ἐπῆλθε κατὰ τῆς χέρσου, οὐκ ἰσχυρόν μετὰ τὸν τῆς χέρσου σεισμὸν (5.22' Π. Μ.), ἀλλὰ βραδύτερον, ἀναλόγως τῆς ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου ἀποστάσεως τῶν διαφόρων ἀκτῶν. Προσέτι τὸ θαλάσσιον σεισμικὸν κύμα, ὕπερ κατέκλυσε τὰς ἀκτὰς τῆς τε Καλαβρίας καὶ Σικελίας, εἶχεν οὐ μόνον διάφορον ὕψος εἰς τοὺς διαφόρους τόπους—οὕτω π. χ. ἐν Μεσσηνίᾳ

Ἡ ὁδὸς τῶν Ἑλλήνων

πρὸς τὰ ΝΔ καὶ δὴ πλησιέστερον τῶν πρώτων, παρήχθη οὐ μόνον ὁ τῆς χέρσου σεισμός, ἀλλὰ καὶ θαλάσσιος τοιοῦτος, τούτέστιν αἱ δονήσεις τοῦ βυθοῦ τοῦ Μεσσηνιακοῦ στενοῦ μετεδόθησαν καὶ εἰς τὴν ὑπερκειμένην θαλάσσιον μάζαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῶς κατὰ τὸν θαλάσσιον τοῦτον σεισμὸν οὐδεμίαν ἀνατίναξιν θαλάσσιου ὕδατος, οὔτε ἀτμῶν ἢ καπνοῦ ἐγένετο, ὡς τοῦτο κατὰ τὸ 1813 συνέβη μετὰ τὴν Σικελίαν καὶ Παντελαρίας κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς ἠφαιστειογενεοῦς νήσου Φερδινανδέα, ὅποτε ἐγένετο ἀνύψωσις στήλης θαλάσσιου ὕδατος μέχρι 80 ποδῶν καὶ ἐπηκολούθησαν ἀθρόοι σχηματισμοὶ νεφῶν ἐκ καπνοῦ καὶ ἀνατίναξις κισήρεως κλπ. δι' ἣς ἐπεκαλύφθη ἡ ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης, δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ γενόμενος σεισμός ἦτο τεκτονικός.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ταχύτης τῆς μεταδόσεως τοῦ

2,30 μ., ἐν Ciardini (Ταυρομενίῳ) 6,00 μ., ἐν Riposto 3,00 μ., ἐν Κατάνη 2,70 μ., ἐν Villa S. Giovanni 3,80 μ., ἐν Ρηγίῳ 3,25 μ., ἐν Melito 3,40 μ., ἐν Pelaro 3,50 καὶ ἐν Lazzaro 2,80 μ.,—ἀλλὰ καὶ εἰς τινὰς τόπους δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι οὐδόλως ἢ ἐλάχιστον ὑπῆρξε—Φάρος, Paradiso Trimestieri κ.τ.λ.,—ὡς τοῦτο καὶ οἱ κάτοικοι βεβαιῶσι καὶ τὰ διάφορα ζύλινα, συνεπῶς ἐλαφρὰ ἀντικείμενα (βυτία), ἅτινα παρεμείναν ἐπὶ τῆς παραλίας ἀμετακίνητα, δεικνύουσι. Τὴν τοιαύτην ἀνύψωσιν τῶν ἀκτῶν ὑπὸ τοῦ θαλάσσιου ὕδατος κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην πρέπει ν' ἀποδῶσμεν τὸ μὲν εἰς τὸν πολυπόικλον ὀριζόντιον διαμελισμὸν τῆς χέρσου τῶν Μεσσηνιακῶν στενῶν, ἐνεκα τοῦ ὅποιου αἱ ἀκτὰς διαφοροτρόπως εἰσι προσανατολισμέναι καὶ κατ' ἀκολουθίαν περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον πρόσφοροι πρὸς τὴν ἐκ

ΒΑ—ΝΔ διεύθυνσιν τοῦ ἐν τῷ στενωῦ ἐπικέντρου, ἐξ οὗ ἡ περαιτέρω σεισμικὴ κυμάτωσις τοῦ θαλασσίου ὕδατος, τὸ δὲ εἰς τὰ ρεύματα τοῦ στενοῦ, ἅτινα ἀνά 6 ὥρας φέρονται ἐναλλάξ ἐκ Β—Ν καὶ μετὰ ταχύτητα 3,5—8 χιλιομέτρων καθ' ὥραν.

Κατὰ τὰς δύο πρώτας μετὰ τὴν ἀρχικὴν δόνησιν ἡμέρας ἐγένοντο ἀλλεπάλληλοι σεισμικαὶ δονήσεις, αἵτινες ἦσαν μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἥττον ἰσχυραὶ, ἀλλὰ πάντως κατὰ πολὺ ὑπελείποντο τὴν ἔντασιν τοῦ κατὰ τὴν 15)28 Δε-

κεμβρίου σεισμοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ θαλάσσιοι σεισμοὶ ἦσαν ὑποδεέστεροι τοῦ πρώτου.

Ὁ Ἑλληνικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου

κεμβρίου σεισμοῦ καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ θαλάσσιοι σεισμοὶ ἦσαν ὑποδεέστεροι τοῦ πρώτου.

Ἀποτελέσματα τοῦ θαλασσίου σεισμοῦ

Τὸ ἐν τῷ λιμένι τῆς Μεσσηνίας ἀπέναντι τοῦ ἄλλοτε Ταρσανᾶ ἡγυροβολημένον ἑλληνικὸν πλοῖον «Ταξιάρχης» τοῦ ἐκ Θήρας Ι. Σιγάλα περυσύθη ὑπὸ τοῦ κύματος ἐπὶ τῆς προκυμιάς, ἣτις εἶχε προηγουμένως διὰ συνιζήσεως ἀποτελέσει βυθὸν θαλάσσης, καὶ κατόπιν πάλιν παρασυρθὲν ὑπὸ τῶν ὑδάτων εὐρέθη ἐν τῷ λιμένι.

Τὸ δὲ ἑλληνικὸν ἀτμόπλοιο τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Σβορώνου, ὑπὸ ρωσσικὴν σημαίαν, ὅπερ εὐρίσκετο ἄνευ φορτίου δεδεμένον πρὸ τῆς δεξαμενῆς πρὸς ἐπισκευὴν, ὑπέστη τοιαύτας τεταντώσεις ὑπὸ τοῦ θαλασσίου κύματος, ὥστε νὰ πληρωθῆ ὑπὸ ὑδάτων καὶ νὰ καταβυθισθῆ. Ἐν τῷ λιμένι τῆς Κατάνης δύο ἰστιοφόρα κτεστράφησαν βυθισθέντα, πλεῖστα δὲ λέμβοι μεθ'

ὁμοῦς κατηνέχθησαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καταστραφεῖσαι καὶ δύο μικροὶ παῖδες εὐρισκόμενοι παρὰ τῷ λιμεναρχεῖῳ παρεσύρθησαν καὶ ἐπνίγησαν.

Ἐν τῷ λιμένι τοῦ Ρηγίου καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀποβάθρῳ τοῦ τρινοφόρου ἀτμοπλοίου (Ferryboats) τὰ ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν εὐρισκόμενα φορτηγὰ βαγόνια ὑπέστησαν ἀληθῆ πανωλεθρία, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς γραμμῆς τῆς εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης εὐρισκόμενης.

Ἐπεὶ πᾶν ἄλλο μέρος μεγαλύτερα ἐπῆλθεν

τῆς ἀνθρωπότητος, καθ' ὅσον διὰ τῆς καταπτώσεως τῶν οἰκιῶν ἐπῆλθεν ἡ ἐξαφάνισις πλεόντων 160 χιλιάδων ἀνθρώπων καὶ ὁ τραυματισμὸς 40 περίπου χιλιάδων. Τὸ μέγεθος τῆς τοιαύτης πανωλεθρίας ἀδυνατεῖ οἰοσθῆναι κάλαμος ν' ἀποδώσῃ πιστῶς ὅσον δῆποτε ὑπεβολικῶς καὶ ἀνθελήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ν' ἀπεικονίσῃ τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς, θὰ ὑπολείπηται πάντοτε οὐσιαστικῶς τῆς πραγματικότητος. Καὶ αὐταὶ αἱ φωτογραφίαι δὲν δύνανται νὰ παράσχωσιν ἀκριβῆ εἰκόνα τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς καὶ ν' ἀνκπληρώσωσι τὴν ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως ἐντύπωσιν.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕκαστος θὰ σχηματίσῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ τῆς 15)28 Δεκεμβρίου σεισμὸς τῆς Μεσσηνίας εἶχε τὸ record τῆς ἐντάσεως. Ἐν τούτοις, ἄς μοι ἐπιτραπῆ νὰ ἔχω ἀντίθετον γνώμην περὶ τούτου πρὸς τε τὴν κοινὴν γνώμην καὶ πρὸς πολλοὺς ἐκ τῶν συναδέλφων.

Αἱ πόλεις Μεσσηνίας καὶ Ρηγίου, ὡς καὶ ὅλαι αἱ κωμοπόλεις ἐντὸς τῆς πρώτης ἰσοσειστοῦ ζώνης, εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἐκτισμέναι ἐπὶ ἐδάφους τεταρτογενῶν προσχώσεων ἐξ ἄμμου ἐναλλασσομένης μετὰ λεπτῶν στρωμάτων κροκκῶν ἢ καὶ ψαθυρῶν μικροκροκκλοπαγῶν πετρωμάτων, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ τεχνητῶν ἀνθρωπίνων προσχώσεων, ὡς τοῦτο δυστυχῶς γίνεται διὰ πάντας τῆς θαλάσσης εἰς ἐκάστην παραθαλασσίαν πόλιν.

Τὸ λίθινον ὕλικόν, ἐξ οὗ εἶνε ἐκτισμέναι αἱ οἰκίαι, ἀποτελεῖται ἐκ πετρωμάτων καθ' ὅλοκληρίαν ἀπεστρογγυλωμένων, σχεδὸν εἰπεῖν σφαιρικῶν.

Ἐν τῇ σεισμοπλήτῳ χώρῳ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Κερκυρά, ὡσαύτως τέκνον τι οἰκογενείας τινος ἔλθη εἰς γάμον, μετὰ τὴν ἀλλοτρίαν ὡς προῖξ εἰς αὐτὸ ὁ ὑπεράνω τῆς μονωρόφου οἰκίας ἀήρ' καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται διαδοχικῶς, μέχρις οὗ ἐντὸς 60—80 ἐτῶν ἢ τὸ πρῶτον μονωρόφου οἰκία γίνῃ τετρώροφος ἢ καὶ πεντῶροφος, συνεπῶς οἰκία βαρεῖα, ἀσύνδετος καὶ διαφόρου συνεκτικότητος.

Οἱ κατὰ τὸ 1894 καὶ 1905 σεισμοὶ τῆς Καλαβρίας ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα ἐν μέρει μὲν τὴν πτώσιν οἰκιῶν τινων, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως τὴν διάρρηξιν τῶν περισσοτέρων. Δυστυχῶς ὁ ἀνθρωπος, φύσει ἐπιλήσιμος καὶ θαρραλέος, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σεισμικῆς περιόδου, ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν φαινομενικὴν ἐπισκευὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν τυχόν ἐπελθουσῶν ζημιῶν τῆς οἰκίας, ὑπὸ τὴν στέγην τῆς ὁποίας ἐμπιστεύεται αὐτὴν τὴν ζώην του. Τὸ τοιοῦτον ἄλλοτε ἐνό-

μιζον ὡς κατ' ἐξοχὴν ἴδιον τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι σεισμοὶ τῆς Ἰταλίας μετ' ἐπεισαν ἀδιστακτικῶς, ὅτι εἶνε τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον. Δι' ὃ νομίζω ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν διαφόρων ἐθνῶν νομοθετικῶς πρέπει νὰ προβλέψωσι περὶ τῶν ἐκάστοτε ἐπισκευῶν τῶν οἰκιῶν μετὰ οἶον δῆποτε σεισμῶν, ἄλλως τε ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔχῃ πάντοτε νὰ θρηνηθῆ θύματα ἐκτός ἐννοῦται ἐὰν διὰ τοῦ σεισμοῦ ἐπέρχηται τελεία καταστροφή, ὅποτε οἱ συνοικισμοὶ τῶν σεισμοπλήκτων μερῶν πρέπει νὰ γίνωνται ἀντισεισμικοί.

Ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνωτέρω σκέψεις καὶ τὴν ὥρην καθ' ἣν ἔλαβε χώραν ὁ σεισμὸς (5.22' τῆς πρωῆς), ὅποτε ὅλος ὁ κόσμος εὐρίσκειτο εἰς τὴν κλίνην του, πρὸς δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐπικέντρου εὐρίσκοντο μεγάλα πόλεις καὶ πυκνῶς κατοικημέναι, θὰ μετὰ δικαιοσύνη πληρέστατα καὶ θὰ συμφωνήσῃ μετ' ἐμοῦ, ὅτι οὐχὶ ἡ πικρὴ ἐντύπωσις τοῦ σεισμοῦ ἐπέφερε τὴν τοιαύτην πανωλεθρίαν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος.

Δι' ὅλων τῶν ἀνωτέρω θέλω νὰ εἶπω ὅτι ὁ σεισμὸς τῆς Μεσσηνίας δὲν κατέχει τὰ σηκῆτρα τῆς ἐντάσεως, ὡς τοῦτο ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θυμάτων καὶ τῶν καταστραφειῶν πόλεων θὰ ἠδύνακτο τις νὰ συμπεράνῃ, τούναντίον δὲ ὑπολείπεται τὴν ἔντασιν κατὰ πολὺ πολλῶν ἄλλων καταστρεπτικῶν σεισμῶν, ὡς π. χ. τῆς Λοκρίδος τοῦ 1894, καθ' ὃν μόνον 255 ἀνθρώπων θύματα ἐγένοντο.

Τὴν σύγκρισιν ταύτην στηρίζω τὸ μὲν ἐπὶ τῆς ἐξαπλώσεως, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν γεωλογικῶν φαινομένων ἀμφοτέρων τῶν σεισμῶν. Οὕτω π. χ. ἐνῶ κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς Μεσσηνίας ἢ ἐπὶ ἀργιλλωδῶν καὶ μαργακῶν ἀσβεστολίθων τῆς Ἰουραίου διαπλάσεως ἐκτισμένη πόλις Ταυρομένιον, ἂν καὶ ἀπέχει 45 χιλιομέτρα τῆς Μεσσηνίας, οὐδεμίαν ὑπέστη βλάβην, ἐνῶ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν, εὐρισκομένη εἰς ἀπόστασιν 100 χιλιομέτρων τῆς Ἀταλάντης καὶ ἐπὶ συμπαγεστάτων πετρωμάτων τῆς κρητιδικῆς περιόδου, κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς Λοκρίδος ὑπέστη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σημαντικὰς βλάβας. Τὰ διὰ τοῦ σεισμοῦ τῆς Μεσσηνίας προκλήθηεντα ρήγματα ὑπάγονται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπιπολαίων καὶ παραδικῶν, ἐνῶ τὰ διὰ τοῦ σεισμοῦ τῆς Λοκρίδος σχηματισθέντα, καὶ ἰδίως τὸ τῶν 55—60 χιλιομέτρων μήκους ἀπὸ τῆς Σικροπονέρια μέχρι τοῦ Μώλου τῆς Λαμίας, ἀνήκουσιν εἰς τὰ τεκτονικὰ, τουτέστι διεισδύοντα βαθεὸς ἐντὸς τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, καὶ αἱ δι' αὐτῶν παραχθεῖσαι ἀλλοιώσεις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς εἶνε μόνιμοι καὶ διαρκεῖς. Ἡ δὲ εἰς ἀνθρώπινα θύματα ὑστέρησις τοῦ σεισμοῦ τῆς Λοκρίδος ἀπο-

μὴν ὡς κατ' ἐξοχὴν ἴδιον τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι σεισμοὶ τῆς Ἰταλίας μετ' ἐπεισαν ἀδιστακτικῶς, ὅτι εἶνε τοῦ ἀνθρώπου ἴδιον. Δι' ὃ νομίζω ὅτι αἱ κυβερνήσεις τῶν διαφόρων ἐθνῶν νομοθετικῶς πρέπει νὰ προβλέψωσι περὶ τῶν ἐκάστοτε ἐπισκευῶν τῶν οἰκιῶν μετὰ οἶον δῆποτε σεισμῶν, ἄλλως τε ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἔχῃ πάντοτε νὰ θρηνηθῆ θύματα ἐκτός ἐννοῦται ἐὰν διὰ τοῦ σεισμοῦ ἐπέρχηται τελεία καταστροφή, ὅποτε οἱ συνοικισμοὶ τῶν σεισμοπλήκτων μερῶν πρέπει νὰ γίνωνται ἀντισεισμικοί.

Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἕκαστος θὰ σχηματίσῃ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ τῆς 15)28 Δεκεμβρίου σεισμὸς τῆς Μεσσηνίας εἶχε τὸ record τῆς ἐντάσεως. Ἐν τούτοις, ἄς μοι ἐπιτραπῆ νὰ ἔχω ἀντίθετον γνώμην περὶ τούτου πρὸς τε τὴν κοινὴν γνώμην καὶ πρὸς πολλοὺς ἐκ τῶν συναδέλφων.

Αἱ πόλεις Μεσσηνίας καὶ Ρηγίου, ὡς καὶ ὅλαι αἱ κωμοπόλεις ἐντὸς τῆς πρώτης ἰσοσειστοῦ ζώνης, εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἐκτισμέναι ἐπὶ ἐδάφους τεταρτογενῶν προσχώσεων ἐξ ἄμμου ἐναλλασσομένης μετὰ λεπτῶν στρωμάτων κροκκῶν ἢ καὶ ψαθυρῶν μικροκροκκλοπαγῶν πετρωμάτων, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ τεχνητῶν ἀνθρωπίνων προσχώσεων, ὡς τοῦτο δυστυχῶς γίνεται διὰ πάντας τῆς θαλάσσης εἰς ἐκάστην παραθαλασσίαν πόλιν.

Τὸ λίθινον ὕλικόν, ἐξ οὗ εἶνε ἐκτισμέναι αἱ οἰκίαι, ἀποτελεῖται ἐκ πετρωμάτων καθ' ὅλοκληρίαν ἀπεστρογγυλωμένων, σχεδὸν εἰπεῖν σφαιρικῶν.

Ἐν τῇ σεισμοπλήτῳ χώρῳ, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἐν Κερκυρά, ὡσαύτως τέκνον τι οἰκογενείας τινος ἔλθη εἰς γάμον, μετὰ τὴν ἀλλοτρίαν ὡς προῖξ εἰς αὐτὸ ὁ ὑπεράνω τῆς μονωρόφου οἰκίας ἀήρ' καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνεται διαδοχικῶς, μέχρις οὗ ἐντὸς 60—80 ἐτῶν ἢ τὸ πρῶτον μονωρόφου οἰκία γίνῃ τετρώροφος ἢ καὶ πεντῶροφος, συνεπῶς οἰκία βαρεῖα, ἀσύνδετος καὶ διαφόρου συνεκτικότητος.

Οἱ κατὰ τὸ 1894 καὶ 1905 σεισμοὶ τῆς Καλαβρίας ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα ἐν μέρει μὲν τὴν πτώσιν οἰκιῶν τινων, κατὰ τὸ πλεῖστον ὅμως τὴν διάρρηξιν τῶν περισσοτέρων. Δυστυχῶς ὁ ἀνθρωπος, φύσει ἐπιλήσιμος καὶ θαρραλέος, μετὰ τὴν ἀπόδοσιν τῆς σεισμικῆς περιόδου, ἀρκεῖται μόνον εἰς τὴν φαινομενικὴν ἐπισκευὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν τυχόν ἐπελθουσῶν ζημιῶν τῆς οἰκίας, ὑπὸ τὴν στέγην τῆς ὁποίας ἐμπιστεύεται αὐτὴν τὴν ζώην του. Τὸ τοιοῦτον ἄλλοτε ἐνό-

δοτέον τὸ μὲν εἰς τὴν ὥρην τοῦ σεισμοῦ 6.52' μ.μ., ὅποτε οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν ἐκείνων εὐρίσκοντο εἰς τοὺς ἀγρούς των ἢ ἐπέστρεφον ἐξ αὐτῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν ἔλλειψιν πυκνῶν συνοικισμῶν καὶ μεγάλων οἰκοδομημάτων.

Ἀναλόγως καταστρεπτικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπενέργεια τῶν σεισμῶν καὶ ἐπὶ τῶν προκυματιῶν, αἵτινες εἶνε μὲν φαινόμενικῶς ἀριστα ἐκτισμέναι καὶ μάλιστα δι' ὀρθογωνίων λίθων, ἀλλὰ τὸ θέμεθλον αὐτῶν ἀποτελεῖται ἐκ τεχνητῶν προσχωσέων, αἵτινες ἐνδίδουσιν τὸ μὲν εἰς τὸ ἐπικείμενον βᾶρος, τὸ δὲ εἰς τὰς κινήσεις τοῦ ἐδάφους, ὑπεχώρησαν καὶ ἐπέφερον οὕτω τὴν κατα-

μέχρι ἀκρωτηρίου Peloro, ἥτοι ἐπὶ ἀποστάσεως 12 χιλιομέτρων, ἐφ' ἧς δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ὑπάρχει σχεδὸν συνεχῆς γραμμὴ κτιρίων, παρατηροῦνται κατὰ ζώνας ἐναλλασσομένης μεγίστου καὶ ἐλαχίστου βαθμοῦ καταστροφῆς. Ἡ ἐξέτασις τῶν οὕτω κεχωρισμένων ἀνίσων καταστροφῶν καταδεικνύει τὴν παρουσίαν τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ἐτέρου βαθμοῦ μὲ τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος τῆς ἐξαπλώσεως διαφόρων πετρωμάτων ἢ τὴν ὑπαρξίν τεκτονικῶν ρηγματίων καθέτων τῇ διευθύνσει τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσηνίας ἢ τέλος τῶν προσκλατολισμῶν τῶν οἰκοδομημάτων.

Ἐπίσης ἀνάλογον φαινόμενον διασώσεως ἐν-

Κυρτώσεις τῶν γραμμῶν τοῦ τροχιοδρόμου Μεσσηνίας

στροφὴν τῶν κατ' ἐπίφασιν στερεῶν κρητιδωμάτων. Οὐδεμίαν δ' ἐπίδρασιν ἔσχεν ὁ σεισμός εἰς τὰς σήραγγας τῆς Σικελίας καὶ τῆς Καλαβρίας, ὡς ἐπίσης οὐδεμίαν ἔπαθον βλάβην αἱ σιδηραὶ γέφυραι καὶ αἱ λιθόκτιστοι οὐ μόνον ἐν Μεσσηνίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ρηγίῳ.

Τὸν ἀντίον τὰ καλώδια τοῦ τηλεγράφου καὶ τηλεφώνου, τὰ μεταξὺ Σικελίας καὶ Καλαβρίας ἐκόπησαν, ἐξ οὗ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διεκόπη ἡ τηλεγραφικὴ καὶ τηλεφωνικὴ συγκοινωνία. Τὸ ἀναμφισβήτητον τοῦτο γεγονός τῆς κοπῆς τῶν καλωδίων εὐρίσκειται εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τῶν μετατοπίσεων τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης, τῆς μεταξὺ Μεσσηνίας καὶ Ρηγίου.

Εἶνε ἐπίσης ἄξιον ἰδιαιτέρας ὄλως μνεῖας τὸ φαινόμενον τῆς διαφόρου καὶ ἀνίσου ἐπενεργείας τοῦ σεισμοῦ ἐντὸς τῆς πρώτης ἰσοσειστοῦ ζώνης ἐπὶ κτιρίων παρακειμένων ζωνῶν. Οὕτω π.χ. ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ ἀπὸ Μεσσηνίας

τὸς μίᾳς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, π.χ. Μεσσηνίας ἢ Ρηγίου, τμημάτων τινῶν πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς τὸ μεγαλύτερον πάχος ὁμοίων τὸ ποιὸν καὶ τὴν συνεκτικότητα πετρωμάτων, ἐφ' ὧν τὰ τμήματα εἶνε ἐκτισμένα π.χ. ἐκεῖνα τὰ τμήματα τῶν πόλεων Μεσσηνίας καὶ Ρηγίου διεσώθησαν, ἄτινα εὐρίσκονται εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη τῶν πόλεων. Διὰ τῆς φωτογραφίας παραχέται ἡ εἰλὼν τῆς καταστροφῆς ἐπὶ λόφου καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τῶν χθιζμωτέρων μερῶν τῆς Μεσσηνίας.

Βᾶθος ἐστίας σεισμικῆς

Πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ βᾶθους τῆς σεισμικῆς ἐστίας, ἐνεκ τῆς ἐλλείψεως παντὸς σχετικοῦ βοηθήματος, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταχειρισθῶμεν ἄλλην μέθοδον ἢ τὴν τοῦ Mallet, ἥτις στηρίζεται εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν ρηγματίων τῶν οἰκοδομημάτων. Ἄλλ' ἡ διεύθυνσις αὕτη προ-

ποθεῖ τὴν σεισμικὴν ἐστίαν ὡς κεντρικὸν σημεῖον, ἐξ οὗ ταυτοχρόνως καὶ ὁμοιομόρφως κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις μεταδίδονται αἱ σεισμικαὶ κυμάνσεις· ἐνῶ ἐν τῇ περιπτώσει τοῦ σεισμοῦ τούτου ἡ σεισμικὴ ἐστία δὲν ἀποτελεῖ σημεῖον, ἀλλὰ γραμμὴν εἰς μεγάλην ἔκτασιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ παραγόμενα ρήγματα κατὰ τὴν μέθοδον αὐτὴν ἐπὶ τῶν οἰκοδομημάτων διήκουσι καθέτως ἐπὶ τῆς ἀκτίνος τῆς σεισμικῆς μεταδόσεως, τοῦθ' ὅπερ δὲν παρατηρήθη ὑφ' ἡμῶν. Οὕτω π.χ. ἐπὶ διαφόρων κτιρίων καὶ εἰς διαφόρους ἀπὸ τοῦ ἐπικέντρου ἀποστάσεις παρατήρησαν ρήγματα κατακόρυφα, συνεπῶς ἡ γωνία τῆς ἀναδόσεως ἦτο μηδέν, τὸ δὲ κέντρον τῆς σεισμικῆς ἐστίας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς· πλὴν ὅμως τῶν κατακόρυφων ρηγματίων ἐπὶ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομηματός παρασιάζοντο καὶ ἕτερα ὑπὸ διαφόρους γωνίας, ὡς ἐπίσης τινὰ καὶ ὀριζόντια, οὕτως ὥστε κατὰ ταῦτα θὰ ἴδυνάτο τις νὰ προσδιορίσῃ τὸ βᾶθος ἀπὸ τοῦ μηδενὸς μέχρι τοῦ ἀπείρου. Μέθοδος παρέχουσα τοιαῦτα ἐξαγόμενα δύναται νὰ ἔχῃ μόνον ἱστορικὴν σημασίαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ.

Οἱ Ἰάπωνες, ὧν ἡ πατρὶς ὑφίσταται τοὺς περισσοτέρους καὶ καταστρεπτικωτέρους τῶν ἐπὶ τῆς γῆς σεισμῶν, προσδιορίζουσι τὸ βᾶθος τῆς σεισμικῆς ἐστίας διὰ τοῦ λεγομένου σεισμικοῦ τριγωνισμοῦ, εἰρῖσκοντες τὴν ταχύτητα τῆς μεταδόσεως τῶν σεισμικῶν κυμάτων κατὰ τὴν ἐπενέργειαν αὐτῶν εἰς χώρας ἀπεχούσας ἑκτοντάδας τινὰς χιλιομέτρων τοῦ ἐπικέντρου. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, ἥτις φθίνειν ἀσφαιστερά, ἠδυνήθησαν νὰ προσδιορίσωσι τὸ βᾶθος τῆς σεισμικῆς ἐστίας τῶν οὐ μακρῶν τοῦ Tokyo σεισμῶν τοῦ 1894 εἰς 60 χιλ. καὶ τοῦ 1898 εἰς 40 χιλιομέτρα.

Ἐάν τις θελήσῃ νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε ἐξαχθέντων συμπερασμάτων τῆς σχέσεως τοῦ βᾶθους τῆς σεισμικῆς ἐστίας πρὸς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπενεργείας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, τότε προκειμένου περὶ τοῦ σεισμοῦ τῆς Μεσσηνίας, ὅστις ἐνῶ ἔσχε, ἀκτίνῃ ἐνεργείας οὐχὶ μεγάλην, ὅμως ἐπίνεγκεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μεγάλας καταστροφάς, πρέπει νὰ παραδεχθῇ τὴν σεισμικὴν ἐστίαν οὐχὶ εἰς μεγάλην βάθος.

Ἄλλ' ὅποιονδήποτε καὶ ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἦτο τὸ βᾶθος τῆς σεισμικῆς ἐστίας, αὕτη οὐδέποτε ἦτο σημεῖον, ἀλλὰ γραμμὴ ἐκ ΒΑ—ΝΔ μήκους τοῦλάχιστον 30 χιλιομέτρων.

Διεύθυνσις σεισμοῦ

Ἀνεφέρμεν ἤδη ὅτι ὁ σεισμός τῆς Μεσσηνίας ἦτο βράστης ἢ τυμπανίτης, ὅστις μετέπεσεν εἰς κυματώδη. Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, κα-

ταδεικνύουσιν αἱ ὑφ' ἡμῶν γενόμεναι παρατηρήσεις. Οὕτω π.χ. ἡ μὲν κατακόρυφος ἐνεργεῖα ἔνθεν μὲν διὰ τῆς ἀνατινάξεως καὶ ἀναστροφῆς διαφόρων λιθοστρώτων ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Ρηγίῳ παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ τραινοφόρου ἀποπλοίου (Ferryboats) ἔνθεν δὲ διὰ τῆς εἰς ὕψος ἀνατινάξεως καὶ καταπτώσεως τῶν στεγῶν καὶ ὀρόφων πλείστων οἰκιῶν ἐντὸς τῆς πρώτης σεισμοπλήκτου ζώνης. Περὶ τῆς κατακορύφου ταύτης σεισμικῆς κινήσεως ἔχομεν καὶ τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν τῶν κτιρίων, αἵτινες ἤσθάνθησαν ἐκυτοῦς ἀνατινασσομένους πρὸς τὰ ἄνω ὡς μετὰ ταῦτα διηγοῦντο.

Ἡ δὲ κυματώδης ἡ ὀριζόντια κίνησις καταφθίνειται τὸ μὲν διὰ τῆς εἰσέτι διατηρουμένης κυματώσεως ἀπὸ Β—Ν τοῦ λιθοστρώτου τοῦ Corso Vittorio Emanuele ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ παλαιοῦ Ταρσανᾶ τὸ δὲ διὰ πλείστων παρατηρήσεων ἐπὶ μεμονωμένων κτιρίων π.χ. ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως Μεσσηνίας ἢ μὲν δακρυδόχος τοῦ μνημείου τῆς οἰκογενείας Iazzaroto, ἡ στήλη τοῦ τάφου τῆς οἰκογενείας Cenovese, τὸ ἀγκλιν τῆς οἰκογενείας Alegra καὶ Natale Crisafa κατέπεσον πρὸς Δ, ἐνῶ ἡ προτομὴ τοῦ Leone Savoja πρὸς ΒΒΑ, ὁ τάφος Patti πρὸς ΝΝΔ καὶ ἡ ἐκκλησίαι ΝΝΑ.

Ὁσαύτως ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως Ρηγίου ἠδυνήθημεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αἱ ἐπικρατοῦσαι πτώσεις διαφόρων δακρυδόχων κ.λπ. ἐγένοντο πρὸς ΝΑ, μερικαὶ δὲ καὶ πρὸς Ν. Περικιτέρω ἡ κορυφὴ τῆς καπνοδόχου ἐργοστασίου πρὸ τῆς πόλεως Μεσσηνίας κατέπεσε πρὸς τὰ ΝΝΑ, εἰς τὸ Trimestieri καπνοδόχος ἐργοστασίου πρὸς τὰ ΝΝΔ, εἰς τὸ Callati μεμονωμένης οἰκίας ἢ μὲν μίᾳ τῶν πλευρῶν τῆς πρὸς ΝΝΔ, ἢ δὲ ἐτέρᾳ ΒΒΑ, εἰς τὸ Porte S. Stefano πρὸς ΝΝΔ, εἰς τὸ Cambilieri γωνία οἰκίας πρὸς ΝΝΔ καὶ εἰς τὸ Ali ἡ ἐκκλησία πρὸς Ν. Α.

Βεβχίως ἐκ τῶν διαφορῶν τούτων διευθύνσεων τῆς μεταδόσεως τῶν σεισμικῶν κυμάτων δὲν δύναμεθα νὰ καθορίσωμεν τὸ σεισμικὸν ἐπικέντρον διὰ τῆς προεκτάσεως τῶν διευθύνσεων εἰς κοινόν τι κέντρον, τοῦθ' ὅπερ πειστικώτατα ἤδη κατέδειξεν ὁ Faidiga κατὰ τὸν σεισμὸν τῆς 2)15 Ἰουλίου 1908 τοῦ Sinjaner ἐρεῖσθεις ἐπὶ τῶν διαφόρων σχέσεων τοῦ σεισμικοῦ κύματος ἐνεκ τῶν ἀνακλάσεων, διαθλάσεων κ.λπ.

Δὲν πρέπει ἴσως νὰ παραλείψω ν' ἀναφέρω ὅτι ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Μεσσηνίας ἐν τῷ τάφῳ τῆς οἰκογενείας Pietrino Gardia παρατηρήθη ἡ κατὰ 20ο στροφή τοῦ μνημείου, ἐνῶ ἡ βάσις, ἐφ' οὗ εἶνε ἰδρυμένον ἔμεινεν ἀκίνητος. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν πρέπει νὰ προαγάγῃ

τινά εις τὸ νά. πιστεύσῃ, ὅτι ὁ σεισμός οὗτος ἐπενήργησε καὶ περιστροφικῶς, διότι τοῦτο, ὡς ἤδη κατέδειξα καὶ κατὰ τὸν σεισμόν τῆς Λοκρίδος, εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἰσοροπίας στηρίξι- μένων βαρέων σωμάτων διὰ σημείων ἐκτὸς τῆς κατακορύφου τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τοῦ βάρους των καταβιβαζομένης.

Σχηματισμὸς ρηγμάτων

Τὰ διὰ τοῦ σεισμοῦ τῆς 15)28 Δεκεμβρίου προκληθέντα ρήγματα δυνάμεθα γενικῶς νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἐπιπολαίων καὶ παροδικῶν φαινόμενων τῆς γῆ- νης ἐπιφανείας, καὶ τα ὑποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον εἰς τοὺς περισσοτέρους τῶν σεισμῶν ἐμ- φανίζονται. Οὐδαμῶς τῆς σεισμοπλήκτου χώ- ρας ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ ρήγματα μακρῶν τῶν ἀκτῶν· τὰ μᾶλλον ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἀφιστά- μενα ρήγματα εὐρίσκονται ἐν Μεσσήνῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Γαριβάλδη παρὰ τὴν πλατεῖαν τῶν Φοι- νικῶν καὶ τῆς πλατείας τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἀπέχουσιν αὐτῆς περὶ τὰ 200 μέτρα. Τὰ λοιπὰ ρήγματα εὐρίσκονται παρὰ τὰς ἀκτὰς καὶ μάλιστα ἐπὶ τεχνητῶν προσχώσεων. Ἐν Μεσσήνῃ π. χ. ρήγματα παρατηροῦνται ἐπὶ τῆς προκυμαίας τοῦ λιμένος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Forte del S.S. Salvatore μέχρι τοῦ Giardinoa Mare. Εἶνε δὲ πάντα ταῦτα ἐπιπόλαια καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον κλιμακωτά.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς παρακλιτικῆς, ἣτις φέρει πρὸς τὸ χωρίον Φάρον παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Pe- loro, ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν δύνανται τις τοιαῦτα ἐπιπόλαια καὶ διὰ μέσου τεχνητῶν προσχώσεων ρήγματα νὰ παρατηρήσῃ καὶ ἰδίως ἐπὶ τοῦ στενοῦ γῆς, ὅπερ χωρίζει τὴν μεγάλην λιμνοθάλασσαν ἀπὸ τὴν μικρὰν ἣτοι τὸ Pan- tano τοῦ Pantanello. Ἐπίσης τὰ ἐν Ρηγίῳ σχηματισθέντα ρήγματα εὐρίσκονται περὶ τοῦ λιμένος τοῦ καλουμένου Porto Stazione ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ βραχίονος δεξιῶν τῶν εἰσπλέοντι καὶ ἐπὶ τῶν καθέτων καὶ γεωδῶν προσχώσεων ἀριστερῶν. Τοῦτ' αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῶν ρηγμάτων τῶν σχηματισθέντων παρὰ τὴν προκυμαίαν τῆς Villa S. Giovanni, Ga- liko, St. Agata, S. Gregorio, Pellaro καὶ Lazzaro.

Συνιζήσεις χέρσου

Ἐὰν ἐξαιρέσῃ τις τὰ ρήγματα τῆς Villa S. Giovanni, Galiko, St. Agata, St. Grego- rio, Pellaro καὶ Lazzaro, δι' ὧν οὐδεμίαν κατακορύφον ἀλλοίωσις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἐπῆλθε, πάντα τὰ λοιπὰ ρήματα ἐπήνεγ- κων ὀφθαλμοφανεῖς συνιζήσεις τοῦ ἐδάφους. Οὕτω π. χ. τὰ ρήματα τοῦ λιμένος Μεσσήνης παρὰ τὴν θέσιν Magazzini ἀπέσπασαν μέρος τῆς

προκυμαίας, ὅπερ ἐξηφανίσθη ἐντὸς τῶν κυμά- των τῆς θαλάσσης, ἣτις νῦν ἐπενεργούσιν δια- βρωτικῶς ἐπὶ τῆς ἀπροστατεύτου ὑπὸ λίθων προκυμαίας, διεισδύεται ἐν τῇ ξηρᾷ ὑποκά- πτους αὐτὴν καὶ ἐπιφέρουσιν ἀλλεπαλλήλους καταπτώσεις. Περαιτέρω ἀπὸ τῆς θέσεως ἐνθα τὸ τελωνεῖον μέχρι τῆς Giardino a Mare διὰ τῶν πολλαπλῶν ρηγμάτων ἐπῆλθε κλιμακωτὴ ἐγκατακρήμνισις, ἣτις ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ πρὸς τὴν προκυμαίαν βαίνει ἀξάνουσα καὶ ἐξικνεῖται μέχρι 2 μέτρων, οὕτως ὥστε μέγα μέρος τῆς παρακλιτικῆς ὁδοῦ ἀποτελεῖ βυθὸν θαλάσσης καὶ ἢ διὰ τῶν λέμβων ἀπὸ τοῦ λιμένος εἰς τὴν ξηρὰν ἀποβίβασις εἰς πολλὰ μέρη κατέστη ἀδύνατος.

Ἐπίσης παρὰ τὴν θέσιν Canziri, ἐκεῖ ἐνθα ἢ κύρτωσις τῶν γραμμῶν τοῦ τροχιοδρόμου, ἐπῆλθον μέχρις ἐκτάσεως 600 μέτρων κατὰ μή- κος τῆς ἀκτῆς συνιζήσεις τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἐνὸς μέ- χρι δύο μέτρων, συνεπέα τῆς ὑποίας διεκύπη οὐ μόνον ἢ σιδηροδρομικὴ ἀλλὰ καὶ ἢ δι' ἀμα- ζῶν κλπ. συγκοινωνία, δι' ὃ ἠναγκάσθησαν ὑψη- λότερον νὰ χραξῶσι νέαν ὁδὸν διὰ τῶν κήπων καὶ ἀμπελώνων χάριν τῆς μεταφορᾶς τῶν ζωο- τροφιῶν ἀπὸ Μεσσήνης εἰς τὰ παρὰ τὸ ἀκρωτή- ριον Peloro χωρία.

Ἐτέρην συνιζήσιν ἐπὶ τῶν Σικελικῶν ἀκτῶν παρατηρήσαμεν εὐθὺς μετὰ τὴν λιμνοθάλασσαν Pantanello καὶ εἰς τὴν θέσιν τῆς διακλαδώ- σεως τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγοῦσης τὸ μὲν πρὸς τὸ χω- ρίον Φάρον, τὸ δὲ πρὸς τὸ χωρίον Mortelle. Ἐνταῦθα δι' ἀλλεπαλλήλων, παραλλήλων καὶ διεσταυρωμένων ρηγμάτων ἐπῆλθον οὐ μόνον ἐκ νότου πρὸς βορρᾶν κλιμακωτὴ συνιζήσις, ἀλλὰ καὶ κατὰ διαφόρους ἐτέρας διευθύνσεις, οὕτως ὥστε νὰ παρέχεται δι' αὐτῶν παρεμπερῆς εἰκῶν τῶν γῆϊνων καταπτώσεων τοῦ σεισμοῦ Mino- Owari τοῦ 1891 τοῦ περιγραφέντος ὑπὸ τοῦ Koto, πλὴν μόνον ὅτι αἱ τελευταῖαι ὑπερέ- χουσι τῶν τοῦ Pantanello οὐσιαστικῶς κατὰ τε τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος.

Καὶ τέλος ἐπὶ τῆς Καλαβρικῆς ἀκτῆς συνι- ζήσεις τοῦ ἐδάφους ἐγένοντο μόνον παρὰ τὸν λιμένα Ρηγίου, ἐνθα ὁ τεχνητὸς λιμενοβραχίον μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἐξηφανίσθη ἐντὸς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης, ὡς ἐπίσης καὶ ἢ ἐκ προσχώσεων τετρατο- γενῶν ἐκ ΒΒΑ—ΝΝΔ διευθυνομένη ἀκτὴ, διὰ τῆς καταπτώσεως τῆς ὑποίας ἐγένετο μερικὴ παρὰκτιος πρόσχωσις τοῦ ἐν λόγῳ λιμένος.

Κυρτώσεις σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, κυματώ- σεις.—Ἀναστροφῶν τοῦ ἐδάφους καὶ ὀριζόντιαι μετατοπίσεις

Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ κυμάτωσιν τοῦ ἐδάφους ἠδυνήθημεν νὰ παρατηρήσωμεν ὀριζόν-

τιὰς ἄμυ καὶ καθέτους κυρτώσεις τῶν σιδηρο-δρομικῶν ράβδων ἀπὸ Μεσσήνης εἰς Φάρον παρὰ τὸ χωρίον Canziri καὶ παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ με-γάλου Pantano. Ἐπίσης ὀριζόντιαι μόνον κυρ-τώσεις ἐπῆλθον ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν ρά-βδων τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ Porto Stazione τοῦ Ρηγίου τόσον ἐπὶ τοῦ βραχίονος, ὅστις ἔφερε πρὸς τὸν φάρον τοῦ λιμένος, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας γραμμῆς Ferry-Boats πρὸς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Ρηγίου. Τὰς κυρτώσεις ταύτας τῶν σιδηροδρομικῶν ράβδων δυνάμεθα μόνον ἀσθενῶς νὰ παραβάλλωμεν πρὸς τὰς κυρτώσεις τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1897, τὰς πα-ρατηρηθείσας ὑπὸ τοῦ Oldham παρὰ τὸ Nanga-para. Ὅπως κατὰ τὸν ἡμέτερον σεισμόν τῆς Λο-κρίδος τοῦ 1894 ἐδόθη ἡμῖν εὐκαιρία παρὰ τὴν θέσιν Ἀλμυρὸν νὰ παρατηρήσωμεν παρακτι-κὰς κυματώσεις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, οὕτω καὶ κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν σεισμόν παρήχθησαν κυματώσεις ἐκ Β—Ν τοῦ διὰ πλακῶν ἐκ λά-βας λιθοστρώτου τῆς προκυμαίας Μεσσήνης παρὰ τὴν θέσιν Ταρσινᾶ λεταξῶ τοῦ Μηημεῖου τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τῆς λεωφόρου Βίαιτ. Ἐμμανουήλ.

Ἡ κατακορύφον ἐπενεργεῖα τοῦ σεισμοῦ τῆς Μεσσήνης ἐγένετο κατάδηλος ἐπίσης καὶ διὰ τῆς ἀναστροφῆς τοῦ λιθοστρώτου τῆς πλατείας τοῦ Porto Stazione τοῦ Ρηγίου καὶ τι-νων ἄλλων λιθοστρώτων τῆς πόλεως Μεσσήνης.

Ὅ ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Peloro φάρος διὰ τεσσάρων ὀριζοντιῶν ρηγμάτων ἐχωρίσθη, ὁ μὲν πύργος αὐτοῦ εἰς τρία τμήματα, ἃτινα ἔπαθον μικρὰν πρὸς νότον μετατόπισιν, ὁ δὲ θόλος τοῦ πύργου μετὰ τῶν φωτιστικῶν μηχανημάτων με-τοπίσθη ἐντελῶς ἐκ τῆς κεντρικῆς αὐτοῦ θέ-σεως μέχρι τοῦ ἄξου καὶ ἴσω· ἢ κατέπιπτεν, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ περιφερικὸν σιδηρὸν κιγ-κλίδωμα.

Γεωλογικὴ σύστασις τῶν σεισμοπλήκτων με- ρῶν καὶ αἰτία σεισμῶν

Τὰ τῆς Καλαβρίας Ἀπέννιναι ὄρη συνιστά-μενα κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ γνευσιακῶν, γρανι-τικῶν καὶ κρυσταλλοπικρῶν σιτιστολιθικῶν πε-τρομάτων, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τοῦ κλυομένου ἀπεννινικοῦ ἀσβεστολίθου καὶ ἐξικνούμενα κατὰ τὸ νοτιώτατον ἄκρον τῆς Ἰταλίας παρὰ τὸ Ἀ-σπρομόντε εἰς ὕψος 1958 μ. προεκτείνονται καὶ ἐπὶ τῆς Σικελίας καὶ ἀποτελοῦσι τὰ Νεβοδικὰ ὄρη μετὰ τῆς ὑψίστης κορυφῆς αὐτῶν τοῦ Poverello 1278 μ. Τὰ ἀζωϊκὰ ταῦτα πετρώματα τῆς τε Καλαβρίας καὶ Σικελίας εἰς ἐλαχίστας μόνον θέσεις ἐξικνούνται μέχρι τῶν ἀκτῶν τοῦ στενοῦ τῆς Μεσσήνης, καθ' ὅσον πολλαχοῦ καὶ πολλαχῶς ἐπικαλύπτονται ὑπὸ νεογενήτων

στρωμάτων τῆς τριτογενοῦς, περιόδου καὶ ταῦτα πάλιν καὶ ἰδίως παρὰ τὰς ἀκτὰς, ὑπὸ προσχώ-σεων τετρατογενῶν. Ἡ καταπλακτικὴ ὁμοιότης τῆς διατάξεως καὶ συστάσεως τῶν στρωμάτων, ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν χέρσων, τὸ μὲν τῆς ἀζωϊκῆς περιόδου, τὸ δὲ τῶν νεογενῶν τῆς τριτογενοῦς τῶν προσχώσεων καὶ τῆς τετρατογενοῦς, πείθου-σιν ἡμᾶς ὅτι ἢ ἀπόσπασις τῆς Σικελίας ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς χερσονήσου ἐγένετο κατὰ τὴν πλειο-τόκιον ἐποχὴν, ἐπομένως κατὰ τὰς νεωτάτας τοῦ ἡμετέρου πλυνήτου ἐξέλιξις, διὰ παραλλ-λήλων ρηγμάτων, σχεδὸν εἰπεῖν ἐκ ΒΑ—ΝΔ, ἃτινα ἐπήνεγκον τὴν ταρσοειδῆ ἐγκατακρήμνισιν καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ στενοῦ, οὕτως τὸ ἐλάχιστον εὖρος εἶνε μόλις 3.285 μέτρων, τὸ δὲ μέγιστον βάθος 700 ὀργυίων.

Κατὰ μῆκος τῶν ρηγμάτων τούτων, ἃτινα διήκουσιν ἐγκαρσίως πρὸς τὰς διευθύνσεις τῆς τεκτονικῆς διατάξεως τῶν ὄρειων τῆς τε Κα-λαβρίας καὶ Σικελίας, ἐγένοντο κατὰ διαφόρους ἐποχὰς μεγάλα ἢ μικρὰ ἢ καὶ ἐλάχισται δια-τράξεις πρὸς περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ἀπὸ διὰ τῶν ἀρχηγόνων ρηγμάτων σχηματισθέντος πορθ-μοῦ, αἵτινες ἐπήνεγκον κατὰ τὰς διαφόρους ταύτας ἐποχὰς καὶ σεισμοὺς ἀναλόγους πρὸς τὸ μέγεθος αὐτῶν. Ἐνταῦθα θὰ μνημονεύσωμεν μόνον τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἰσχυροὺς σεισμοὺς :

- 1) 90 π. Χ. ἣτοι ὀλίγον πρὸ τῶν μαρσικῶν πολέμων, ὁπότε κατεστράφη τὸ Ρήγιον.
- 2) 1638 Μαρτίου 27. 3) 1659 Νοεμβρίου 5.
- 4) 1693, καθ' ὃν ἐξηφανίσθησαν, ὡς λέγε-ται, 60,000 ἄνθρωποι.
- 5) 1783 Φεβρουαρίου 5—20, κατὰ τὸν ὅσον κατεστράφησαν 400 πόλεις καὶ ἀπωλέ-σθησαν 100,000 ἄνθρωποι. Κατὰ τὸν σεισμόν τοῦτον ἀναφέρεται ὅτι πικρὸν ἕλαιον θαλάσσιον σεισμικὸν κῦμα κατέκλυσε τὰς ἀκτὰς εἰδύσαν μέχρι τριῶν μιλίων εἰς τὴν ξηρὰν καὶ πνίξαν εἰς τὴν Σκύλλαν 2.473 ἄνθρωποι. Τὰ δὲ ἐκ τοῦ σεισμοῦ σχηματισθέντα ρήγματα ἦσαν 32 μέτρων πλάτους καὶ μεγάλου βάθους, ἢ δὲ σει-σμικὴ περίοδος διήρκεσεν ἐπὶ 10 ἔτη.
- 6) 1818 Φεβρουαρίου 20 συνετάρχεν ὀλό-κληρον τὴν Σικελίαν. 7) 1865.
- 8) 1849 Νοεμβρίου 16, κατὰ τὸν σεισμόν τοῦτον κατέπεσον πολλὰ οἰκίαι καὶ διεσάφη-σαν πλεῖσται καὶ τὸ Ρήγιον ὑπέστη ἰσχυρὰν καταστροφὴν.
- 9) 1905 Σεπτεμβρίου 8 καὶ ὡς τελευταῖον.
- 10) Ἰσχυρότατον σεισμόν, τὸν ἐσχάτως λα-βόντα χώραν, τὴν 15)28 Δεκεμβρίου.

Κατ' ἀκολουθίαν εἰς διάστημα 2000 ἐτῶν ἐγένοντο δέκα μεγάλοι καταστρεπτικοὶ σεισμοί, ἣτοι κατὰ μέσον ὄρον εἰς ἀνά 200 ἔτη.

Θ. ΣΚΟΥΦΟΣ

['Επιστήμαι—Γράμματα—Τέχναι]

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΊ ΑΠΩΝΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

«ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΗΣ» (Πα ρ ί σ ι ο ι). — Σχετικῶς πρὸς τὴν ὑφισταμένην μεταξὺ Ἀμερικῆς καὶ Ἰαπωνίας διαφορὰν ὁ κ. Ἀβὲν μελετᾷ τὰς διαθέσεις τῆς ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις δημοσίας γνώμης πρὸς τὸν Ἰαπωνικὸν λαόν. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχει ὡς πηγὴν οικονομολογικοὺς ὁρους, ἀποτελεῖ δὲ μέρος τοῦ προβλήματος τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς διὰ τὴν ἐν τῷ Εἰρηνικῷ Ὄκεανῷ ὑπεροχὴν, ἰδιαίτατα ὁμοῦς ἀποτελεῖ διαφορὰν φυλῶν, πνευματικῆς ὑφῆς καὶ ἰδεωδῶν. Οἱ Ἀμερικανοὶ νομίζουσι ὅτι πρέπει νὰ καταφρονῶσι τοὺς Ἰάπωνας ἐξ ἀφορμῆς τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως πολυτελείας μεταξὺ αὐτῶν. Τοὺς θεωροῦσιν ἀγροίκους καὶ ἔστερημένους τῆς ἀβρότητας ἐκείνης τῆς ἀπαραίτητου εἰς ἓν ἔθνος ἵνα καλῆται πεπολιτισμένον. Τοὺς ὀνομάζουσι «ξυπολύτους Ἰαπωνέζους», Ἰαπωνικὴ δ' ἐπιδρομὴ εἰς τὴν χώραν των ἤθελε χαρακτηρισθῆ αὐτόχρομα εἰσβολὴ βαρβάρων.

Ο ΑΛΗΘΗΣ ΚΑΝΑΔΑΣ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ (Πα ρ ί σ ι ο ι). — Ὁ κ. Ι. Βίνιε παρατά σσει λίαν ἀπισιοδόξους παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ Καναδά. Ὑπάρχει ὁ κατὰ συνθήκην ὁ ψεύτικος, ὁ ἐπίπλαστος, ὁ ὑποθετικὸς Καναδάς ὅστις παρουσιάζεται πλούσιος, φιλόξενος καὶ εὐδαίμων. Ἀλλ' ὁ ἐν τῇ πραγματικότητι Καναδάς εἶνε ὄλως διόλου διαφορετικὸς. Εἶνε χώρα ἣτις ὄχι μόνον δὲν ἠδυνήθη ἢ καὶ δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ πλουτίσῃ τὰ τέκνα τῆς, ἀλλ' ἣτις δὲν ἠδυνήθη οὔτε νὰ τὰ διαθρέψῃ ἀφοῦ περισσότερον τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ἐκ κῶ/κατοίκων τῆς μεταναστεύουσι εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας.

Η ΠΕΡΣΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ (Πα ρ ί σ ι ο ι). — Ὁ κ. Δωνὺ διερωτᾷται ποῖαν ἐπίδρασιν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ἀγγλορωσικὴ συμφωνία ἐπὶ τῆς Περσικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ Περσία διατελεῖ ἐν πλήρει ἀναρχίᾳ ἀλλ' ἢ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία αἵτινες συνεφώνησαν διὰ νὰ τὴν ἐκμεταλλευθῶσιν, θὰ λάβουν βεβαίως καὶ ἐντὸς ὀλίγου μάλιστα, δρακόντεια μέτρα ὅπως τῇ ἐπιβάλουν τὴν ἀπαραίτητον διὰ τὰς οικονομικὰς ἐπιχειρήσεις ἡσυχίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ἐπελθοῦσα μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων τῆς συμφωνίας θὰ περιορίσῃ

πολὺ τὸ πεδίον τῆς δράσεώς των, ἢ δὲ δυσχέρεια ἦν ἔχει εἰς τὴν ἀνεύρεσιν κεφαλαίων διὰ τὸν σιδηρόδρομον τῆς Βαγδάτης, θὰ τὴν πείσῃ νὰ μὴ ἀνακατεύεται πλέον εἰς τοιοῦτου εἶδους ἐπιχειρήσεις. Ἀλλὰ ἡ Περσία; Ἡ ἀγγλορωσικὴ συμφωνία τὴν προστατεύει ἀπὸ τοῦ διαμελισμοῦ, ἀλλ' ἀπειλεῖ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς. Φαίνεται ὅτι προώρισται νὰ ζήσῃ ὡς ἡ Τύνις καὶ ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὴν προστασίαν ἐκείνων οἵτινες θὰ τὴν εἰρηνεύωσι.

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΣΜΩΝ (Πα ρ ί σ ι ο ι). — Ὁ Α. Λερού-Μπωλιὲ δημοσιεύει ἐμβριθὴ μελέτην περὶ τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἐν ὄψει πρὸς τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ διερωτᾷται περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῶν γεγονότων ἐπὶ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς γαλλικῆς γλώσσης. Ὁ ἀρθρογράφος ὅστις διαβλέπει πολλὰ τὰ ὠφέλη ἐκ τῆς αἰφνιδίας ἀφηνίσεως τῆς λαϊκῆς βουλήσεως ἐν Τουρκίᾳ, Κίνᾳ καὶ Περσίᾳ, φρονεῖ ὅτι εὐνοϊκὴ ἔσται ἡ ψυχικὴ αὐτηπανάστασις πρὸς τὴν ἐπέκτασιν τῆς γαλλικῆς γλώσσης.

«Διὰ τοὺς Ἀνατολίτας, γράφει, ἡ Γαλλία ἐμφανίζεται ὡς ἡ πηγὴ ἢ διαχέουσα τὸ νέον πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας τῆς ἰσότητος τῆς προόδου καὶ τῆς δικαιοσύνης.

Ο ΙΣΠΑΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝ. ΠΟΛΕΜΟΣ

ΒΟΡΕΙΟΑΜΕΡΙΚΑΝ. ΕΠΙΘ. (Ν. Ὑό ρ κ η). — Ὁ Χ. Σ. Πρίσσετ ἐξετάζει τοὺς ὑπευθύνους ἐν τῷ αἵματηρῷ ἰσπανοαμερικανῷ ἀγῶνι, καὶ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν ὄχι μόνον ἀντετίθετο εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλ' εἶχεν ἐτοιμάσει συμφωνίαν μετὰ τὴν Ἰσπανικὴν Κυβέρνησιν διὰ τῆς ὁποίας ἀμαχητὶ θὰ ἐγένετο ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Κούβας, ἣτις δὲν ἐνδιέφερε πλέον τὴν Ἰσπανίαν Ἀλλ' ἡ ὄθησις τῆς Δημοσίας γνώμης καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Κογκρέσσου τὸν ἐξηνάγκασαν εἰς τὸν πόλεμον.

ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΜΑΥΑΡΧΟΙ

«ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΕΩΝ», (Λονδίνον). — Λεπτομερὴς γίνεται ἐξέτασις τῆς ναυτικῆς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, καὶ ταυτοχρόνως σκιαγραφοῦνται

πάντες οἱ πολιτικοὶ καὶ ναυτικοὶ ἄνδρες, οἱ ἀναμειχθέντες εἰς τὰ ναυτικά ζητήματα τῆς χώρας: Ὁ σὶρ Τζῶν Φίσερ, Γεν. Διοικητὴς τοῦ Στόλου, Μὰκ Κέννα, ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν, Σὶρ Ἐδ. Γκρέϋ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, Λόρδος Κ. Μπέρτφορντ, ἀντίπαλος τοῦ Φίσερ καὶ οἱ δύο ὑπουργοί, οἵτινες ὑποστηρίζουν αὐτὸν, ὁ Οὐίνστον Τζῶρτζιλ ὑπουργὸς τοῦ Ἐμπορίου καὶ ὁ Λόϋδ Τζῶρτζιλ τῶν Οἰκονομικῶν. Ὁ ἀρθρογράφος τονίζει τὴν ἀνάγκην, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξασθενήσῃ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκμὴ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, ἐπιλέγει δὲ τὰ ἐξῆς:

«Ποθοῦμεν τὴν διατήρησιν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἄλλων χωρῶν καὶ ἰδ' ε τῆς Γερμανίας. Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα ν' ἀρήσωμεν νὰ διαπιστωθῇ ὅτι εὐρισόμεθα ἐν πλήρει ἀνικανότητι νὰ διατηρήσωμεν τὴν ναυτικὴν ὑπεροχὴν, τὴν ἀπαραίτητον εἰς τὴν ὑπαρξίν μας. Θὰ τὴν διατηρήσωμεν δὲ ναυπηγοῦντες δύο σκάφη ὁσάκις ἡ Γερμανία ναυπηγῆ ἓν».

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

«ΠΑΡ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ», (Πα ρ ί σ ι ο ι). — Δημοσιεύεται μακρὰ σκιαγραφία τῆς Ἰαπωνίας μετὰ τὸν πόλεμον, καὶ μέγιστος ἔπαινος ἀφιερῶνται εἰς τοὺς νικητὰς τῶν Ρώσων. Ὁ ἀρθρογράφος ἔχει ὡς κεντρικὴν ἰδέαν τὰ ἐξῆς:

«Ὅσοι ἐγνώρισαν τὴν Ἰαπωνίαν πρὸ τοῦ πολέμου καὶ τὴν ἐπανείδον μετ' αὐτὸν, δὲν ἤξευραν τί νὰ θαυμάσουν καλλίτερον τὴν αὐταπάρρησιν, τὴν φιλοπατρίαν, τὸ θάρρος καὶ τὴν καρτερίαν, ἅτινα ἐπεδείχθησαν κατὰ τὴν ἐθνικὴν ἐκείνην κρίσιν, ἢ τὴν

μετριοφροσύνην καὶ τὴν σύνεσιν, μεθ' ἧς ἀπεδέχθησαν τοὺς καρπούς τῆς νίκης;»

Τὰ ἰαπωνικὰ ἐλαττώματα, ἅτινα μοιραίως ἔπρεπε νὰ κορυφωθῶν, τοῦναντίον ἐχαλαρώθησαν. Εἶνε ὁμολογουμένως πρωτοφανὲς τὸ κατόρθωμα τοῦ λαοῦ τούτου.

ΙΑΠΩΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

«ΝΙΠΩΝ ΟΓΙΟΜΠΙ ΝΙΠΩΝΤΖΙΝ» (Τ ό κ ι ο). — Ἐξεδόθη τὸ πεντακοσιοστὸν τεῦχος τοῦ βαρυσημάντου τούτου περιοδικοῦ, ὅπερ εἰς 500 σελίδας περιλαμβάνει ὅλην τὴν πνευματικὴν ἱστορίαν τῆς νέας ἰαπωνικῆς ἐποχῆς. Ἡ πολιτικὴ, ὁ τύπος, ἡ θρησκευτικὴ κίνησις, οἱ κύριοι μοχλοὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἐξετάζονται ὑπὸ διασήμεων συγγραφέων. Ἐπίσης ἐν αὐτῇ περιλαμβάνεται λεπτομερὴς καὶ πλήρης πίναξ τῶν περιοδικῶν καὶ ἐφημερίδων κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτη. Τὰ ὄργανα ταῦτα τῆς δημοσίας γνώμης ἔσχον διαφόρους τύχας, καὶ ἄλλα μὲν ἐχρεώκωτησαν ἐντὸς μηνῶν τινῶν, ἄλλα δὲ, τὰ ἐπιζήσαντα, δὲν ἀπέκτησαν τὴν ἐπαρκῆ καὶ ποθητὴν κυκλοφορίαν. Ἄλλως τε ἐν Ἰαπωνίᾳ ἡ τύχη τῆς ἐφημερίδος εἶνε συνήθως ἐφήμερος. Μέγας ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἡμερησίων φύλλων ἀνταγωνισμὸς, ἐλάχιστα δὲ δύνανται νὰ στηρίζωνται ἐπὶ μεγάλης κυκλοφορίας. Τὰ περιοδικὰ τοῦναντίον ἐπιτυγχάνουν καλλίτερον. Ὅπως δὲ ποτε ὑπὸ τὰς δύο τῆς μορφῆς ταύτας ἡ πρόοδος εἶνε ἐμφανὴς εἰς τὸν τύπον. Χάρις εἰς αὐτὸν ἡ Ἀπὼ Ἀνατολὴ ἔλαβε μίαν σαφῆ ἰδέαν τῆς Δύσεως πρὸς τὴν ὁποίαν μεγίστην δυσπιστίαν εἶχον οἱ Ἰάπωνες.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

Ὁ περίφημος διὰ τὴν ἀδρότητά του Δυκλὸ ἐλούετο εἰς τὸν Σηκουάναν ὁπότε ἀνατραπείσης μιᾶς ἀμάξης ἔπεσε μία ὠραία κυρία. Ὁ Δυκλὸ ἐξήλθε γυμνὸς καὶ ἔσπευσε νὰ τὴν βοηθήσῃ, ἐνῶ δὲ ἔτεινε τὴν χεῖρα τῆ εἶπε :

— Σὰς ζητῶ συγγνώμην, κυρία, διότι δὲν φορῶ τὰ χειρόκτιά μου...

οοοοοο

Ὁ Ναπολέον περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν ἐκτίμησιν τῆς παλαιᾶς ἀριστοκρατίας τοῦ Ἀγίου Γερμανοῦ, πάντοτε ἐπέζητει νὰ μάθῃ ποίαν ἐντύπωσιν ἔκαμνεν εἰς αὐτήν.

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀούτερλιτς ἠρώτησε τὸν ὑπασιστὴν του Ναρβόν, τοῦ ὁποῖου ἡ μήτηρ, ἀδι-ἀλλακτος ἀριστοτράτης τὸν ἐμίσει.

— Αἶ, κύριε Ναρβόν, ἡ μήτηρ σας ἀρχίζει νὰ με ἀγαπᾷ ;

«Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ὑπασιστής ἐδίσταζε ν' ἀπαντήσῃ, ὁ Ταλλεϋράνδος ἔπεισε νὰ παρέμβῃ, καὶ εἶπε :

— Μεγαλειότατε, ἡ κυρία Ναρβόν εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τοῦ θαυμασμοῦ...

οοοοοο

Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ δραπετὴς Λουδοβίκος ΙΣΤ' ἐπανήγετο ἐκ Βιεννῶν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1791, οἱ τοῖχοι τῶν Παρισίων ἔφερον τὰς ἀκολούθους πινακίδας.

«Ὅστις ἐπευφημήσῃ τὸν Λουδοβίκον ΙΣΤ', θὰ ξυλοκοπηθῇ, ὅστις δὲ ἀποδοκιμάσῃ αὐτὸν θὰ ἀπαγορευθῇ.

οοοοοο

Ὅταν ἔπεσεν ἡ πρώτη εὐεργετικὴ βροχὴ μετὰ τὴν παροιμιώδη ξηρασίαν τοῦ 1779 ἐν Πολωνίᾳ, εἰς προῦ-λων ἔλεγεν εἰς ἓνα ὑποτακτικόν του.

— Βλέπεις ; Βρέχει χρυσόν.

— Μπᾶ ! Δὲν εἶνε χρυσὸς, ἀπεκρίθη ὁ ὑποτακτικός. Διότι ἐὰν ἦτο χρυσὸς θὰ με ἐδίχατε νὰ τὸν μαζεύσω διὰ λογαριασμόν σας.

οοοοοο

Ὁ Πίικ δὲ Μιρανδὸλ ὅστις ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἦτο εὐφυέστατος, σχεδὸν σοφός, ἐξώργισεν ὅταν ἦτο ὀκταετής ἓνα πρεσβύτην ὅστις εἶπεν.

— Ἀτυχῶς τὰ παιδιά τὰ ὁποῖα εἶνε ἐξυπνα πολὺ ὅταν ἦσαν μικρὰ, γίνονται βλάκες ὅταν μεγαλώσουν.

— Δὲν μοῦ φαίνεται ποσῶς ἀπίθανον, ἀπήντησεν ὁ ὀκταετής Πίικ, διότι φαίνεται ὅτι θὰ εἴσθε πολὺ ἐξυπνος ὅταν εἴσθε μικρός.

Μία εὐλογοῦσα ἀστὴ, ἀλλὰ πολὺ ἐνίρρετος, ἐνέπνευσε σφοδρὸν ἔρωτα εἰς εὐγενῆ τινα ὅστις, τῆ ἐξεμυστηρεύθη τὸ πάθος του. «Ἡ ἀρετὴ σας τῆ εἶπε, εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ ἀγαπῶ ἐν ὑμῖ ».

— Λοιπὸν, ὑψηλότατε, ἀπήντησεν ἡ ἀστὴ, μὴ με ἐκλέτετε εἰς τὸν κίνδυνον νὰ χάσω ὅ,τι ἀγαπᾶτε.

οοοοοο

Ὅταν ἡ Ξανθίππη, ἡ σύζυγος τοῦ Σωκράτους ἦλθε κλαίουσα εἰς τὰς φυλακὰς διὰ νὰ τῷ ἀναγγεῖλῃ ὅτι κατεδικάσθη παρὰ τῶν δικαστῶν του εἰς θάνατον, ὁ φιλόσοφος ἀπήντησε ψυχρῶς :

— Καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν φύσιν.

— Μὰ σὲ κατεδίκασαν ἀδίκως, ἐπνεύλαβεν ἡ Ξανθίππη.

— Ὅχι ἤθελες λοιπὸν νὰ με κατεδίκασον δικαίως ; ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης.

οοοοοο

Εἷς χωρικὸς, ἥμισυ συνηθισμένος εἰς τὰ θεατρικὰ θεάματα, παρίστατο κάποτε εἰς ἓν μελόδραμα, ὅπου ὁ προδότης κρύπτεται διὰ νὰ δολοφονήσῃ μίαν κυρίαν. Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἡ τελευταία αὐτὴ ἐμφανίζεται εἰς τὴν σκηνὴν, ὁ χωρικὸς ἐγειρεται καὶ κραυγάζει :

— Τὸ νοῦ σας, κυρία. Ὁ γέρον εἶνε κρυμμένος καὶ ὁχ σὰς δολοφονήσῃ !

οοοοοο

Διδομένης κάποτε ἐν Γαλλίᾳ, εἰς τὰ Ἀνάκτορα ἐσπερίδος πρὸς τιμὴν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Τουρκίας, ἠρώτησαν τὸν διπλωμάτην τοῦτον τί ἐφρόνει περὶ τῆς κλλονῆς μερικῶν κυριῶν τῆς Αὐλῆς, καθ' ὑπερβολὴν ἐψιμυθωμένων.

— Δὲν δύναμαι τίποτε νὰ εἶπω, ἀπήντησε, διότι δὲν γνωρίζω ἀπὸ ζωγραφικὴν.

οοοοοο

Εἷς ἐφημέριος ἐρίσας πρὸς μίαν ἑγγαμὸν κυρίαν τῆς ἐνορίας του, τὴν ἀπέμπεμψε βαναύσως.

— Πηγαίνετε ἀπὸ ἐδῶ, τῆ εἶπε. Δὲν εἴσθε εἰμὴ μία ἄπιστος σύζυγος.

— Κύριοι, ἀπήντησεν ἡ κυρία, ἀπευθυνομένη πρὸς τοὺς παρισταμένους, οἵτινες ἤκουον. Ἐπικαλοῦμαι τὴν μαρτυρίαν σας, ὅτι ὁ κύριος ἐφημέριος ἀποκαλύπτει τὴν ἐξομολόγησίν μου.

οοοοοο

Κατὰ τὴν πολιτορικὴν τῆς Γερῶνης τῷ 1711 ὁ στρατηγὸς δὲ Νοζίγ εὐρισκόμενος εἰς αὐτὴν μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ Ριγκολῶ.

— Πὺς σὰς ἐφάνη τὸ ὄβουζιον ποῦ μᾶς ἦλθεν ; ἡ-

ρώτησεν τὸν Ριγκολῶ, μόλις ἐσώθη ἐκ τῆς ἐκρήξεως ὄβουζιου.

— Ἄ! ἐμένα δὲν ἐνδιαφέρουν ὅσα ἐρχονται, ἀπεκρίθη οὗτος. Μ' ἐνδιαφέρει ὅσα φεύγουν ! Κυττάξετε.

Καὶ ἔδειξεν ἐν ὄβουζιόν του τὸ ὁποῖον ἐπροξένησε φοβερὸν ρῆγμα εἰς τὸ τεῖχος τῆς Γερῶνης.

οοοοοο

Ὁ Λόκε ἦτο φυσικῶς σοβαρὸς ἄνθρωπος, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ προσποιῆται σοβαρότητα ὅπως τὸ κάμνουν ἐπιστήμονες τινες, πιστεύοντες ὅτι οὕτω διακρίνονται τῶν ἄλλων θνητῶν. Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἠρέσκειτο μάλιστα συχνάκις νὰ μεταστρέψῃ τὴν σοβαρότητα εἰς τὸ γελοῖον, καὶ ἠγάπα νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὸν ἀπαράμιλλον ἐκείνον ὀρισμὸν τοῦ Ρουσεουκού :

«Ἢ σοβαρότης εἶνε ἓν μυστήριον τοῦ σώματος ἐφευρεθὲν διὰ νὰ κρύπτῃ τὰ ἐλαττώματα τοῦ πνεύματος».

οοοοοο

Ὁ Κάρολος ΙΒ' κατὰ τὴν διαμονὴν του ἐν Μπέντερ τῆς Τουρκίας, εἶχεν ὡς μόνην διασκέδασιν νὰ παίξῃ σκάκι. «Ἐὰν μικρὰ πράγματα, λέγει ὁ ἱστορικὸς τῆς ζωῆς του, χαρακτηρίζουν τοὺς ἀνθρώπους, ἐπιτρέπεται νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Κάρολος ΙΒ' μετεκίνει πάντοτε τὸν βασιλέα. Τὸν μετεχειρίζετο συχνότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους πεσσούς. Οὕτω ἔβλεπον ὅλα τὰ παιγνίδια».

οοοοοο

Ὁ Μοντεσκίε συνεζήτησε μίαν ἡμέραν μετὰ συμβούλου τινὸς τοῦ Κοινοβουλίου τοῦ Βορῶ περὶ σοβαροῦ ζητήματος. Ἢ συζήτησις ἐπροχώρησε μέχρι τοσαύτης ζωηρότητος, ὥστε ὁ σύμβουλος μὴ ἔχων ἄλλο ἐπιχείρημα, ἀνέκραξε :

— Κύριε Πρόεδρε, ἂν τὸ πᾶγμα δὲν ἔχῃ ὅπως τὸ λέγω, σὰς δίδω τὸ κεφάλι μου.

— Τὸ δέχομαι, ἀπήντησεν ὁ Μοντεσκίε. Τὰ μικρὰ δῶρα διατηροῦν τὴν φιλίαν.

Εἷς εὐγενὴς ἐζήτησε μίαν ἡμέραν ἀπὸ τινα ἱππέμπορον ἓνα ἵππον τόσω τέλειον, ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκειται ὁμοίος αὐτοῦ εἰς οὐδένα σταῦλον. Ὁ ἱππέμπορος ἀδῆγῃσεν ἔξω ἀπὸ τὸν σταῦλόν του μίαν φορὰ καὶ ἓνα ἐπιβήτορα καὶ εἶπεν εἰς τὸν πολὺ ἀπατητικὸν ἀγοραστὴν :

— Ἴδού. Δὲν ἔχετε παρὰ νὰ κατασκευάσετε ἓνα ἵππον κατὰ τὴν φαντασίαν σας !

οοοοοο

Ὁ ποιητὴς Μολιέρος ἐγευματίζε μίαν ἡμέραν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ρουέν. Ἀλλὰ μόλις ἐτελείωσε τρώγων ἀπεκοιμήθη. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο ὀλίγην ὥρην βραδύτερον νὰ κηρύξῃ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος, τὸν ἐξύπνησε καὶ τὸν ἐκάλεσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν ὀμιλίαν του.

— Ἀπαλλάξατέ με ἀπὸ τὸν κόπον, σὰς παρακαλῶ, εἶπεν ὁ ποιητὴς. Ὅχι κοιμηθῶ καλὰ, καὶ χωρὶς αὐτοῦ !

οοοοοο

Ὁ ποιητὴς Φίλιππος, εὐνοούμενος τοῦ Λυσιμάχου, διαδόχου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, εἶχε τὴν ἰδέαν, ὅτι εἶνε πολὺ δύσκολον πρᾶγμα νὰ κρατήσῃ τις τὰ μυστικά τοῦ κυρίου του. Διὰ τοῦτο ὅταν ὁ Λυσιμάχος τὸν ἠρώτησε τί θὰ ἐπεθύμει περισσότερον, ἀπήντησε :

— Ὅ,τι θέλετε, Μεγαλειότατε, πλὴν τῶν μυστικῶν σας.

οοοοοο

Διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως, εἷς δικαστὴς εἶχεν ἀποκοιμηθῆ εἰς τὴν ἔδραν του. Ὁ πρόεδρος, ὅστις συνέλεξε τὰς ψήφους τῶν δικαστῶν, ἐζήτησε καὶ τὴν ἰδικὴν του.

— Ἄς τὸν κρεμάσουν ! ἄς τὸν κρεμάσουν ! ἀπήντησεν ὁ δικαστὴς, τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς του.

— Μὰ ἐδῶ πρόκειται δι' ἓνα ἄγρον !

— Ἐ ! τότε ἄς τὸν θερίσουν !

Η ΜΑΓΕΙΡΙΚΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

[Φαγητά, Γλυκόσματα, 'Επιδόρπια]

'Αρακά με χοιρομέρι

— Παίρνουμε άρακά, αναλόγως τῶν προσώπων ποῦ θά φάγουν, τὸν καθαρίζομεν καλῶς. Ἔχομεν εἰς τὴν φωτιά μίαν κατσαρόλα μὲ ἄρκετον νερὸ νὰ βράσῃ καὶ διὰ νὰ γείνη πράσινος. Ὅταν κοχλάσῃ ρίπτομεν τὸν άρακά νὰ βράσῃ. Ἄφου ἔτοιμασθῇ νὰ τὸν περάσωμεν ἀπὸ τὸ τρυπητὸ διὰ νὰ μὴν μείνῃ νερό· βάζομεν εἰς ἄλλην κατσαρόλαν φρέσκο βούτυρο νὰ κάψῃ καὶ ρίπτομεν μετὰ τὸν άρακά, καὶ τὸν σωτάρωμεν. Ἔχομεν μετὰ χοιρομέρι ψιλοκομμένο τὸ ρίπτομεν καὶ αὐτὸ νὰ σωταρισθῇ, ὀλίγον. Τηγανίζομεν ψωμάκια τρίγωνα τὰ ὁποῖα βάζομεν τριγύρω ἀπὸ τὴν πιατέλα καὶ εἰς τὸ μέσον τὸν άρακά.

Τὸν σερβίρομεν ὡς χόρτον μετὰ τῶν φαγητῶν.

Κολοκυθάκια γεμιστὰ βαρκοῦλες

— Παίρνουμε κολοκυθάκια, τὰ ξύνομεν τὰ σχιζοεἰς τὴν μέσην ἀνοίγομεν αὐτὰ σὰν βαρκοῦλες, τὰ ἀλατίζομεν καὶ τὰ παραγεμίζομεν μὲ τὸν ἀκόλουθον κιγμά. Κόπτομεν κρέας ἢ βωδινὸ ἢ ἀρνίου, ρίπτομεν ἕνα κρομμυδάκι ψιλοκομμένον τὰ βάζομεν νὰ καβουρδισθοῦν. Ἄμα ἔτοιμασθοῦν ρίπτομεν ντομάτα καὶ τὸ σβίνομεν, καθὼς καὶ ὀλίγον ζωμὸν, ἄλατι πιπέρι. Ἄμα βράσουν τραβοῦμεν τὸν κιγμά, καὶ προσθέτομεν μαϊδανὸ δύο αὐγά, μοσχοκάρυδο καὶ ὀλίγη γαλέττα τριμμένη. Γεμίζομεν μὲ αὐτὸ τὸ μίγμα τὰ κολοκυθάκια τὰ βάζομεν εἰς τὸ ταψί καὶ τὰ βάζομεν εἰς τὸν φούρνον νὰ ψηθοῦν. Ἄμα ψηθῇ ἔχομεν μίαν ἄσπρη σάλτσα βάζομεν ἀπὸ ὀλίγην εἰς τὸ κάθε ἕνα καὶ τὰ βάζομεν πάλιν εἰς τὸν φούρνον. Ἡ σάλτσα γίνεταὶ οὕτω: Βάζομεν τρεῖς κουταλιῆς βούτυρο νὰ κάψῃ ρίπτομεν τρεῖς κουταλιῆς ἀλεύρι ἄχνη τὸ ἀνακατώνομε νὰ ψηθῇ ὀλίγον καὶ ρίπτομεν γάλα 100 δρ. ἢ ζουμί. Ἄμα ψηθῇ τὸ κατεβάζομεν ρίπτομεν τρία κροκάδια αὐγῶν τὸ κτυποῦμεν καλὰ καὶ μὲ αὐτὸ ξαναγεμίζομε τὰ κολοκυθάκια καὶ τὰ βάζομεν πάλιν εἰς τὸν φούρνον.

Ἄν δὲν ἔχομεν φούρνον πρόχειρον τότε εἰς τὸ σκέπασμα τῆς καραβάνας βάζομεν στάκτη καὶ ἀναμμένα κάρβουνα καὶ τὰ διατηροῦμεν ἕως ὅτου ψηθῇ τὸ φαγί.

Μαρέγγαις μικραῖς

— Κοπανίζομεν ζάχαρι καὶ τὴν περνοῦμεν ἀπὸ κόσκινο ψιλό. Κατόπιν βάζομεν εἰς τὸ γουδί τὴν κοπανισμένην ζάχαρι καὶ τὴν τρίβομεν ἕως ὅτου νὰ γείνη ψιλή σὰν ἀλεύρι. Κατόπιν ξεχωρίζομεν 10 ἄσπράδια πολὺ φρέσκα αὐγῶν, τὰ βάζομεν εἰς καθαρὰν λεκάνην, ρίπτομεν ὀλίγον ἄλας καὶ τὰ κτυποῦμεν καλὰ μὲ τὸ σύρμα ἅμα δὲ στέκουν πολὺ ζωηρὰ στίβομεν ὀλίγον λεμόνι ρίπτομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ

100 δρ. ζάχαρι τὴν ὁποῖαν ἐκοπανίσαμεν καὶ ἀνακτῶνομεν μὲ ἕνα κουτάλι. Ὅταν ἡ Μαρέγγα εἶνε εἰς τοίμη ἀπλώνομεν ἐπάνω εἰς μεγάλα σανίδια καλοροκανισμένα βάζομεν τὴν μαρέγγα εἰς μίαν καθαρὰ σκουῖλα καὶ κόπτομεν στρογγυλαῖς ταῖς μαρέγγαις ἐπάνω εἰς τὰ χαρτιά. Κοπανίζομεν ζάχαρη ψιλή ἐπάνω καὶ τὰς βάζομεν νὰ ψηθοῦν εἰς τὸν φούρνον 20 λεπτὰ τῆς ὥρας νὰ στεγνώσουν, μουσκεύομεν ἔπειτα ὀλίγον τὰ χαρτιά μὲ νερωμένο σφουγγάρι καὶ ξεκολοῦμεν ταῖς μαρέγγαις, ταῖς πτοῦμεν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἐγγίζουσι εἰς τὰ χαρτιά διὰ νὰ βελθῶν ταῖς γεμίζομεν μὲ κρέμα κτυπημένη καὶ ζωχρωμένη μὲ ζάχαρη καὶ βανίλια καὶ κολλοῦμεν δύο δύο μαζύ. Βάζομεν ἂν βέλτομεν καὶ μαρμελάτα βερύκκοκα.

ΤΟ ΚΑΛΥΝΤΗΡΙΔΙΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ

Διὰ νὰ ἀδυνατήσῃτε

Διάσημος ἰατρός τῆς Λωσάνης ἔδωκε τὴν ἀκόλουθον συνταγὴν τὴν ὁποῖαν ὁμως πρέπει νὰ ἀκολουθῇ τις κατὰ γράμμα. Ἀντὶ καφὲ ἢ γάλακτος τὸ πρωί, πέρνετε χρῆμα κρέατα ὄλων τῶν εἰδῶν ἐκτὸς πάπιας, χοιρινοῦ φρέσκου κυνηγίου, 15 γραμμάρια ψημμένο ψωμί καὶ τσάι ἂν θέλῃ κανεῖς μὲ μία πασιλίλια ζαχαροῖνη καὶ μία φέτα λεμόνι. Τὸ μεσημέρι κρέας εἰς τὴν σχάραν ἢ ψητὸ ἄνευ σάλτσας, ὀλίγον χόρτον βρασμένο μὲ νερὸ καὶ μὲ πολὺ ὀλίγον βούτυρο. Φρούτα ψημμένα. Τὸ ἀπόγευμα τσάι μὲ ζαχαροῖνη καὶ λεμόνι. Καὶ τὸ ἑσπέρας ἀντὶ γεύματος ἕνα παγωτὸ ἢ μᾶλλον 1)2 παγωτὸ. Μόνον αὐτὸ διὰ τὸ βράδυ.

Ἡ διαίτα αὕτη δὲν ἀπαιτεῖ καθόλου κίνησιν. Τοῦναντίον πρέπει νὰ κοιμᾶται τις ἑνωρὶς καὶ νὰ ἐξυπνᾷ πολὺ ἄργα.

Ἄν ἡ διαίτα αὕτη φέρει δυσπεψίαν πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ τις ἔλαιον. Ἄν τὸ τσάι βλάπτει ἀντικαθίσταται εἴτε μὲ χαμομήλι εἴτε ἄλλο τι ἀλλὰ πάντοτε θερμόν.

Διὰ τοὺς ὄνυχας

Διὰ νὰ δώσῃτε ροδίνην στυλπνότητα εἰς τοὺς ὄνυχας κάθε ἑσπέρας ἀλείφετε αὐτοὺς μὲ τὴν ἑξῆς πομάδα.

Vaseline 30 gr.

Carmin en poudre 2. gr.

[Διὰ τὰς ρυτίδας]

Eau de rose 200 gr.

Lait d' amande 50 gr.

Sulfate l' alumine 2 gr.

[Διὰ τὴν λευκότητα τοῦ δέρματος]

Lanoline 60 gr.

Eau oxygénée 20 gr.

Teinture de benjoin 10 gr.